DE VITA
ET
MORIBVS
EPICVRI
LIBRI OCTO.

Authore PETRO GASSENDO Diniensis Ecclesiæ Præposito.

Mea quidem ista sententia est (inuitis hoc nostris popularibus dicam) sancta Epicurum, & recta præcipere, & si propiùs accesseris, tristia. Itaque non dico, quod plerique nostrorum, Sectam Epicuri flagitiorum magistram esse: sed illud dico; malè audit, infamis est; & immeritò: nec hoc scire quisquam potest, nisi interiùs fuerit admissus. Seneca lib. de vita beata, cap. 13.

LVGDVNI,

Apud GVILLELMVM BARBIER, Typogr. Reg.

M. DC. XLVII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

FRANCISCO LVILLERIO PARISINO, RATIONVM MAGISTRO, Amico longè optimo

PETRVS GASSENDVS χαίρειν.

POSTVLAS à me, FRANCISCE LVILLERI, Amicorum ſuauiſſime, vt quando heic longiores moras, quàm fuerim pollicitus, traho, digeram, mittámque ad Te, quos mihi eſſe de Epicuro commentarios perſpectum habes. Quippe licet paria audieris de cæteris Philoſophis, cùm ſermones aliàs de ipſis in ſeceſſu confereremus; meminiſſe me tamen iubes, vt Te præcipuè affecerint, quæ præter tuam exſpectationem, de huius viri continentia, diſciplinâque ediſſerui. Scilicet Te candoris plenum, ac mirificè erga omneis benè merenteis animatum, ſtatim, ac ille Tibi eſt viſus merito non ſuo fuiſſe diffamatus, mirè delectauit eximi eum poſſe ab iis, quibus eſt oppreſſus calumniis; poſſéque eius non modò vitam ab omni labe repurgari, ſed Philoſophiam quoque (expunctis, vt circa Ariſtoteleam, erroribus quibuſdam paucis) tum de natura ſolertiſſimè, tum de moribus ſapientiſſimè dogmata tradentem oſtendi.

Insinuas quoque, benè multos, quibuscum rem communicâris, tecum agere, vt à me, quod legere possint, obtineas; vnde & instas, vt saltem ea, quæ spectant ad vitam, moréSque conscribam; cætera enim, quæ ad doctrinam, placitáque attinent, longioris operæ cùm sint, patientiùs deinceps exspectatum iri. Itaque, cùm obtendere tenuitatis conscientiam possem, excusaréque, quicquid id est, non esse tanti, vt tanto tuo, eorúmque ardore debeat expeti, ac repertum denique iri exspectatione longè inferius: aggredior tamen, præferóque ineptus videri, quàm non obsequens; Tibi præsertim, cui nihil est, quod abs me negari aut poßit, aut debeat. Etenim, Tu sic amas me, vt pectore primùm effuso, profusus deinde sis in cæteris; ac per te non stet, quin fortunis tuis omnibus sic vtar, vt meis. Tu sic agis mecum, vt cùm nihil sit, quod non polliceri tibi de mea qualicumque industria poßis; nihil tamen velis vnquam me, nisi reputes me currentem (quod dici solet) incitari, aut aliquid, quod sit communium vtrique studiorum deposci. Videlicet hæc non postrema bonæ meæ sortis pars est, quòd easdem mecum literas literatißimus ipse ames; & huc-vsque ætatis florem, qui ab alijs seu ambitioni, seu auaritiæ, seu nequitiæ datur, gratum habueris sacrare Musis, impenderéque bonis artibus. Ecquânam proinde ratione non ingratum tibi laborem refugiam, qui gratitu-

dinem

dinem testaturus erga virum mei amantißimum, agnoscam eumdem munusculi mei intelligentißimum futurum? Non pauca sunt sanè, quibus ipsemet pro rara illa linguæ Græcæ eruditione feceris lucem; vt proinde sit, cur meum istud opus vel hoc nomine existimes tuum, ac ipso abundè vtaris, fruaris, & quibuscum omnibus voles liberali illa communices manu. Neque verò ego is sum, qui ægrè ducam, aut inuideam, si quicquid id sit, alij nouerint; cùm sit futurum etiam pergratum, si quàm-plurimis innotescat, non quid ego commentus fuerim, sed qualem te amicum habuerim; &, si fortaßis cuipiam contingat, vt bonæ frugis quid demetat, id non tam mihi, qui laborârim, quàm tibi, qui præscripseris operam, referat acceptum. Vt paucis vota complectar mea:

Qualis Erichthæis Peplus portatur Athenis, Virg. in Ciri.
Debita cùm castæ soluuntur vota Mineruæ,
Tardáve confecto redeunt quinquēnia lustro:
Tali te vellem, Iuuenum doctissime, ritu
Purpureos inter Soleis, & candida Lunæ
Sidera cæruleis orbem pulsantia bigis,
Naturæ rerum magnis intexere chartis.
Æternum Sophiæ coniunctum carmine nomen
Nostra tuum senibus loqueretur pagina sæclis.

Cæterùm quoniam fieri potest, vt demirentur ali-

qui, me, Epicurum dum excuso, tum niti aduersus torrentem receptæ vulgò opinionis, tum opus moliri, quod videri noxium, tanquam & bonis moribus, & Religioni aduersum poßit: idcircò necesse est pauca de vtroque hoc capite, ijs quæ sum deinceps dicturus, præmittam.

Ac circa prius quidem non video caussam subesse, cur valdè mouear, quòd vulgari sententiæ repugnare existimer; quando iampridem perspectum est, quàm malus veritatis iudex censeri debeat multitudo. Pendere etenim res debet non profectò ex numero, aut claritate opinantium; sed ex momentis testimoniorum, rationúmque ex quibus valeat (sepositis vulgaribus præiudiciis) diiudicari. Sanè verò, si ita benè ageretur cum rebus humanis, vt ea, quæ optima sunt, probarentur à plurimis, ipse me quoque eò deuouerem, quò plurimi confluerent: sed nempe præeuntium exemplo, potius quàm ratione maxima pars abripitur; & rarißimi semper sunt, qui pedem sistant, vt expendant, an quò itur, pergendum sit. Ac non contendo quidem propterea Epicurum aut nihil peccasse, aut vnum inuenisse verum, vt est à quibusdam illius Sectatoribus iactitatum; innuo dumtaxat ipsum iniuriâ fabulam vulgò fieri, quòd Sectatores aliarum partium, vt olim, inuidiâ, & authoritate, ita iam despectu, & multitudine illum obruant. Quid enim, si caußâ pleniùs

cognitâ,

cognitâ, eâ fuisse probetur vitæ innocentiâ, puritate, austeritate, quâ Philosophorum alius nemo fuerit? si eâ ingenij perspicaciâ, iudiciíque maturitate, quâ non facilè cæteris concedat? Sed nimirùm ita-ne sit, non ex ipsa fronte iudicandum est, sed penetrandum interiùs, vt vel ipse Seneca monet. Nam aliæ quidem factiones sunt, quæ Sectatorum vigent frequentiâ; cùm institutum eius squalore præ solitudine obducatur: verùm non ideò minùs tentandum, an-non herbescens semita, potius quàm lata, tritáque via ad veritatem mortalibus tantoperè inuiam deducat; non minùs fodiendum, atque explorandum, an-non ex neglecto, & sterili monte eruatur aurum, quicum non valeant occurrentes passim lapides conferri.

Addo, me eum sanè non esse, quem hominum vulgariter sentientium turbam commouere, & quasi crabrones excitare iuuet; sed eum esse nihilominus, quem humanitatis officia delectent; cùm non indignè ferre non possim opprimi à turba quem virum esse reputem innocentem, & suaue habeam, si quas illi, tenueis licet, suppetias feram. Nam, si persuasus quidem forem fuisse Epicurum luxui deditum, ac sese proluisse obscœnis voluptatibus, vt Sardanapalum, Heliogabalum, ac simileis pesteis generis humani; tum sanè diris eum deuouerem, ac faces, & saxa cum tota factione non postremus coniicerem: at dum mihi

videor

videor eum agnoscere, quo temperantiùs vixerit nemo; piget, imò pudet omnino, dilacerari ipsum ab ijs, qui simulantes Curios, viuunt interim Bacchanalia, & ab illius moderatione prolixißimis absunt interuallis. Quin-etiam, cùm in ipsa turba aliqui haud-dubiè sint adeò ingenui, vt abrepti solo vulgaris persuasionis impetu, malè afficiantur, quòd existiment virum perditum fuisse Epicurum, secus comparandi, si constiterit frugi adeò eum exstitisse, vt non immeritò proponi in exemplum virtutis posset; idcirco delectat me quoque vel in horum gratiam ea congerere, quibus, nisi prorsùs flectantur, saltem moneantur, vt esse sibi assensum continendum putent.

Heinc patet penè quid sit dicendum de posteriore capite. Quippe non posset me id quidem non grauißimè permouere; si nempe, cùm mihi nihil sit antiquius, quàm vt pro virium modulo prodesse quamplurimis velim, ex meis tamen conatulis quempiam aliquid detrimenti percepturum subodorarer. Attamen est, quòd longè meliùs de meo affectu ominer, quàm vt tale quid extimescam. Nam quod ad bonos attinet mores, euincam facilè, opinor, id, quod insinuatum mox est, Epicurum putà maximè & sobrium, & continentem exstitisse, ac Sectam nullam Philosophorum illius sectâ fuisse sanctiorem: cùm circa id quidem quod de voluptate potißimùm obiicitur, haud difficile declaratu sit, quàm immeritò

ritò optima vt vita, ita & ſententia peßimam ſubierit interpretationem. Id ſi minùs præſtitero, vt mihi nimium de me non ſpondeo, at dabo ſaltem operam, vt Virtus pretium ſemper obtineat, nullúmque voluptatis genus, niſi honeſtum defendatur. In id enim ſemper incumbam, vt innuam quid veriſimilius ex Epicuri mente appareat; Si fortè verò id non ferendum, vel minùs probandum videatur; ipſe primus exauthorabo, & cenſurâ omnium ſeuerißimâ, nigrum quaſi theta præfigam.

Quòd ad dogmata verò Religionis, non ibo quidem inficias, quin, vt inſinuatum iam ſte, placita Epicuri quædam è diametro cùm illis ſtent, vt quæ ſunt præſertim circa Prouidentiam, animorúmque immortalitatem. Sed primùm quis Philoſophorum poteſt hac labe eſſe immunis? Nihil de Platone, & cæteris dico; de vno Ariſtotele loquor, quem nemo neſcit exoſum fuiſſe priſcis Eccleſiæ Patribus, ob eoſdem, plureiſque errores. Quòd ſi non obſtant illi tamen, quò minùs libri Ariſtotelei etiam publicè prælegantur; quid eſt, cur non ſaltem priuatim hominum manibus terantur quæ ex Epicuro ſuperſunt: licet aliquoties (quæ mentis humanæ extra Fidem ſacram vagantis imbecillitas, & caligo eſt) fuerit in eaſdem cum cæteris impietatis ſpecies prolapſus? Indignum profectò ob aliqua mala, tam multa bona expungere, ac roſetum exſcindere, quod ſpinas roſis intextas ferat. Sapientiùs

illi sanctorum Patrum, qui hac occasione censuerunt id agendum, quod Deus olim circa mulierem captiuam iussit, quam habere quis in vxorem vellet: nimirùm, vt prauis opinionibus, quasi capillis, vnguibus, captiuitatísque vestibus detractis, id, quod doctrinæ sanioris est, vt non inuenustum corpus, retineatur. Deinde, ea mihi mens est, vt quoties non modò ad grauiora illa capita peruenero; sed etiam quoties quidpiam occurret, quod videri poßit vel quam-minimùm fidei sacræ dissentaneum, in Epicurum neruos contendam, ac eius sententiam quam-maximo semper rationis vigore potero, conuellam. Nam licèt confectâ vitæ Apologiâ, doctrinæ quoque explicationem aggressurus subinde sim; non propterea tamen illi nomen do, neque placitorum ipsius vadem me, aut sponsorem præsto. Quin-etiam, vt in aliis rebus rationem solam audio, neque, nisi illam admittat, magis me mouet Epicurus, quàm quivis alius Philosophorum (& nosti certè, vt alioquin ex æquo affectus erga omneis sim, omnibúsque honorem habeam, ac solùm veritatis studio, exercendiq; animi gratiâ nunc in huius, nunc in illius cognoscendis placitis non-nihil studiosiùs incumbam) sic in Religione Maiores, hoc est Ecclesiam Catholicam, Apostolicam, & Romanam sequor, cuius hactenus decreta defendi, ac porrò defendam, nec me ab ea vllius vnquam docti, aut indocti separabit oratio.

Iam,

Iam, vt de Vita, Moribúsque Epicuri dicere incipiam; partiri posse rem totam videor in libros, libellósve octo. Primus scilicet, ac Secundus nudam continebunt historiam vitæ, mortísque Epicuri; ac simùl breuem nomenclaturam tum editorum ab eo librorum; tum familiarium, quibus conuixit; tum successorum, quos habuit. Et quia deinceps de Moribus, circa quos infamia est illi quæsita, differendum erit; ideò adhibebitur Tertius, qui occasionem, authorésque huiusce infamiæ vniuersè aperiat. Quartus subinde impietatem ipsi circa mores obiectam depellet. Quintus obiectam malignitatem, Sextus obiectum gulæ vitium; Septimus obiectam Venerem; Octauus tandem obiectum odium liberalium disciplinarum. Etenim hæc sunt capita præcipua totius, quæ in Epicurum instituitur, criminationis. Nihil interim necesse est Epicurum hunc, de quo agitur, à cæteris discernere, qui nomine eodem fuisse perhibentur. Nam Laertius quidem treis alios præterea commemorat, Epicurum Leontei, & Themistæ filium; Epicurum Magnesium; Epicurum ὁπλομάχον; quibus adiici potest alius Metrodori filius, de quo noster in Testamento. Memorat etiam Thucydides Epicurum Pachetis patrem; & Plutarchus alium Demophili socium. Verùm nos heic de Epicuro Philosopho illo satis cognito sermonem instituimus. Habes ipse iam penès Te duplicem illius effigiem; alteram

ram ex gemma expressam, quam dum Louanio facerem iter, communicauit mecum vir ille eximius Erycius Puteanus, quámque etiam suis in Epistolis cum hoc Eulogio euulgauit: Intuere, mi Amice, & in lineis istis spirantem adhùc mentem magni Viri. Epicurus est; sic oculos, sic ora ferebat. Intuere imaginem dignam istis lineis, istis manibus, & porrò oculis omnium. *Alteram expressam ex statua, Romæ ad ingressum interioris Palatij Ludouisianorum hortorum exstante, quam ad me misit Naudæus noster, vsus operâ Henrici Howenij in eadem familia Cardinalitia pictoris. Tu huc inserito vtram voles; quando & non malè altera, vt vides, refert alteram: & memini vtramque congruere cum alia in amplissimo cimeliarchio Viri Nobilis Gasparis Monconisij Lierguij, Proprætoris Lugdunensis, exstante.*

Ipse sic de viro scribere aggredior.

LIBER

EPICVRI EFFIGIES,
Ex Cimel. Cl. Viri Ericl Puteanj.

LIBER PRIMVS DE ORTV, AC SERIE VITÆ EPICVRI.

CAPVT PRIMVM.

Epicuri Patria, Parentes, Fratres.

EPICVRVS patriâ Samius creditus nonnullis videtur. Siquidem Timon, apud Laërtium, vltimum dicit Physicorum, qui è Samo prodierint; & Constantinus Porphyrogenneta illum perinde, ac Pythagoram ex Samo oriundum facit. Verùm caussa fuit, quòd pueritiam, primámque adolescentiam exegerit Sami cum patre, & fratribus; in eam scilicet pater eius agripeta venerat, vt Ciceronis verbis dicatur. Parem ob caussam apud Strabonem Lampsacenus habitus est; quippe Lampsaci commoratus, & familiaritate vsus virorum ibi Principum. Epicurus igitur patriâ Atheniensis fuit, vt Laërtius, Suidas, & alij innumeri scribunt. Hinc Lucretius ipsius laudes prosequuturus, sic exorditur:

lib. 10.

lib. 1. de themat.

l. 1. de nat. Deor.

lib. 13.

loc. cit.

In voce Epicurus.

lib. 6.

Primæ frugiferos fœtus mortalibus ægris
Dididerunt quondam præclaro nomine Athenæ,
Et recreauerunt vitam, legésque rogârunt,
Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ,
Cùm genüêre virum tali cum corde repertum,

Omnia veridico qui quondam ex ore profudit.

Cùm populus verò Athenienſis tribubus diſtinctus, effuſus eſſet per τοὺς δήμους, ſeu affinia oppida, ex Theſeo vſque facta municipia; Epicurus natus eſt Gargetti, quod oppidum fuit, vt Phauorinus, & Heſychius habent, ex tribu Ægeide; vbi nimirùm Theſeus, ex Plutarcho, Pallantidas Ægeo ſibique inſidianteis oppreſſerat; & vbi Euryſtheus, vt à Stephano narratur, fuerat conſepultus. Ea de cauſſa δῆμον Γαργήττιος à Laërtio dicitur, à Statio Gargetticus author, & ſenex Gargettius; à Cicerone, Æliano, & aliis, ſimplici adiuncto, Gargettius.

in Lexicis. *in Theſeo.* *de vrb.* *loc.cit.* *l. 1. & 2. Silu.* *l. 15. ep. 16.* *l. 4. var. hiſt.*

lib. 10. Cæterùm ſcribit Laërtius, ex Metrodoro in libro de nobilitate, Epicurum fuiſſe γένους τοῦ τῶν φιλαϊδῶν, *ex genere Philaidarum.* Conſtat verò Philaïdas denominatos à Philæo, altero illo Aiacis filio, qui habitauit in Melite, & cuius meminit Plutarchus, adiiciens Piſiſtratum quoque ex Philaïdis exſtitiſſe. Ex hoc itaque genere, Epicuri pater, apud Laërtium, & alios, fuit Neocles, mater verò Chæreſtrata. Et frequenter quidem citatur, Græcanico more, *Epicurus Neoclis*; interdum tamen Neoclides ſimpliciter appellatur; vt cùm à Menandro confertur cum Themiſtocle, cuius etiã patri fuit Neocles nomen. Prætereo Epicuri patrem fuiſſe, ex Strabone, vnum ex duobus ciuium millibus, quos Athenienſes κληρούχους in Samum miſerunt, cùm iam antè Pericle, & Sophocle miſſis, rebellanteis Samios obſidione graui afflixiſſent. Omitto fuiſſe & Ludi-magiſtrum, quod præter Strabonem

in Solone. *loc.cit.* *in Anthol. l. 3.* *lib. 14.*

nem notat Cicero, dum ſuggillare quaſi pergens: *Sed cùm agellus*, inquit, *eum non ſatis aleret, vt opinor, Ludi-magiſter fuit.* *l. 1. de nat. Deor.*

Fratres Epicuri duos ſolùm Suidas memorat, Neoclem, & Chæredemum: at Laërtius tertium addit ex Philodemo Epicureo, Ariſtobulum ſcilicet, quem Plutarchus videtur interdum nominare Agathobulum. Quâ curâ, ac beneuolentiâ Epicurus fuerit ipſorum reuerentiam ſimul, & affectum promeritus, declarat eximiè Plutarchus, dum ſtupore dignum iudicat, quomodo ille ſic animârit, iſti affecti ſic fuerint. Hos omneis ante Epicurum diem obiiſſe vel ex ipſius teſtamento intelligi licet; cùm neque illis, neque de illis, vt viuentibus, quicquam mandet; ſed celebrari ſolùm præcipiat fratrum diem menſe Poſidæone. Et quamuis de Chæredemo nihil certius conſtet, de Ariſtobulo tamen liquet clariùs, ex eo, quod Plutarchus ſcribit Epicurum totum fuiſſe in Metrodoro, Polyæno, & Ariſtobulo tum ægrotantibus curandis, tum deflendis mortuis. De Neocle autem apertiſſimè ex eodem Plutarcho, dum memorat Epicurum voluptate quadam lacrymis permiſtâ diffuſum, ex recordatione verborum extremorum Neoclis. Vt illi grauibus morbis adflicti interierint, à Plutarcho, & Suida ſatis, ſuperque exaggeratur.

In voc. Epicur. *loc. cit.* *lib. 2. adu. Col.* *lib. de amor. frat.* *l. 2. adu. Col.* *Ibid.* *Ibid.* *loc. cit.*

CAPVT II.

Tempus Natale.

lib.10. NAtus eſt autem Epicurus, referente Laërtio, ex Apollodoro in Chronicis, Olympiadis CIX. anno III. ſeptima die menſis Gamelionis; Quo qui-
l.35.c.2. dem natali, ex Plinio, fuit Luna XX. Porrò, cùm Hecatombæon (primus nempe menſis) huius anni, incidat in æſtatem anni periodi Iulianæ, quâ iam Chronographi vtuntur, MMMM, CCC, LXXII. conſtat Gamelionem eiuſdem ab Hecatombæone ſeptimum, incidere in principium anni MMMM, CCC, LXXIII. qui iniuit ante vulgarem Chriſti Epochen annis completis CCCXLI. Quoniam verò Ianuario menſe, in quem principium Gamelionis cadere deprehenditur, nouilunium contigit in horizonte Attico, ex tabulis cœleſtium motuum, die IV. manè, (ſeu, ſi mavis die III. iuxta Atticos,
lib. de di. nat. qui, ex Cenſorino, ſupputabant dies ab occaſu in occaſum) ideò, cùm Luna XX. coincidat diei Ianuarij XXIII. ſequetur Epicurum natum die Ianuarij XXIII. Nempe, ſi ponè Cæſaris tempus eandem anni formam eſſe productam finxerimus. Atque id quidem vetere ſtylo, iuxta quem etiam fuit eo anno cyclus Solis V. ſeu literarum Biſſextilis anni Dominicalium B, A, vnde & dies Ianuarij vigeſimus tertius eſſe debuit dies Solis, ſeu Dominicus. At ſi ad

ſtylum

ſtylum Gregorianum decem diebus maturiorem (quòd is nobis iam vſui ſit) componamus negotium, colligemus Epicurum natum die Februarij ſecunda, exſiſtente Dominicâ (literæ nempe Dominicales fuiſſe debere intelliguntur E, D,) Anno ante Chriſtum, ſeu Æram Chriſtianam CCCXLI. ac proinde ante huius à Chriſto anni M, DC, XXXIV. Februarium ineuntem, anno completo M, DCCCC, LXXIV. Prætereunda heic aliqua non ſunt,

Primò, obſeruare Laërtium quo anno natus eſt Epicurus, Archontem fuiſſe Soſigenem, huncque ipſum annum fuiſſe ſeptimum à morte Platonis. Adde & fuiſſe decimum ſextum Alexandri Macedonis; fuit enim ex eodem Laërtio proximus ab eo, quo Ariſtoteles euocatus eſt ad ipſum natum iam annos quindecim. *lib. 10.* *lib. 5.*

Secundò, excuſari vix poſſe erroris Euſebium, quòd florentem Epicurum faciat Olympiade CXII. Quippe eo tempore Epicurus vix pueritiam exegerat, ſolúmque florere in Lyceo Ariſtoteles incipiebat, reuerſus putà ex Macedonia Olympiade præcedente, vti apud Laërtium eſt. *in Chron.* *loc. cit.*

Tertiò, ferendum non eſſe mendum, quod irrepſit in Suidam, impoſuitque interpreti eius, dum Epicurum natum facit Olympiade LXXIX. Nihil attinet memorare quantum hoc repugnet non cæteris modò hiſtoriis, verùm iis etiam, quæ apud Suidam ſequuntur, vt dum Epicuri ætatem productam facit ad tempora vſque Antigoni Gonatæ. Obſeruo *in voc. Epic.*

ſolùm, cùm pro numero Olympiadum Suidas videatur haud-dubiè poſuiſſe ρθ, quibus notis deſignaretur Olympias CIX. facilè obliteratam in exemplaribus caudam τῦ ρ, vt remaneret, quaſi ο, ſicque ex οθ, ſignificaretur Olympias LXXIX.

Quartò, nihil eſſe morandum, quòd Chronicon Alexandrinum, Georgius Sincellus & alij, platicè nimis de tempore, quo Epicurus floruerit, loquantur, ac nihil curandas virorum quorumdam alioquin celebrium hallucinationes, dum Ariſtippum Epicuro poſteriorem faciunt, & quædam ſimilia. Notandum

de vi. Cler. ſolùm quod B. Hieronymus refert ex Cicerone pro Gallio: Memoratur enim poëta, Epicurum, & Socratem colloquenteis faciens, *quorum ætates*, inquit Cicero, *non annis, ſed ſæculis ſcimus eſſe diſtinctas.*

Quintò, Epicuri natalem ex Laërtio, Pliniòque deſumptum argumento eſſe videri, quòd alia menſium ciuilium, alia Lunarium principia apud Atticos olim fuerint. Mirum profectò eſſe videatur, niſi quis putet colligi poſſe cœpiſſe menſem Gamelionem ab ipſo duntaxat antecedente plenilunio : cùm ſi diem Lunæ XIV. primam diem menſis numeraueris, efficiatur, vt XX. Luna ſeptimæ menſis coïncidat. Vt taceam quòd Epicurus viſus ſit teſtamento ſuo conſtituere celebrandum natalem ſuum in decade prima dierum menſis Gamelionis, quòd ipſorum nempe vno natus eſſet; ac deinceps etiam aliquid ſpecialius de XX. Luna ordinârit, quòd & ipſa natalis fuiſſet, vt referemus poſteà. Niſi fortè audiendum putes

tes anonymum illum, qui Epicurum natum ſcribit Gamelionis εἰκάδι, ſeu die xx. Sed neſcio an authoritate præponderare Laërtio debeat. In illo certè plurimos errores, eòſque grauiſſimos vel vnus Meurſius animaduertit. Vt omittam Gamelionis εἰκάδα poſſe fortaſſis intelligi de Luna xx. intra Gamelionem menſem incidente, ex Cicerone infrà citando: Tametſi iſta obiter.

CAPVT III.

Vbi Pueritiam, Adoleſcentiam, Iuuentutem exegerit.

IAm Laërtius ex Heraclide in Sotionis epitome, *lib.10.*
refert coloniâ ab Athenienſibus in Samum deductâ, Epicurum ibi nutritum ad annum vſque ætatis xviii. quo Athenas venit, Xenocrate in Academia, Ariſtotele verò in Chalcide commorantibus. Addit
Strabo partim Sami, partim Tei educatum puberta- *lib.14.*
tem egiſſe Athenis, cùm Menander Comicus vnà
adoleſceret. Pergit Laërtius mortuo Alexandro Ma- *loc.cit.*
cedone, & afflictis ſub Perdicca Athenienſium rebus, Colophonem ad patrem tranſiiſſe, anno videlicet ætatis circiter xxiii. Scribit aliquandiù ibi commoratum, & ſubiungit poſteà ex Apollodoro ab anno ætatis xxxii. ad annum vſque xxxvii. vixiſſe partim Mitylenæ, partim Lampſaci, (quò aliquando cùm pergeret, non ſine diſcrimine nauigauit,

l. 2. adu. Col. uit, vt apud Plutarchum obſeruatum eſt.) Definit Suidas quantum temporis vtrobique manſerit, annum putà vnum Mitylenæ, quatuor Lampſaci. Subdit Laërtius rediiſſe Athenas Archonte Anaxicrate. Quia verò Anaxicrates (ſucceſſor ſcilicet Charini, ſub quo Seneca obſeruauit datas ad Polyænum ab Epicuro literas) præfuit Olympiadis CXVIII. anno II. ac proinde Epicuri nonniſi XXXVI, neceſſe eſt metachroniſmum vnius anni heic fieri.

in Epic.

epiſt. 18.

Huc-vſque porrò eſt locorum, temporúmque ſeries, quibus Epicurus pueritiam, adoleſcentiam, ac iuuentutem exegit, partim addiſcens, partim docens, priuſquàm pede Athenis fixo ſuam ſectam inſtitueret.

CAPVT IV.

Quos Præceptores audierit.

VT aliquid verò dicamus de Magiſtris, quos habuit; legimus ecce apud Laërtium traditum ab aliquibus Epicurum auditorem fuiſſe Pamphili Platonici; quod Suidas quoque aſſeuerat. Cicero etiam memorat Epicurum ipſum referentem illum à ſe Sami auditum, quamuis doctrinam ipſius mirificè contemneret. Idem iidem: ac præterea Clemens Alexandrinus, & alij tradunt de Nauſiphane Pythagoreo Pyrrhonis auditore, quanquam Sextus Empiricus ſcribit inficiari ipſum, quòd Nauſiphanis diſcipulus

lib 10.

in Epic.

lib. 1. de nat. deor.

lib. 1. Strom.

loc. cit.

lib. 1. adu. Math.

pulus exſtiterit. Quin Apollodorus in Chronicis, tradidit quidem Epicurum audiuiſſe Lyſiphanen, & Praxipanen; verùm hoc, inquit Laërtius, non aſſerit *loc. cit.* ipſe in ſua ad Eurydicum epiſtola. Xenocratem quidem audire potuit, & *ſunt*, inquit Cicero, *qui putent* *l. 1. de nat. Deor.* *audiuiſſe*, (vt Demetrius Magneſius apud Laërtium) *ipſe Epicurus non vult.* Dicerem de Democrate, cum quo Plutarchus Epicurum contendiſſe notat περὶ *l. 2. adu. Col.* συλλαβῶν, καὶ κεραιῶν, *de ſyllabis & apicibus*; niſi ſuſpicarer mendosè Democratem legi pro Democrito, vel ex eo, quòd ſubiicit Plutarchus Epicurum decreta omnia fuiſſe ab illo ſuffuratum; quæ eſt circa Democritum celebris facta obiectio, vt infrà memorabitur. Dicerem & de Metrodoro, quem Stobæus καθηγητὴν, Interpres *doctorem* Epicuri vocat, ſuſpica- *Ecl. phyſ.* rérque illum eſſe poſſe, quem Diogeni Cynico So- *cap. 1.* linus facit contemporaneum; niſi opinio illi attributa de Mundorum infinitate, déque atomis, argueret Metrodorum Chium Democriti diſcipulum, quem Epicurus non voce *doctorem*, ſed ſcripto *ductorem* habere potuerit.

Quo modo etiam accipiendum, quod Lucianus iocatur fuiſſe Epicurum Democriti diſcipulum, dum diſcipulum etiam facit Ariſtippi, ob opinionem de voluptate, quam tamen fuiſſe longè diuerſam vtrique probatam, ſuo loco conſtabit. Vtcumque ſe res habeat, ex iis, quæ deducta ſunt, Cicero, Plu- *locis citatis.* tarchus, Empiricus, alij, ſcribunt Epicurum ſolitum gloriari, quòd Magiſtrum habuerit nullum, ſed αὐ-

αὐτοδίδακτος exsistens, suopte ingenio, ac industriâ philosophus euaserit. Etsi verò illi videantur non sine probro id memorare, facilè tamen concedi debet illum marte suo adinuenisse plurima; cùm & hæc ipsa illi fuerit extrema consolatio, & tot libros conscripserit propriis solùm dictis refertos, vt referemus paulò pòst. Certè Athenæus egregiam illius sententiam
apud Laert. lib. 10. Epigrammate complexus, sic concludit, quasi Epicurus, non aliunde edoctus illam, quàm à Musis, aut Apolline fuerit. Quo etiam Lucretianæ illæ commendationes faciunt:

Pectore parta suo, quæsitáque præmia liquit. Et,
Virtutem inritât animi, confringere vt arcta
Naturæ primus portarum claustra cupiret.

& consimiles aliàs referendæ. Hîc noto, si quis requisierit quemnam saltem ex antiquis Epicurus magni
loc. cit. fecerit, respondere Laërtium, illum, Diocle authore, fuisse maximè amplexatum Anaxagoram (etsi in aliquibus illi contradixerit,) atque etiam Archelaum, qui fuerat Socratis Magister. Dicetur posteà de Democrito: adiicio solùm Epicurum cùm admiraretur Pyrrhonis consuetudinem, quæsiuisse de illo assiduè
lib. 9. ex ipsius auditore Nausiphane, vt Laërtius habet in Pyrrhonis vita.

CAPVT

CAPVT V.

Quando, & quâ occaſione ad Philoſophiam ſe contulerit, Sectámque inſtituerit.

SCriptum porrò Suidas reliquit cœpiſſe illum Philoſophiæ dare operam anno ætatis XII. Idem etiam alij, referente Laërtio, ſcripſerunt, dum vitam eius ſcriberent. Verùm ipſemet Epicurus apud eundem Laërtium teſtis eſt, non attigiſſe ſe Philoſophiam, niſi anno XIV. ἐφάψασθαί τε φιλοσοφίας ἔτη γεγονὼς τέτταρα καὶ δέκα. Tradidit verò Hermippus, ex eodem Laërtio, illum, cùm fortè incidiſſet in libros Democriti, ad Philoſophiam ſe applicuiſſe. Sed & ſcribit Laërtius ex Apollodoro Epicureo in primo de vita Epicuri, ad Philoſophiam illum acceſſiſſe, Sophiſtas damnantem, & Grammaticos, poſtquàm ipſi non poterant quid apud Heſiodum *Chaos* diceretur, interpretari. Verùm, quia Sextus Empiricus hanc occaſionem philoſophandi luculentiùs ediſſerit, non pigebit ipſius verba in hunc locum tranſcribere. Itaque, poſtquàm propoſuit difficultatem circa illa Heſiodi carmina,

in Epic. — *lib.* 10. — *Ibid.* — *Ibid.* — *l.* 1. *adu. phyſ.*

Ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ' αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος, &c.
Exortum primùm Chaos eſt, dein pectore lata
Tellus, cunctorum ſedes.

ſubiicit: *Et hanc nonnulli cauſſam fuiſſe Epicuro dicunt*

subitanei ad philosophandum instinctus. Prorsùs enim adolescentulus cùm esset, rogauit Grammaticum, illud sibi prælegentem, Exortum primùm Chaos est, ἐκ τίνος τὸ Χάος ἐγένετο, εἴπερ πρῶτον ἐγένετο; *Ex quonam Chaos exortum esset, si quidem primum exortum erat? Dicente illo, talia docere, non esse sui muneris, sed illorum esse, qui vocarentur Philosophi,* τοίνυν, ἔφησεν ὁ Ἐπίκουρος, ἐπ' ἐκείνους μοι βαδιστέον, εἴπερ αὐτοὶ τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν ἴσασιν. *Igitur, inquit Epicurus, ad illos mihi accedendum est, quando ipsi sunt, qui rerum veritatem perspectam habent.* Simile
lib. 10. cap. 9. quidpiam narrat Agellius sibi contigisse, dum rogatus Grammaticus quid verba hæc Enniana essent, EX IVRE MANV CONSERTVM: *Aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. Rem enim doceo Grammaticam, non ius respondeo.* Sed ad Epicurum. Omitto hoc primùm, quod nonnulli dicunt, fuisse illum Ludimagistrum, γραμματοδιδάσκαλον, & priusquam quidem se ad Philosophiam conferret, ex Hermippo apud
loc. cit. Laërtium. Prætereo etiam quòd infesti erga illum
ibid. Stoici, apud eundem, ipsi exprobrarunt, exiguâ quadam, & inuidiosâ mercede literas cum patre docuisse; cum matre verò καθαρμοὺς, *preculas lustraleis* legisse, circumeundo ædiculas. Hoc obseruo: postquàm Philosophiam attigit, cœpisse illum scholæ præesse an-
ibid. nos natum XXXII. vt Laërtius memorat; idque primùm Mitylenæ, ac deinde Lampsaci: vt vel ex iis,
ibid. quæ sunt ex Suida relata, intelligitur. Quanquam ex Colophone vsque discipulos coëgerat, vt idem quoque Laërtius habet.

Verùm postquàm est Athenas reuersus, anno seu XXXVI, seu XXXVII, primùm quidem *ad aliquod tempus in congressu cum cæteris*, inquit Laërtius, *est philosophatus;at priuatim deinde Sectam à se vocatam constituit*: Videlicet Democriti admiratus primùm doctrinam, Democriteum se professus est, quemadmodum Plutarchus refert: Quia verò plurima deinceps vel immutauit, vel de suo adiecit, idcirco is fuit, à quo Sectatores Epicurei nominarentur. *lib. 10.* *lib. 1. adu. Col.*

Quædam heic dicenda de Secta hac forent; vt scilicet propago fuerit appellatæ Italicæ, quæ à Pythagora originem ducens, per Xenophanem, ac Parmenidem, ad Zenonem peruenerit Eleaticæ Sectæ authorem, ac deinceps per Leucippum, & Democritum, interceptôsque alios (etiam Pyrrhonem Scepticæ authorem) ad Epicurum fuerit deducta: Vt item varia placita, quibus à Sectis cæteris discerneretur habuerit, ac fuse adeò disseruerit de rebus attinentibus ad omneis Philosophiæ parteis: Verùm quia res ad Philosophiam, ipsamque adeò doctrinam spectat, ideò præuertenda hoc loco non est.

CAPVT VI.

Vbi Scholam habuerit.

CÆterùm cùm alij principes Sectarum quædam Athenis loca delegissent, vt Academiam, Lyceum, & alia; coëmit ipse hortum peramœnum,

comparauitque pretio minarum LXXX, (seu aureorum Solatorum, quingentorum quinquaginta, quales nobis vsui sunt) ibique cum suis familiaribus,
loc. cit. discipulisque, & vixit, & philosophatus est. Ita Laërtius, præ cæteris, ex citato Apollodoro. Scribit autem
lib. 19. c. 4. Plinius Epicurum primum hoc instituisse Athenis, agrorum, villarumque delicias, nomine hortorum in ipsa vrbe possidere; cùm vsque ad eum mos non fuisset in oppidis habitari rura. Ex quo fit ansa suspicandi hunc locum fuisse δ' χωρίον *eam regiunculam,*
lib. 1. seu in Attic. quam Pausanias adhuc temporibus suis appellatam memorat *hortos*; adiiciens in ea exstitisse statuam Veneris, Alcamenis opus, inter cætera, quæ Athenis celebrarentur, spectatu dignum (quod vel ex Lu-
in Imag. ciano colligere licet) ipsique adiacuisse templum Veneris, cum statua Veneris cœlestis. Exinde taceo hortum persæpe multitudinis numero efferri; vt vi-
l. 2. ad Att. ep. 24. dere licet apud Ciceronem, Iuuenalem, & alios. Interdum verò etiam cum diminutione, vt cùm à Vir-
Sat. 14. gilio appellatur *hortulus*. Quomodocumque autem vsurpetur, accipi solet pro ipsa Secta, seu Doctrina, quæ ab Epicuro, Sectatoribusque in illo tradita est. Vnde & Epicurei dicuntur esse, exempli gratiâ, ab Empirico, οἱ ἀπὸ τῶν κήπων, *ex hortis Philosophi*: (sicuti οἱ ἀπὸ τῆς στοᾶς intelliguntur Stoici) & nominatim Apollodorus, quòd *princeps hortorum* suo tempore haberetur, κηποτύραννος dictus est, vt à Laërtio perhibetur. Notandum verò præter hunc hortum, qui cum adiunctis ædibus ciuitati adiacebat, fuisse Epicuro domum

domum in Melite; quod oppidum fuit Cecropiæ tribûs ex Suida; inhabitatum à Philæo, maiorum Epicuri vno, vt suprà memorauimus, habénsque celeberrimum, ex Phauorino, Herculis templum. (Stephanus certè vt insulam, sic aliam ab hac intellexisse vrbem videtur, cùm & tribus Oeneidis, & Carthaginiensium coloniam descripsit.) In hanc Epicurus interdum cum discipulis secedebat; ipsámque deinde, testamento suo reliquit Sectatoribus, vt recitabimus posteà. *in Lexic.* *in Lex. lib. de vrb.*

Heic aduerte locum illum epistolæ XIX. libri V. ad Atticum, qui hactenus torsit erudita ingenia, non incommodè explicari. Locus sic vulgò legitur: *Etiam, atque etiam vale. De Patrone, & tuis condiscipulis, quæ de Tarentinis in militia laboraui, ea tibi grata esse, gaudeo.* Vtcumque verò aliqui legant, *vale dic Patroni*, &c. nemo tamen dicere potest qui sint illi *Tarentini*, quæ illa *militia*, quid illud quod Cicero *laborauit*: siue egit. Itaque nobis videtur non *in militia* legendum, sed *in Melite*, & pro *Tarentinis* reponendam vocem *Parietinis*, cuius Cicero aliàs meminit; sícque sensum planum futurum. Sciendum nimirùm ædeis illas, quas in Melite Epicurus habuit, parietinas iam fuisse factas Ciceronis temporibus. Cùm verò illas C. Memmius exædificandas decreto Areopagi obtinuisset, Patro, aliíque Epicurei id ægrè ferentes, poposcêre ex Cicerone literas ad Memmium, quibus illum hortaretur, vt à cœpto desisteret. Cicero ergo ad Memmium scripsit, illúmque enixè rogauit, vt vel

ipsius Attici caussâ, parietinas illas Patroni, cæterísque concederet. Exstat hac de re Epistola prima libro familiarium XIII. eiúsque exemplum ad Atticum missum constat ex Epistola XI. libri ad Atticum V. Cùm autem & res successisset, & Atticus id gratum habuisset (nempe & ipse Epicureus, adeò vt Patro, aliíque haberentur eius condiscipuli) tum sequente epistolâ XIX. Cicero postquam vale dixit, quasi postscripto, apposuit: *De Patrone, & tuis condiscipulis,* (supple, quod restabat dicendum, seu quod oblitus fueram:) *quæ de Parietinis in Melite* (nimirum sitis) *laboraui, ea tibi grata esse gaudeo.*

CAPVT VII.

Vt amicis, & illis quidem quàm numerosis conuixerit.

AD Epicurum ipsum vt redeam, is, ex quo Athenas rediit, Archonte Anaxicrate, solùm bis, aut ter in Ioniam ad inuisendum amicos excurrit; ac reliquam porrò ætatem, eamque cælibem exegit Athenis; neque patriam vnquam deserere voluit, quantumuis ea temporibus difficillimis vrgeretur, vti à Laërtio adnotatum est. Difficillima autem illa tempora videntur potissimum fuisse, quibus Demetrius obsedit Athenas, circa annum Epicuri XLIV. Quanta tum fames ciuitatem oppresserit, describit Plutarchus. Memoriâ verò dignum est, quòd enarratâ

lib. 10.

in Dem.

ratâ digladiatione circa præoccupandum murem, qui fuerat mortuus è tecto delapsus, inter patrem quendam, & ipsius filium, subdit: *Ferunt etiam Epicurum Philosophum familiareis suos sustentasse, partitum cum ipsis ad numerum fabas.* Vixit itaque Epicurus reliquo tempore Athenis in tot amicorum, discipulorumque consuetudine, & institutione, vt ciuitates integræ iis capiendis impares essent: quæ sunt verba Laërtij. Sci- *loc. cit.*
licet non ex Græcia modò, sed vndique, vt ille habet ex Apollodoro, ad illum confluebant, simulque cum illo in horto viuebant. Intellige verò præsertim ex Asia, ac nominatim Lampsaco, atque etiam ex Ægypto, vt vel ex vno Plutarchi loco facile est colligere. *de occ. viu.*
De victûs continentia, frugalitateque inferiùs dicendum. De conuictu cum amicis notari id potest, quod ex Diocle apud Laërtium, aliisque intelligitur; Epicurum nempe, non vt Pythagoram amicorum omnia communia dicentem, bona in commune conferri voluisse; quippe id esse diffidentium, atque idcirco non amicorum; sed ab vnoquoque, si quid opus foret, hilariter suppeditari. Innotescet res ex infrà dicendis. Reticendus heic interim non est egregius Ciceronis locus: *Neque verò*, inquit, Epicurus *lib. 1. de fin.*
amicitias *oratione solùm, sed multò magis vitâ, & factis, & moribus comprobauit. Quod quàm magnum sit, ficta veterum fabulæ declarant; in quibus tam multis, tamque variis ab vltima antiquitate repetitis, tria vix amicorum paria reperiuntur, vt ad Orestem peruenias, profectus à Theseo. At verò Epicurus vnâ in domo, & eâ*

quidem angustâ, quàm magnos, quantâque amoris conspiratione consentienteis tenuit amicorum greges? quod fit etiamnum ab Epicureis. Hæc Cicero. Addo cùm inter varios amicos Polystratus etiam à Laërtio commemoretur, atque is ille esse videatur, de quo Valerius Maximus, simúlque de Hippoclide altero Epicureo, mirabile aliquid narrat, idcircò verba Valerij meritò heic adtextum iri; ac præsertim cùm exinde illustrari valeat, quod referetur posteà ex Epicuri testamento, de communicatis Sectatorum bonis. Ea sunt: *Hoc loco aptè referantur Polystratus, & Hippoclides philosophi, eodem die nati, eiusdem præceptoris Epicuri Sectam secuti, patrimonij etiam possidendi, alendæque scholæ communione coniuncti, eodémque momento temporis vltimâ senectute exstincti. Tam æqualem fortunæ pariter, atque amicitiæ societatem, quis non ipsius cœlestis Concordiæ sinu genitam, nutritam, atque finitam putet?* Sic ille.

loc. cit.

lib. 1. cap. 8.

CAPVT VIII.

Qui præcipui illi amici, siue familiares, discipulíq; extiterint.

VErùm vt elenchum heic interseramus eorum, qui præcipui illius amici, siue familiares, discipulíque sunt habiti, prætermittere in primis non decet treis illos Epicuri fratres, quorum initio meminimus, Neoclem, Chæredemum, & Aristobulum. Illi nempe, eius hortatu, philosophati cum ipso sunt, ex

Philo

Philodemo apud Laërtium. Addit Plutarchus arreptam ab ipsis, vt à Numine percitis, συνενθουσιώντων, fratris Philosophiam, cùm videlicet à teneris annis persuasum haberent, ac profiterentur exstitisse neminem Epicuro sapientiorem. Celeberrimus porrò trium fuit Neocles. Is, cùm à puero prædicaret fratrem suum mortalium sapientissimum, adiiciebat, quasi rem miram, matrem suam tot, tantâsque continuisse atomos, ex quarum congressu sapiens gigneretur, vt apud eundem Plutarchum est. Heinc, quia Neocles non suam, sed fratris Philosophiam amplexatus est, nescio quorsùm aliqui dicant Sectam fraternæ similem, fuisse à Neocle introductam. Nisi fortè nixi videntur loco illo Suidæ, quo dicitur Neocles scripsisse de sua Secta: quis tamen non videat intelligi posse scripsisse illum de Secta, quam profiteretur, etsi inductam ab alio; & maximè cùm de hac Neoclidarum Secta altum vbique silentium.

lib. 10. — *lib. de amor. frat.* — *l. 2. adu. Col.* — *vt Genebr. lib. 2. chronol.* — *in Epic.*

Nota obiter dictum illud λάθε βιώσας, *delitesce viuens*, seu *occultus viue*, quod à Plutarcho impugnatur, estque relatum inter adagia, istius esse Neoclis, vti Suidas citatus docet.

lib. de eo. — *Erasm. Chil. 2. Cent. 10.* — *in Neoc.*

Tribus fratribus subiiciendi sunt tres ij familiares, quos ex Epicuri contubernio magnos viros prodiisse apud Senecam legitur.

epist. 6.

Metrodorus primus occurrit, ipse enim penè alter Epicurus fuit, vt Cicero loquitur. Lampsacenus autem is fuit, vt Strabo apertè declarat. Etsi enim Laërtius videatur Atheniensem dicere, locus est tamen

lib. 2. de fin. — *lib. 13.*

valdè mendosus, cùm præsertim constet Athenien-
loc. cit. sem non fuisse ex illa Ciceronis antithesi: *Quî beatior Epicurus, quòd in patria, quàm quòd Athenis Metrodorus?* Quia scilicet non erant Athenæ Metrodori pa-
lib. 10. tria. Laërtij locus ita habet: Μαθητὰς δὲ ἔσχε (ὁ Ἐπίκουρος) πολλοὺς μὲν, σφόδρα δὲ ἐλλογίμους Μητρόδωρον Ἀθηναῖον, καὶ Τιμοκράτην, καὶ Σάνδην λαμψακηνὸν, ὃς ἀφ' οὗ τὸν ἄνδρα ἔγνω, οὐκ ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ, &c. id est, *Discipulos multos ille quidem, admodum verò illustreis habuit Metrodorum* ἀθηναῖον, *& Timocratem, & Sanden Lampsacenum, qui ex quo agnouit virum, ab eo non discessit,* &c. Crediderim, quod me adtinet, voces illas, Ἀθηναῖον, καὶ Τιμοκράτην, καὶ Σάνδην, expungendas ab eo loco esse. Quippe eas si detraxeris, reliqua optimè cohærent; si admiseris, prorsùs dissonant. Metrodorus scilicet fuit, quem verè dicas λαμψακηνὸν, & cui illa omnia, quæ sequuntur, conueniant, non verò Sandes, cuius falsum est (præter cætera) Epicurum in testamento, de quo
in not. ad Laërt. postea, meminisse. Et quamuis Casaubonus putet Ἀθηναῖον esse posse nomen viri proprium; mirum tamen, quomodo nusquam aliàs tam de Athenæo, quàm de Sande, vt Epicureis aliquid audiatur, cùm heic tamen Laërtius recenseat ἐλλογίμους μαθητάς. His certè detractis tres iidem, putà Metrodorus, Polyænus, Hermachus continuâ serie describuntur, quos Senecam, vt ἐλλογίμους coniunxisse iam diximus. Quod spectat ad Timocratem, ille obiter, cùm de Metrodoro, vt illius frater posteà memoratur, ac videtur proinde eo loci præter rem interpositus. Quomodo autem

autem voces illæ in textum irrepserint, caussam suspicor, quòd fortassis librarius quispiam adnotasset in margine, ea, quæ in textu haberentur, haberi etiam apud Athenæum (authorem deipnosophistarum) is enim habet aliqua, & apud Timocratem; is enim etiam à Laërtio citatur; & apud Sanden nescio quem, (fortè Suidam, aut alium.) Perspectum verò est quàm multa marginibus adposita in textum olim inserta fuerint, ex librariorum oscitantia.

Metrodorus ergo patriâ Lampsacenus (aliusque, vt constat, ab illo Anaxagoræ familiari, cuius Laërtius quoque meminit)natus videtur Epicuro annum agente duodecimum. Siquidem cùm ex Laërtio mortuus fuerit anno ætatis LIII. (cohærentia enim verborum, & sensus efficit vt legendum censeam Μητρόδωρον ἄγοντα) eòque septimo ante obitum Epicuri, qui attigit annum septuagesimum secundum, clarum est annum eius natalem debuisse in duodecimum Epicuri incidere. Ex quo porrò tempore Metrodorus Epicurum nouit (potuit hoc autem contingere, cùm ageret annum secundum & vicesimum, Epicuro scilicet Lampsaci degente) nunquam ab eo (quod ex Laërtio cœperamus dicere) discessit, nisi sex menseis, quibus cùm domi abfuisset,ad Epicurum reuersus est.Is & sororem Batidem Idomeneo collocauit, & Leontium concubinam habuit. Liberos suscepit, quos Epicurus in testamento, & in ea Epistola, quam scripsit moriens, commendauit, ac nominatim filium Epicurum nominatum. Vir omni- lib.2.

nò bonus, & aduersùs molestias, mortémque ipsam intrepidus, vt ipse quoque Epicurus testatus est apud
lib. 3. cap. 21. Laërtium. Intercutis morbo laborauit: scribit enim Cornelius Celsus illum, cùm hoc morbo tentaretur, neque æquo animo ferret necessariam sitim, vbi diù abstinuerat, bibere solitum, ac deinde euomere. An hoc morbo, an alio interierit, non constat. Quos libros ipsius Laërtius recēset, eiusmodi sunt: Aduersùs medicos, tres. De sensibus, ad Timocratem. De magnanimitate. De Epicuri infirmitate. Aduersùs Dialecticos. Aduersùs Sophistas IX. De itinere ad sapientiam. De mutatione. De diuitiis. Aduersùs Democri-
adu. Col. tum. De nobilitate. Citat prætereà Plutarchus libros de Philosophia: de Poëtis: aduersùs Timarchum. Ci-
lib. 2. strom. tat & Clemens Alexandrinus librum, *Quod quæ caussa est ex nobis ad felicitatem, maior sit eâ, quæ ex rebus est.* Sed de Metrodoro satis.

Ex aliis duobus alter fuit Polyænus Athenodori filius, ipse quoque Lampsacenus. Is fuit magnus ma-
lib. 4. Acad. thematicus, vt Ciceronis verbis vtar; & vt paucis multa complectar, modestus, & amabilis; quod apud
lib. 10. Laërtium Philodemus habet. Alter fuit Hermachus Agemarchi filius Mitylenæus. Paupere patre is natus est; ab initio Rhetoricæ studuit, ac deinceps in Philosophia sic se idoneum præstitit, vt ipsum Epicurus moriens scholæ suæ præfecerit. Apud Lysiam mortuus est. Multa illius mentio in Epicuri testamento. Quos eius libros memorat, pulcherrimósque dicit Laërtius, hi sunt: Epistolica de Empedocle XXII. De

disci

disciplinis (bene enim, Casaubonus legit non μαθητῶν. sed μαθημάτων) libri duo. Aduersùs Platonem. Aduersùs Aristotelem.

Attexendi istis sunt Leontius Lampsacenus, quem vnum ex summis Epicuri discipulis Plutarchus appellat, adiiciens hunc ipsum esse, qui ad Lycophronem scripserit honorem haberi Democrito ab Epicuro. Rursùm Colotes, & Idomeneus, ipsi quoque Lampsaceni. Prioris facienda iam sæpius erit mentio, occasione potissimùm duorum illorum librorum, quos aduersùs ipsum Plutarchus composuit. Scribit Laërtius alicubi discipulum illius fuisse Menedemum Cynicum, (nisi fortè alius Colotes Lampsacenus fuit) Eiusdemque est locus ille quo apud Macrobium docet non oportuisse Eri fabulam à Platone *confingi, quoniam nullum figmenti genus veri professoribus conueniret.* Posteriorem celebrem reddere Epicurus voluit suis literis, vti reipsa reddidit, quemadmodum Seneca demonstrat. *Exemplum enim*, inquit, *Epicuri referam: cùm Idomeneo scriberet, & illum à vita speciosa ad fidelem stabilémque gloriam reuocaret, rigidæ tunc potentiæ ministrum, & magna tractantem; Si gloriâ, inquit, tangeris, notiorem te epistolæ meæ facient, quàm omnia ista, quæ colis, & propter quæ coleris. Quis Idomenea nosset, nisi Epicurus illum suis literis incidisset? Omneis illos * magistratus, & Satrapas, & Regem ipsum, ex quo Idomenei titulus petebatur, obliuio alta suppressit.* Hæc ille. *Atque hi quidem*, inquit Laërtius, *illustres discipuli sunt.*

l. 1. adu. Col.

lib. 6.

lib. 1. in somn.

epist. 21.

* Megistanas.

Adnumerari tamen iis possunt cùm alij, tum ma-

ximè duo ex Valerio iam memorati, Polyſtratus & Hippoclides;potiſſimùm verò cùm Laërtius connumeret Polyſtratum, qui Hermacho poſteà ſucceſſit: niſi tamen Polyſtratus, qui Hippoclidi copulatur, cenſeri debet alius à ſucceſſore Hermachi.

Subiungi poſſet Timocrates Lampſacenus Metrodori frater; ſed is videtur defeciſſe, quòd reprehenſiones fraternas non ferret, vt referendum eſt poſteà. Subiiciatur itaque potiùs ſeruus Epicuri Mus, quem inter philoſophanteis clariſſimum, ἐνδοξότατον, euaſiſſe Laërtius teſtatur, neque Agellius, & Macrobius obliuioni dant inter eos, qui philoſophi ex ſeruis non incelebres euaſerunt.

lib. 1. c. 12.
lib. 1. Saturn. c. 11.

Vt præteream verò Apellem, quem alicubi Plutarchus ſubſannat, tres heic dicendæ mulieres ſunt, ex iis quæ ſunt cum Epicuro philoſophatæ. Vna eſt Leontium, quam Philoſophiæ ſub Epicuro operam dediſſe,tum Athenæus recitat, tum ex eo intelligitur, quod, Cicerone referente, librum ſcripſerit aduersùs Theophraſtum, & ſermone quidem ſcito, Atticòque, vt rurſus occurret dicendum inferiùs. Altera eſt Themiſta Zoili filia Lampſacena, & memorati Leontij vxor,de qua etiam, præter ea, quæ attingenda inferiùs ſunt,Clemens Alexandrinus apertè teſtatur. Tertia Philænis, quam etiam aliqua ſcripſiſſe Athenæus indicat, ſimul innuens libros obſcœnos, qui illi tribuerentur, ſuppoſitos fuiſſe à Polycrate Sophiſta,vt fœminam calumniaretur.

lib. 13.
lib. de nat. Deor.
lib. 4. ſtrom.
lib. 8. & 10.

Adiiciantur iam Herodotus, ille ſcilicet, ad quem

Epicurus

Epicurus Epitomen paruam Physices, quæ est apud Laërtium, scripsit, & qui inter cætera, ex eodem Laërtio, librum edidit de pubertate Epicuri. Pythocles, ad quem Epicurus scripsit de rebus sublimibus quæ apud Laërtium supersunt, & cuius, cùm esset annos duodeuiginti natus, indolem in Græcia non haberi parem, Epicurus censuit, vt habet Plutarchus. Menœceus, ad quem Epicurus scripsit Epistolam illam de rebus ad mores pertinentibus, quæ est etiam apud Laërtium, & cuius initium refertur à Clemente Alexandrino. Timocrates Demetrij filius Potamius, simulque Amynomachus Philocratis filius Batithes, quos ambos Epicurus fecit testamenti sui curatores. Nicanor, cuius studium Epicurus mandat prædictis curatoribus. Eurydicus, vnus ex iis, ad quos, ex Laërtio, Epistolas misit. Dositheus, eiusque filij Pyrrhon, & Hegesianax, ad quos consolatoriam ob parentem mortuum Epicurus scripsit, vti apud Plutarchum est. Prætereo Polymedem, Antidorum, & alios, posteà, cùm de libris, dicendos.

CAPVT IX.

Quam multa conscripserit.

NEc verò Epicurus viuâ modò voce discipulos erudiendo tempus contriuit; sed & plurimùm operæ in variis libris conscribendis posuit. Vt factâ autem comparatione ad cæteros Philosophos, quan-

tum in ea re desudârit, intelligas, vnicum iuuat audi-
lib.1. re Laërtium. Is nimirum in præfatione dum Philoso-
phos comparat: *Multa*, inquit, *Zeno scripsit, plura Xenophanes, plura Democritus, plura Aristoteles, plura Epicurus, plura Chrysippus.* Quo loco vides Epicurum multitudine scriptorum vni Chrysippo concedere. Ne verò te lateat, vt etiam Chrysippum censeri pos-
lib.7. sit superauisse, citat alio loco Laërtius Apollodorum Atheniensem, *qui volens*, inquit, *ostendere ea, quæ essent ab Epicuro proprio Marte scripta, neque aliunde apposita, Chrysippi libros longè superare, ita ad verbum loquitur: si quis enim tollat ex Chrysippi libris quæ aliena adtexta sunt, inanis ipsi charta relinquetur.* Hoc autem ne mi-
lib.10. rum videatur, docet aliàs idem Laërtius, Chrysippum, cùm æmularetur Epicurum in multis scribendis, *parasitum* librorum eius ideò appellatum à Carneade, quod, *si Epicurus quidpiam scriberet* (legendum enim γράψαι, non γράψας) *scribere tantundem ille affectaret. Quare illum, & sæpe eadem, & quicquid occurrebat, scripsisse, idque proinde inemendatum præ festinatione intrusisse, ac tot induxisse testimonia, vt iis solis libri complerentur; quemadmodum etiam inuenire tum apud Zenonem, tum apud Aristotelem licet.* Et hæc de Chrysip-
Ibid. po Laërtius. Non idem verò de Epicuro. Refert enim eius Cylindros (*volumina*, nempe ἀπὸ τοῦ κυλίνδειν, seu *voluendo* dicta) ad trecentos exstitisse, *in quibus*, inquit, *nullum alienum testimonium exscriptum exstat; sed ipsæmet voces Epicuri sunt.* Quæ memoro, vt videas,
Laërt. ibid. cùm Epicurus scripserit tam multa, πολυγραφώτατος, quod

quod ille ait, καὶ πλήθει βιβλίων πάντας ὑπερβαλλόμενος, adeò vt etiam Origenes temeritatem Celsi coarguens, ac veluti rem quampiam factu impossibilem iudicans, id obiecerit, *Nemo nostrum dicit se nosse quæ Epicuri sunt omnia*; videas, inquam, diuitem venam, quâ ille scaturierit, simulque, quæ res maximè illum habuerit occupatum. *lib. 1. adu. Cels.*

CAPVT X.

Qui libri illius speciatim ab Authoribus memorentur.

OPeræ-pretium porrò est texere hoc loco quasi Indicem librorum, non profectò omnium qui conscripti ab illo sunt, sed eorum, quorum vel tituli apud Authores occurrerunt: Tituli, inquam, nam libri ipsi temporum iniuriâ sic interciderunt, vt præter paucula compendia apud Laërtium asseruata, præterque fragmenta heic, illeic apud varios variè respersa, nihil ex ipsis superstes sit, saltem quod hucvsque nobis innotuerit.

Vt primùm ergo recenseamus quos optimos Laërtius ait, en quâ illi serie habeantur.

Περὶ φύσεως λζʹ *De Natura* XXXVII. Ij citantur aliquando simpliciter, τὰ περὶ φύσεως, *de Natura*; aliquando cum adiuncto libri ordine, vt cùm inferiùs ab eodem Laërtio citantur libri I. XI. XII. XIV. XV. Facit Galenus & tituli & multitudinis librorum mentionem. *comment. in 1. lib. Hipp. de nat. hum.*

Περὶ ἀτόμων, καὶ κενοῦ, *De atomis, & inani.* Ita citari solet hic liber; sed & Cleomedes videtur illum indicare sub nomine *de rerum omnium principiis*, ἐν ταῖς τῶν ὅλων ἀρχαῖς.

lib. 2. cap. 1.

Περὶ ἔρωτος, *De amore.*

Ἐπιτομὴ τῶν πρὸς τοὺς φυσικοὺς, *Compendium eorum, quæ ad Physicos.* Duplex autem fuit hæc Epitome, μεγάλη, καὶ μικρὰ, *magna, & parua:* Siquidem vtraque citatur deinceps à Laërtio, & parua quidem dicitur, quæ ad Herodotum scripta est.

Πρὸς τοὺς Μεγαρικοὺς διαπορίαι, *Aduersùs Megaricos* (seu appellatos Dialecticos) *addubitationes.* Videntur autem hæ Dubitationes attigisse maximè argumenta quædam moralia, vt circa Iustitiam, circa Connubia, &c. cùm hic præsertim liber videatur, quem interdum citant & Laërtius, & Plutarchus τὰς διαπορίας, sine adiuncto πρὸς τοὺς Μεγαρικούς.

lib. 1. adu. Col.

Κύριαι δόξαι, *Ratæ sententiæ*, vel, vt Cicero vertit, *maximè ratæ: quia*, inquit, *grauissimæ sint ad beatè viuendum breuiter enunciatæ Sententiæ:* Appellat alibi *selectas, breueisque Sententias:* appellare Sextus videtur λέξεις ῥητὰς; *Dictiones memorabileis.* Ipsas & Laërtius ad calcem apposuit, & Lucianus alicubi perinde commendauit, ac Cicero Crantoris librum, qui est quidem, *non magnus*, inquit, *verùm aureolus, & vt Tuberoni Panætius præcipit, ad verbum ediscendus libellus.* Secùs nimirùm sensit, quàm Suidas, qui has sententias appellauit κακῶν γνωρίσματα *scelesta insignia.*

lib. 2. de fin.
l. 1. de nat. Deor.
lib. 1. adu. phys.
in Pseudom.
lib. 4. Acad.

Περὶ αἱρέσεων, *de Electionibus.* Ita vertendum potiùs duco,

duco, quàm de Sectis: quod in hoc libro Epicurus prosequutus non videatur Sectarum historiam, sed moralem institutionem, quæ circa delectum rerum occupetur, vt Laërtius quoque indicat sub finem Epistolæ ad Menœceum. Ne memorem, quod idem docet, genus Ethicum totum esse *περὶ αἱρέσεως, καὶ φυγῆς, de prosequutione, seu electione, & fuga*. Ex quo efficitur, vt citatum vulgò & consequenter librum

Περὶ φυτῶν, *de Plantis*, censuerim potiùs inscribendum, Περὶ φευκτῶν, *de Fugiendis*; tum ob titulorum cohærentiam; tum quia Epicurus penè totus in moribus argumenta specialia ex Physica vix attigit, nisi ea conducerent ad hominum animos à vanis terroribus eximendos, cuiusmodi illud *de Plantis* non fuit. Quin etiam quia in MSS. hic titulus cum superiore copulatur voculâ καὶ, coniicere licet inscriptionem fuisse *περὶ αἱρέσεων καὶ περὶ φυγῶν*, vel etiam sub vno solùm titulo *περὶ αἱρέσεων, καὶ φυγῶν, de electione & fugâ*, quatenus fieri potuit inscriptio etiam numero multitudinis, ob id, quod postmodùm habetur, *ex voluptate & dolore diiudicari τὰς αἱρέσεις καὶ φυγὰς, electiones & fugas*, seu *prosequutiones, & declinationes.*

Περὶ τέλους, *De fine*. Ita hic liber citatur passim, & nominatim à Plutarcho: nec verò alium Cicero videtur intelligere, etsi librum *De finibus bonorum, & malorum* citat. *lib. 2. adu. Col.*

Περὶ κριτηρίου, ἢ κανὼν, *De Iudicio, seu Regula*: vel, vt Cicero ipse vertit, *de Regula, & Iudicio*. Porrò, si *lib. 1. de nat. deor.*

pro iudicio iudicatorium verteris, vim nominis exprimes magis.

Χαιρέδημος, ἢ περὶ θεῶν, *Chæredemus, ſeu de Diis.* Hic eſt vnus ex iis libris, quos Epicurus inſcripſit ſeu fratrum, ſeu amicorum nominibus, vt ne illorum quidem mortuorum nomina ignorarentur: quod obſeruatum à Plutarcho eſt.

lib. de occ. vi.

Περὶ ὁσιότητος, ἢ Ἡγησιάναξ, *de Sanctitate, ſeu Hegeſianax.* Hic fortaſſis eſt, qui apud Plutarchum legitur *Hegetoanax*, is ſcilicet de cuius morte ab Epicuro ad parentes ſcriptum infrà notabimus. Niſi fortè velis eſſe illum, qui hiſtorias, & Troica apud Athenæum ſcripſit; quippe qui fuerit Alexandrinus, cùm Epicurus etiam amicos ex Ægypto habuerit.

lib. 2. adu. Col. — *lib. 3. & 9.*

Περὶ βίων δ'. *De vitis* IIII. Perinde eſt, ac ſi inſcriptio foret, *de vita, & moribus.* Neque enim Epicurus complexus his libris videtur inſignium quorumdam virorum hiſtoriam, vt à Plutarcho, & Laërtio factum intelligimus, dum ipſorum libri *de vitis* citantur (quod tamen viro erudito, & amico placuit) ſed rationes, quibus vitam degere tranquillam liceat; vt vel ex deſignatione librorum moralium, & locis etiam ab ipſo Laërtio citatis, apertè ſatis colligitur. Videlicet hoc loco βίοι ita accipiuntur, vt apud Plutarchum, dum dicit, διαφορὰν τῶν βίων, καὶ τῶν πολιτειῶν, quod interpres præclarè vertit *diſcrimen morum, publicorúmque inſtitutorum.* Ex his libris citantur poſteà à Laërtio primus, & ſecundus.

in Lycurgo.

Περὶ δικαιοπραγίας, *De iuſta actione.*

Νεοκλῆς,

Νεοκλῆς, πρὸς Θεμίσταν, *Neocles ad Themistam.* Videtur iste Neocles non parens, sed frater fuisse Epicuri: sic enim & aliorum fratrum inscripsit libris nomina.

Συμπόσιον, *Conuiuium.* Meminerunt huius libri Plutarchus, Athenæus, & alij. Plutarchus porrò meminit quæstionum in eo agitatarum de calefactione vini, de tempore concubitus, & Laërtius de difficultatibus circa coniugium, &c. *lib. 1. symp. qu. 1. lib. 5. deip. lib. 1. adu. Col. lib. 3. symp. qu. 3.*

Εὐρύλοχος πρὸς Μητρόδωρον, *Eurylochus ad Metrodorum.* Crediderim facilè hunc Eurylochum eundem esse ad quem Epicurus scripsisse iam dictus est sub nomine Eurydici; res tamen incerta.

Περὶ τοῦ ὁρᾶν, *De visione.*

Περὶ τῆς ἐν τῇ ἀτόμῳ γωνίας, *de Angulo, qui est in atomo.*

Περὶ ἁφῆς, *de Tactu*, seu atomorum, opinor, tangibilitate. Quippe & Inane appellat Epicurus ἀναφές, *id quod tangi nequit.* *apud Laërt.*

Περὶ εἱμαρμένης, *De Fato.*

Περὶ παθῶν δόξαι πρὸς Τιμοκράτην, *De perturbationibus sententiæ, ad Timocratem.*

Προγνωστικὸν, *Præcognitorium*, sic enim liceat vertere: siquidem videtur hoc libro περὶ τῆς προγνωστικῆς δυνάμεως disputauisse.

Προτρεπτικὸς, *Exhortatorius*, intellige, *Sermo.* Sic enim, & Isocrati, & Clementi expressè est προτρεπτικὸς λόγος.

Περὶ εἰδώλων, *de simulacris, imaginibus, speciebus, formis, spectris*; sic enim varij variè verterunt, & interpretati sunt, quas vulgò iam vocāt intentionaleis species.

Περὶ φαντασίας, *De Imaginatione*, ſeu impreſſione eius, quod apparet in facultate cognoſcente. Neque enim ſeu Epicurus, ſeu plerique alij ex antiquis Philoſophis intellexerunt hoc nomine, vt iam ferè fit, ipſam facultatem.

Ἀριστόβουλος, *Ariſtobulus.* Et hic liber tertij Epicuri fratris nomen præ ſe fert.

Περὶ Μουσικῆς, *de Muſica*, quatenùs nempe ad mores facit, vt colligi poſſe videtur ex Plutarcho, & Empirico.

l. 2. adu. Col. *lib. adu. Math.*

Περὶ δικαιοσύνης, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, *de Iuſtitia, cæteriſque virtutibus.*

Περὶ δώρων, καὶ χάριτος, *de donis, & gratia.* Huius meminit Empiricus, aliquid ex eo circa Grammaticam citans.

lib. adu. Gram.

Πολυμήδης, *Polymedes.* Et hic videtur fuiſſe Epicuri familiaris, ac diſcipulus.

Τιμοκράτους γ´, *Timocrates*, III. ſeu is fuerit Metrodori frater, ſeu teſtamenti curator, ſeu alius. Heinc credidiſſem à Laërtio citari Timocratis (ſiue à Timocrate conſcriptum) librum tertium; niſi ἀντὶ τοῦ Τιμοκράτης, legendum ſuſpicatus fuiſſem Τιμοκράτει, indicato, putà, libro tertio ab Epicuro ita inſcripto. Inſpectio textûs argumentum facit.

Μητρόδωρος έ, *Metrodorus* V. Hunc Metrodorum eſſe, de quo ſuprà, non videtur poſſe ambigi. Ex citato porrò apud Laërtium Metrodoro primo, colligi videtur deſcriptam fuiſſe ab Epicuro vitæ Metrodori hiſtoriam.

Ἀντίδωρος

Ἀντίδωρος β΄, *Antidorus* II. Huius Antidori meminit Plutarchus, ac fortè etiam Laërtius in Heraclide, si nihilominùs Antidorum pro Autodoro legeris. *l. 1. adu. Col. lib. 5.*

Περὶ νότων δόξαι, πρὸς Μίθρην, *de Austris sententiæ, ad Mithren.* Fortassis autem legendus potiùs hic titulus Περὶ νόσων, *De morbis* tum ob pareis causas quæ dictæ sunt circa titulum Περὶ φυτῶν, tum quia δόξαι illæ non tam videntur fuisse varia placita de speciali vento, quàm morales sententiæ ad asperitatem morborum leniendam. Iam verò videtur hic Mithres Syrius ille fuisse, ad quem aliquando Metrodorus opem laturus accurrit, vti Plutarchus non semel notauit, & quem Laërtius Lysimacho fuisse domus procuratorem dicit, non modò in Epicuro, sed etiam in Theodoro, vbi narrat Mithren Theodoro dixisse: *Videris tu non modò Deos, sed etiam Reges non agnoscere;* Theodorum verò excepisse: *Quomodo non agnoscam Deos, qui te Deorum hostem existimo esse?* *adu. Col. lib. 10. lib. 2.*

Καλλιστόλας, *Callistolas.* Et hic etiam Epicuri fuisse familiaris præsumendus est.

Περὶ βασιλείας, *de Regno.* Meminit libri istius Plutarchus. *lib. 2. adu. Col.*

Ἀναξιμένης, *Anaximenes.* Fortassis hic fuit Lampsacenus ille, cuius Strabo meminit, & quem indicare videntur tum Plutarchus, tum Laërtius ipse. Etsi enim is fuit vnus ex Alexandri præceptoribus; & illi tamen superuixit (vt cuius gesta descripserit) & ex Suida discipulus fuit Diogenis Cynici, ac proinde illo iunior; cùm Diogenes tamen obierit Epicuro *lib. 14. in Public. lib. 2.*

iam agente annum ætatis decimum octauum, initio nempe Olympiadis CXIV.

Ἐπιστολαί. *Epistolæ.* Exstant adhuc apud Laërtium Epistolarum eiusmodi quatuor: vna est ad Herodotum, (quam esse iam diximus minorem epitomen, [*in Phan. Arat.*] hoc nomine etiam citatam ab Achille Tatio) *de rebus naturalibus*; altera ad Pythoclem de meteoris, *seu sublimibus* (hoc est tam cælestibus, quàm cæteris ad vsque terram) *rebus*; tertia ad Menœceum *de moribus*; postrema breuis illa est, quam Epicurus moriens scripsit ad Idomeneum. Præter has autem, innume- [*lib. 1. adu. Col.*] ras alias conscriptas fuisse ex Plutarcho, Laërtio, & [*lib. 7.*] aliis colligimus. Plutarchus enim, exempli caussâ, [*lib. 10.*] Epistolam ad Anaxarchum citat. Laërtius epistolam ad Aristobulum; itemque Epistolam πρὸς τοὺς ἐν Μιτυλήνῃ φίλους *ad amicos Mitylenæ degenteis*. Et videtur [*lib. 1. adu. Math.*] quidem hæc eadem esse cum illa, quam Sextus Empiricus citat πρὸς τοὺς ἐν Μιτυλήνῃ φιλοσόφους; verùm plureis hac inscriptione agnoscit Laërtius iis verbis: ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἐν Μιτυλήνῃ φιλοσόφους; adeò vt aliqua ex illis potuerit esse supposititia. Potuit ex eodem censu esse epistola illa περὶ ἐπιτηδευμάτων, *de variis* [*lib. 9. in Protag.*] *vitæ institutis*, quam & Laërtius innuit, & Athenæus, [*lib. 8. deipn.*] ac Eusebius citant. Prætereo eumdem Athenæum [*lib. 15. de præp.*] facere mentionem Epistolarum ad Hermachum: & ne plureis consecter, præclarissimæ omnium fuisse [*lib. 13. deipn.*] videntur scriptæ ad Idomeneum; quantùm quidem [*in epist.*] ex Seneca intelligere possumus, qui præclarum [*epist. 18.*] etiam quid citat ex Epistolis, quas ad Polyænum scri-

ptas

ptas dicit. In iis, quæ ad Idomeneum illa præter cæteras fuit, ex qua Michaël Apostolius refert fragmentum continens originem illius Adagij, ταῦτά σοι ἐστὶ πύθια, καὶ δήλια. *Hæc eadem tibi & Pythia, & Delia:* quod vsurpatur aduersus eos, qui morituri breui putantur; vtcumque Adagium citari ex Menandro Erasmus scribat. *cent. 16. parœm. 95*

Porrò circa Epistolas adnotari obiter potest fuisse Epicurum iis præmittere solitum ex vocibus salutatoriis, nunc χαίρειν, *gaudere*, nunc εὖ πράττειν *bene agere*; nunc εὖ διάγειν *bene degere*; nunc σπουδαίως ζῆν, *bene viuere*; nunc ὑγιαίνειν, *valere*, siue *sanum esse*. Nam quod apud Laërtium quidem in eius vita legitur, καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, ἀντὶ τοῦ χαίρειν, εὖ πράττειν καὶ σπουδαίως ζῆν ἄριστον, mendi aliquid subesse videtur: deest quippe verbum phrasi necessarium; & tum vox ἄριστον non videtur ad salutandi ritum spectare, tum voces illæ, ἀντὶ τοῦ, excludunt τὸ χαίρειν ab Epicureo salutandi more: cùm tamen ea vox & præmissa exstet superstitibus apud Laërtium Epistolis, & Cicero eandem interpretatus fuisse videatur, cùm Epistolam retulit, quam moriens Epicurus scripsit. Heinc cùm pro duabus iis voculis reposuissem olim, εἰώθει (vt minor nimirùm esset immutatio, quàm si vocem προέστηκε, aut aliam similem substituissem) id probauit quidem eximius Puteanus, sed ἄριστον vocem retinendam censuit: Præclarus autem Menagius, cùm verbum desideraretur, censuit quidem loco vocis ἄριστον reponendam vocem ἔγραφεν (alias simili oc- *lib. 10.* *lib. 2. de fin.*

lib.3. casione eidem Laërtio vsurpatam) verùm retinendas contendit ipsas voculas ἀντὶ τοῦ, quòd Epicurus minimè vsus ipsa voce χαίρειν videatur, vt quam fuisse *de lapsu in salut.* Cleonis propriam memoretur tam à Luciano, quàm *lib.3.* ab ipso Laërtio. An verò loco vocis ἄεισον, reponi posset ἀρέσκει, aut etiam ad minimam omnium immutationem, ἄρεστον, ad significandum placuisse inter salutandum eas voces, εὖ πράττειν, καὶ σπουδαίως ζῆν; An retineri possent voces ἀντὶ τοῦ, ad innuendum non vocem χαίρειν repudiatam penitùs fuisse, sed eius vice illas duas fuisse interdum vsurpatas; quasi nimirùm voce ποτὲ *aliquando*, aut desideratâ, aut subintel- *loc.cit.* lectâ? Videtur profectò Lucianus id non obscurè suggerere, cùm referendo Epicurum impensè alioquin delectatum τῷ χαίρειν, insinuat eum tamen interdum aliâ, quàm istâ vsum voce; & in Epistolis quidem *accuratioribus, grauioribusve* σπουδαιοτέραις (quas quidem fuisse paucas ait) vel cum ad *amicissimos* πρὸς φιλτάτους scriberet, fuisse præsertim, μάλιστα, ipsâ ὑγιαίνειν, voce vsum. Laërtius verò cùm heic relinquat Epicuro vocem εὖ πράττειν, censeri debet pari iure vocem χαίρειν relinquere; quando attribuens ipsi aliàs vocem εὖ διάγειν, tam facit Platonis proprium τὸ εὖ πράττειν, quàm ipsius Cleonis τὸ χαίρειν.

Atque hactenus series est librorum, quam Laërtius contexuit. Aduerte verò cùm statim post vocem illam ἐπιστολαί, sequatur, μίαν δὲ αὐτῶν, &c. quasi Laërtius sit adscripturus vnam ex illis epistolis, cùm tamen & adferat treis, & se id statim facturum recipiat;

ea de caussa non prorsus malè censuisse Casaubonum reponendum ἐπιτομὴν, loco vocis μέτρον. Addo autem vocem αὐτοῖς non ad solas epistolas videri esse referendam, sed ad libros omneis recitatos, quorum Epitomen tres illæ deinceps integræ afferendæ contineant.

Præter hos porrò omneis libros, citari alios videas tam à Laërtio, quàm ab aliis. Quippe ipse Laërtius citarat iam anteà librum Περὶ ῥητορικῆς, *de Rhetorica*, seu *arte oratoria*, cuius etiam apud Scholiasten Hermogenis habetur mentio. Quod citatur verò *De perspicuitate in oratione exigenda*, id spectat ad Canonicen in Dialectices locum substituendam.

Citare etiam visus est Προηγούμενα, seu *Antecedentia*, seu *Præcipua* dicas, vt accipiunt Stoici. Profectò libros iam citatos intelligerem, si aliqui citati forent, in quibus id, quod memoratur, fuisset ab Epicuro scriptum.

Vtcumque sit, citantur quoque postmodum Στοιχειώσεις δώδεκα, *Institutiones*, seu *Elementalia* XII.

Quin-etiam citari videntur Περὶ τῶν κόσμων ιβʹ, *De Mundis* XII. Siquidem varios Mundos describens, egisse id dicitur ἐν τῇ ιβʹ περὶ τούτου, seu, vt MSS. habent, περὶ αὐτοῦ, *in* XII. *de hoc ipso*, seu *de hac materia*: idque præsertim, cùm non appareat intelligi vnum ex triginta septem, qui περὶ φύσεως *de Natura* constantissimè citantur.

Adderem Προβλήματα φυσικά, *Quæstiones Naturales*, itemque Ἠθικὰ δόγματα, *Placita Moralia*; nisi

possent iis vocibus ea omnia intelligi, quæ Epicurus circa naturam, & mores enucleauit, aut edisseruit.

lib. 3. Tusc. Ad-hæc verò à Cicerone citatur liber *De summo bono:* nisi quis fortè eundem putet cum eo, quem *de Fine* inscriptum iam retulimus.

lib. 2. de diuin. Citatur etiam ab eodem liber *de Voluptate.* Fortassis Laërtius hunc significauit, cùm retulit quosdam obiecisse Aristippi librum *de Voluptate* ab Epicuro vsurpatum, tanquam proprium.

lib. 1. de nat. Deor. Præterea citat Cicero librum *De pietate aduersus Deos*, & distinctum quidem, vt videtur, ab eo, qui *de Sanctitate* ex Laërtio citatus est; sic enim habet Cicero; *At etiam de Sanctitate, de pietate aduersus Deos libros scripsit.*

Rursùs Plutarchus indicat libros conscriptos *aduersùs Theophrastum*, Πρὸς Θεόφραστον, cùm ἐν δευτέρῳ *in secundo* illorum contineri dicit *Disputationem de coloribus.* Verùm de libris hactenus.

LIBER

LIBER SECVNDVS
DE MORTE, ET
SVCCESSIONE EPICVRI.

CAPVT PRIMVM.

Quod Testamentum fuerit ab Epicuro conditum.

CVM Epicurus tum docendo, tum ſcribendo iam conſenuiſſet, Teſtamentum ſub vitæ finem, vt moris erat, condidit. Quoniam verò id integrum apud Laërtium adhuc habemus, nihil neceſſe eſt corrogare, quæ ex eo à Cicerone, aliîſque ſparſim attinguntur. Illius capita hæc ſunt: *lib.10.*

I. Hæredum inſtitutio. Δίδωμι, inquit, τὰ ἐμαυτοῦ πάντα Ἀμυνομάχῳ Φιλοκράτους Βατῆθεν, καὶ Τιμοκράτει Δημητρίου Ποταμίῳ, κατὰ τὴν ἐν τῷ Μητρῴῳ ἀναγεγραμμένην ἑκατέρῳ δόσιν. *Dono mea omnia Amynomacho, Philocratis filio Batithæ* (ſcilicet ex oppido Bate in tribu Ægeide, vt eſt apud Heſychium) *& Timocrati Demetrij filio, Potamio* (ex oppido nempe Potamo in Leontide tribu, vti eſt apud Phauorinum) *iuxta eam, quæ in Metroo relata inter acta eſt, vtrique factam donationem.* Fuit enim Metroon magnæ Deæ templum Athenis, ſubeuntibus primùm ex portu occurrens; *in Lex.* *in Lex.*

lib.9. in voc. Metr.

in quo leges, iudicia, cæteráque acta adſeruabantur, ex Athenæo, Suida, & aliis.

11. Scholæ, ſeu ſectatorum ſtudium. Κατὰ τάδε, *ea conditione* (ſupple bona omnia prædictis Amynomacho, & Timocrati trado) ἐφ᾽ ᾧ τε τὸν μὲν κῆπον, καὶ τὰ προσόντα αὐτῷ παρέξουσιν Ἑρμάχῳ Ἀγεμάρχου Μιτυλιναίῳ, καὶ τοῖς συμφιλοσοφοῦσιν αὐτῷ, καὶ οἷς ἂν Ἕρμαχος καταλίπῃ διαδόχοις τῆς φιλοσοφίας ἐνδιατρίβειν κατὰ φιλοσοφίαν, καὶ ἀεὶ δὲ τοῖς φιλοσοφοῦσιν ἀπὸ ἡμῶν. *Ut hortum, & ipſi adiuncta Hermacho Agemarchi filio Mitylenæo, iiſque, qui cum illo ſimùl philoſophabuntur, & quibus ipſe Hermachus reliquerit Philoſophiæ ſucceſſoribus, ac iis etiam perpetuò, qui ex nobis profecti, philoſophaturi ſunt, ut commorari illeic poſſint inter philoſophandum, præbeant.* Et poſteà: Τὴν δὲ οἰκίαν τὴν ἐν Μελίτῃ παρεχέτωσαν Ἀμυνόμαχος, καὶ Τιμοκράτης ἐνοικεῖν Ἑρμάχῳ, καὶ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ φιλοσοφοῦσιν, ἕως ἂν Ἕρμαχος ζῇ. *Domum etiam, quæ in Melite* (de hac eſt iam ſuperiùs dictum) *Hermacho, iiſque, qui cum eo philoſophabuntur, quandiù Hermachus vixerit, Amynomachus, & Timocrates inhabitandam tradunto.* Deinde: Ποιείσθωσαν δὲ μετ᾽ αὐτῶν καὶ Ἕρμαχον κύριον τῶν προσόδων, ἵνα μετὰ τοῦ συγκαταγεγηρακότος ἡμῖν ἐν φιλοσοφίᾳ, καὶ καταλελειμμένου ἡγεμόνος τῶν συμφιλοσοφούντων ἡμῖν, ἕκαστα γένηται). *Hermachum verò redituum Dominum ſecum habento; ut cum eo, qui nobiſcum in Philoſophia conſenuit, quíque illorum, qui nobiſcum ſunt philoſophati, dux relictus eſt, ſingula gerantur.* Et paulò poſt, Δοῦναι δὲ τὰ βιβλία τὰ ὑπάρχοντα ἡμῖν πάντα Ἑρμάχῳ. *Libros verò, qui mihi ſunt, omneis dare* (ſupple, *iubeo*)

iubeo) Hermacho. Denique postquàm hæc præmisit: Ἐπιμελείσθωσαν δὲ καὶ Νικάνορος, , καθάπερ καὶ ἡμεῖς, *Nicanoris curam, sicuti & nos, suscipiunto*, subiicit, ἵν' ὅσοι τῶν συμφιλοσοφούντων ἡμῖν χρείαν ἐν τοῖς ἰδίοις παρεσχημένοι, καὶ τὴν πᾶσαν οἰκειότητα ἐνδεδειγμένοι, συγκαταγηράσκειν μεθ' ἡμῶν προείλοντο ἐν φιλοσοφίᾳ, μηδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἐνδεεῖς καθεστήκωσιν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν δύναμιν. *Vt quotquot ex iis, qui nobiscum philosophati, propriarum rerum vsum præbuerunt, & omnimodam familiaritatem declarantes, constituerunt in Philosophia nobiscum consenescere, nullâ rerum necessariarum, quantum in nostra situm est facultate, indigeant.*

III. Pupillorum ab amicis relictorum prouidentia. Ἐπιμελείσθω δὲ καὶ Ἀμυνόμαχος, καὶ Τιμοκράτης, τοῦ υἱοῦ τοῦ Μητροδώρου Ἐπικούρου, καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυαίνου, φιλοσοφούντων αὐτῶν, καὶ συζώντων μεθ' Ἑρμάχου, ὡσαύτως δὲ τῆς θυγατρὸς τῆς Μητροδώρου τὴν ἐπιμέλειαν ποιείσθωσαν. Καὶ εἰς ἡλικίαν ἐλθοῦσαν ἐκδότωσαν ᾧ ἂν Ἕρμαχος ἕληται τῶν φιλοσοφούντων μετ' αὐτοῦ, οὔσης αὐτῆς εὐτάκτου, καὶ πειθαρχούσης Ἑρμάχῳ. Διδότωσαν δὲ Ἀμυνόμαχος, καὶ Τιμοκράτης ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν ἡμῖν προσόδων εἰς τροφὴν τούτοις, ὅ,τι ἂν αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν ἐπιδέχεσθαι δοκῇ, σκοπούμενοι μεθ' Ἑρμάχου. *Etiam Epicuri Metrodori filij, itémque filij Polyæni, qui ipsi philosophabuntur, viuéntque vnà cum* Hermacho, *Amynomachus, & Timocrates curam capessunto. Ipsius Metrodori filiæ similiter curam habento, eámque, vbi ad ætatem nubilem peruenerit, illi, quem* Hermachus *ex secum philosophantibus delegerit, collocanto. Sit modò illa & modesta, & Hermacho obtemperans. Ex nostris autem reditibus*

Amynomachus, & Timocrates his, vnde alantur, quod quidem ipsis videatur quotannis sufficere, idipsum vnà cum Hermacho prouidentes, suppeditanto. Deinde, τὴν προῖκα τῷ θήλει παιδίῳ ἐπειδὰν εἰς ἡλικίαν ἔλθῃ, μερισάτωσαν Ἀμυνόμαχος, καὶ Τιμοκράτης ὅσον ἂν ἐπιδέχηται ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων ἀφαιροῦντες μετὰ τῆς Ἑρμάχου γνώμης. *Ipsam verò puellæ dotem, postquàm matura viro fuerit, Amynomachus, & Timocrates, quantum bonorum facultas feret, ex sententia Hermachi accipientes, impertiuntor.* Ac posteà: ἐὰν δέ τι τῶν ἀνθρωπίνων περὶ Ἕρμαχον γίνηται, πρὸ τοῦ τὰ Μητροδώρου παιδία εἰς ἡλικίαν ἐλθεῖν, δοῦναι Ἀμυνόμαχον, καὶ Τιμοκράτην, ὅπως ἂν διατακτούντων αὐτῶν ἕκαστα γένηται τῶν ἀναγκαίων, κατὰ τὸ δυνατὸν, ἀπὸ τῶν καταλελειμμένων ὑφ' ἡμῶν προσόδων. *Quodsi aliquid humani Hermacho contigerit, priusquàm liberi Metrodori ad ætatem adultam peruenerint, Amynomachum, & Timocratem, vt ipsis decenter curatis, singula gerantur necessaria, quantum fas erit, ex iis, quos reliquerimus reditibus, dare illis constituo.*

IV. Celebritatum, in sui, suorumque memoriam, institutio. Ἐκ δὲ τῶν γινομένων προσόδων τῶν δεδομένων ἀφ' ἡμῶν Ἀμυνομάχῳ, καὶ Τιμοκράτει, κατὰ τὸ δυνατὸν μεριζέσθωσαν μεθ' Ἑρμάχου σκοπούμενοι (connectenda ista esse cum sequentibus, vel ex Cicerone colligere licet) εἴς τε τὰ ἐναγίσματα τῷ τε πατρὶ, καὶ τῇ μητρὶ, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἡμῖν, εἰς τὴν εἰθισμένην ἄγεσθαι γενέθλιον ἡμέραν, ἑκάστου ἔτους, τῇ προτέρᾳ δεκάτῃ τοῦ Γαμηλιῶνος, ὥστε καὶ εἰς τὴν γινομένην σύνοδον ἑκάστου μηνὸς ταῖς εἰκάσι τῶν συμφιλοσοφούντων ἡμῖν, εἰς τὴν ἡμῶν τε, καὶ Μητροδώρου μνήμην

lib. 2. de fin.

κατὰ

κατατεταγμένων. συντελείτωσαν δὲ καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν ἡμέραν, τοῦ Ποσειδεῶνος, καθάπερ καὶ ἡμεῖς, συντελείτωσαν δὲ καὶ τὴν τοῦ Πολυαίνου, τοῦ Μεταγειτνιῶνος: *Ex reditibus bonorum, quæ Amynomacho, & Timocrati donata à nobis ſunt, quantum licuerit, ſeponunto (id proſpicientes cum Hermacho) ad parentandum noſtris, & patri, & matri, & fratribus, ac etiam nobis, pro conſueto celebrari natali die in decade prima menſis Gamelionis cuiuſlibet anni, atque adeò ad conuentum* (Epularem, ex Cicerone) *eorum, qui* loc.cit. *nobiſcum ſunt philoſophati, cuiuſque menſis vigeſimâ* (ſeu, vt Cicero loquitur, omnibus menſibus viceſimo die Lunæ) *ad noſtri ſimùl, ac Metrodori inſtitutum memoriam. Fratrum verò diem menſe Poſideone* (qui ex parte noſtro Decembri reſpondet) *vt & nos fecimus, agunto; & Polyæni etiam diem Metagitnione menſe* (qui in Auguſtum cadit) *celebranto.*

v. Seruorum manumiſſio. Ἀφίημι δὲ τῶν παίδων ἐλεύθερον Μῦν, Νικίαν, Λύκωνα. ἀφίημι δὲ καὶ Φαίδριον ἐλευθέραν. *Ex ſeruis manu-mitto Murem, Niciam, Lyconem; Dimitto etiam Phædrium liberam.*

vi. Denique generalis omnium, ſed ſcholæ præſertim demandata cura. Ὅπως ἂν συνδιασώσωσιν, Ἀμυνομάχῳ, καὶ Τιμοκράτει κατὰ τὸ δυνατὸν, τὴν ἐν τῷ κήπῳ διατριβὴν, παρακατατίθεμαι, τοῖς τε αὐτῶν κληρονόμοις, ἐν ᾧ ἂν τρόπῳ, ἀσφαλέστατον ᾖ, ὅπως ἂν κἀκεῖνοι διατηρῶσι τὸν κῆπον, καθάπερ καὶ αὐτοὶ, οἷς ἂν οἱ ἀπὸ ἡμῶν φιλοσοφοῦντες παραδιδῶσι. *Depoſiti iure committo Amynomacho, & Timocrati, vt quantum fieri poterit, conſeruent ſcholam, quæ in horto eſt. Itémque eorum hæredibus, eo modo, quo maximè*

ratum sit, vt ipsi quoque hortum seruent. Quâ etiam curâ tenebuntur ij, quibus successores nostri Philosophi commiserint. Et postremò, Καὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων, ὡς συντετάχαμεν, ἐπιμελείσθωσαν, ὅπως δὴ κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἕκαστα γίγνηται. *Cætera quoque omnia, prout à nobis constituta sunt, quò peragantur singula, quatenus licebit, curanto.*

CAPVT II.

Quæ fuerint illius extrema.

DE morbo extremo, ac morte consequuta vt iam dicamus, sciendum est Epicurum fuisse constitutionis haud multum firmæ. Id innuit vel titulus libri à Metrodoro conscripti, * περὶ τῆς Ἐπικούρου ἀρρωστίας, *de Epicuri infirmitate*, seu *aduersâ valetudine*. Innuit & inuidiosa illa exaggeratio Suidæ, quòd neque iniectionem vestium Epicurus ferret, neque facilè è lecto descenderet, & neque Solem, neque ignem contueri posset, & similia. Nempe vt ista aliud non suadeant, saltem insinuare possunt Epicurum fuisse habitûs, seu complexionis non robustæ. Porrò, vt in vitæ decursu sanitate vsus constante non fuerat, sic graui tandem morbo interiit, calculo videlicet; quo etiam probabile est eumdem sæpius vexatum fuisse. Recitat ecce Laërtius ex Hermacho in Epistolis, vt lapide vrinam cohibente diem clauserit, cùm quatuordecim diebus ægrotasset. Memorabile verò est, quòd *iam morti proximus*, ἤδη τελευτῶν, scripserit illam Epistolam,

apud Laert. lib. 10.

in Lex.

loc. cit.

Epiſtolam, quam ad Idomeneum ſcriptam memorat Laërtius, ad Hermachum Cicero. Fortè ſcripta eſt ad vtrumque, propter δι' ὑμῶν: vel ad Idomeneum potiùs, quàm ad Hermachum, quòd Metrodori liberi ſatis fuiſſent Hermacho ex teſtamento commendati. Adde Hermachum, ſucceſſorem proximum, non videri fuiſſe abſentem, cùm etiam Epicuri mortem literis miſſis deſcripſerit; vt taceam illum ἐκ μειρακίου ad Rhetoricam potiùs, quàm ad Philoſophiam ſeſe comparaſſe, vt ex Laërtio perſpicuum eſt. Sed vtcumque ſit, Epiſtolam ecce. Τὴν μακαρίαν ἄγοντες, καὶ ἅμα τελευτῶντες, ἡμέραν τοῦ βίου, ἐγράφομεν ὑμῖν ταυτί. Στραγγουρία τε παρηκολουθήκει, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα τοῦ ἐν ἑαυτοῖς μεγέθους. Ἀντιπαρετάττετο δὲ πᾶσι τούτοις τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμῃ. Σὺ δὲ ἀξίως τῆς ἐκ μειρακίου παραστάσεως πρὸς ἐμὲ, καὶ φιλοσοφίαν, ἐπιμελοῦ τῶν παίδων Μητροδώρου. Poſſemus verba verbis reddere; cùm Epiſtolam tamen integram Cicero ipſe verterit, aliis, quàm ipſius verbis interpretari pigeat. Ille ergo ſic: *Cùm ageremus vitæ beatum, & eumdem ſupremum diem, ſcribebamus hæc. Tanti autem morbi aderant veſicæ, & viſcerum, vt nihil ad eorum magnitudinem poſſet accedere. Compenſabatur tamen cum his omnibus animi lætitia, quam capiebam memoriâ rationum, inuentorúmque noſtrorum. Sed tu, vt dignum eſt tuâ erga me, & erga Philoſophiam voluntate ab adoleſcentia ſuſceptâ, fac vt Metrodori tueare liberos.* *l. 2. de fin.* Addit Laërtius ex Hermippo, Epicurum ſeſe in balineum calidâ aquâ plenum demiſiſſe; cumque popo- *loc. cit.*

ſciſſet merum, id hauſiſſe; & dum commendaret amicis, vt dogmatum ſuorum forent memores, hæc inter verba defeciſſe: Subiicit continuò Laërtius hoc ex ſeipſo Tetraſtichon:

Χαίρετε, καὶ μέμνησθε τὰ δόγματα, τοῦτ' Ἐπίκουρος
Ὕστατον εἶπε φίλοισιν ἀποφθίμενος.
Θερμὴν εἰς πύελον γὰρ ἐσήλυθε, καὶ τὸν ἄκρατον
Ἔσπασεν, εἶτ' Ἀΐδην ψυχρὸν ἐπεσπάσατο.

Extremum hoc moriens Epicurus dixit amicis:
Saluete, & placitis inuigilate meis.
Quippe iniit peluim calidam, vinôque ſubhauſto
Plutonis gelidas protinus hauſit aquas.

CAPVT III.

Quo tempore obierit.

FLuebat porrò, quo tempore Epicurus interiit, CXVII. Olympiadis annus II. Archonte Pytharato. Siquidem poſt δεύτερον ἔτος, quod ex Apollodori Chronicis retulit Laërtius, benè legit Caſaubonus (*lib.* 10.) τῆς εἰκοστῆς ἑβδόμης, καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος: Siquidem cùm vulgò deſit vox, εἰκοστῆς, quis capiat Epicurum natum Olympiade CIX. mori potuiſſe CVII? Et verò CXXVII. eſt, in quam annus Epicuri LXXII. quo obiiſſe dicitur, cadit. Iam & menſem, & diem anni, quo Epicurus è viuis exceſſit, indicat Clemens (*lib.* 1. *ſtrom.*) Alexandrinus. Memorat enim Antilochum ab ætate Pythagoræ ad mortem vſque Epicuri, numerantem

annos

annos CCCXII. adiicientemque huiusmodi mortem contigisse mensis Gamelionis die decimâ. Quo loco nota, si Pythagoræ ætatem numeraueris ab Olympiade LX. quâ ille floruisse apud Laërtium dicitur, non reperiri plureis annos ad mortem vsque Epicuri, quàm CCLXX; ac proinde calculo Antilochi deesse annos XLII. Quocircà ἡλικίαν illam, seu ætatem accipiendam esse à nato vsque Pythagora, qui anno deinde ætatis circiter XL. florere occeperit. Cùm Epicurus porrò dicatur à prædicto Apollodoro vixisse annos LXXII. quod confirmat etiam Cicero, dum, *semper* inquit, *verum fuit, morietur Epicurus cùm duos, & septuaginta annos vixerit, Archonte Pytharato*; (& ex quo nonnulli coniiciunt Epicuri mortem in annum climactericum, qui nouennario mensuretur) non est tamen annus extremus, seu LXXII. vt completus accipiendus. Siquidem illum Epicurus solummodò attigerat, vt puta tribus adiectis diebus ad LXXI. cùm fuerit natus VII^a^. mortuus X^a^. mensis Gamelionis (interpositis ab ortu ad interitum Olympiadibus, seu tetraëteridibus completis XVIII. vno anno minùs.) Quamobrem, perinde hoc est, ac dum Plinius, Lucianus, Censorinus Siculum, seu Leontinum Gorgiam vixisse dicunt annos CVIII. cùm illum tamen Cicero, & Valerius Maximus complesse tantùm dicant CVII. Notanda verò heic comparatio, quam Plutarchus instituit Epicurum inter, & Gorgiam. Postquàm enim scripsit Alexidem Comicum (scilicet Menandri filium, &

lib. de fato.

lib. 7. cap. 48.

in Macrob.

de die nat.

in Cat. mai.

lib. 8. cap. 13.

lib. de orac. def.

in Lex. Stephani Comici patrem, vt refertur à Suida) vixiſſe duplum vitæ Metrodori, hoc eſt annos CVI. cùm *lib.10.* Metrodorus, ex Laërtio LIII. vixerit; ſubiicit Gorgiam Sophiſtam vixiſſe πλέον, ἢ ἐπίτριτον, *ampliùs triente*, ſeu proportione ſeſqui-tertia, quàm Epicurum. Id nempe, quia ſi accipiamus numerum XXXVI. is ipſe erit, quem duplicatum Epicurus vixerit, triplicatum Gorgias. Quod Plutarchus verò dixit, *ampliùs*, reſpexit fortè ad opinionem, quam deinde ſequuti *lib. 3. cap. 1.* ſunt Quintilianus, & Suidas, quòd videlicet Gorgias vixerit annos CIX. Non video porrò quorſum *in Lex. Heruetus.* Interpres Clementis Alexandrini pro Gamelione verterit *Octobri*. Etſi enim ſit aliqua circa ordinem menſium Græcorum controuerſia; neminem tamen reperias, qui Gamelionem non faciat ſextum, ſeptimum, vel octauum ab Hecatombæone, qui cùm altiùs, quàm à Iunio non poſſit incipere, profectò ſemper Gamelion longè aberit ab Octobri. Cùm itaque multis argumentis Gamelion fuiſſe conuincatur ab Hecatombæone ſeptimus, ille ad Ianuarium potiùs videtur fuiſſe referendus. Quia verò annus ille ſecundus Olympiadis CXXVII. cœpit ab æſtate anni periodi Iulianæ MMMM, CCCC, XLIII. debuit Gamelion eiuſdem anni incidere in Ianuarium anni incipientis periodi Iulianæ MMMM, CCCC, XLIV. In quem autem diem Ianuarij dies decima Gamelionis incidere potuerit, determinatu facile non eſt. Si liceat tamen Gamelionem inchoare (vt tempore natiuitatis factum obſeruauimus) à decima quarta Luna,

Luna,ſeu à plenilunio, quod ſeptimo loco poſt ſolſtitium æſtiuum contigerat; cùm nouilunium celebratum fuiſſet die Decembris XXX. ac proinde Luna decima quarta numerata fuiſſet die Ianuarij XII. idcircò vbi iſtum primum Gamelionis fecerimus, decimus eius incidet in Ianuarij XXI. Tali igitur die debuit mors Epicuri contingere. Ex quo notandum vlteriùs eſt, cùm Epicurus dicitur attigiſſe annum LXXII. debere illud de Græcorum anno, non de Iuliano accipi;ſic enim duo deeſſent dies,cùm die Ianuarij XXIII. natum fuiſſe probatum ſit. Nunc facile eſt Epicuri mortem ad ea referre tempora,quæ iam nobis in vſu ſunt. Siquidem vbi X. dies detraxerimus, & pro Solari cyclo illius anni (ſcilicet XX.) ac literâ D in veteri ſtylo, noſtrum G repoſuerimus, perſpicuum euadet Epicurum mortuum die Ianuarij XXXI. exſiſtente feriâ quartâ, ſeu die Mercurij, ante Chriſti æram CCLXX, ac proinde ante huius à Chriſto anni Ianuarium exeuntem M,DCCCC,III.

CAPVT IV.

Quàm cara Sectatoribus eius memoria fuerit.

SVpereſt cognoſcamus paucis vt Epicuri mortui memoriam Sectatores coluerint. Nam miſſum quidem imprimis facio,quòd patria illum *ſtatuis æreis honorauerit*, χαλκαῖς εἰκόσι τιμήσασα, vt Laërtius loquitur. *lib.10.* Adnoto verò ſtatas dies, ac teſtamento cautas cæremonias fuiſſe à Sectatoribus ſtudioſiſſimè ob-

seruatas. Post enim CCCL. annos scribens hac de re
lib. 35. cap. 2. Plinius, *Natali eius*, inquit, xx*a*. *Luna sacrificant, feriásque omni mense custodiunt, quas Icadas vocant*. Ex hoc intelligere licet Epicureos à Græcis authoribus (vt
lib. 7. ab Athenæo) Εἰκαδιστὰς dici, quòd Εἰκάδας obseruitarent, vt Rhodiginus quoque animaduertit. Tametsi
Riuier. non desunt, qui putent Icadistas dictos, quod τῆς Εἰκάδος nomine non modò vicesima seu dies, seu Luna significetur, verùm etiam effigies, seu imago, Εἰκὼν, Epicuri, quâ eorum nullus destituebatur. Porrò de
loc. cit. hisce imaginibus audiendus etiam Plinius est: *Vultus*, inquit, *Epicuri per cubicula gestant, ac circumferunt*
lib. 5. de fin. *secum*. Cicero autem sub persona Attici: *Nec tamen*, inquit, *Epicuri licet obliuisci, si cupiam, cuius imaginem non modò in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis,*
Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 19. *& annulis habent*. Sunt qui addant, *aliquibus magnæ curæ fuisse Epicuri imagines non annulis modò, sed & poculis habere, arbitrantibus hoc genti, & nomini suo fausti esse ominis* Ad hæc, vt affectum erga ipsum verbis expressum habeas, audi Patronem illum loquentem circa Melitensium Parietinarum negotium: *Honorem*, in-
l. 13. fam. ep. 1. quit Cicero, *officium, testamentorum ius, Epicuri authoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, vestigia summorum virorum sibi tuenda esse dicit*. Maximè
lib. 1. de fin. verò ipsum Torquatum: *Nonne ei maximam gratiam habere debemus*, inquit, *qui exauditâ quasi voce naturæ, sic eam firmè, grauitérque comprehenderit, vt omneis benè sanos in viam placatæ, tranquillæ, quietæ, beatæ vitæ deduceret?* Et rursùs: *Quem ego*, inquit, *arbitror vnum vidisse*
Ibid.

verum,

verum, maximísque erroribus hominum animos liberauisse, & omnia tradidisse, quæ pertinerent ad benè, beatéque viuendum. Heinc quia Epicurus suos moriens admonuerat, vt placitorum suorum meminissent, docet Cicero, cùm omnes ad verbum ediscerent ratas Epicuri sententias, fuisse etiam, qui dogmata omnia memoriâ tenerent, ac imprimis Scyronem illum, de quo in Academicis. Verùm sufficiat heic pauca ex Lucretio attexere, vt vberiùs intelligas, quanto affectu & doctorem, & dogmata prosequerentur. Sic igitur ille tertium librum inchoat: *lib. 2. de fin.* *lib. 4.*

E tenebris tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuisti, inlustrans commoda vitæ,
Te sequor, ô Graiæ gentis decus, inque tuis nunc
Fixa pedum pono pressis vestigia signis:
Non ita certandi cupidus, quàm propter amorem,
Quòd te imitari aueo. Quid enim contendat hirundo
Cygnis? aut quidnam tremulis facere artubus hœdi
Consimile in cursu possint, ac fortis equi vis?
Tu pater es rerum inuentor: tu patria nobis
Suppeditas præcepta, tuisque ex, inclute, chartis,
Floriferis vt apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,
Aurea, perpetuâ semper dignissima vitâ.

Et statim:

His tibi me rebus quædam diuina voluptas
Percipit, atque horror, quòd sic natura tuâ vi
Tam manifesta patet ex omni parte retecta.

Ac posteà:

Ipse Epicurus obit decurso lumine vitæ,
Qui genus humanum ingenio superauit, & omneis
Præstinxit, stellas exortus vti ætherius Sol.

CAPVT V.

Quantâ constantiâ, consensionéque Scholæ ipsius successio viguerit.

DIgnum verò quoque memoratu est tum Scholæ ipsius successionem fuisse constantem admodum; tum successores, sectatoresque ita perpetuò consensisse, vt videri res admirationis dignissima possit. Et quod attinet quidem ad constantiam, notum est præsides hortorum, seu præfectos Scholæ, ab ipsa morte Epicuri ad tempora vsque Iulij, & Augusti Cæsarum continuâ serie sibi succedenteis memorari à Suida exstitisse quatuordecim; idque per annos CCXXXVII. Illis verò temporibus, quam-multi essent Epicurei etiam viri summi, & in Republica Principes, vel ex vnius Ciceronis monumentis posteà dicetur. Deinde Lucianus scribit temporibus suis stipendia Epicureis, haud secùs quàm aliis professoribus, ab Imperatore fuisse constituta; adiiciens illorum aliquo demortuo, probatissimum quemque in locum ipsius fuisse solitum subrogari. At Laërtius post Lucianum scribens declarat quemadmodum cæteris Philosophorum successionibus propè deficientibus,

in vo. Epi. *in Eun.* *lib. 10.*

tibus,

tibus, Epicuri ſucceſſio continenter perſeueraret, præfecturaſque diſcipulorum, alias aliis ſuccedenteis innumeras efficeret. Addit Numenius apud Euſebium, eiuſcemodi ſucceſſionem ad ſua vſque tempora ſic perſeueraſſe, ac etiam-num perſiſtere, vt inpoſterùm etiam perduratura videretur. Heinc ſequutus Lactantius, *Epicuri*, inquit, *Diſciplina multò celebrior ſemper fuit.* Vno verbo, quandiù literæ in Græcia floruerunt, & Roma ipſa à Barbarorum deuaſtatione immunis fuit, Epicuri Schola, atque diſciplina non incelebris conſtitit.

lib. 14. prep.

lib. 3. cap. 17.

Circa Conſenſionem, prætereo illud Ciceronis, *Suſtinuero Epicureos tot meos familiareis tam bonos, tam inter ſe amanteis viros*, cæteraque loca ſimilia. Illud potiùs adnoto; cùm cæteræ Sectæ ab ipſis vſque initiis diſcerptæ ſemper inteſtinis diſſidiis fuerint, Epicuream longè abfuiſſe, vt tale quidpiam pateretur. Scribit enim Themiſtius *ea, quæ Epicuro placuerunt, vt quaſdam Solonis, aut Lycurgi leges ab Epicureis omnibus ſeruari.* Et quaſi omneis vnus, idemque animaret ſpiritus, *Apud iſtos*, inquit Seneca, *quicquid dicit Hermachus, quicquid Metrodorus, ad vnum refertur. Omnia, quæ quiſquam in illo contubernio loquutus eſt, vnius ductu, & auſpiciis dicta ſunt.* Verùm res fiet adhùc illuſtrior, ſi Numenij Pythagorici locum, qui eſt apud Euſebium, iſthùc traduxerimus. Ille enim poſtquàm doluit, quòd Platonis ſucceſſores conſenſionem non defendiſſent, propter quam Pythagorei in pretio forent, ſubiicit, *Hoc verò modo Epicurei (immerentes licet)*

4. Acad.

orat. 4.

epiſt. 33.

lib. 14. prep.

instituti, nullâ omninò in re dissidere ab Epicuro visi sunt; professíque eadem cum Sapiente suo placita habere, non iniuriâ suum attigêre scopum. Ex eo deinceps Epicureis longo iam tempore euênit, vt neque sibi inuicem, neque Epicuro vlla in re contradixerint, quæ digna quidem sit memoratu. Quin apud ipsos delictum est, vel impietas potiùs, & damnandum piaculum, si quidpiam fuerit innouatum: Quare id nemo audeat. Hinc propter constantem illorum inter se consonantiam, dogmata placidissimè, pacatissiméque se habent, hæcque Epicuri institutio Reipublicæ cuipiam veræ, germanæque persimilis est, quam nempe à seditione remotissimam vna mens communis, vnáque moderatur sententia. Ex quo nec defuerunt, nec desunt, neque, vt apparet, defuturi sunt, qui perlubenter illam sequantur. At Stoicos inter factiones, &c. Posset quispiam existimare nihil isti loco deesse, nisi vt de Epicureis omnibus illud diceretur, quod de duobus dictum à Valerio suprà vidimus, vt scilicet quis talem Societatem cœlestis concordiæ sinu genitam, nutritam, ac finitam putet.

lib. 1. cap. 8.

CAPVT VI.

Qui Successores, Sectatoresque Epicuri commemorentur.

NVnc, cùm videatur Catalogus illorum esse subtexendus, qui Epicuro mortuo in illius Secta claruerunt: Notum est quidem ex antè dictis, successisse

cessisse Epicuro Hermachum, & Hermacho Polystratum, constátque ex Laërtio successisse Polystrato Dionysium, & Dionysio Basilidem;at qui fuerint illi decem successores à Basilide ad eum vsque, qui temporibus Augusti scholam tenuit, non est nobis dicere promptum. Fortassis tamen Basilidi successit Protarchus Bargyleites, ille scilicet, qui Straboni *lib.* 14.
Illustris vir dicitur. Docet verò idem Strabo Protarchi discipulum exstitisse Demetrium cognomento Laconem, cuius Laërtius etiam meminit, & quem *lib.* 10.
Sextus Empiricus dicit inter Sectatores Epicuri *lib.* 2.*adu.*
fuisse insignem. Fortè huic successit Diogenes Tar- *Log.*
sensis Selectarum Scholarum auctor, quarum Laërtius in Epicuro ad viginti vsque libros citat:citat verò etiam dogmatum moralium eiusdem Epitomen. Memorat præterea Laërtius (incertum tamen an ad seriem successorum pertineant) duos Ptolemæos Alexandrinos, ex quibus seu color, seu aliud diuersitatem fecerit, vnus Niger dictus fuit, alter verò Albus. Memorat etiam Orionem. Memorare etiam videtur Democritum quemdam, qui intellectæ Epicuro voluptatis meminerit in Timocrate.

Sequuntur præter ordinem duo, quos videre licet apud Athenæum. Vnus est Diogenes ex Seleucia *lib.* 13.
Babyloniæ vicina, quem ille facundum quidem inter disserendum describit; sed cætera malè moratum, vt superiùs retulimus. Alius est Lysias, quem idem scribit apud Tarsum imperasse, & electum à Patria Stephanephorum, Herculis nempe Sacerdotem, principa-

tum cum regiis ornamentis retinuisse. Hic est, qui diuitum fortunas in pauperes distribuens, multos etiam ex iis occîdit, qui dare abnuerent. Quo tempore is vixerit, definire non possumus; Diogenes ille cùm fuerit Alexandri Syriæ Regis, & Antiochi illius successoris temporibus, referri potest ad Olympiadem circiter C L V. Videtur per hæc tempora floruisse Eucratidas ille, de quo apud Ianum Gruterum in inscriptionibus hæc leguntur: Brundusij pro foribus ædium Diomedis Athenæi medici, in basi, ΕΥΚΡΑΤΙΔΑΣ Πεισιδάμου Ῥόδιος φιλόσοφος Ἐπικούρειος τὸν τόπον τῆς Βρεντεσίνων βουλῆς εἰς τὴν ταφὴν ψηφισαμένης. *Eucratidas Peisidami F. Rhodius, Philosophus Epicureus L.P.D.D.D.*

At non longè post ea tempora floruisse videtur in schola Apollodorus ille, quem Laërtius & illustrem dicit, & κηποτύραννον, vt opinor, vocat, quòd sic in hortis regnauerit, vt in iudiciis regnasse Demosthenes dictus est. Hic supra libros trecentos scripsit, ac nominatim Epicuri vitam aliquot libris complexus est: Laërtius enim περὶ τοῦ Ἐπικούρου βίου primum citat. Suspicetur quispiam eumdem esse, cuius & Laërtius, & alij Chronica citant. Apollodori auditor fuit Zeno Si-
lib. 7. donius, ex Laërtio, qui addit ipsum multa scripsisse. Memorat etiam alicubi eumdem fuisse sententiâ, & eloquutione clarum; ex quo fit, vt hunc esse putem,
l. 1. de nat. Deor. quem Zenonem Cicero scribit dixisse distinctè, grauiter, ornatè, adiiciens dictum Coryphæum, & Principem Epicureorum. Nisi fortè sit; tam ipse, quam Apollodorus superiorum sunt temporum; Sin au-

tem

tem ſit, tum pertinet ad tempora Imperatorum, quando Cicero & ipſum audiuit, & de eodem ad Atticum ſcribens: *Zenonem*, inquit, *tam diligo, quàm tu.* *ibid. lib. 5. epiſt. 11.*

Aliquantò vetuſtior, ſed Romæ, fuit T. Lucretius Carus (obiit enim iuxta Euſebium Olympiade CLXXI. cùm ageret annum ætatis quadrageſimum tertium) Poëta nempe ille inſignis, cuius ſex libri de rerum natura hactenus ſuperſtites vberiorem, quàm aliàs vſquàm, Epicureæ Philoſophiæ explicationem continent, & qui videretur præſertim hoc loco eſſe celebrandus, niſi quotquot magni viri ſcripta eius attigerunt, maximopere ipſum commendaſſent. Dictus nimirùm illis eſt *vir multæ artis, præſtans elegantiâ, doctus, magnus*, & alia. Hinc cùm elogio noſtro non egeat, ſufficiat heic apponere egregium de ſcriptis illius, Ouidij vaticinium: *Q. Cic. Quintil. Stat. Seren. &c.* *lib. 1. Amor. eleg. 15.*

Carmina ſublimis tunc ſunt peritura Lucreti,
Exitio terras cùm dabit vna dies.

Vetuſtior adhùc Romæ fuerat Pompilius Andronicus natione Syrus, quem Suetonius inter illuſtreis recenſet Grammaticos, quique opuſculum annalium Elenchorum ſedecim millibus nummûm preſſus inopiâ, vendidit. Ne memorem verò Aurelium Opilium Epicurei cuiuſdam libertum, qui Philoſophiam primò, deinde Rhetoricam, nouiſſimè Grammaticam docuit, ex eodem Suetonio; placet potiùs eos memorare, quos Cicero refert vt contemporaneos, & maxima parte etiam familiareis. *lib. de Ill. Gram.* *ibid.*

Ex illorum numero ſunt T. Pomponius Atticus,

quem Cicero colloquutorem in libris de legibus facit;cui dicat librum de Senectute; ad quem ſcripta ſedecim ſuperſunt Epiſtolarum volumina. De præclaro huius ingenio, virtuteque eximiâ nihil eſt, quod heic adiiciamus; cùm præter ea, quæ colligere ex Ciceronis operibus licet, vita ipſius egregia per Cornelium Nepotem ſcripta teratur omnium manibus.

L. Torquatus, ex nobili, & antiqua illa Torquatorum familia; & alius tamen ab eo, qui cum Cn. Octauio Conſul fuerat; quem Cicero colloquutorem in libris de Finibus facit, appellans ipſum hominem omni doctrinâ eruditum. Hic obierat, cùm Cicero huiuſmodi opus conſcripſit, vt teſtatum ex iis habemus, quæ ſunt ſcripta ad Atticum. Videtur verò & idem eſſe, aduerſus quem accuſatorem pro P. Sylla oratio eſt.

lib. 1. de fin. *lib. 13. ep. 19.*

C. Velleius Senator, quem colloquutorem facit Cicero in libris de natura Deorum, eloquentiam eius commendans, ipſumque eſſe prædicans, ad quem qui tum Romæ eſſent Epicurei primas deferrent; cùm eundem quoque L. Craſſus omnibus togatis ſine dubio anteferret, & paucos cum illo è Græcia Epicureos compararet.

lib. 1.

C. Caſſius, cuius, & ad quem Epiſtolæ quædam inter Ciceronianas exſtant. Iſte ex inita cum Bruto ad tuendam patriæ libertatem ſocietate euaſit illuſtris. Multa de eo habet Plutarchus: multa etiam variis in locis ipſe Cicero; ſed in Philippicis præſertim; vbi

lib. 15. famil. *in Bruto.* *Philip. 2.*

vbi & gesta ipsius in Oriente commendat, & generosam familiam prædicat, & nullam censet posteritatem tam immemorem, nullas literas tam ingratas, quæ non eius gloriam memoriâ immortalitatis prosequantur.

C. Trebatius, quem factum Epicureum, & idem cum Attico sentientem jocatur in Epistolis. Is est, ad quem Topica misit, & quem apud Cæsarem ita commendauit, vt probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem neminem dixerit. Et, *accedit*, inquit, *quòd familiaritatem inducit, in iure ciuili singularis memoria, summa scientia*. Sed, ne multa consecter, vide vel vnicum locum in VI. Epistolarum, in quo quanti virum faciat, & quantopere ipsum amet, facit luculentissimum. *lib. 7. ep. 12.* *ibid. ep. 19.* *ibid ep. 5.* *epist. 6.*

L. Papirius Pætus, cuius illustrem familiam Papisiorum antiquitùs dictam Cicero retexit, simúlque eloquentiam, ac peritiam rei militaris, & virtutes cæteras, atque ornamenta commendat in Epistolis. Nominatim verò ad Atticum scribens, *L. Papirius Pætus*, inquit, *vir bonus, amatórque nostri, mihi libros eos, quos Ser. Clodius reliquit, donauit.* *lib. 9. ep. 21.* *ibid. ep. 25.* *lib. 1. ep. vlt.*

Verrius, qui Pæti familiaris, cum ipso simul Attico, idcircò dici videtur, quòd ex eadem quoque fuerit Epicuri familia. *lib. 9. ep. vlt.*

L. Sanfeius, cuius Cicero in Epistolis ad Atticum meminit. De eo sic habet Cornelius Nepos, cùm de Attico loquitur: *Cùm L. Sanfeij Equitis Rom. æqualis sui, (qui cum eo complureis annos studio ductus Philosophiæ ba-* *lib. 2. ep. 4.* *in vit. Att.*

bitârat, habebâtque in Italia pretiosas possessiones) Triumuiri bona vendidissent, consuetudine ea, qua tum res gerebantur, Attici labore, atque industria factum est, vt eodem nuncio Sanfeius fieret certior se patrimonium amisisse, & recuperasse.

lib. 1. T. Albutius, cuius fit mentio in libris de natura Deorum, & qui in Bruto doctus Græcis, vel potiùs penè Græcus dicitur. Scilicet Athenis adolescens fuit, vbi & perfectus euasit Epicureus, ac orationes deinde scripsit, vt ex eo loco intelligitur. An hic idem *in Pison.* fuerit cum Albucio illo, quem Cicero in orationibus dicit, cùm in Sardinia triumphasset, posteà Romæ damnatum fuisse, incompertum mihi est.

L. Piso, quem Cicero cum prædicto Albucio confert, posset heic adiungi: verùm ita depingitur, vt videatur moribus corruptissimis exstitisse. In ipsa porrò in Pisonem Oratione memoratur Græcus ille, qui fuit vir non Philosophiâ solùm, sed literis etiam perpolitus: Homo verè humanus, ac eo solùm nomine infelix, quod Pisonem (etsi Senatorem) nactus fuit discipulum.

lib. 1. Acad. C. Amafanius, cuius dicendi rationem etsi Cicero improbat, non negat tamen, quin eius libris (quibus scilicet Epicuri disciplinam explicabat) multitudo commota, ad eam se contulerit. Hic ille idem esse *lib. 15. ep. 19.* videtur, quem Cassius in Epistolis ad Ciceronem Amafinium dicit, & vnum censet esse ex malis verborum interpretibus.

ibid. Catius Insuber, quem idem Cassius censet alium malum

malum verborum interpretem. Hic eſt, quem Cice- *ibid. ep.*
ro ſcribit dicta Epicuro, & Democrito εἴδωλα nomi- *16.* *2. ſerm.*
naſſe *ſpectra*. Doctum appellat Horatius, & Quinti- *ſat.4.*
lianus leuem quidem, ſed non iniucundum aucto- *lib.10.cap.*
rem. *1.*

Panſa, cuius idem Caſſius commendat probita- *lib.15.ep.*
tem, & clementiam, laudans virum, quòd ἡδονὴν ſe- *19.*
quens virtutem retineat. Hunc Cicero vocat ſuum. *lib. 7. ep.*
Cùm verò Torquatus illum interemptum à medico *12.*
ipſius Glaucone ſuſpicaretur, & hominem in vincu-
lis vt parricidam cuſtodiret; medicum Cicero pur- *epiſt.6.*
gauit in Epiſtolis ad Brutum.

M. Fabius Gallus, ad quem Cicero de morbo ex *lib. 7. ep.*
inteſtinis, quo, decimo iam die laboraret, ſcripſit, ſi- *26.*
gnificans ſimilem illi, quo Epicurus interierat, hoc-
que adiiciens; *confectus languore, & fame magis tuum officium deſideraui, quàm abs te requiri putaui meum.*
Hunc Gallum fuiſſe alium ab iis, quos Virgilius in *ecl. 6. &*
Eclogis memorat, ſatis manifeſtum eſt. *10.*

Phædrus, quem Cicero audiuit, & Atticus valdè *lib. 1. de fin.*
amauit. Nobilis fuit Philoſophus, ſic enim illũ Cice- *lib.13.ep.*
ro in Philippicis appellat, dum Lyſiadem Athenien- *1.* *lib. 5. de*
ſem illius filium commemorat. Quin-etiam illo nihil *fin.*
elegantius, nihil humanius fuiſſe ſcribit in libris de *Phil. 5.* *lib.1.*
natura Deorum: *ſed ſtomachabatur*, inquit, *ſenex, ſi quid aſperius dixeram*, opinor, contra Epicurum.

Patro, quicum Cicero dicit omnia ſibi fuiſſe præ-
ter philoſophiam. Videtur autem fuiſſe ex hæredum
Epicuri ſucceſſoribus; ſcilicet non oſcitanter curabat

legatam domum. Quippe cùm, vt eſt antè adnotatum, ab Areopago, Polycharmo Prætore, C. Mēmius locum obtinuiſſet, in quo exædificaret, id ſummè contendit, vt ὑπομνηματισμὸν, ſeu decretum in tabulas relatum Areopagus tolleret, vnde & Ciceronem in-
lib. 13. ep. 1. duxit vt eâ de re ad Memmium Epiſtolā ſcriberet, de qua, ipſiuſque ſucceſſu, nihil eſt heic loci repetēdum.

Et Memmius quidem aliquis videri poteſt accenſendus Sectatoribus Epicuri, is nimirum, cui Lucretius libros ſuos dicans, *Pangere conor*, inquit, *Memmiadæ noſtro*; &, *Inclute Memmi*, &c. Verùm aſſentiri
in Lucret. Lambino non poſſum exiſtimanti illum eſſe C. iſtum
in Lucret. Memmium; nec Giſanio adiicienti voluiſſe ipſum parietinas illas in honorem Epicuri ædificare, vti Cicero ædificauit Academiam. Certè enim, qui illam ad Memmium Epiſtolam legerit, nihil minùs intelliget, quàm ipſum aut fuiſſe Epicuri doctrinam ſequutum, aut ædificationem illam in Epicuri honorem voluiſſe ſuſcipere.

Plato Sardianus, qui ſolebat multùm eſſe Athenis; is ſcilicet, qui Licinium Æſopi tragœdi ſeruum, cùm aufugiſſet, ac apud Patronem pro libero fuiſſet, re cognita comprehendit, & in cuſtodiam Epheſi tradi-
lib. 1. ep. 2. dit, vt Cicero Quintum fratrem monet.

lib. 4. Acad. Timagoras, quem Cicero dicit negauiſſe ſibi vnquam, cùm oculum torſiſſet, duas ex lucerna flammulas eſſe viſas.

lib. 2. de fin. Denique Syron, & Philodemus, quos cùm optimos viros, tum doctiſſimos homines Cicero appellat.

lat. Videtur porrò hic Syron, quem amicum ſuum alicubi dicit, idem eſſe quem Scyronem aliàs nominat. *lib. 6. epiſt. 11.* Sed & notum eſt, quod adnotat Seruius, Syronem eſſe, quem Virgilius in Eclogis ſub Sileni perſona loquentem inducit: cùm Chromis, & Mnaſylus ſint Virgilius, & Varus, qui docente Syrone Sectam Epicuream didicerint. *Ecl. 6.* Philodemus autem idem eſſe videtur cum eo, quem Strabo Gadareum dicit, & cuius Laërtius librum decimum de Philoſophorum compoſitione citat. *lib. 16.*

Præter hoſce verò, quorum nomina apud Ciceronem habentur, commendatur ecce non ſemel à Plutarcho Statyllius ille, *qui forti*, inquit, *pectore erat, & Catoni addictus, Cæſarique infenſus, infractum ipſius Catonis æmulabatur animum; & cùm inuitus prohibitus, ne ſibi manus inferret, fuiſſet à cæteris Philoſophis; inſignem poſteà Bruto fidem, operámque præſtitit, Philippenſique in acie occubuit; vtcumque Brutus ex eius ſententia non ſuſcepiſſet negotium; quatenus non decere aiebat cordatum, ſapientémque virum prauorum, ſtultorúmque cauſſâ periclitari, ac perturbari.* *in Cat. Min. & in Bruto.* An is idem eſt cum Statyllio Flacco, cuius hocce in Anthologia elegans exſtat diſtichon? *lib. 1.*

Χρυσὸν ἀνὴρ εὑρὼν, ἔλιπε βρόχον, αὐτὰρ ὁ χρυσὸν
Ὃν λίπεν, οὐχ εὑρὼν, ἧψεν ὃν εὗρε βρόχον.

Hic aurum inueniens laqueum ſinit; ille relictum
Non aurum, at laqueum, quem ſubeat, reperit.

Legitur & apud Quintilianum L. Varus, qui Cæſaris amicus fuit, & cui, cùm feciſſent conuitium

Cassij Seueri aduocati, ipse Cassius, & à Prætore fuit obiurgatus, & transtulit crimen, nescire se dicens qui conuitiati, &c.

Iam Augusti temporibus notum est claruisse, quem fuisse Epicureum ex Seruio mox retulimus, P. Virgilium Maronem, Latinorum poëtarum absque controuersia Principem. Possemus varia loca proferre, quibus ipsum sub Epicuro militasse Seruius notat; sed sufficit principium illud elegantis Poëmatis. *Ceiris.*

Etsi me vario iactatum laudis amore,
Irritáque expertum fallacis præmia vulgi,
Cecropius suaueis exspirans hortulus auras
Florentis viridi Sophiæ complectitur vmbra.

De Quintilio Varo, quòd Epicureus fuerit, præter recitatum Seruij testimonium, coniectura est quædam, quòd Horatius Epicureus Virgilium Epicureum ob Vari mortem consolatur (interfectus nimirùm fuit cum tribus legionibus, dolo ab Arminio circumuentus, cùm Augustus illum præfecisset exercitui Germanico) Inter cætera sic canit Horatius: *Vell. Pat. Tacit. 1. Annal.*

lib. 1. ode 24.
Ergo Quintilium perpetuus sopor
Vrget? cui pudor, & iustitiæ soror
Incorrupta fides, nudáque veritas
Quando vllum inuenient parem?

Quòd porrò Q. Horatius Flaccus ad hanc quoque Sectam pertineat, omnes propè consentiunt, cùm propter varia dogmata, quæ Epicuri genium sapiunt, tum propter illud in omnium ore, quod ipse iocando de se euulgauit dicterium: *lib. 1. epist. 4.*

Me

Me pinguem, & nitidum, &c.

Addere etiam possumus Sex. Aurelium Propertium: scilicet vt non Epicuri minùs, quàm Platonis Sectam affectauerit, indicat elegiâ ad Cinthiam, in *lib. 3.* qua declarans se Athenas proficisci velle, illud inserit:

Illic vel studiis animum emendare Platonis
Incipiam, aut hortis, docte Epicure, tuis.

Postmodum, hoc est sub Nerone, scribit Origenes *l. 1. adu. Cels.* exstitisse Epicureum quendam nomine Celsum.

Seneca verò eo tempore scribens, duos memorat, ac imprimis Diodorum illum, qui cum finem vitæ suæ manu suâ imposuisset, *Ille*, inquit Seneca, *beatus*, *lib. de vit. be. cap. 19.* *ac plenus bona conscientia reddidit sibi testimonium vitâ excedens, laudauitque ætatis in portu, & ad anchoram actæ quietem, & dixit, quod vos inuiti audistis, quasi vobis quoque faciendum sit:*

Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi. *4. Æneid.*

Deinde Bassum Aufidium, eum nempe, quem di- *epist. 30.* cit virum optimum, & ad quem extrema ætate decumbentem ipse sæpius venerit, fidem facturus insignis constantiæ, summæque alacritatis, qua mortem iam iam imminentem exciperet. *Et dicebat quidem ille*, inquit, *Epicuri præceptis obsequens primùm sperare se nullum dolorem esse in illo extremo anhelitu; si tamen esset, habere aliquantulum in ipsa breuitate solatij*, &c.

Artemidorum adderem eidem Senecæ memora- *lib. 7. qu. nat. cap. 13.* tum; sed is fortè non est ex sola Atomorum positione Epicureus iudicandus.

An addendus potiùs est ille Lucilius, quem Sene-

ca illuſtrem fecit, ſcriptis ad ipſum Epiſtolis? Certè
epiſt.23. cùm aliæ cauſſæ ſunt, tum Seneca illum ſic alloquitur: *Poſſum vocem tibi Epicuri tui reddere.* An addendus Seneca ipſe? Profectò non modò innumeras propè præclaras ſententias ex Epicuro & refert, & probat; non modò agit compilatorem Epicureorum operum, ac ſe Epicuri Angelum, ſeu quaſi interpretem dicit; non modò à Stoicis audit, quòd ad Epicurum transfugiat; verùm etiam videtur planè ſub Epicuro militare, dum hiſce verbis vtitur: *Habeant ſanè nomen, quod illis Epicurus noſter impoſuit.*

epiſt.8. epiſt.20. lib. de vit. be. cap.28. epiſt.107.

Ad-hæc Statius ſub Domitiano memorat Pollium Surrentinum, dum illius ſtudia deſcribens, ſic canit:

lib. 2. ſylu.

Hic ſeu ſiderias exercet Pollius arteis,
Seu volvit monitûs, quos dat Gargetticus author,
Seu noſtram quatit ille chelyn, ſeu diſſona nectit
Carmina, ſiue minax vltorem ſtringit Iambon.

lib. 1. adu. Celſ.

Ad eadem tempora pertinet Anonymus ille, quem Origenes acceſſiſſe cum famoſo Euphrante ad Apollonij magiam ſcribit. Sed, ſi magus quidem eſſe voluit, haud-dubiè ſpurius Epicureus fuit, vt & duo illi Alcæus, & Philiſcus, quorum eſt inferiùs ex Æliano facienda mentio, quique hac tempeſtate, an aliâ expulſi Româ fuerint, compertum ſatis non habeo.

lib. 9. var. hiſt. cap. 12.

Haud multò poſt eſſe debuerunt, quos Plutarchus Traiani præceptor inducit: nempe Boethus Geometra, qui enarrauit hiſtoriam de Pauſonis Pictoris equo currente, &, ſolâ tabulæ inuerſione factâ, ſeſe

lib. de Pyth. orac.

volu

volutante. Alexander, quem Plutarchus dicit fuiſſe & elegantem, & valdè literatum. Is eſt, qui de gallina, & ouo quæſtionem propoſuit, vtrum ſcilicet priùs exſtitiſſet. Zopyrus medicus, quem idem apprimè verſatum in Epicuri Philoſophia ſcribit. Is eſt, qui expoſuit, quemadmodum Epicurus in ſuo ſympoſio de temperantia verba feciſſet, oſtendiſſetque, cùm res venerea facilè aliàs noceat, tum potiſſimùm ſi quis illam ſtatim à conuiuio exerceat.

lib. 2. ſymp. qu. 3.

lib. 3. ſymp. qu. 6.

Sequuti ſunt, quos habet Lucianus, qui ab ipſo vſque Traiano florere cœpiſſe videtur. Videlicet Damis, quem ille facit cum Timocle de Deorum exſiſtentia, & prouidentia diſputantem. Hermon, quem genere primum inter ciueis, & Sacerdotem τοῖν ἀνάκοιν, ſiue Caſtoris & Pollucis, inducit in conuiuium. Hermodorus, quem Menippus iocatur, & ob mille nummos peierantem, & à Ioue fulmine perculſum. Hæc nomina me admonent vt Hermoclem huc inſeram, quem Theodorus Prodromus in Amarantho colloquentem facit.

in Io. trag.

in conuiu. ſeu Lapith.

in Icaromen.

Dial. ſen. Am.

Sed ad Lucianum vt reuertar, adiici poteſt ille Celſus, ad quem Lucianus perſcribit hiſtoriam de Alexandro pſeudomante. Nempe, cùm Alexander famam Epicuri laceraſſet, poſtquàm Lucianus Celſum commendauit propter ſapientiam, & amorem veritatis; propter morum manſuetudinem, & modeſtiam; propter vitæ tranquillitatem, comitatem, amicitiam; quibus permotus tale opus conſcripſerit, ſubdit: *Tum magis, quod tibi fuerit etiam iucundius, vt*

in pſeudom.

Epicurum vlciscerer. Porrò hic Celsus esse videtur, cuius à Galeno fit mentio in iis, quæ aduersus Epicurum, aut Epicureos conscripsit. Quin etiam idem esse videtur cum eo, aduersus quem Origenes octo illos libros composuit: cùm videlicet emisisset librum aduersus Christianos sub titulo veri sermonis, ac pollicitus etiam fuisset alium, in quo traderet rationem viuendi secundum propria dogmata. Tempora certè congruunt; scribit enim Origenes hunc Celsum vixisse Adriani, sequentibusque temporibus, quibus & Lucianus, & Galenus etiam vixerunt.

lib. de lib. pro.

lib. 8. adu. Cels.

lib. 1.

Subiici heic posse videtur ille Lepidus, cum quo etiam alij Epicurei erant, in Pontica vrbe Amastri, quando, vt idem Lucianus habet, Alexander illos insectatus est. Vt nihil dicam de eo, in quem imposturas detegentem Alexander lapides mouit.

in pseud.

Potest ipse quoque Lucianus, qui appetitus insidiis ab eodem Alexandro est, quòd Epicureus esset, arteisque varias detegeret. Epicureum certè fuisse declarat, & communis vox, & viri doctrina, & multiplex quidem commendatio; sed illa præsertim, quâ Epicurum postremò laudans, scribere ad Celsum pergit fuisse Epicurum virum verè sacrum, diuinoque ingenio; & qui, inquit, solus, quæ verè sunt honesta & nouerit, & tradiderit; solusque exstiterit, qui liberos reddere solitus sit eos, qui secum haberent consuetudinem.

Ibid.

Addantur iam duo alij, quos præter Celsum Galenus habet: Pudentianus videlicet, cuius aliquam

lib. de lib. pro.

Epistolam

Epiſtolam memorat; & Antonius, cui librum quendam meminit ſcriptum. *de paſſion. an. &c.*

Ad hæc tempora ſpectare videtur Zenobius ille, aduerſus quem teſtatur Simplicius librum ſcriptum ab Alexandro Aphrodiſæo, quem ſub Antoninis floruiſſe manifeſtum eſt. *in 3. phyſic. comm. 49.*

Quoſdam longo pòſt interuallo citauit D. Ambroſius, verbi cauſſà Philomarum. De Epicuro enim loquens, *Hic*, inquit, *quàm alienus à vero ſit, vel ex eo deprehenditur, quod voluptatem in homine Deo auctore creatam aſſerit principaliter, ſicut Philomarus eius Sectator in Epitomis ſuis diſputat.* Fortè etiam Demarchum illum, ex quo vir ſanctus mutuatus eſt quod dicetur infrà haberi in Epiſtola ad Menœceum. *lib. 1. offic. cap. 13.* *lib. 3. epiſt. 25.*

Sunt qui adiungant Decium Auſonium, celebrem illum Poëtam, cùm ob expreſſas alias Epicuri opiniones, exempli gratiâ, *lib. 1. epigr. 109.*

Quod eſt beatum, morte & æternum carens, &c.

tum propter iſtam maximè,

————————tenuiſſima tantùs
Principia, & noſtros non admittentia viſus
Paruarum ſerie conſtant connexa atomorum, &c.

An poſtremò adiiciam quod Albertus Magnus in libro de animi immortalitate habet, dum Epicureorum antiquiſſimos fuiſſe Heſiodum, Atalium (qui ab aliis, ait commentator, nuncupatur Achalius) & Cecinnam (qui vocatur à quibuſdam, ait idem, Tetinnus) ſubiicitque ſequutum hos fuiſſe Iſaacum Iſraëlitam Philoſophum? De Atalio certè nihil ha-

beo quod dicam; imò neque de Cæcinna, quandò neque illum Ciceronis familiarem, pro quo Oratio, & ad quem, cuiusque Epistolæ exstant; neque vllum alium ex iis, qui eodem fuerunt nomine, Epicureum comperio. Isaacus Israëlites ille esse potuit, qui Salomonis Arabiæ Regis adoptiuus filius dictus est, & cuius duo supersunt libri, de diætis vniuersalibus, & particularibus: nihil tamen reperias in illis, quod Epicureum declaret. At Hesiodum cur non potuerit Poëtam intelligere; cùm aliunde ex Stoicorum Secta faciat Speusippum, Platonem, Socratem, Pythagoram? Scilicet vir alioquin doctus (nisi & librum alterius dicas) tam esse potuit temporum ignarus, quàm germanarum opinionum, quas attribuit Philosophis. Sed de Sectatoribus satis.

ep. fam. lib. 6.

LIBER

LIBER TERTIVS DE OCCASIONE, ET AVTHORIBVS QVÆSITÆ EPICVRO INFAMIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Non fuisse Epicurum eo fastu, quo Zenonem Stoicum, de Sapiente, ac virtute loquutum.

HVc-vsque fuit vita, & mors Epicuri. Quòd autem nudè recitata, ac sine morum deductione, commendationeque vlla fuerit, in caussa fuit, quod res prçstanda inter eleuandum præcipuas criminationes videretur. Nunc cùm istæ criminationes diluendæ deinceps occurrant, ac sit imprimis operæpretium factam illarum occasionem, originemque retegere; ideò est de hac initio dicendum. Et quoniam ipsi Stoici sunt, ad quos ea referenda est, tanquam ad præcipuos authores, propagatorésque infamiæ; idcircò res altiùs repetenda est.

Imprimis constat Epicurum, & Zenonem illum Cittiensem Stoicorum Principem fuisse contemporaneos. Siquidem Aulus Gellius celebreis scribit extitisse eodem tempore; scilicet ad annum ferè à condita Vrbe CCCCLXX. & Suidas testatur Zenonem floruisse Olympiade CXX. quâ Epicurus etiam ex

lib. 17. cap. 21.

in Lex.

ſuprà deductis florebat. Videtur autem Epicurus fuiſſe paulò iunior. Etſi enim prior obierit (mortuus *lib.7.* eſt enim Olympiade CXXVII. cùm Zeno, ex Laërtio viueret adhuc iam ſenex Olympiade CXXX.) Zeno tamen diutiùs vixit, ad vſque nempe annum *ibid.* ætatis nonageſimum octauum, vti & Laërtius, & *in Macrob.* Lucianus ſcribunt. Certè cùm Zeno iam octogenarius ad Antigonum Regem ſcripſerit, miſeritque Perſæum, ac Philonidem, & Epicurus tantam ætatem non attigerit, meminerit verò vtriuſque illorum, vt videlicet apud Regem Antigonum fuerint, in Epi*loc.cit.* ſtola ad Ariſtobulum fratrem, quod Laërtius commemorat; certè, inquam, iunior eſſe Epicurus non-nihil debuit. Nihil autem moror, quod Perſæus apud *ibid.* eumdem Laërtium ſcribit vixiſſe duntaxat Zenonem annos LXXII. Id enim vt dictis repugnat, ita *apud Laërt.* cohærere cum eo non poteſt, quod ſcripſit Apollonius Zenonem Scholæ ſuæ præfuiſſe annos LVIII. Vtcumque ſit, ſcholam habuère ſimùl, ac multo tempore, tam Zeno in ſua Porticu, quàm Epicurus in ſuis Hortis.

Iam Zeno, vt erat naturâ ſubtriſtis, auſterus, & vultu contracto, præparcus, &c. ſic enim illum de*lib.7.* ſcribit Laërtius, στυγνόν τε, καὶ πικρὸν, καὶ τὸ πρόσωπον συνεσπασμένον, &c. Sectatoreſque etiam ipſius ad ſui ducis imitationem, ſic ſe componebant, vt ſe exhiberent tetricos adſpectu, & maximâ parte ad cutem deraſos, *in Hermot.* ἀῤῥενωποὺς ἐν χρῷ κουρίας τοὺς πλείστους, quod à Luciano obſeruatum eſt; heinc effectum eſt, vt Stoica virtus,

tus, seu Sapientia ea descripta sit, quæ eximiam aliquam austeritatem præ se ferret. Quia verò isti propterea admirationi, & venerationi apud vulgus erant; ea de caussa sic seipsos existimarunt solos sapere, vt iactarint solum Sapientem (Stoicâ nempe virtute instructum) esse Regem, belli ducem, magistratum, ciuem, Rhetorem, amicum, pulchrum, nobilem, diuitem; prætereáque ipsum solum non pœnitere, non misereri, non iniuriâ affici, non ignorare, non opinari, passionum esse expertem, semper liberum, semper in gaudio, Deo parem, &c. quæ magna ex parte relata, impetitaque à Plutarcho sunt, cùm Stoicos docuit, longè absurdiora, quàm Poëtas docere. *in absurd. Stoic.*

At Epicurus, prout erat naturâ humanior, ita bonâ fide, & simpliciter agens, probare non potuit hasce iactationes; sed humanæ conscius imbecillitatis, expendit, portare quid possent, quid recusarent humeri. Facilè peruidit ea, quibus intonaret Porticus, si apparatum, fastumque verborum quis detraheret, haberi duntaxat in votis; quare virtutem, & Sapientiam, cuius natura humana esset capax, excogitauit. Cùm videret porrò omneis homines naturæ ductu, quicquid agerent, ad voluptatem aliquam ferri; expensis verò omnibus voluptatum generibus, deprehenderet nullam esse generaliorem, constantiorem, expetibiliorem eâ, quæ in corporis sanitate, animíque tranquillitate (sed istâ præsertim) constituta esset; idcircò hunc finem bonorum constituit; adiecitque

ſolam virtutem eſſe inſtrumentum maximè idoneum,quo voluptas hæc pararetur:Defendit proinde Sapientem, ſeu virtute præditum virum eſſe illum, qui primùm quidem ſobrietate, & continentiâ, hoc eſt virtute temperantiæ, ſanitatem corporis, quatenus per conſtitutionem natiuam liceret, tueretur; deinde verò operam potiſſimùm impenderet, vt virtutum choro adiutus,ac ſedatis libidinis,gulæ, auaritiæ,ambitionis,cæteriſque affectibus, tueretur quàm maximè poſſet tranquillitatem animi. Scilicet veram, germanamque voluptatem conſiſtere non in ipſo actu, ſeu motu,vt Ariſtippus definierat; ſed in ſtatu,ſeu vacuitate tum doloris in corpore, tum perturbationis in mente. *Apud Epicurum*, inquit Seneca, *duo bona ſunt, ex quibus ſummum illud, beatúmque componitur, vt corpus ſine dolore ſit, animus ſine perturbatione:* Et ſic ille quidem ingenuè, ſimpliciterque ediſſerebat, vt & paulò poſt rurſùs attingetur, & pleniùs ſuo loco demonſtrabitur; neque curabat interim, quòd Zeno auram popularem magnificis illis vocibus captaret, & geſtu,habitûque morum grauitatem exprimeret: quippe egit ſemper candidiùs, quàm vt populo imponere vellet, cui noſſet nihil eſſe acceptius oſtentatione earum rerum,quas nec intelligentiâ,nec opere aſſequitur. *Nunquam volui*, inquit,apud Senecam, *populo placere; Nam quæ ego ſcio, non probat populus: quæ probat populus, ego neſcio.* Et ad amicum; *Hæc ego*, inquit, *non multis ſed tibi; ſatis enim magnum alter alteri theatrum ſumus.*

epiſt.66.

CAPVT

CAPVT II.

Heinc Zenonis, itemq; Cleanthis, Chrysippi, aliorumq; Stoicorum odia, & calumniæ.

ITaque Zeno, Stoicique agnoscentes istâ & morum, & doctrinæ simplicitate bullata sua verba, pollicitationesque ingenteis apud viros vel minimùm cordatos detumescere; eapropter ingens, ac perpetuum erga Epicurum concepêre odium. Cepêre autem occasionem ex voluptatis voce captare, calumniarique, quòd obscœnam, seu in ingluuie, ac Venere positam intelligeret, & ad illam, vt dominam, virtutem vt ancillam referret. Res certè eò deducta fuit, vt Epicurus ad Menœceum (eâ Epistolâ, quæ est apud Laërtium) scribens, hac vti velut Apologiâ, suæve sententiæ declaratione fuerit coactus: ὅταν οὖν λέγωμεν ἡδονὴν τέλος ὑπάρχειν, οὐ τὰς τῶν ἀσώτων ἡδονὰς, καὶ τὰς τῶν ἐν ἀπολαύσει κειμένας λέγομεν, ὥς τινες ἀγνοοῦντες, καὶ οὐχ ὁμολογοῦντες, ἢ κακῶς ἐκδεχόμενοι νομίζουσιν, ἀλλὰ τὸ μήτε ἀλγεῖν κατὰ σῶμα, μήτε ταράττεσθαι κατὰ ψυχήν. οὐ γὰρ πότοι, καὶ κῶμοι συνείροντες, οὐδὲ ἀπολαύσεις παίδων, καὶ γυναικῶν, οὐδ' ἰχθύων, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα φέρει πολυτελὴς τράπεζα τὸν ἡδὺν γεννᾷ βίον, ἀλλὰ νήφων λογισμὸς, καὶ τὰς αἰτίας ἐξερευνῶν πάσης αἱρέσεως, καὶ φυγῆς, καὶ τὰς δόξας ἐξελαύνων, ἀφ' ὧν πλεῖστος τὰς ψυχὰς καταλαμβάνει θόρυβος. τούτων δὲ πάντων ἀρχὴ, καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν, φρόνησις. διὸ καὶ φιλοσοφίας τιμιώτερον ὑπάρχει φρόνησις, ἐξ ἧς αἱ λοιπαὶ πᾶσαι πεφύκασιν ἀρεταί· διδάσκουσα ὡς οὐκ ἔστιν ἡδέως ζῆν, ἄνευ

τοῦ φρονίμως, καὶ καλῶς, καὶ δικαίως, οὐδὲ φρονίμως, καὶ καλῶς, καὶ δικαίως (nimirùm has ſex voculas reſtituendas eſſe ex primo de finibus Ciceronis libro Stephanus iure autumat) ἄνευ τοῦ ἡδέως. συμπεφύκασι γὰρ αἱ ἀρεταὶ τῷ ζῆν ἡδέως, καὶ τὸ ζῆν ἡδέως, τούτων ἐστὶν ἀχώριστον. *Quando igitur voluptatem eſſe finem dicimus, non aſotorum (perditorúmve) neque eas, quæ in fruendo*(ſeu quaſi proluendo) *poſitæ ſunt, voluptates dicimus: veluti quidam ignorantes, aut à nobis diſſentientes, aut malè affecti exiſtimant; ſed non dolere corpore, ac animo non perturbari. Siquidem non compotationes, comeſſationéſque perpetuas non item puerorum, mulierumque fruitiones; vti neque piſcium, aliarumque quarumvis rerum, quas lautior menſa ſuppeditat, iucundam vitam pariunt; verùm ratiocinatio ſobria, quæ cauſſas, cur, quidque eligendum, fugiendúmve ſit, inueſtigat, opinionéſque abigit, ob quas plurima menteis occupat conturbatio. Horum verò omnium principium, maximúmque bonum prudentia eſt; quocirca philoſophiæ quoque antecellit prudentia, è qua aliæ omnes virtutes ſunt ortæ, docentes viui iucundè non poſſe, niſi ſapienter, honeſtè, iuſtéque viuatur; vti neque viui ſapienter, honeſtè, iuſtè, niſi iucundè. Sunt nimirùm iucundæ vitæ virtutes congenitæ, nec fieri poteſt, vt ab ipſis vita iucunda ſeparetur.* Hæc fuſiuſculè refero, licet ad doctrinam pertineant; tum quia operæ-pretium eſt, quæ fuerit Epicuri mens ab initio cognoſcere, tum quia exinde intelligitur, exſtitiſſe obtrectatores ab eius vſque tempore, qui rem prauè interpretantes fecerint conquerendi anſam.

Porrò

Porrò illos Stoicos fuisse, intelligi imprimis licet ex ea Epistola, quâ Zeno, apud Laërtium, ad Antigonum Regem scribens, ipsumque commendans, quod sua illi doctrina placeret: *Laudo*, inquit, *tuum disciplinæ studium, quod Philosophiæ cupidus, institutionem veram, & quæ ad vtilitatem spectet, non verò popularem illam, & quæ ad morum corruptionem tendat, retineas*. Subnotauit nempe his verbis ipsam Epicuri doctrinam, quàm ex spuria sua interpretatione ideò vocauit *popularem*, quòd homines vulgò tametsi virtutem voce magnificiant, reipsâ tamen ad obscœnas voluptates prolabantur. Deinde verò ex genio qui ab vsque Zenone in eius Secta viguit, quatenus ea in Epicurum ita constanter declamauit, vt si culinam, aut lupanar, non verò Philosophiæ instituisset gymnasium; ac in eo semper institit, non vt voluptati dolor, aut virtuti vitium (quemadmodum sanè oportuit) sed vt virtuti opposita esse voluptas videretur; videlicet quasi ipsa honestatem, Epicurus obscœnitatem speciali studio consectaretur, dicique adeò posset, quod & à Poëta est dictum, lib. 7.

Stoicus has parteis, has Epicurus agit. Auson. epigr. 9.

Atque vt ab ipso Cleanthe, Zenonis successore exordiar, ipse, frugi alioquin vir, vt Epicurum maiore quadam inuidiâ obrueret, confinxit illam tabulam, in qua, referente M. Tullio, voluptatem vt Reginam, virtutes verò vt voluptati ancillanteis exhibuit. Chrysippus autem præter libros, quos scripsit illis titulis, qui sunt apud Laërtium, *Demonstrationes, quòd* lib. 2. de fin. lib. 7.

voluptas finis non sit; quod voluptas bonum non sit; itémque præter cætera quæ speciatim est in Epicurum *conuitiatus*, βλασφημήσας, καὶ λοιδορήσας, veluti ipsi Oe-
lib.6.præp. cap.6. nomaus apud Eusebium obiicit, descripsit, ac repræsentauit, quasi discipulum illius Archestrati, qui author Gastrologiæ, solertissimè de gulæ, ventrisque
lib.7. voluptatibus disseruit; quod apud Athenæum est. Diotimus illi successit, qui, ne nihil ageret, euulgauit quinquaginta impudicas epistolas, & eas etiam, quæ ad Chrysippum referuntur, contexuit, ac postremò Epicurum, quasi illarum esset author, *calumniatus est*,
lib.10. διαβέβληκεν, vt habet Laërtius. Quid Posidonium
ibid. memorem, cæterósque ex eadem familia, quos Laërtius quoque recenset? Vnus Cleomedes sufficiat, qui & ipse Stoicus fuit, vt totum eius opus clamat, & de-
in commẽt. monstrat Balforeus. Ipse, cùm satis non iudicaret comparasse Epicurum cum Thersita Homerico, inuexisseque alia id genus, hac peroratione demum
lib. 2. cap. 1. vsus est: *Non heinc abibis, Piamentum, ad Crocotas, & Pellices, quibuscum in lectis dies totos decumbas, nunc purpuram nens, nunc corollis redimitus, nonnunquam etiam oculis fucum infricans, aut etiam in multa, & fœda ebrietate tibiarum cantu titillatus, denique his alia consentanea faciens, tanquam vermis in valdè spurio, & stercoreo cœno volutatus? Nonne etiam tu audacissimum, & impudentissimum caput, abortus Philosophiæ, heinc ad Leontium, & Philænidem, meretricésque alias abibis, & ad sacras acclamationes cum Mindurida, & Sardanapalo, cæterísque omnibus conuiualibus tuis sociis? Nescis Philosophiam*

phiam Herculem, & viros Herculeos ad se, non verò, per Iouem, cinædos, & voluptatem vocare?

CAPVT III.

Confirmatio ex Seneca; & in Epicteto etiam, aliisque Sectæ Genius.

ISta ad verbum refero, vt Sectæ Genium meliùs agnoscas. Id enim erat illis præscriptum, vt seu iure, seu iniuriâ, Epicurum, quantum possent acerbè insectarentur, & atrociter diuexarent. Scilicet hanc sibi vicissim tradebant quasi lampada, illeque spurius, ac degener habitus fuisset Stoicus, qui non Epicurum damnaret, qui laudem illi quàm-minimam, tametsi iustam tribueret. Id colligere potissimum licet vel ex vno Seneca. Etenim cùm is penè vnus Stoicæ Sectæ studio ita captus fuerit, vt tamen etiam veritatis amorem retinuerit, coactus fuit sæpenumerò candorem suum, inuitis licet consectatoribus, testari. Siquidem non plurima modò ex Epicuro laudanda decerpsit, ac, vt par erat, commendauit; verùm & ipsum Epicurum *fortem virum fuisse* dixit, & ipsius *epist. 32.* disciplinam aliam esse censuit, quàm reluctantes Stoici alij populares obiicerent. Verba illius hæc accipe: *Mea quidem*, inquit, *ista sententia est (inuitis hoc nostris popularibus dicam) sancta Epicurum, & recta præcipere, &, si propiùs accesseris, tristia.* Et rursùs: *Non dico*, inquit, *quod plærique nostrorum, Sectam Epicuri flagitiorum magistram esse; sed illud dico: malè audit,*

lib. de vit. be. cap. 13.

ibid.

infamis est, & immeritò. Cæterùm ad ista, aliaque id genus, en vt reliqui Stoici, ipso etiam Seneca referente, excandescerent: *Quid agis, Seneca? deseris parteis? Quid nobis Epicuri præcepta in ipsis Zenonis principiis loqueris? Quin tu benè, & gnauiter, si partium piget, transfugis potiùs, quàm prodis?* Quo sanè loco Stoicos vides non ad ipsam rei veritatem respexisse; sed populari solùm more studia partium sic defendisse, vt cœptum semel fuerat. Non curarunt quid Epicurus dixisset, introspicere, ad nomen solùm voluptatis, vt ad frontem respexerunt; *frons verò hæc fuit*, vt Seneca habet, *quæ dedit locum fabulæ; neque hoc*, inquit, *scire quisquam potest, nisi interiùs fuerit admissus.* Ex quo mirari satis non possum, quare Epictetus vir alioquin optimus, non Senecam potiùs, quàm cæteros illos populareis imitatus fuerit. Ecce enim quàm oleat Stoicum illum adflatum, dum apud Laërtium dicit Epicurum digna Cinædo loquutum fuisse, καὶ τὰ μάλιστα λοιδορεῖ *quam-maximéque effundit conuitia.* Et apud Anianum sic inuehitur: *Dormi, & ea facito, quæ vermes solent, quibus tute ipse dignum indicasti. Ede, bibe, indulge veneri, caca, sterte*, &c. Itemque cur Hierocles, vir, vt habet Agellius, & sanctus, & grauis, Epicurum etiam meretricis nomine infamauerit; in quo Taurus est illum imitatus. Sed nimirùm Epictetus in suis illis concionibus, cæteríque similes, iuxta rumorem de Epicuro disseminatum, loquebantur; neque enim aliter aures auditorum præoccupatæ satis æquæ fuissent percipiendis cæteris, quæ de virtute differentur.

ibid. cap. 28.

cit. cap. 13.

lib. 10.

lib. 2. cap. 20.

lib. 9. cap. 5.

rentur. Sic sæpe fit, vt præconceptam apud populum opinionem accuratè fouere præstet, quàm obiter conuellere. Id autem mirum; Cùm morbus ille, quo Epicurus obiit, caussas alias naturaleis verisimiliores habuerit, Stoicos hanc denique ansam ex Cicerone *lib. 7. fam. ep. 26.* arripuisse, quâ Epicurum edacitatis, ac turpioris etiam intemperantiæ arguerent. Non satis nempe memorabantur, aut dissimulabant Chrysippum eodem interiisse morbo, vt colligitur partim ex Galeno, *lib. quod qualit incorp.* partim ex Laërtio. *lib. 7.* Verùm, vt patet, nullum vnquam non mouerunt lapidem, quò Epicurum facerent exosum. Dicerem, vt hunc Sectæ Genium etiam in ipsos Epicuri Sectatores sic retinuerint, vt fuerint in ipsos nihilo æquiores: verùm & res est satis nota, & obiter potest vel ex eo solo intelligi, quòd cùm Cassius ille Seuerus, cuius antè est ex Quintiliano *lib. 6. cap. 3.* facta mentio, obiurgatus à Prætore fuisset, quod eius aduocati L. Varo Epicureo Cæsaris amico fecissent conuitium; non alia ipsi excusatio expeditior occurrerit, quàm vt Stoicos caussaretur. *Nam nescio,* inquit, *qui conuitiati sint, & puto Stoicos fuisse.*

CAPVT IV.

Aliæ Stoici odij caussæ.

ATque huc-vsque quidem vnam odij caussam commemoro, ipsam scilicet opinionem de voluptate, vt fine bonorum: fuêre verò aliæ itidem complures. Quippe Epicurus non ea in re modò

contradixit Stoicis, ſed etiam in aliis oppidò quammultis. Vt autem cætera prætercam, veluti de Deorum formâ, ac dæmonibus; de diuinatione, & inſomniis, de peccatorum æqualitate: itemq́ue de elementorum craſi, de diuiſione continui, de magnitudine ſiderum, aliiſq́ue innumeris, quæ ſuis locis ſunt referenda; duo quædam ſolùm heic attingo: vnum, quod ad Dialecticam; alterum, quod ad Prouidentiam ſpectat. Et circa Dialecticam quidem manifeſtum eſt Stoicos fuiſſe in ea penè totos (cùm vel vnus Chryſippus ſcripſerit de ea ſupra trecenta volumina, quæ à Laërtio recenſentur) ac ſeſe mirè extuliſſe, quòd reducendo omnia ad apices Dialecticos, ſubtiliſſimè concluderent omnia. Exinde fuit nempe, quòd ferri vix poſſent in ſuis diſputationi-
2. & 3. Tuſc. 4. Acad. bus, ac illis non modò Cicero obiecerit, quod *ratiunculis ſqualidiùs vterentur*, quod *oſſa nudarent*, *ſpinas vellerent*, *contortiùs concluderent*, &c. ſed ipſe quoque
ep. 82. Seneca affectatam, ac inutilem ſubtilitatem carpſerit, quâ, vt ſubulâ, (aut etiam ariſtâ, quâ nihil eſt ſubtilius) leonem exciperent; interdumq́ue etiam ita
ep. 113. exclamarit: *Hæc diſputamus attractis ſuperciliis, fronte*
ep. 48. *rugosâ? ô triſteis ineptias!* Et iterùm: *O puerileis ineptias! In hoc ſupercilia ſubduximus? in hoc barbam demiſimus? hoc eſt, quod triſtes docemus, & pallidi?* &c. Itaque cùm
lib. 1. adu. log. Epicurus quoque Dialecticam illam Stoicorum contempſerit (vt apud Empiricum eſt) ac vno, alterôve ſolùm canone circa vſum vocum præſcripto, omneis eorum technas & facilè diſſoluerit, & ridicu-
las

las exhibuerit; idcircò magnâ impatientiâ sic insectati illum sunt, vt quem affectu deprauatum ob voluptatem prædicabant, eumdem mente captum ob Dialecticæ ignorationem inclamarint. Siquidem tum se erga ipsum modestissimè gerere sunt visi, cùm *rudem*, atque *hebetem* apud Ciceronem dixerunt. Itemque cùm *tardum*; nam, *vide*, inquit idem Cicero, *quàm sit cautus is, quem isti tardum putant*, &c. Missum autem facio, quod posteà apud eumdem Ciceronem habetur, ad ostendendum, vt Stoici, licet inter se in Dialecticis mirè dissiderent, impatientissimè tamen tulerint sibi ab aliis contradici. *Quid me igitur in inuidiam*, inquit Cicero alloquens Lucullum professione Stoicum, *& tanquam in concionem vocas? & quidem, vt seditiosi tribuni solent, occludi tabernas iubes? Quò enim spectat illud, cùm artificia tolli quereris à nobis, nisi vt opifices concitentur; qui si vndique omnes conuenerint, facilè contra vos incitabuntur: expromam primùm illa inuidiosa, quòd eos omneis, qui in concione stabunt, exsules, seruos, insanos esse dicatis*, &c.

2. de fin. *4. Acad.* *ibid.*

Circa Prouidentiam, præmittendum est, commendandos Stoicos esse, quòd illam defenderint, Epicurumque ipsam negantem, improbauerint; Scilicet is fuit Epicuri grauissimus lapsus, quod non capiens quemadmodum immortalis, beataque natura sibi habere, aut alteri exhibere negotium posset, censuerit Deum non gerere nec generalem totius mundi, nec specialem hominum curam; vt constabit cùm hunc errorem Deo bene propitio refuta-

bimus; tanquam non religioni modò, ſed naturali etiam rationi penitùs aduerſum. Præmittendum etiam Epicurum non tam Stoicis repugnaſſe, quòd Prouidentiam defenderint, quàm quod cum Fato eam copularint: quippe, quòd fati neceſſitas, cui Iouem quoque ſubiiciebant, non modò ipſam hominum libertatem euerteret, ſed peruerteret etiam ipſammet Prouidentiam, ac hominum & ſpes inaneis, & vanas preces redderet, ſi Dij quidem nihil, niſi quod eſſet in fatis, vt aiebant, poſſent. Id nempe ſuo loco fuſiùs deducetur, cùm heic adnotare ſufficiat, Velleium apud Ciceronem appellaſſe ob hanc cauſſam Prouidentiam *fatidicam anum* Stoicorum. Cùm his autem præmiſſis, quæſtio iam non ſit, iure-ne, an iniuriâ ex hoc capite Stoici infenſi Epicuro fuerint; ſed cùm iure fuerint, monſtrandum ſit ſolùm, quemadmodum fuerint; ſufficit ad hoc vel vnus Plutarchus, quo loco refert Stoicos in Epicurum ſic inuehi, *vt impenſiùs non valeant* (οὐδὲν ἀπολείπουσι τῶν πραγμάτων,) & *proh! proh! vah! vah! inclamare* (ἰοὺ, ἰού, φεῦ, φεῦ βοῶντες) *quòd tollens Prouidentiam, anticipationem de diis labefactet.* Ac oſtendit quidem ſubinde Plutarchus Stoicos errare, quàm Epicurum grauiùs; Sed grauiúſ-ne, an leuiùs, heic non quæritur; cùm ſatis ſit Stoicos anſam quoque hanc inuehendi in Epicurum arripuiſſe; & tantò quidem ardentiùs, quantò ex hoc quaſi prætextu procliue fuit facere cæteris in ipſum obiectis probabilitatem.

1. de nat. Deor.

adu. Stoic.

CAPVT

CAPVT V.

Quorsùm exinde Epicuro creata, atque propagata apud vulgus infamia.

IAm, cùm Stoici nihil æquè, ac virtutis nomen in ore haberent, quam ipsi possidere se præ cæteris profitebantur: cùm facilè virtutis suæ fidem facerent apud vulgus, quatenus illam vultu austero, cute derasâ, incessu graui, habitu incompto, aliisque id genus quasi indiciis præ se ferebant: cùm proinde captatâ, afflanteque populi aurâ in Epicurum, vt in authorem, sectatoremque obscœnarum voluptatum debaccharentur; nihil mirum profectò, si vulgus, cui, ex iis solùm, quæ apparent omnia iudicanti, nihil est facilius, quàm quidvis suadere, ac imponere; cui cordi non est ipsam veritatem aut profundiùs inquirere, aut cum errore, si ille quidem semel placuerit, commutare; nihil, inquam, mirum, si Stoici adeò acriter in id incumbentes, Epicurum fecerint apud vulgus adeò infamem. Cæterùm postquàm is rumor fuit de Epicuro disseminatus; connutriri illicò cœpit ab ipsis Poëtis (vt citatis ab Athenæo) qui populi captui, persuasionique se accommodantes, Epicurum variis fabellis, scommatibusque impetierunt. Incrementum etiam habuit à Sophistis, & declamatoribus, vt Himerio, & aliis, qui & ipsi populares, nihil magis emphaticum, nihil magis auribus vulgi acceptum fore reputarunt, quàm si Epicurum cum

lib. 3. 7. &c.

apud Phot.

ſpurciſſimis quibuſque viris compararent. Habuit etiam robur ab illis ſuperſtitionum authoribus, è quorum fuit numero apud Lucianum Alexander, qui vt ſuis artibus authoritatem quæreret, in Epicurum, à quo illæ fuerant exploſæ, deblaterabat. Confirmatus quin-etiam fuit à viris alioquin doctis, & non malis, quibus dignum applauſu viſum eſt conſilium, ſi vt horrorem obſcœnarum voluptatum incuterent, inuſtam ob illas Epicuro notam, cauſtico acriore agerent profundiùs. Seligendi nobis ex iis aliqui; ſed priùs tamen dicendum eſt de quibuſdam aliis hominum generibus, qui fouerint, adauxerínt- que occaſionem infamiæ.

in pſeudom.

Itaque triplex quoddam genus hominum ſemper exſtitit, à quibus mali labes profundiùs impreſſa. Vnum Pſeudo-Epicureorum; neque enim negandum eſt, quin aliqui ſæpe fuerint, qui Epicuro, eiuſque Sectæ dantes nomina, *παρανόμως*, ſeu præter leges ipſius vitam duxerint. Ij ſunt, *οὓς οἱ γνήσιοι Ἐπικούρειοι σοφιστὰς ἀποκαλοῦσιν*, *quos germani Epicurei Sophiſtas appellant*, vt notauit Laërtius; indignati ſcilicet illos, à laudabili inſtituto inhoneſtè deſciſcere. Eiuſmodi fuerunt Alcæus, & Philiſcus apud Ælianum, qui Româ pulſi fuiſſe dicuntur, quòd eſſent turpium voluptatum adoleſcentibus authores. Non memoro autem quàm ſæpe ſocietates ampliſſimæ, eædemq́ue ſanctiſſimæ commaculatæ vulgò cenſeantur, propter paucorum priuatorum, aut ſingularium etiam vitia. Alterum virorum intemperatiſſimorum, quibus,

lib. 10.

lib. 9. var. hiſt. cap. 12.

bus, cùm libidinibus suis patrocinium quoddam in Philosophia quærerent, satis fuit se Epicuri Philosophi nomine tueri, à quo voluptas commendata esset, curantibus parùm quâ de voluptate sermo illi foret habitus. Talis fuit Piso, de quo Cicero: *Itaque admissarius iste simul atque audiuit à Philosopho voluptatem tantoperè laudari, nihil expiscatus est; sic suos sensus voluptarios omneis incitauit; sic ad illius* (præceptoris Epicurei) *hanc orationem adhinniit, vt non magistrum virtutis, sed authorem libidinis à se illum inuentum arbitraretur. Græcus primùm distinguere, atque diuidere illa, quemadmodum dicerentur; iste claudus, quemadmodum aiunt, pilam retinere, quod acceperat, testificari, tabulas obsignare velle, Epicurum disertum decernere*, &c. Quamuis porrò illud verissimè dictum inter cætera à Seneca sit, *Non ab Epicuro impulsi luxuriantur; sed vitiis dediti, luxuriam suam in philosophiæ sinu abscondunt, & eò concurrunt, vbi audiunt laudari voluptatem.* Nihilominùs notum est nullum argumenti genus appositum magis ad reprehensionem esse, quàm si quis declamet aduersùs illam Philosophiam, quam hac ratione possit vt asylum intemperantiæ coarguere. Tertium illorum, qui fronte perfrictâ, & malignitate quadam naturæ, non alio fine currunt ad incendium, quàm vt picem, quod dicitur, lignaque iniiciant. Qui cùm nullam habeant nec veri, nec boni rationem, aut dissimulant, aut certè extenuant quicquid præfertur laudabile; auidè arripiunt, si quidquam occurrit, quod vituperio dignum videatur.

Orat. in Pis.

lib. de vit. beat. cap. 12.

Qui demùm, si defuerit ansa, comminiscuntur, & diuendunt quicquid creat infamiam; vt fecisse hauddubiè debet Theotimus ille, qui cùm libros aliquot scripsisset contra Epicurum, accusatus propterea fuit à Zenone Epicureo, capiteque etiam mulctatus,
lib.13. quod apud Athenæum est: Vt nihil dicam de Menippo, qui tametsi aliquid etiam aduersùs Epicurum
lib.6. scripsit, studiosè tamen nihil egit, quod notauit Laërtius; sed risu solùm libros compleuit: vt nihil de
lib. 10. Theodoto; cuius citat quidem Laërtius librum quartum ex iis, quos scripsit in Epicurum; sed illum posteà cum iis, quos dicit insanire, connumerat. Addo & multa semper fuisse Epistolarum Diotimi exemplo iactata ab aliquibus, quasi conscripta ab Epicuro; quæ, cùm libri adhuc ipsius exstarent, reperta in illis non sunt, studiosè licet requisita; vti vel ex
progymn. 2. Theone Sophista in progymnasmatis comprobatur.

CAPVT VI.

De magnis viris in Epicurum non ex rei veritate, sed ex vulgari opinione scribentibus, ac speciatim de Cicerone.

SEd ad genus aliud virorum vt redeam, quos & doctos dixi, & bonos; ij quoque nominis sui existimatione, & famâ nocuerunt, dum probitati, honestatique studiosissimè incumbentes de Epicuro loquuti sunt, non prout ipsi eum nouerant, sed prout ipsum

ipſum habebat vulgus, cui conſultum eſſe volebant. Vt res innoteſcat, ſeligo imprimis treis Authores ex Ethnicis, qui ſtudioſè præ cæteris ſcripſerunt contra Epicurum. Primus eſt M. Tullius, quem notum eſt in Epicurum congeſſiſſe quàm-plurima in libris de Legibus, de Finibus, de Natura Deorum, & aliis in locis. Cùm certè amici ipſius ex Epicurea familia ſæpiſſimè conquererentur, quòd præter rei veritatem tam multa in vulgus efferret; ille nihilominùs ſemper, vt erat homo popularis, populariter loqui maluit. Ecce locum ex Tuſculanis, vnde id poſſis coniicere. *Negat Epicurus*, inquit, *iucundè poſſe viui, niſi cum virtute viuatur; negat vllam in ſapientem vim eſſe fortunæ; tenuem victum antefert copioſo; negat vllum eſſe tempus, quo ſapiens non beatus ſit; omnia Philoſopho digna; ſed cum voluptate pugnantia. Non iſtam dicit voluptatem: dicat quamlibet; nempe eam dicit, in qua virtutis nulla pars inſit. Age, ſi voluptatem non intelligimus, ne dolorem quidem. Nego igitur eius eſſe, qui dolore ſummum malum metiatur, mentionem facere virtutis. Et conqueruntur quidem Epicurei, viri optimi, (nam nullum genus eſt minùs malitioſum) me ſtudioſè dicere contra Epicurum. Ita credo, de honore, aut de dignitate contendimus. Mihi ſummum in animo bonum videtur; illi autem in corpore: mihi in virtute, illi in voluptate. Et illi pugnant, & quidam vicinorum fidem implorant; multi autem ſunt, qui ſtatim conuolent. Ego ſum is, qui dicam me non laborare ratum habiturum quod egerint. Quid enim?* &c. Vides ergo vt Cicero aureis veluti obturârit, ne ex rei potiùs veritate, *lib. 3.*

quàm ex præconcepta vulgari opinione loqueretur. Sic audiuisti illum paulò antè memorare Epicureum quendam circa voluptatem distinguere, ac diuidere illa, quemadmodum dicerentur; & ipse tamen non *in Pison.* multò priùs: *Audistis profectò dici*, inquit, *Philosophos Epicureos omneis res, quæ sunt homini expetendæ, voluptate metiri. Rectè, an secus, nihil ad nos; aut, si ad nos, nihil* *lib. 3. de Orat.* *ad hoc tempus.* Sic alio loco: *Nec vlla tamen ei Philosophiæ* (Epicuri videlicet) *fiet iniuria à nobis. Non enim repelletur inde, quò aggredi cupiet: sed in Hortulis quiescet suis, vbi vult; vbi etiam recubans, molliter & delicatè, nos auocat à rostris, à iudiciis, à curia; fortasse sapienter, hac præsertim Repub. Verùm ego non quæro nunc quæ sit Philosophia verissima; sed quæ Oratori coniuncta maximè.* Alia id genus proferrem loca; sed sufficiat addere *lib. 15. famil. epist. 16.* illud quod aliquando scripsit ad Cassium: *In ista ipsa* αἱρέσει (Sectâ nempe Epicuri) *metuo ne plus neruorum sit, quàm ego putârim; si modò eam tu probas.*

CAPVT VII.

De Plutarcho.

in Ind. libb. pat. ALter est Plutarchus, cuius filius Lamprias sex prodidit libros aduersùs Epicurum scriptos; præter duos illos, qui adhuc supersunt in Coloten Epicureum. Tituli fuerunt, πρὸς τὴν τοῦ Ἐπικούρου ἀκρόασιν (&, vt Stephanus legit) περὶ θεῶν, *in Epicuri auditionem de Diis.* Ἐπικουρείων ἐναντιωμάτων, *contradictio-*

num Epicurearum. περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν πρὸς Ἐπίκουρον σχολαὶ Ἀκαδημαϊκαί, *de eo, quod in nostra potestate situm est, scholæ Academicæ.* Ὅτι παραδοξότερα οἱ Ἐπικούρειοι τῶν ποιητῶν λέγουσιν, *Epicureos, quàm poëtas incredibiliora dicere.* Στωϊκῶν, καὶ Ἐπικουρείων ἐκλογαί, καὶ ἔλεγχοι, *Stoicorum, & Epicureorum selectæ sententiæ, earumque redargutiones.* περὶ δεισιδαιμονίας πρὸς Ἐπίκουρον, *de superstitione aduersùs Epicurum.* Quidnam verò in hisce libris aut obiecerit, aut insinuare in Epicuri excusationem potuerit, librorum iactura dicere non sinit. Nam quem librum adhuc habemus, de Superstitione, inscriptum? præterquam quòd adiunctum illud, *aduersùs Epicurum*, non præfertur in titulo, ille sanè neminem minùs, quàm Epicurum attingit. Vt ergo potissimùm dicam de duobus libris residuis, quorum vni titulum fecit, πρὸς Κολώτην ὑπὲρ τῶν ἄλλων φιλοσόφων, *aduersùs Coloten, de aliis Philosophis*; alteri, ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον. *Ne viui quidem suauiter secundùm Epicurum posse:* occasione nimirùm sumptâ ab eo libro, cui Colotes titulum fecerat, ὅτι κατὰ τὰ τῶν ἄλλων φιλοσόφων δόγματα οὐδὲ ζῆν ἔστιν. *Ne viui quidem iuxta aliorum Philosophorum decreta posse*; vt de his, inquam, libris dicam, illud præmitto, nullum authorem omni memoriâ exstare, quem cum viro illo eximio comparandum existimem: ita videtur vbique mihi insignem morum suauitatem cum eruditione maxima testari. Quod attinet autem ad ea, quæ in hisce libris aduersùs Epicurum vrget, existimauit, quantum opinor, tum meliùs honestatis studium in

N 2

animis defixum iri, cùm Epicurum calculo suo pergeret facere infamem, quem fama iam fecisset authorem nefandæ turpitudinis. Ego quidem sic sentio, sicque interpretari malo, quàm cum Agellio (*lib. 2. cap. 9.*) dicere, Epicurum carpi à Plutarcho minutè nimis, ac propè etiam subfrigidè. Non credes fortasse Plutarchum potiùs ex diuulgata opinione, quàm ex rei veritate in Epicurum disputauisse; sed attende quæso quid habeat posteriore horum librorum. Nimirùm, postquàm attigit dogmata præcipua, ob quæ Epicurus, Sectatoresque ipsius malè audiunt, cuiusmodi sunt, *Amicis carere, Actione priuari, Deum nullum putare, Voluptati indulgere, Res omneis negligere*; subdit imprimis, *ista esse, quæ homines omnes, ipsis exceptis, huic Sectæ attribuant.* Deinde verò sibi obiicit ἀδίκως φήσει τις, *immeritò hoc, dicet aliquis*; tum autem ipsemet respondet: ἀλλὰ τὴν δόξαν, οὐ τὴν ἀλήθειαν σκοποῦμεν, *verumtamen nos opinionem, non veritatem attendimus.* Vides quàm apertè Plutarchus se φιλόδοξον, non φιλαλήθη profiteatur, de Epicuro cùm agitur. Vis porrò locum indicem ex quo videatur maior adhuc in illo candor desiderari? Vidimus iam in relata illa tum ex Cicerone, tum ex Laërtio epistola, quam Epicurus moribundus scripsit, doloribus ipsum suis opposuisse *animi gaudium*, τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον, *quod perciperetur ex recordatione suorum olim ratiociniorum*, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων διαλογισμῶν μνήμῃ. At Plutarchus, vt Epicurum posset feliciùs carpere, verba detorsit, ac immutauit. Ecce enim in eodem libro Epicurum dolores

suos opposuisse scribit τῇ μνήμῃ τῶν ἀπολελαυσμένων πρότερον ἡδονῶν, *perceptarum priùs voluptatum memoria.* Quo loco iterùm notanda vox illa ἀπολελαυσμένων, siquidem illam etiam Epicurus expressè respuit scribens ad Menœceum; cùm perspectum alioquin sit in quàm malam partem soleat accipi, vel ex eo, quòd opponi solet ipsi virtuti, vt cùm apud Aristotelem quæritur, *sit-ne vita iuxta virtutem*, ἢ κατ' ἀπόλαυσιν, *iucundior?* Exaggerare id non contendo, ne accusare Plutarchum videar; indigitandum tamen censui, vt Epicurus excusaretur.

apud Laert. l. 10.

lib.1. Top. cap.5.

CAPVT VIII.

De Galeno.

TErtius est Galenus, qui libros proprios enumerans, sic recenset eos, quos specialiter aduersùs Epicurum scripsit, τὰ πρὸς τὴν Ἐπικούρου φιλοσοφίαν ἀνήκοντα, *De iis, quæ ad Epicuri Philosophiam pertinent.* περὶ τοῦ κατ' Ἐπίκουρον εὐδαίμονος, καὶ μακαρίου βίου, β'. *De beata, ac felici secundum Epicurum vita, libri duo.* περὶ τοῦ κατ' Ἐπίκουρον ἀμόρου ἡδονῆς, β'. *De eo, qui iuxta Epicurum est voluptatis expers, duo.* ὅτι τὰ ποιητικὰ τῆς ἡδονῆς ἐλλιπῶς Ἐπικούρῳ λέλεκται, ἕν, *Quòd ea, quæ voluptatem creant imperfectè sint ab Epicuro expressa, vnus.* Τὰ περὶ τῆς ἡδονικῆς αἱρέσεως, *De Secta voluptaria.* Εἰ ἡ φυσιολογία χρήσιμος εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν, ἕν, *an Physiologia ad moralem Philosophiam conferat, vnus.* περὶ τῶν πρὸς τοὺς σοφι-

lib. de libb. pro.

στὰς, ἕν, de iis, quæ ad Sophistas spectant, vnus. Μητροδώρου ἐπιστολὴ πρὸς Κέλσον Ἐπικούρειον, *Metrodori Epistola ad Celsum Epicureum.* Ἐπιστολὴ Πουδεντιανοῦ Ἐπικουρείου, *Pudentiani Epicurei Epistola.* Cùm huiusmodi porrò libri desiderentur, plurima tamen adhuc leguntur in libris superstitibus, quæ Epicurum feriant. Cur autem Galenus, vir tantus, adeò malè animatus in Epicurum fuerit, occasionem factam opinor, quòd malè affectus erga Asclepiadem, qui Hippocraticam medicinam penitùs subruerat, viderit Epicurum esse, ex quo Asclepiades sua principia desumpsisset: tametsi Sectæ Princeps fieri, vt ambitiosus erat, vellet. Iam vt videas Galenum quoque aliud de Epicuro scisse, euulgauisse aliud; Nôrat imprimis Epicurum in de-

lib.10. scriptione viri sapientis, quæ exstat adhuc apud Laërtium, venereorum vsum damnasse. Nimirum cùm aliis locis suo tempore referendis, tum præsertim in

comment. 1. librum tertium Epidemiorum Hippocratis scribens, hanc inde desumpsit Epicuri sententiam; μηδέποτε μὲν ὀφελῆσαι ἀφροδισίων χρῆσιν, ἀγαπητὸν δ' εἰ μὴ βλάψειεν, *Nihil vnquam prodesse venereorum vsum; præclarè agi, si nihil noceat.* Quin ex eadem consequenter descriptione nouerat, eum, qui sapiens fuerit; amore captum non iri; quæ Epicuri sententia, est deinde mirè

lib.4. à Lucretio amplificata. Sed & scrutator adeò curio-

apud Laërt. lib. 10. sus Epicureorum operum ignorare non poterat, quòd citatum superiùs est ex Epistola ad Menœceum, de suaui vita, quam non puerorum, mulierumque fruitio pariat, non piscium vsus, &c. quæque

omninò

omnino ſeparari à virtutum choro non poſſit. Niſi verò id ex illa Epiſtola cognouerat, ignorare ſaltem non poterat ex ratis ſententiis, apud omneis notiſſimis, quarum aliquæ Galeno interdum citantur, & ex quibus occaſio ſumpta conſcribendi librum illum, Εἰ ἡ φυσιολογία χρήσιμος, &c. Nempe & in ratis ſententiis habetur, *viui non poſſe ſuauiter, ἄνευ τοῦ φρονίμως, καὶ καλῶς*, &c. Cùm Galenus ergo hæc non ignoraret, in libris tamen de placitis Hippocratis, & Platonis, *lib. 5. cap. 9.* diſtinxit primùm tria quædam tribus animæ partibus accommodata, ſeu familiaria, voluptatem concupiſcenti, victoriam animoſæ, honeſtatem ratiocinanti, ac deinde ſubiunxit: *Epicurus quidem ſolùm id, quod peſſima animæ parti eſt familiare, ſpectauit* (voluptatem videlicet) *Chryſippus verò id, quod optimæ, aſſerendo nos conciliari πρὸς μόνον τὸ καλὸν, ad id ſolum quod eſt honeſtum.* Quaſi ſcilicet Epicurus aut *honeſtatem* abiuraſſet, τὸ καλῶς ζῆν, aut nullam, niſi indecoram voluptatem affectauiſſet? Sic alio loco de facultatibus naturalibus ſcribens, & Epicurum præſertim, eiuſque *lib. 1. cap. 12.* Sectatores notans: *Ex horum*, inquit, *ſententia, nulla eſt intelligentia animæ congenita; nulla ratio conſequutionis, repugnantiæ, diuiſionis, compoſitionis; rerum iuſtarum, iniuſtarúmque; honeſtarum ac turpium: ſed ex ſenſu, & per ſenſum fieri dicunt in nobis omnia, & imaginationibus quibuſdam memoriiſque regi animalia. Ad hæc, nullam in anima, quâ ratiocinemur, facultatem eſſe, ſed ſenſibus, paſſionibúſque pecorum ritu duci nos, cùm ſcilicet renuere, reſpuerév e nihil poſſimus. His authoribus, Fortitudo, Pru-*

dentia, Temperantia, Continentia, meræ sunt nugæ. Sic rursus aliàs, licet nomen Epicuri reticeat, haud obscurè tamen in illum insultat, vt constat ex iis, quæ suprà attigimus ex Suida, & ex opinione circa vsum partium suo loco commemoranda. *Attende iam*, inquit, *in vtram familiam, qui in hisce libris versaris, cooptari debeas, Platonisne, Hippocratis, cæterorúmque virorum, qui opera naturæ suspiciunt; an aliorum, qui eam reprehendunt, quod non statuerit, vt per pedes excrementa effluerent. Diffluebat enim adeò deliciis, qui dicere hæc mihi est ausus, vt graue esset ipsi è lecto surgere ad exonerandum ventrem. Præstitisset nempe hominem ita comparatum esse, vt sola pedis exporrectione excrementa secerneret. Quid hunc vel pati, vel agere existimes, cùm solus est? quas exercere contumelias in omneis parteis corporis? quomodo deprauare, & corrumpere pulcherrimas animæ doteis? qui nempe mutilam, & cæcam facultatem diuinam fecit, quâ solâ homo potis est veritatem contemplari; inexplebilem verò voluptatem magnam reddidit, ac potentem, quæ præter legem, ac iniustè exercet tyrannidem, quæque vim & pessimam, & maximè ferinam habet.* Sic ille.

lib. 3. de vs. part. cap. 10.

CAPVT IX.

De sanctis Patribus, ac nominatim Clemente, Lactantio, Ambrosio.

EX his iam intelligi licet, quid agere potuerint, debuerintve Ecclesiæ patres, quibus studium incubuit

cubuit, & veritatis eminentioris, & honestatis augustioris. Æquiores certè in Epicurum esse non potuerunt, quàm authores Ethnici; cùm præsertim magna ex parte ipsos-met Epicuri libros, vt apparet, non viderint: Neque verò etiam debuerunt; cùm potissimùm Epicurum talem esse crediderint, qualis vulgò depingeretur. Cæterùm, quòd etiam aliqui ex iis, quos germana Epicuri scripta minimè ignorasse constat, præ feruore aliquando, quo virtutem populis persuadere conabantur, iuxta rumorem popularem in Epicurum dixerint, manifestũm facient seligendi tres, vnus ex Græcis, duo ex Latinis.

Ille est Clemens Alexandrinus, qui, vt erat pereruditus, ita legerat sanè illam ad Menœceum epistolam, in qua Epicurus nihil magis, quàm voluptates obscœnas exhorret, vt ex relatis mox antè constat. Legisse argumento est quod bonam Epistolæ partem in suis habeat Stromatis, ac præfationem illam imprimis, Μήτε νέος τὶς ὢν, μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρων ὑπάρχων κοπιάτω φιλοσοφῶν. οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστιν, οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον, &c. *Neque iuuenis quis exsistens philosophandi moram trahat: neque senex cùm fuerit, philosophando defatigetur. Ad animæ quippe sanitatem neque immaturus, neque intempestiuus est quisquam*, &c. Et tamen illam Epicuri de voluptatibus sententiam, velut non aduertens, aut dissimulans, Epicurum perinde notat, *quasi decernentem beatam victoriam, seu felicitatem, non vt hominum ratione præditorum, ac philosophorum; sed vt quorumdam pecorum*

Lib. 4.

Lib. 2.

victitantium stercoribus. Quin-etiam dicit Epicurum *veritatem posthabere voluptati, & bonam carnis constitutionem deificare*, aliaque id genus, quæ profectò cognouerat ab Epicuri mente aliena.

cap. 7. Ex istis vnus est Lactantius, cuius cùm libro tertio Institutionum verba sint, *Epicurus summum bonum in voluptate animi esse censet, Aristippus in voluptate corporis*, &c. mirum quomodo eodem libro verba deinceps hæc habeat, *verùm ille fortasse impunitatem vitiis suis spopondit* (de Epicuro loquitur) *fuit enim turpissimæ voluptatis assertor, cuius capiendæ caussâ nasci hominem putauit.*

lib. 3. ep. 25. Alter Diuus Ambrosius, qui cùm in suis epistolis illam etiam partem, citatæ ad Menœceum Epistolæ, quæ de voluptate est, proferat, Etenim, *clamat ille*, inquit, *quia non potationes, neque comessationes, neque filiorum soboles, nec fœminarum copulæ, nec piscium copia, aliorúmque huiusmodi, quæ splendido vsui parantur conuiuij, suauem vitam faciunt; sed sobria disputatio*, &c. Cùm etiam ibidem vir sanctus hoc addat de Epicuri sectatoribus, *quòd illis, non immoderatæ epulæ, non potationes voluptatis suauitatem generant, sed continens vita*: lib. 2. de Abrah. cap. 1. & 11. Nihilominùs idem sanctus Præsul exaggerat alibi *Epicuri scholam dirumpi corporis delectatione, & Epicureos asserenteis summum bonum voluptatem esse, æstimare magis illam inquinamento corporis, quàm sobrietate mentis*, & similia. Sed heic istorum modus esto.

LIBER

LIBER QVARTVS

DE OBIECTA EPICVRO IMPIETATE.

CAPVT PRIMVM.

Epicurus arguitur, quòd Deum aut non prorsùs, aut simulatè coluerit.

NVNC vt præcipuas attingamus in Epicurum criminationes, exordium facimus ab ea, quę est omnium grauissima, nimirum circa impietatē. Tametsi porrò quæ præcipua obiicitur impietas ad doctrinam spectet, de qua seorsim dicendum est; non desunt tamen qui mores etiam, de quibus iam agimus, impietate suâ notent; seu Deos, seu patriam, parentes, cæterosque respexeris. Ac primùm quidem Seneca ex opinione eius deducit, quòd vereri Deum non debuerit. En illius verba: *Tu Epicure, Deum inermem facis; omnia illi tela, omnem detraxisti potentiam, &, ne cuiquam timendus esset, proiecisti illum extra metum.* Pergit: *Hunc igitur septum ingenti quodam, & inexplicabili muro, disiunctúmque à conspectu mortalium non habes quare verearis. Nulla illi nec tribuendi, nec nocendi materia est.* Senecæ Cicero consentit; Nam, *quamobrem*, inquit, *Dij colendi sint, non intelligo, nullo nec accepto ab ijs, nec sperato bono.* Videtur proinde Plutarchus

lib. 4. de benef. cap. 19.

lib. 1. de nat. Deor.

lib. 1. adu. Col. non immeritò Epicuro, sectatoribusque obiicere, *quòd aboleant sacrificia, mysteria, pompas, festos dies; quódque proinde adimant quæ sacra sunt debita Baccho, cæterisque Diis, seu seruatoribus, seu nuptiarum præsidibus, seu aliis.* Sic Athenæus: *Apud Epicurum*, inquit, *non* lib. 4. cap. 27. *libatio, non primitiæ Diis offeruntur; sed quod de indecora quadam muliere Simonides dicit;*

Non immolatas sæpe victimas vorant.

Deinde, quamuis Epicurus visus fuerit Deos colere, hypocriseos tamen, seu simulationis impietas lib. 2. adu. Col. inuritur. Hac de re ecce Plutarchi locum: *Precationes,* inquit, *& adorationes, non vt quidpiam his indigens, sed præ multitudinis metu simulat, vocésque contrarias iis, quas inter philosophandum ederet, pronunciat. Ac sacrificans quidem mactanti sacrificulo, vt coquo assistit, sacrificio tamen peracto discedit, illud submurmurans: quod quidem hominem oportuit facere, sacrum feci; verumtamen diis ad me nequaquam aduertentibus. Ita scilicet Epicurus fingendum esse existimat; neque inuidendum esse, aut infensum fieri vulgo hominum, qui cum gaudio peragunt ista.* Hactenus Plutarchus, qui & post-modùm vbi ostendit nec Epicurum, nec Epicureos superstitiosis feliciores esse, quatenùs sacris, mysteriisque, necessitate compulsi, assistunt, subiicit, *illos id agere timenteis, & expauescenteis, ne detegantur,* atque *idcircò cum fallacia populo imponere; apud quem etiam libros de Deo, naturâque diuinâ componant, inuolutos illos, nihilque bonæ frugis continenteis; dum opiniones interim suas omnimodè seu superuestiunt, ac propter metum operiunt.* Ex hoc est, cur

cur apud Lucianum, cùm Epicureus Hermon insinuasset honorem sibi aliquem, quod esset Sacerdos, deberi; Zenothemis Stoicus id cum risu exceperit, quasi facetum prorsùs foret Epicureum Sacerdotem esse. *in Sympos.*

CAPVT II.

Itemq; quòd se, & suos Sectatores in Diis haberi voluerit.

SEquitur alia impietatis species. Videtur enim Epicurus Deos è mundo sustulisse, vt sese quasi nouum quemdam Deum mortalibus inueheret, & quos luberet faceret Deos. Siquidem Plutarchus commemorans illam Colotæ adorationem, quâ Epicurum de natura differentem prosequutus fuerat: *Epicurus ipse*, inquit, *gloriabundus* σεμνυνόμενος, *sic illam describit*; ὡς σεβομένῳ γάρ σοι τὰ τότε ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα προσέπεσεν ἐπιθύμημα ἀφυσιολόγητον τοῦ περιπλακῆναι ἡμῖν, γονάτων ἐφαπτόμενον, καὶ πάσης τῆς εἰθισμένης ἐπιλήψεως γίνεσθαι, κατὰ τὰς σεβάσεις τινῶν, καὶ λιτάς. ἐποίησας οὖν (φησὶ) καὶ ἡμᾶς ἀνθιερεῦν σεαυτὸν, καὶ ἀντισέβεσθαι. *Tibi enim, tanquam veneranti ea, quæ tum à nobis dicebantur, incessit cupiditas, caussam non habens naturalem, vt genua attingens nos complecteretis, & quicquid vsurpari solitum est circa cultuum adorationes, precationésque exhiberes. Quo effecisti, inquit, vt & nos te viciſſim sacrum deputaremus, ac veneraremur.* Et paulò pòst: ἄφθαρτος *Col. lib. 1. adu.*

μοι περιπάτει (φησὶ) καὶ ἡμᾶς ἀφθάρτους διανοοῦ, *incorruptibilis perge, inquit, nosque incorruptibileis etiam reputa.* Ex quo Plutarchus censet ignoscendum iis, qui dicunt se quouis pretio spectaturos Tabulam, in qua ille quidem exhiberetur procidens, genuaque complectens; iste verò reciprocè & supplex, & venerabundus. His adde, quod idem Plutarchus ab Epicuro ad
eod.libro. Idomeneum scriptum fuisse commemorat, πέμπε οὖν ἀπαρχὰς ἡμῖν εἰς τὴν τοῦ ἱεροῦ σώματος θεραπείαν, *Itaque mitte ad nos primitias ad sacri huius corporis cultum.* En vt affectarit honores diuinos. Quin affectasse quoque videtur, dum tot cæremonias in sui memoriam testamento fieri mandauit, ac id comprobante præsertim successu, cùm Sectatores ipsum inter Diuos collocauerint, & celebreis effecerint θρησκευούσας ὑπ' αὐτῶν εἰκάδας *superstitioso ritu cultas à se dies vigesimas,* vt apud Laërtium Menippus obiecit. Quòd porrò inter Deos relatus à sectatoribus fuerit, declarat abundè vel vnus Lucretius, hæc enim de illo profatur:

lib.5.init. *Quis potis est dignum pollenti pectore carmen*
Condere pro rerum maiestate, hisque repertis;
Quisve valet verbis tantùm, qui fundere laudes
Pro meritis eius possit, qui talia nobis
Pectore parta suo, quæsitáque præmia liquit?
Nemo, vt opinor, erit mortali corpore cretus.
Nam si, vt ipsa petit maiestas cognita rerum,
Dicendum 'st, Deus ille fuit, Deus, inclute Memmi,
Qui princeps vitæ rationem inuenit eam, quæ

Nunc

Nunc appellatur sapientia, quique per artem
Fluctibus è tantis vitam, tantisque tenebris
In tam tranquillo, & tam clara luce locauit.

Neque verò est cur Lactantius existimet Lucretium laudare hoc loco voluisse aut Pythagoram, aut Thaletem; Siquidem satis manifestè Epicurum indicat, dum commendationem concludens, hæc habet: lib. 3. cap. 14.

Quoius ego ingressus vestigia, nunc rationes
Persequor, ac doceo dictis, quo quæque creata
Fœdere sint, &c.

Quod denique Epicurus Sectatores suos facere Deos voluerit, confirmare videtur, tum quod ille scripsit ad Menœceum, *fore, vt suis preceptis parens viueret vt Deus inter homines*, ζήσῃ δ' ὡς θεὸς ἐν ἀνθρώποις: tum quod Plutarchus proprium fuisse Epicureorum asserit, *vt sese Deorum æqualeis iactarent.*

CAPVT III.

Declaratur vt Epicurus censeri poßit legitimè coluisse naturam diuinam.

IAm, cùm eleuare aggrediar quæ Epicuro obiiciuntur, absit aliâ mente id præstem, quàm exercitationis gratiâ Neque enim si ille fuit, vt esse potuit, impius, malignus, aut aliâ ratione vitiosus, ego is sum, qui patrocinium ipsius mordicùs suscipiam, & vel fuco facto, exstitisse pium, bonum, temperantem

defendam. Quin-etiam, si quando perspicuum euadat ea, quæ obiiciuntur, calumnias non esse, ac ipsum reuerâ peccasse, neque reprehendi iniuriâ, non ero sanè ipse postremus, qui accusationem instituam, (vti & instituo in illis doctrinæ capitibus, in quibus perspicuè errasse eum constat) cùm & iam dumtaxat excusationem texam, quòd ille videatur præter fas, & æquum, nisi in rebus omnibus, at certè in quàm-plurimis, meâ sententiâ reprehendi. Itaque rei veritate saluâ per me, ac integrâ, explicationes solummodo, atque coniecturas propono, quæ nisi moueant cæteros, mihi tamen bonâ fide agenti probabilitatem inducunt. Quod spectat sanè ad
lib. 10. rem præsentem, moueor loco illo Laërtij, quo *affectus pietatis Epicuri erga Deos, ineffabilis fuisse dicitur*, τῆς μὲν γὰρ πρὸς θεοὺς ὁσιότητος ἄλεκτος ἡ διάθεσις. Moueor, quòd in ea ciuitate, in qua Epicurus in-
lib. 18. *ciuit. cap.* 41. columis vixit, &, vt adnotauit D. Augustinus, *gloriâ etiam floruit*, adeò malè mulctarentur quotquot ex Philosophis, vel leuiculam impietatis suspicionem exhiberent, vt exemplo esse possunt Anaxagoras, Protagoras, Socrates, & florente iam Epicuro, ipse Aristoteles. Tum, vt obiectis satisfiat, hærendum in eo non opinor, an Epicurus Deum coluerit; id disquirendum potiùs, an se in cultu naturæ diuinæ exhibendo ritè gesserit. Principio verò nemo dicat exigendum ex ipso cultum, quem solum temporibus illis profitemur verum fuisse, ac legitimum, Iudæis scilicet præscriptum: siquidem qui exigeret, Platonem,

nem, Zenonem, cæterosque omneis Epicuro faceret pareis. Quocirca inspiciendum restat, quid in communi tam Epicuro quàm cæteris caligine, decuerit magis naturam diuinam. Circa hoc porrò, vide vt etiam nostris hisce temporibus de pietate philosophemur; & Epicurum præ cæteris, quotquot ipsum reprehendunt, maximè pium fortè comperies. Duplicem solemus assignare caussam, quare Deum homines colant: Vnam dicimus excellentem, supremamque Dei naturam, quæ seipsâ, & sine vllo ad nostram vtilitatem respectu, cultûs, ac reuerentiæ dignissima sit: Alteram, beneficia, quæ Deus seu bona largiendo, seu à malis auocando, aut contulerit, aut, quod magis mouet, collaturus sit. Heinc, si quispiam ad Deum colendum priore caussâ alliciatur, hunc se adfectu verè filiali componere asserimus; sin posteriore, prorsùs seruili. Et quamuis honor, amorque seruilis, non sit omninò improbandus, ac ne præsertim in Benefactorem ingrato simus animo; nemo est tamen qui sustineat filialem non longè præstare, quòd is exhibeatur ob ipsummet Deum, cuius sanè altaria aliunde frigerent, si dominante affectu seruili, homines nihil ab ipso, (quantumcumque excellens foret) aut acciperent, aut metuerent. Iam cùm Cicero, Seneca, & alij affectu planè seruili ducti fuerint, quid-nam aliud Epicuro reliquum fecerunt, quàm vt filialis eius pietas (non illa sanè supernaturalis, seu ex gratia iustificante, secundùm quam filij Dei nominamur, & sumus;

verùm naturalis, & qualem recta ratio suggerit, secundùm quam etiam agnoscitur Deus vt pater) vt, inquam, eius pietas magis, magisque commendaretur. Cicero sic instat: *Quid est, cur Deos ab hominibus colendos dicas, cùm dij non modò homines non colant, sed omninò nihil curent?* Pergit: *Quæ porrò pietas ei debetur, à quo nihil acceperis? aut quid omninò, cuius nullum meritum sit, ei deberi potest?* Agnoscis vt alium, quàm seruilem cultum Cicero non probauerit: At filialem in Epicuro non probauit ille quidem, sed tamen non ignorauit. Quippe Velleio pro Epicuro respondente, inter cætera hanc rationem audiit: *Habet venerationem iustam quicquid excellit.* Seneca autem sic quidem vrget: *Atqui Deum, Epicure, Deum vis videri colere, non aliter, quàm parentem? grato, vt opinor, animo. Aut, si non vis videri gratus, quia nullum habes illius beneficium, sed te atomi, & istæ micæ tuæ fortè, ac temerè conglobauerunt, cur colis?* Verùm cùm solam reuerentiam seruilem Seneca agnoscat, nonne filialem in Epicuro, vel nolens, satis indicat, cùm ab ipso Deum, *tanquam parentem* coli dicit? Quid quod Epicurus statim à Seneca inducitur *Deum colere, nulla spe, nullo pretio inductus; sed propter eius maiestatem eximiam, supremámque naturam?* An-ne pietas Epicuri fieri poterat commendatior.

lib. 1. de nat. Deor.

ibid.

lib. 4. de benef. cap. 19.

loc. cit.

CAPVT

CAPVT IV.

De superstitiosis ritibus ab Epicuro contemptis, & de obiecta simulatione.

QVòd Epicurus libationes, primitiarumque oblationes in suo conuiuio neglexerit; quòd festa, aliaque id genus (quanquam doctrinâ potiùs, quàm exemplo suo) abolere curauerit, non videtur esse cur vitio vertamus. Profectò nemo negauerit, quin alia religio sit pura, & alia spuria, quæ superstitio proprio nomine dicitur; nemo consequenter, qui, cùm illam probet, improbare istam non debeat. Quid-nam verò aliud egit Epicurus? Obseruauimus vt contenderit religionem puram amplecti; quòd si aliunde vel contempsit, vel etiam radicitùs conuellere studuit ritus illos, ac cæremonias, quæ sincerum in Deum affectum prorsùs opprimentes, crucem præterea mentibus figunt; nihil sanè voluit aliud, quàm improbare superstitionem. Plura sunt de his suo loco dicenda. Addo heic solùm, si hac ratione repurgauit Epicurus superstitionibus homines: si & cultum illum neglexit, & Deos illos sustulit, putà Bacchum, & cæteros, quos neque nos probare debemus, neque ferre possumus; traducere autem curauit exemplo suo homines ad cultum veræ diuinitatis (etsi aliunde, quia homo fuit, neque iis, quibus nos iam, illustratus luminibus, non attigerit vnde-

quaque ſcopum) quamobrem à nobis dicatur ex hoc capite culpam contraxiſſe? Admoneo proinde, non de vera Religione, ſed de ſpuria, ſeu ſuperſtitioſa intelligendum Lucretium, cùm ab Epicuro inſtructus concludit:

lib. 1.

Quare Relligio pedibus ſubiecta viciſſim
Obteritur; nos exæquat victoria cælo.

Nempe & ſtatim profert exemplum ſuperſtitioſi, ac nefarij immolandorum hominum ritûs:

—— Sæpius olim
Relligio peperit ſceleroſa, atque impia facta,
Aulide quo pacto Triuiaï Virginis aram
Iphianaſſaï turparunt ſanguine fœdè
Ductores Danaum delecti, prima virorum.
Cui ſimùl infula virgineos circumdata comtus
Ex vtraque pari malarum parte profuſa'ſt,
Et mæſtum ſimùl ante aras adſtare parentem
Senſit, & hunc propter ferrum celare miniſtros,
Adſpectúque ſuo lacrumas effundere ciueis;
Muta metu terram genibus ſummiſſa petebat;
Nec miſeræ prodeſſe in tali tempore quibat
Quod patrio Princeps donârat nomine Regem;
Nam ſublata virûm manibus, tremebundáque ad aras
Deducta'ſt; non vt ſolemni more ſacrorum
Perfecto, poſſet claro comitari hymenæo:
Sed caſta inceſtè nubendi tempore in ipſo
Hoſtia concideret mactatu mæſta parentis,
Exitus vt claſſi felix, fauſtuſque daretur.
Tantum Relligio potuit ſuadere malorum!

Superſtitioſa

Superstitiosa videlicet. An quæ Diis alioquin fuissent offerenda, Epicurus præ intemperantia deuorauerit, diiudicandum est ex iis, quæ dicentur inferiùs.

Circa obiectam simulationem, is non sum, qui tueri velim simulatè eum nihil egisse; vnus, qui corda, renesque scrutatur, scire id potest, ac dicere. Dico solùm, si Epicurus quibusdam Religionis patriæ interfuit cæremoniis, quas mente tamen improbaret, videri posse illi quamdam excusationis speciem obtendi. Intererat enim, quia ius ciuile, & tranquillitas publica illud ex ipso exigebat: Improbabat, quia nihil cogit animum Sapientis, vt vulgaria sapiat. Intùs, erat sui iuris; extrà, legibus obstrictus societatis hominum. Ita persoluebat eodem tempore quod & aliis debebat, & sibi. Ac fateor quidem veracitate, non in verbis modò, sed etiam in actionibus nihil esse posse laudabilius: Quid facias tamen, vbi spectâris hominem extra Religionem, in qua debemus cogitatione, verbo, opere consentire? Pars hæc tum erat Sapientiæ, vt Philosophi sentirent cum paucis, loquerentur verò, agerentque cum multis. Sanè enim quod Epicuro, Epicureisque obiectum à Plutarcho est, aliis propè omnibus Doctores nostri obiiciunt; exempli causâ, Origenes, qui in hac ipsa seu *adu. Cels.* stultitia, seu impietatis specie copulat non semel Peripateticos, & alios. Quod quidem attingo, vt intelligas Epicurum nihil peccasse, quod alij non peccauerint. Quanquàm nescio quispiam-ne sit, qui cùm cæremonias illas improbet, existimet tamen

debuiſſe ab Epicuro probari? Id, quod Plutarchus vrget de turbata Epicuri felicitate ob neceſſitatem, & metum, declarandum alio eſt loco, vt & cætera quæ exaggerantur. Illud Hermonis, ſi nihil aliud, ſaltem indicat eiuſmodi fuiſſe Epicureos habitos, à quibus Sacerdotium, cultuſque Deorum non foret alienus.

CAPVT V.

Affectarit-ne honores diuinos?

SEquitur quod Plutarchus vrget circa Colotæ adorationem. Attamen, quis non heic peruideat tam puerilem commentationem, vt refutatione non egeat? Epicurus Deos ex omnium ſententia extra hunc mundum conſtituebat; ipſe ſe verò intra hunc mundum non ambigebat degere. Deos docebat experteis eſſe ortûs, atque interitûs; ipſe ſe non corpore modò, ſed & animo prædicabat eſſe ortui, ac interitui obnoxium. Quomodo ſe ergo pro Deo habere, aut incorruptum reputare? quomodo cæteros mortaleis diuinæ eſſe conditionis exiſtimare poterat? Et dicere quidem poſſet aliquis hac in re ipſum deliraſſe, ac ſibi ipſi contradixiſſe: verùm ex iis, quæ ſequentur facile erit colligere aliam fuiſſe viri grauitatem, modeſtiam, ſapientiam, quàm vt nugaretur tam anileis nugas. Quare cùm tam multa Epicuro fuerint afficta à Stoicis, vt anteà obſeruauimus; quis non credat

credat hanc Epicuri ad Coloten Epiſtolam in ſuppoſititiis habendam?Negare quidem noluerim,quin Colotes aliquando præceptoris ſui doctrinam miratus, ipſum ad genua complecti potuerit: quin Epicurus viciſſim, quaſi ſeſe excuſando, quod modeſti facere ſolent,complexus illum fuerit;ſed actio huiuſcemodi anſam præbere non debuit commentis illis ſubtexendis.Prætereo Epicuri factum,vbi conceſſum fuerit, eleuari poſſe, ſi dicas Epicurum voluiſſe duntaxat commendare Colotæ affectum, quaſi ſcilicet enthuſiaſmo quodam ad ſapientiam fuiſſet correptus: Si defendas non propterea opinatum fuiſſe Epicurum diuinos ſibi honores delatos (niſi quis cenſeat quotquot patiuntur ſibi deferri complexiones,genuflexiones, aliaque huiuſmodi, quæ,tametſi alio adfectu, ad Deum etiam deferri norunt, vſurpare ſibi velle honores,qui diuini ſint:) Si incorruptibilitatem illam, aut pro nominis immortalitate accipiendam eſſe ſuſtineas; qualem Metrodorus poſt ſe, poſtque Epicurum vitâ functos, Senecâ teſtante, præſenſit; aut pro ipſamet poſſeſſione bonorum immortalium,cuiuſmodi virtutes ſunt;ſic enim ſumpſit Epicurus, vt referetur paulò pòſt, in Epiſtola ad Menœceum.Hæc inquam prætereo,cùm dicere præſtet,& veriſimilius ſit,rem fuiſſe confictam, & à Plutarcho,vt ille erat, ex ſuprà dictis, animatus,pro vera fuiſſe diuenditam. Quod idem dicendum de primitiis ad cultum ſacri corporis ab Idomeneo poſtulatis.Ad illud de impenſis,& celebritatibus, quas in ſui

honorem haberi Epicurus testamento cauit, respondere facile est, nihil ipsum propterea diuinum appetiisse, sed honores tantùm quosdam solitos deferri viris bene merentibus. Is mos olim fuit, ac iam perseuerat, vt, pro innato famæ appetitu, quisque mandet aliquid in sui commendationem post obitum fieri, seu illud funera attineat, seu sepulcra, seu statuas, seu annuas commemorationes, seu largitiones nataleis, seu similia, quæ varia sunt pro personarum, temporum, & locorum varietate. Epicurus quid tale fecit: an potest quispiam illum damnare, nisi statim damnet magnos viros, qui fuerunt & priscis, & nostris temporibus? Vt Epicuri æuum attingamus, nonne, si ille quidpiam de celebritatibus mandauit, ipsi etiam Aristoteles, Theophrastus, Lycon, & alij de statuis sibi ponendis mandarunt? An dices videri fuisse modestiores Lyconem, Stratonem, & alios, qui circa celebritates suis successoribus nihil præscripserunt; sed mandarunt solùm vt funera sibi nec illiberalia curarentur, nec superflua? Vt dicam sanè quod res est; videntur illi fuisse hac in re Epicuro longè vaniores. Et norant enim se ob hanc speciem moderationis laudatum iri, & sperabant maiores sibi honores ex illa indefinitione à successoribus deferendos, quàm fuissent ausi præscribere: cùm Epicurus ex opposito, nihil aliud verbis, aut votis ostendens, quàm animo conceptum haberet, simplicissimè egerit. Prætereo autem Epicurum videri potiùs prospexisse suis successoribus, quàm respexisse ad seipsum,

apud Laert. l. 5.

dum

dum conuentus illos instituit. Certè grata illa eius recordatio cum liberali conuictu, non postremum fuisse videtur demulcendæ Sectæ condimentum. Quid de Menippo sentiendum sit, ex superiore libro constat.

CAPVT VI.

Quônam sensu Lucretius dixerit Epicurum Deum.

QVod ad Lucretium attinet, nemo dicat illum censuisse Epicurum reuerâ Deum: cùm & mortuum deprædicârit, & nos exemplo eius mo- *lib. 3.*
nuerit, vt fortiter mortem oppetamus. Poeticè ergo loquutus est, Deum insinuans Epicurum eâ ratione, quâ hominum vulgus illos pro Diis habet, qui de genere humano fuerunt bene-meriti. Vt enim Plinius alicubi, *Deus est mortali, iuuare mortalem*: ac *lib. 2. cap. 7.* statim: *Hic est vetustissimus referendi benemerentibus gratiam mos, vt tales numinibus adscribantur.* Cùm itaque homines in Deos pridem retulissent Bacchum, Cererem, Herculem, Theseum, qui suis inuentis, ac laboribus generi humano non parùm profuissent, existimauit Lucretius Epicurum potiori iure Deorum numero adscribendum, hoc est, habendum esse vt virum beneficum, & celebrandum, quòd Sapientiam adinuenisset, ex qua ampliores vtilitates promanarent ad homines. Sed reticendi versus non sunt

quos ille superiùs obiectis attexuit. Isthæc nimirum subiiciuntur:

lib. 5.

Confer enim diuina aliorum antiqua reperta:
Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse;
Cùm tamen his posset sine rebus vita manere:
Vt fama'st aliquas etiam nunc viuere genteis.
At bene non poterat sine puro pectore viuis
Quò magis hic meritò nobis Deus esse videtur,
Ex quo nunc etiam per magnas dedita genteis
Dulcia permulcent animos solatia vitæ.

Comparationem habes inuentorum Cereris, & Bacchi cum Epicurea sapientia; accipe iam comparationem laborum Herculis cum eadem similiter exsuperante:

Herculis antistare autem si facta putabis,
Longiùs à vera multò ratione ferêre.
Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille Leonis obesset, & horrens Arcadius sus;
Denique quid Cretæ Taurus, Lernæaque pestis
Hydra venenatis posset vallata colubris?
Quidve tripectora ter-gemini vis Geryonaï?
Et Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracen, Bistoniásque plagas, atque Ismara propter
Tantoperè officerent nobis? vncisque timendæ
Vnguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes?
Aureáque Hesperidum seruans fulgentia mala,
Asper, acerba tuens, immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem: quid denique obesset,

Propter

Propter Atlantæum littus, pelagéque seuera,
Quò neq; noster adit quisquam, neque Barbarus audet?
Cætera de genere hoc quæ sunt portenta peremta,
Si non victa forent, quid tandem viua nocerent?
Nil, vt opinor, ita ad satiatem terra ferarum
Nunc etiam scatit, & trepido terrore repleta'st
Per nemora, ac monteis magnos, syluásque profundas;
Quæ loca vitandi plerumque'st nostra potestas.
At nisi purgatum'st pectus, quæ prelia nobis,
Atque pericula tunc ingratis insinuandum?
Quantæ conscindunt hominem cuppedinis acres
Sollicitum curæ, quantique perinde timores?
Quidve superbia, spurcities, petulantia, quantas
Efficiunt cladeis? Quid luxus, desidiesque?
Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animóque
Expulerit dictis, non armis; nonne decebit
Hunc hominem numero Diuûm dignarier esse?

CAPVT VII.

Quo sensu Epicurus suos quasi Deos esse voluerit.

PAri iam modo, cùm Epicurus Sectatores suæ sapientiæ quasi Deos quosdam futuros asseruit, ridiculum foret putare, illum ad germanam naturæ diuinæ conditionem attendisse. Nimirùm eâ solùm fuit mente, vt cùm naturam diuinam describeret ex felicitatis, immortalitatisque adiunctis, censuerit

ſapientem aliquâ ratione tum ad Deum accedere, cùm, quatenus ipſi liceret, euaderet felix, atque immortalis:felix, inquam, quatenus fieret perturbationum vacuus;immortalis,quatenus bonis immortalibus frueretur, videlicet virtutibus. Ecce etenim quid præcedat obiecta verba ad Menœceum: ταῦτα οὖν, καὶ τὰ τούτοις συγγενῆ μελέτα διαπαντὸς, ἡμέρας, καὶ νυκτὸς πρὸς ἑαυτὸν, καὶ πρὸς τὸν ὅμοιον σεαυτῷ, καὶ οὐδέποτε οὔθ' ὕπαρ, οὔτ' ὄναρ διαταραχθήσῃ. *Iſta igitur, ipſiſque affinia, diebus, noctibúſque ſemper meditare ſiue ipſe tecum, ſiue cum eo, qui ſit tui ſimilis; ſic fiet vt nec vigilans, nec ſomnians perturberis vnquam.* En quid ſequatur: οὐθὲν γὰρ ἔοικε θνητῷ ζώῳ ζῶν ἄνθρωπος ἐν ἀθανάτοις ἀγαθοῖς, *Animali quippe mortali haudquaquam ſimilis eſt homo innutritus immortalibus bonis.* Itaque talem hortabatur Epicurus Menœceum fieri, vt nempe in tanta morum prauitate,virtutem ipſe tueretur, ac proinde vt Deus quiſpiam inter homines corruptiſſimos emineret. Taleis conſequenter potuerunt Epicurei ſeſe habere;quanquam non negem eſſe potuiſſe in Epicurea ſecta,qui indigerent elleboro. Quid enim mirum, cùm ſatis conſtet ſanctiſſimis etiam ſocietatibus euenire, vt ambitioſiſſimos quoſdam, & flagitioſiſſimos nutriant.Porrò, ſi cùm illi ſe Deos, Deorúmve æqualeis iactarent, nihil aliud ſibi arrogarunt, quàm celebratam illam apud ſuos, cæteroſque ſapientiam; vti veriſimile eſt nihil eos aliud cogitaſſe: id ſanè egerunt, quod tum licitum per Ethnicam profeſſionem fuit.Horatium audi:

apud Laert. lib. 10.

Sapiens

—*Sapiens vno minor est Joue:* lib.1. epist. 1.
æqualis ergo Diis cæteris. Cicero *animum humanum cum nullo alio, nisi cum ipso Deo comparari posse* dicit: Quid Sapientis ergo animum? Seneca, *Sapiens ille,* inquit, *plenus gaudio, hilaris, & placidus, inconcussus, cum Diis ex pari viuit.* Ac rursus: *Hoc est summum* epist.31. *bonum, quod si occupas, incipis Deorum socius esse, non supplex.* Verùm res nimis perspicua est.

CAPVT VIII.

Quæ Epicuri pietas fuerit erga Patriam, Parentes, alios.

Restaret iam impietas, quæ in patriam, parentesque Epicuro obiicitur, maximè verò ab Epicteto: sed cùm illa ad placita Epicuri præsertim spectet, nihil heic preuertendum est: Id refero solùm, quod Laërtius habet. Imprimis enim postquàm scripsit lib.10. pietatem eius in patriam fuisse inexplicabilem, subiicit illum abstinuisse à publicæ rei administratione, *præ summa modestia,* ὑπερβολῇ ἐπιεικείας: cùm patriam tamen difficillimis temporibus non deseruerit; veluti suprà attigimus. Vidimus etiam vt patria statuis æneis eum honorârit; scilicet tanquam testibus *eminentis illius candoris, quo se in omneis* gesserat, ἀνυπερβλήτου πρὸς πάντας εὐγνωμοσύνης. Deinde commendans illius erga parentes pietatem, ipsam vocat εὐχαριστίαν, hoc est, *gratam animi grati significationem,*

& recordationem; vt & charitatem eiusdem in fratres εὐποιΐαν, hoc est *Beneficentiam* appellat, eam scilicet, quæ caussa fuit admirabilis illius amoris, cuius ex Plutarcho iam meminimus; ne aliquid dicam de iis, quæ insinuantur ex testamento. Describitur continuò à Laërtio *mansuetudo* viri in seruos, ἡμερότης, concluditurque demùm *in omneis omninò homines humanitas*, καθόλου δ' ἡ πρὸς πάντας αὐτοῦ φιλανθρωπία. Ex quibus sanè intelligitur fuisse Epicurum summâ pietate, caritate, bonitate in vniuersum genus hu-

lib. 2. Tusc. manum. Heinc Cicero optimo iure, *Epicurus*, inquit, *homo minimè malus, vel potiùs vir optimus*. Alibi, quasi indignabundus: *Coluit Epicurus*, inquit, *amicitias;*

lib. 2. de fin. *Quasi quis illum neget, & bonum, & comem, & humanum fuisse*. Huc illud etiam pertinet: *Redarguitur ipse à sese, vaneúntque scripta eius probitate ipsius, ac moribus. Nam ista commendatio puerorum* (sic pergit ille, etsi suo sensu) *memoria, & caritas amicitiæ, summorum officiorum in extremo spiritu conseruatio, indicat innatam esse homini probitatem gratuitam, non inuitatam voluptatibus, nec præmiorum mercedibus euocatam. Quod enim testimonium maius quærimus, quæ honesta, & recta sint, ipsa esse optabilia per sese: cùm videamus tanta esse officia morientis?* Denique tacendum non est, quod habet Laërtius, cùm adhærenteis Epicuro discipulos memorans, illos *detentos dogmaticis ipsius Sirenibus* dicit; ac Metrodorum Statoniceum, qui vnus ab illo defecit, & ad Carneadem se contulit, ideò videri defecisse, *quod nimiâ viri bonitate veluti obrueretur*, βαρυνθέντος ταῖς ἀνυπερβλήτοις

περβλήτοις αὐτῷ χρηστότησι.

Quo loco obiter notanda non leuis difficultas est, quâ ratione fieri possit, vt Metrodorus Stratoniceus ad Carneadem deficere ab Epicuro potuerit, cùm Carneades ne fuerit quidem moriente Epicuro natus. Quippe cùm ex Apollodoro apud eundem Laërtium Carneades obierit Olympiadis CLX^a. anno IV°. natus annos octoginta quinque, vel, vt Cicero habet, nonaginta: non potuit natiuitas eius Olympiadem CXXXVII. præcedere, sicque obitum Epicuri decem Olympiadibus, seu quadraginta annis non sequi. Et fuit quidem præter illum Anaxagoræ discipulum, cuius meminit Suidas, Carneades quidam alius Epicuro contemporaneus: is scilicet, cui, cùm inuisisset Arcesilam podagræ doloribus ardentem, & tristis exiret, *Mane*, inquit ille, *Carneades noster* (amore intellige, non Sectâ) *nihil illinc peruenit huc*, ostendendo pedes, & pectus. Attamen præterquàm quòd ille fuit Epicuri perfamiliaris, vt adnotauit Cicero, adeò vt proinde fieri ad ipsum non potuerit celebris defectio; constat profectò Metrodorum Stratoniceum auditorem illius non fuisse; sed subsequuti celebris Academiæ innouatoris, & successione quarti ab Arcesila. Nempe de hoc Cicero loquens: *Bene autem nosse Carneadem*, inquit, *Stratoniceus Metrodorus putabatur*. Et alibi rursùs: *Erat etiam*, inquit, *Metrodorus, qui cum illis* (Clitomacho, & Æschine) *vnà ipsum illum Carneadem diligentiùs audierat*, &c. Quid putas ergo heic dicendum? Existi-

lib. 4.

lib. 4. Acad.

in voc. Carn.

lib. 5. de fin. in fi.

lib. 4. Acad.

lib. 1. de Orat.

mârim Laërtium interpretari ſic licere, quaſi voluerit dicere: Ex omnibus iis, qui Epicuro ipſiúſve Sectæ aliquando nomen dediſſent, neminem vnquàm defeciſſe præter Metrodorum illum Carneadis temporibus. Quòd bonitas verò Epicuri grauis illi fuiſſe dicatur, intelligi poteſt de ea, quam Epicurus tametſi mortuus ſpiraret adhuc in ſumma illa conſenſione, caritate, & ſui memoriâ apud Sectatores. Sanè verò ſi Metrodorus à viuente adhuc Epicuro defeciſſet, quæſitum non fuiſſet ex *apud Laert. l. 4.* Arceſila (qui duodecim annis Epicuro ſuperuixit) *cur homines à cæteris ad Epicureos, ab Epicureis verò ad cæteros non commigrarent;* Quâ de re infrà dicendum eſt.

LIBER

LIBER QVINTVS
DE OBIECTA EPICVRO MALIGNITATE.

CAPVT PRIMVM.

Accusatur Epicurus Ingratitudinis erga Præceptores.

DVo sunt præcipua obiectæ malignitatis capita; ingratitudo in præceptores, & maledicentia aduersùs omneis Philosophos; præter ambitionem vtrique commistam. Prius caput libro iam primo ferè indicauimus. Vt specialiùs nunc declaretur; quod spectat quidem ad Nausiphanem, scribit Sextus Empiricus Epicurum aduersùs ipsum gessisse inimicitias; contendisse existimationem illius obliterare; ac in Epistola ad Philosophos Mitylenæ degenteis conscriptâ de eodem memorasse hæc: οἶμαι δὲ ἔγωγε τοὺς βαρυστόνους καὶ μαθητήν με δόξειν τοῦ Πλεύμονος εἶναι, μετὰ μειρακίων τινῶν κραιπαλώντων ἀκούσαντα αὐτοῦ (meritò enim videtur αὐτοῦ pro νῦν Casaubonus reponere.) *Opinor suspiriosos istos existimaturos me esse Pulmonis discipulum, qui scilicet audierim ipsum cum adolescentibus quibusdam propter crapulam delirantibus.* Nausiphanem autem Pulmonem vocauit, quasi vellet sensûs dicere expertem, vt notat *lib. 1. adu. Mathem.*

ibid. idem Empiricus, qui obseruat etiam appellasse illum *virum improbum* πονηρὸν ἄνθρωπον, carpsisseque in illo studium, peritiamque disciplinarum. Confirmata
lib. 10. hæc habentur apud Laërtium, qui & Epistolæ illius ad Mitylenæos meminit, & adiicit ex Timocrate, Epicurum plurima contra Nausiphanem scripsisse, ac inter alia, ad verbum, sic: ἀλλ' εἴτω ἄλλος εἶχε κἀκεῖνος ὠδίνων τὴν ἀπὸ τοῦ στόματος καύχησιν τὴν σοφιστικὴν, καθάπερ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἀνδραπόδων. *Verùm habuit ille, si quis alius, quam ore suo laboriosè parturiret, iactationem sophisticam, vt & pleraque alia mancipia.* Rursùs ipsummet Epicurum in Epistolis de Nausiphane dicere; ταῦτα ἤγαγον (interpunctio enim videtur hasce voces præcedere debere, non dirimere) αὐτὸν εἰς ἔκστασιν τοιαύτην, ὥστε μὴ λοιδορεῖσθαι, καὶ ἀποκαλεῖν διδάσκαλον. *Hæc in eam mentis exturbationem ipsum deduxerunt, vt, ne probus impeteretur, magistrum etiam* (se meum fuisse) *obtenderet.* Sequitur, quòd eumdem vocârit πλεύμονά τε, καὶ ἀγράμματον, καὶ ἀπατεῶνα, καὶ πόρνον, *& Pulmonem, & indoctum, & impostorem, &*
lib. 1. de nat. Deor. *cinædum.* Hæc dubio procul Cicero innuit, cùm Epicurum notat, quòd Nausiphanem magistrum tam
ibid. malè acceperit, & rursùs, *quod illum vexârit omnibus contumeliis.* Prætereo, quod ex aliis Magistris Pamphilum Platonicum mirificè contempserit, quòd negauerit se quidpiam didicisse à Xenocrate, quòd Lysiphanis, & Praxiphanis institutionem dissimulâ-
eod. lib. 1. de nat. Deor. rit, atque id genus cætera, quæ sunt iam antè insinuata. Addo solùm quod Cicero de Democrito obiicit,

Epicurum

Epicurum nempe in ipsum, quem sequutus est, fuisse ingratum. Confirmari verò potest, quoniam, vt ille idem refert, *Democriti fontibus Hortulos suos irrigauit Epicurus*, & Metrodorus apud Plutarchum professus est, *nisi præiuisset Democritus, Epicurum nunquam fuisse ad sapientiam peruenturum.* Quò spectat illud, quod suprà innuimus, Epicurum se longo tempore Democriteum fuisse professum, honorasséque Democritum, quia rectam notitiam primus attigisset. Itemque, quòd Epicurum Vitruuius appellat successorem, D. verò Augustinus hæredem Democriti. Et cùm hæc tamen ita se habeant, Democritum cauillatus est, λημόκριτον appellando, quasi *gramiis laborasset*, hoc est, in cognitione rerum naturalium cæcutiisset, vt est apud Laërtium. Cicero verò in Tusculanis apertè docet Democritum ab Epicuro insimulatum; & alibi: *Quæ mutat*, inquit, *ea corrumpit; quæ sequitur, tota sunt Democriti, Atomi, Inane, &c.* Concludit, *Democritum laudatum à cæteris, ab hoc, qui eum vnum sequutus est, nollem vituperatum.* Huc referri potest, quod tam Epicurus, quàm Hermachus negarunt Leucippum Philosophnm quempiam exstitisse; cùm Apollodorus tamen Epicureus, & alij Democriti magistrum fateantur, vt est apud Laërtium. Quasi nimirùm Epicurus profiteri noluerit debere se quidpiam aut Democrito, aut illi, qui Democrito principia illa ostendisset, quæ ipse suffuratus est.

l. 2. adu. Col.

lib. 2. c. 2.

lib. 3. Acad. c. 10.

loc. cit.

lib. 1.

lib. 1. de fin.

CAPVT II.

Arguitur id præ ambitione, vanitatísque studio fecisse.

ETenim sese ita gessisse Epicurus arguitur præ nimio quodam vanitatis studio, vt videlicet ex seipso doctus, sapiensque factus videretur. Id primùm circa Nausiphanem ex Empirico demonstratur. *Cùm Epicurus enim*, inquit, *ipsius fuisset discipulus, prorsùs tamen id pernegauit, vt videretur à seipso doctus, ac per se factus Philosophus.* De Pamphilo Cicero declarat; ostendens enim quare Epicurus eum contemneret, *metuit*, inquit, *ne quid vnquam didicisse videatur.* Ac rursus idem Cicero hallucinatum Epicurum dicit, *cùm quidem gloriaretur*, inquit, *vt videmus in eius scriptis, se magistrum habuisse nullum. Quod & non prædicanti* (sic pergit) *tamen facilè equidem credam, sicut mali ædificij domino glorianti se Architectum non habuisse.* Huc facit, quòd cùm Apollodorus scripsisset Epicurum audiuisse Lysiphanem, & Praxiphanem: *Hoc ipse non dixit*, inquit Laërtius, ἀλλ᾽ ἑαυτῷ, *sed audiuisse seipsum.* Quod spectat ad Democritum (quem pro Democrate substituendum iam monuimus) ecce vt occinat Plutarchus. Postquàm enim proposuit aliquas ex gloria, iuxta Epicurum, voluptates proficisci, excipit: *Quid-ni ita faciat, ipse tam insanè tumescens, furénsque gloriæ studio, vt præceptores se habuisse*

lib. 1. adu. Math.

lib. 1. de nat. Deor.

ibid.

lib. 10.

lib. 2. adu. Col.

habuisse abnuat, & de syllabis, ac apicibus cum Democrito rixetur, à quo tamen totidem verbis decreta suffuratus est. Notanda hæc postrema verba; siquidem aliud continent damnatum ambitionis caput, quod exstat etiam apud Clementem, dum Epicurum præcipua decreta à Democrito surripuisse dicit. Mētio quoque eius fit apud Laërtium; memoratur quippe Epicurus Democriti libros de Atomis, & Aristippi de Voluptate tanquam suos vsurpauisse. Videtur etiam Laërtius indicare librum, qui *Canon* inscribitur, cùm dicit fuisse, qui in Epicuri vita tradiderint Canonem ipsum descripsisse ex Nausiphanis Tripode. Hic porrò Tripus fuisse videtur liber sic inscriptus à Nausiphane. Neque enim intelligi potest, quòd Epicurus ex dictamine (quasi nempe viuæ vocis oraculo) librum illum scripserit; cùm qui id asserunt Nausiphanem negent ab Epicuro fuisse auditum. Cæterùm ex hac vanitate, atque ambitione factum esse conuincitur, quòd Epicurus iactauerit se vnum inuenisse verum, ac primas sibi idcircò deberi omneis inter Philosophos. Id cùm Plutarchus, tum alij innuunt; nullus est tamen, qui rem apertiùs, quàm Cleomedes conficiat: *Epicurus*, inquit, *perinde, ac si aliquis esset, gloriatur, sese reputans dignum, qui in Philosophis numeretur: neque id solùm, sed & primas etiam sese occupare affirmans. In quo sanè seipsum Thersitâ audaciorem esse ostendit. Ille enim gloriatur solùm tanquam ex optimatibus vnus, & Regum ipsorum æqualis; nequaquam verò sibi ipsi parteis primas arrogat. At iste præ*

lib. 2. Strom.

loc. cit.

lib. 2. c. 1.

multa sapientia, & scientia affirmat se solum verum inuenisse, ac se idcirco iudicat dignum, qui parteis primas teneat. Quocirca videtur quis mihi multò iustiùs in ipsum dicturus,

Thersita loquutuleie, tametsi canorus concionator, Tace. ac paucis interpositis: *Non pudet eum,* inquit, *seipsum Pythagoræ, Heraclito, & Socrati interponere, ac, vti primam inter ipsos sedem occupet, postulare: Quod simillimum est, ac si sacrilegi inter Sacerdotes, & sacrorum Antistites sese collocare tentauerint, primum inter eos locum sibi vendicantes: aut si quis Sardanapalum cogitet de laborum tolerantia cum Hercule contendere conantem, & Clauam, Leonisque exuuium vsurpantem, ipsîque dicentem: hisce ego rebus sum te dignior.* Huc-vsque Cleomedes. Adiici posset ad declarandum Epicuri ambitionem, atque vanitatem quod legitur apud Laërtium, ipsum laudibus extulisse, & assentatione prosequutum fuisse Idomeneum, Herodotum, Timocratem, vt quæ ex operibus suis inuulgata adhuc forent, euulgata facerent.

CAPVT III.

Accusatur etiam Maledicentiæ erga omneis antiquiores Philosophos.

CVm eâ itaque ambitione Epicurus fuisse videatur, vt præferri omnibus Philosophis voluerit, effectum est, vt quemadmodum Præceptores suos insectatus

insectatus est, ne ab illis quidpiam didicisse videretur; ita aduersus Philosophos omneis, qui ipsum præcesserant, arguatur fudisse scommata, & probra, vt illos videretur longo post se habere interuallo. Istud declarat imprimis Plutarchus, cùm de Epicuro, ac Metrodoro loquens: *Quæ sunt*, inquit, *inter homines fœdissima vocabula, scurrilitates, cantillationes, iactationes, scortationes, homicidia, suspiratus, corruptelæ, grauedines, ea aduersùs Aristotelem, Socratem, Pythagoram, Protagoram, Theophrastum, Heraclidem, Hipparchum, & aduersùs quem non virorum illustrium congerentes effuderunt?* Idem propè Cicero testatur, docet enim, vt Epicurus *aduersùs Pythagoram, & Empedoclem dixerit, cùm &* contumeliosissimè, inquit, *Aristotelem vexârit, Phædoni Socratico turpissimè maledixerit, Metrodori sodalis sui fratrem Timocratem, quia nescio quid in Philosophia dissentiret, totis voluminibus conciderit.* Videre etiam scommata licet, quibus singulos prosciderit, apud Laërtium. Nam Platonem appellauit χρυσοῦν, *aureum*; fastum, vt puto, innuere volens, quem fastu alio Diogenes calcârat: Platonis verò discipulos διονυσοκόλακας, *Dionysij assentatores*, moram, opinor Platonis taxans in aula Dionysij: Heraclitum κυκητὴν, seu *perturbatorem*, acta innuens circa Ephesum: Antidorum σαννίδωρον, quasi *donis adblandientem*. (Quis fuerit tamen iste Antidorus, ille-ne cuius nomine inscriptus est Epicuri liber, an alius, incompertum habeo.) Cyzicenos ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος, *inimicos Græciæ*. Notare fortè Apollodorum, & simileis voluit, cùm

lib. 2. adu. Col.

lib. 1. de nat. Deor.

lib. 10.

lib. 2. strom. ex Clemente Alexandrino felicitatem ille poneret ἐν ψυχαγωγίᾳ in oblectatione animi; quasi secus ipse sentiret. Alioquin enim pro Cyzicenis Cyrenaicos substituerem, cùm heic scilicet de Philosophis, non de nationibus agatur; Cyrenaicorum autem celebris Secta tunc fuerit, quam ipse quoque potuerit facere velle exosam, vt à qua etiam circa voluptatem non mediocriter dissentiret. Taceo autem commutationem factu faciliorem inter istas voces, quàm si quis supponere velit Cytræos, aut Cynicos: vt taceam & Coloten ipsum à Plutarcho redargui, quòd aduersùs Cyrenaicos dixisset. Adhæc Dialecticos dixit πολυφθονερούς, *valdè inuidos.* Notauit autem Megaricos, seu qui ex Euclidis Secta Dialectici dicti
lib. 2. sunt; *litigiosissimi* enim fuerunt, φιλονεικότατοι; vt alibi Laërtius testatur. Ipsum Pyrrhonem ἀμαθῆ, καὶ ἀπαίδευτον, *indoctum, & ineruditum*: quasi ipsius cohibitionem in assentiendo redarguens.

Verùm duo potissimùm ex Laërtio sunt seligendi quos Epicurus infamare præcipuè voluisse videtur. Vnus est Aristoteles, quem dixit ἄσωτον καταφαγόντα τὴν πατρῴαν οὐσίαν, στρατεύεσθαι, καὶ φαρμακοπωλεῖν, *deploratum, & qui, voratâ paternâ substantiâ, militasset, ac medicamenta vendidisset.* Fortassis autem notare voluit seu ipsius, seu præcipuè Nicomachi patris professionem; vel indicare etiam illud pharmacon, seu venenum, quo Alexander interiit, quódque Plinius
lib. 3. cap. ult. *magnâ Aristotelis infamiâ excogitatum* ait. Vtcumque sit, constare videtur verba hæc desumpta esse ex

Epicuri

Epicuri Epiſtola, quæ inſcripta eſt περὶ ἐπιτηδευμάτων, *de vitæ rationibus, ſiue inſtitutis.* Siquidem & Athenæus, & Ariſtoteles apud Euſebium ex Epiſtola illa idem citant. Ac deſumit quidem ex ea Athenæus ὅτι καταφαγὼν (ſupple Ἀριστοτέλης) τὰ πατρῷα (habet Euſebius, νέον μὲν ὄντα καταφαγεῖν αὐτὸν τὴν πατρῴαν οὐσίαν) ἐπὶ στρατείαν ὅρμησε· καὶ ὅτι ἐν ταύτῃ κακῶς πράττων, ἐπὶ τὸ φαρμακοπωλεῖν ἦλθεν· εἶτα ἀναπεπταμένου τοῦ Πλάτωνος περιπάτου πᾶσι (ita enim videtur pro φησὶ, ex Euſebio reſtituendum) παραβαλὼν ἑαυτὸν, προσεκάθισε τοῖς λόγοις, οὐκ ὢν ἀφυὴς, καὶ κατὰ μικρὸν εἰς τὴν θεωρίαν (non, vt opinor, θεωρουμένην) ἐξῆλθεν. *Quòd cùm Ariſtoteles (adoleſcentulus adhuc exſiſtens) paterna bona conſumpſiſſet, impetu quodam repentino arripuit militiam; ac ipſa malè ſuccedente, ſeſe ad vendendum medicamenta applicuit. Deinde verò, cùm pateret omnibus Platonis ſchola,* (quippe & Academia propter commodam deambulationem dici potuit Peripatus) *ſeipſum illi adiiciens, orationi (idque naturâ non repugnante) incubuit, ac non ita pòſt conuerſus ad contemplationem eſt.* Alter eſt Protagoras; hunc etenim dixit, vt Laërtius habet, φορμοφόρον τε, καὶ γραφέα Δημοκρίτου, καὶ ἐν κώμαις γράμματα διδάσκειν, *Bajulum, Democriti ſcribam, & per vicos ludi-magiſtrum.* Porrò quia heic Δημοκρίτου lego, non Δημόκριτον, vt vulgo; hînc fit, vt *ſcribam, & ludiliterarium fuiſſe* non referatur ad Democritum, ſicut Interpretes accipiunt; non aduertentes duobus pòſt verbis ſpecialem, ac propriam fieri mentionem de Democrito. Sed & Δημοκρίτου legerat Illuſtrius, cùm iſta tranſcri- *in Epic.*

lib. 8. deipn.

lib. 15. præp. Euang.

lib.cit. beret, & res planè conuincitur ex loco Athenæi, qui fuit ex eadem desumptus epistola. Adscribere hoc loco placet, quia valde illustrat quod Laërtius habet *lib.9.* tum heic, tum etiam in vita Protagoræ: ὁ Ἐπίκουρος καὶ Πρωταγόραν φησὶ τὸν σοφιστὴν ἐκ φορμοφόρου (vult Casaubonus φορτοφόρου legi, quod apud Suidam sit φορτοβαστάκτης: sed duarum rerum diuersarum φόρμου, καὶ ξύλου videtur ordo concinnior, quàm si φόρτου genere præmisso speciem superfluè apposueris) καὶ ξυλοφόρου πρῶτον μὲν γενέσθαι γραφέα Δημοκρίτου, θαυμασθέντα δ' ὑπ' ἐκείνου ἐπὶ ξύλων τινῶν ἰδίᾳ συνθέσει, ἀπὸ ταύτης τῆς ἀρχῆς ἀναληφθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ διδάσκειν ἐν κώμῃ τινὶ γράμματα, ἀφ' ὧν, ἐπὶ τὸ σοφιστεύειν ὁρμῆσαι. *Narrat Epicurus Sophisten Protagoram ex sportarum, ac lignorum baiulo amanuensem primùm Democriti fuisse; admirationi habitum, propter scitam lignorum quorundam posituram adinuicem. Hisce initiis adscitum ab ipso; tum in quodam vico literas docuisse, deincépsque ad argutationem applicuisse animum.* Legere porrò totam historiam vberiùs licet apud *lib.5.c.3.* Agellium.

CAPVT IV.

Quod vitium etiam tribuitur Sectatoribus ipsius.

Confirmari porrò Epicuri in Philosophos dicacitas potest, ex eo, quod videtur Sectatoribus maledicendi fuisse exemplo. Vt nihil enim dicam de

Colote,

Colote, cuius virulentiam, & mordacitatem duplici volumine Plutarchus repreſſit; cùm tam malè fuiſſet loquutus nominatim de Democrito, Platone, Empedocle, Parmenide, Meliſſo; docet ecce Cicero, vt Metrodorus etiam, atque Hermachus contra Pythagoram, Platonem, Empedoclem dixerint; ac meretricula etiam Leontium aduersùs Theophraſtum ſcribere auſa fuerit. Memorat etiam, vt Zeno, Albutius, & alij, quos tum nouerat, litigarent, ac Zeno præcipuè. Is enim, *non eos ſolum* inquit, *qui tum erant, Apollodorum, Sylleum, cæteróſque figebat maledictis; ſed Socratem ipſum parentem Philoſophiæ, Latino verbo vtens, ſcurram Atticum fuiſſe dicebat: Chryſippum nunquam niſi Cheſippum* (quaſi cacaturientem equum) *vocabat.* Adiicit Cicero, Velleium Epicureum ſub perſona Cottæ alloquens: *Tu ipſe paulò antè, cùm tanquam Senatum Philoſophorum citares, ſummos viros deſipere, delirare, dementeis eſſe dicebas.* An cæterorum omnium vice mentionem faciam Diogenis illius Babylonij, quem Athenæus deſcribit *malè moratum, maledicum, obtrectatorem,* βλάσφημον, καὶ βάσκανον, *& riſu captato ne Regibus quidem parcentem*? Antiochus certè, qui Alexandro Antiochi Epiphanis Syriæ Regis filio ſucceſſit, iugulari ipſum mandauit, eius *maledicentiam,* κακολογίαν, non ferens.

lib. 1. de nat. Deor.

lib. 5.

CAPVT V.

Generalis eorum, quæ ſunt obiecta, Refutatio.

LOnga huc-vſque obiectio eſt; ſed breuis occurrit facienda reſponſio. Paucis nempe illam indicat *lib.10.* Laërtius, dum enumeratis iis, quæ citata ex ipſo ſunt, ſeu ad ingratitudinem, ſeu ad ambitionem, ſeu ad maledicentiam pertineant; ac vt declaret ſeu Timocratem, ſeu Stoicos, ſeu alios, illa de viro innocente, ac immerito confinxiſſe, hoc vno verbo rem explicat: Μεμήνασι δ' οὗτοι, *Iſti verò inſaniunt.* Quare & ſtatim elogia, ſeu quaſi argumenta contraria opponit ex pietate, humanitate, manſuetudine, & aliis, quæ ſub finem libri ſuperioris retulimus. Idem porrò *in Epic.* etiam Illuſtrius vno verbo inſinuat, dum illa eadem obiectionum capita commemoraturus, eos qui illa obiicerent præfatur eſſe *calumniatores*, διαβάλλοντας. Et ſanè cum Epicurus non modò vir bonus, verùm *lib.2.Tuſc.* etiam optimus fuerit, vt ex Cicerone eſt antè perſpectum; quî poterat eſſe erga cæteros adeò lenis, adeò comis, adeò gratus, adeò amans; in ſuos autem præceptores, ac profeſſores ſapientiæ, quos à pubertate vſque tantoperè coluit, adeò acerbus, adeò auſterus, adeò ingratus, adeò infenſus? Quâ ratione ſe amici tam multi poterant illi addicere, ſi eius erat virulentiæ, mordacitatis, malignitatis, quam, vt quid cane, & angue peius mortales omnes refugiunt? Accepimus iam

iam vnde illi quæſita fuerit inuidia; vnde euulgati etiam libri ſpurij, propter quos illius fama laborarit: quidni igitur Cicero, Plutarchus, Empiricus, alij, turbidos riuos deduxerunt ex cœnoſis fontibus? Id conſideratione dignum; cùm tam multa in Zenone Stoicorum principe reprehendenda fuiſſe prædicentur, vt eſt apud Laërtium; nihil tamen aduersùs illum *lib. 7.* ab Epicuro euulgatum legi. Inde profectò conuincitur vel Epicurum exſtitiſſe mitiſſimum virum, vt qui illi maximè pepercerit, quicum gereret grauiſſimas ſimultates; vel Stoicos illi impoſuiſſe circa cæteros; quod ad Zenonem ipſum ſpectaret, nihil auſos fuiſſe comminiſci, veritos, ne ea, quæ obiicerentur, ſeu ea vera eſſent, ſeu falſa, fidem aliquam obtinerent.

CAPVT VI.

De ambitione, ob quam arguitur in Præceptores fuiſſe ingratus.

VT aliquid autem ſpecialiter dicam de ſcopo, quem ipſi propoſitum obiiciunt, cùm fuiſſe arguitur erga præceptores ingratus; probabile quidem imprimis non eſt, ipſum vlla vnquam effudiſſe conuitia aduersùs eos, quos proximo à parentibus habuit loco; at non eſt fortaſſis penitùs negandum, quin illos non agnoſcere pro Magiſtris potuerit, à quibus nihil frugi forſan didiciſſet. Si res porrò ita ſe

habuit, vides quàm leuis culpa hæc ſit. Profectò ſatiùs longè videtur Præceptores habere nullos, quàm ſortiri minimè bonos. Siquidem poteſt natura ſeſe excitare; poteſt lux illa ingenita veritatem perueſtigare; at prauâ quadam inſtitutione præoccupatus animus, mirum, niſi ſe obſtinatum aduersùs veritatem gerat. Ex quo ille merito iure mercedem duplam ab iis poſcebat, qui ab aliis iam inſtituti fuiſſent; alteram, vt dedoceret aliena, alteram vt doceret ſua. Ac non poſſum quidem ſatis Stoicos mirari, qui Epicurum hebetem, ignarumque appellitantes, ægrè tulerint quòd magiſtros noluerit vllos agnoſcere. Arguere potiùs debuerant, quod ad Magiſtros non accedens, hebes remanſiſſet, ac rudis. Verùm quia vrgetur præſertim ipſa αὐτοδίδακτος, quæſierim ſolùm an non plurimi αὐτοδίδακτοι celebrentur; Pherecydes Suidæ, Heraclitus eidem, ac Laërtio, & plerique alij? Quid-ni igitur Epicurus ex hoc numero eſſe potuit? aut quid inuideant, ſi

in Lex. lib. 9.

Optimus eſt, ſeſe qui nouit cuncta Magiſtro,

vt Heſiodus habet apud Ariſtotelem? Sectæ cuiuſdam princeps fuit; niſi igitur omnia, aliqua tamen habere ſua debuit. Si damnatur, quòd ſupra maiores innouare quidpiam auſus ſit; damnentur Zeno, Ariſtoteles, & quotquot vnquam fuêre celebres Sectarum, partiumque authores. Cætera quod attinet, cùm quæ ratio alios docuit, eadem docere ipſum potuerit, quid eſt, quod ſi quidpiam inuentum, dictumque benè ab aliis ſit, idem potuiſſe inueniri, ac

lib. 1. Nicom. c. 3.

dici ab eo pernegetur? Quàm multa ſunt ab ipſo primùm, vt videtur, inuenta, & dicta, quæ vſurpata ab aliis ſint, & cuius tamen vſurpationis conqueri ille non debuerit? Senecam audi: *Poteſt fieri vt me interroges, quare ab Epicuro tam multa bene dicta referam, potiùs quàm noſtrorum. Quid eſt tamen quare tu iſtas Epicuri voces putes eſſe, non publicas? Quàm-multa Poëtæ dicunt, quæ à Philoſophis aut dicta ſunt, aut dicenda,* &c. Atque id quidem maximè attingo propter ipſum Democritum, qui tametſi facem Epicuro prætulerit, eius tamen dux, non dominus fuit. Potuit Epicurus in eadem multa ſimilia incidere: potuit imperfecta ab ipſo relicta illuſtriora facere, potuit in multis contradicere, (vt Anaxagoræ etiam contradixit, etſi illum ſuſpiceret;) potuit multa noua ex ſe inuenire. Hoc ſatis eſſe Democrito debuit, ſi, propter accepta ab ipſo, Epicurus illi honorem habuerit. Porrò id ita contigiſſe Leonteus Epicureus apud Plutarchum teſtatus eſt. Idem conuincit quod ex Metrodoro in obiectione eſt allatum: arguit nimirùm gratam fuiſſe in Epicuri contubernio Democriti commemorationem. Vt agnoſcas verò illam apud poſteros propagatam, ecce Lucretius, tametſi illius opiniones impugnaturus, propter viri tamen reuerentiam non ſemel ita præfatus eſt,

epiſt.8. *lib.2. adu. Col.*

Democriti quod ſancta viri ſententia ponit. *lib.3.& 5.*

Quin-etiam ex loco, quo obiicitur Leucippum ab Epicuro non agnitum Philoſophum, poſſet fortaſſis ſolùm deduci Epicurum adeò ſublime ſenſiſſe de

Democrito, vt non putârit Magiſtrum vllum, ac ne Leucippum quidem fuiſſe,à quo ſuas illas opiniones ipſe adeò ſolers ac induſtrius Democritus accepiſſet. Quòd Epicurus vſurpârit, ac pro ſuis iactauerit aliquos ſeu Democriti, ſeu etiam Ariſtippi libros, inter illa eſt, quæ Laërtius inficiatur. Inficiandum eſt pari modo quod affertur de Canone ex Nauſiphane deſcripto. Profectò in tanta & rerum, & verborum copia, vt ille tot volumina propriis repleret ſententiis, facilè ſibi nemo perſuadeat, illum ſibi aliorum libros, atque labores vſurpaſſe; ac præſertim perſpectam habens eorum temporum claritatem, quibus, vigente Philoſophiâ, clariſſimorum Philoſophorum clariſſima opera erant; adeò vt quis, niſi prorsùs hebes,non potuerit præſumere, fore vt illud omneis lateret,quod eſſet vulgatiſſimum.

CAPVT VII.

De Conuitiis in Philoſophos fuſis.

ADdo,quod ſpectat ad cæteros: Cùm videam in ſimili cauſſa dici ab aliquibus, licere nonnunquam infamare vitam auctorum, quòd eâ ratione poſſint faciliùs dogmata ipſorum improbanda diſſuaderi;longè me abeſſe, vt velim quidpiam tale vel aſſerere, vel in Epicuro probare. Videtur mihi hoc ipſo fieri magna veritati iniuria, ſi quis illam ſtabiliri non poſſe exiſtimet, niſi ad calumnias, & maledicta confugiatur.

confugiatur. Heinc ſi Epicurus conuitia obiecta in maximos viros fortè ſparſerit, non excusârim ſanè illum, quantumvis egiſſe id potuerit, vt Sectatores longiùs à dogmatibus peruerſis arceret. Pythagoras quidem, & Plato, & cæteri omnes fuêre homines, ac proinde non modò multa, eáque grauia potuerunt peccare, verùm etiam fortè peccarunt: Quid hoc tamen ad veritatem, quæ per ſeipſam ſatis clareſcens, non eget, vt illuſtris fiat denigratione, ſeu falsâ criminatione illorum, qui ipſam proſequuti ſunt, etſi fortè non aſſequuti? Alia eſt redarguendi, & repugnandi ratio. *Et diſſentientium quidem*, inquit Cicero, *inter ſe reprehenſiones vituperandæ non ſunt: at maledicta, contumeliæ, contentiones, concertationéſque Philoſophiâ indignæ videntur.* Ex quo fit, vt centies damnare Epicurum maluerim, quàm patrocinium quærere, ſi, quæ ſunt obiecta, exſtiterint vera. Enimverò, aut longè fallor, aut longè alia ipſi fuit mens: Nimirum ſatis nouerat, quantum eſſet condonandum humanæ imbecillitati. Vidimus iam vt pepercerit Zenoni omnium infeſtiſſimo, vt honorârit Democritum, vt de Pyrrhone audierit, vt Anaxagoram fuerit & Archelaum amplexatus; quid coniectandum de cæteris, ad quos tam ardenter (valere iubens Grammaticos) veritatis ergò confugit?

lib. 1. de fin.

CAPVT VIII.

De obiecta Sectatorum dicacitate.

QVod attinet ad Sectatores, minimè negandum imprimis, quin potuerint quidam inter illos esse malè morati, ac maledici. Nunquam hactenus tam bene est actum cum rebus humanis, vt (quod iam inculcauimus) societates initæ sint, in quibus næui nulli essent. Non ea videtur ex vllo viro, tametsi probatissimo, exigenda constantia, vt non aliquando peccet, secumque ipse dissentiat. Quantò minùs id requirendum ex ea multitudine, quæ non potest non constare mirâ varietate ingeniorum, vt nemo à recto tramite deerret. Deinde dico, vt Epicuro multa falsò adscripta sunt; sic adscribi etiam potuisse Epicureismi professoribus, vt qui eandem caussam tuerentur. Ac fatendum quidem est libros ab ipsis fuisse conscriptos aduersùs alios Philosophos; verùm neque fieri id cœptum ab ipsis, neque in ipsis desiit. Ea semper fuit, ac etiam-num est opinionum diuersitas, vt nullus vnquam dicat pro vno, quin simul dicat aduersùs decem. Hoc est, quod arguit veritatem in obscuro positam esse, dum singulis diuersa sequutis, sic quisque ipsam ab aliis prætermissam existimat, vt vero fiat simile abs nemine arreptam fuisse. Damnandum heic proinde est, si quis ita suæ confidat solertiæ, vt non modò verum se adinuenisse glorie-

tur,

tur,ſed etiam eos, qui ſecùs ſentiant, dicteriis auſit impetere. Magna hæc eſt infirmitas mentis, ac ſpecies quædam malitiæ. Quamobrem abfuiſſe ab ea videntur Epicuri Sectatores, cùm vel ipſomet Cicerone teſte, *nullum fuerit genus hominum minùs malitioſum.* Deſunt nobis libri ipſorum,ex quibus rei veritatem liceat pleniùs olfacere;cùm vnus ſuperſit Lucretius, coniicere ex ipſo licet, vt in antiquos Philoſophos cæteri fuerint animati. Is igitur refutaturus opinionem Empedoclis, inter cætera ſic præfatur, loquens de Sicilia, ex qua ille erat oriundus:

Rebus opima bonis multâ munita virûm vi, lib.1.
Nil tamen hoc habuiſſe viro præclarius in ſe,
Nec ſanctum magis,& mirum, carúmque videtur.
Carmina quin etiam diuini pectoris eius
Vociferantur, & exponunt præclara reperta:
Vt vix humanâ videatur ſtirpe creatus.

Et vide vt lenire pergat, quæ ſiue in ipſum, ſiue in alios dicturus eſt:

Hic tamen, & ſuprà quos diximus, inferiores
Partibus egregiè multis, multóque minores,
Quanquam multa benè, ac diuinitùs inuenientes
Ex adyto tanquam cordis reſponſa dedêre
Sanctiùs, & multò certâ ratione magis,quàm
Pythia, quæ Tripode ex Phœbi, laurôque profatur.
Principiis tamen in rerum fecêre ruinas,&c.

LIBER SEXTVS
DE OBIECTA EPICVRO GVLA.

CAPVT PRIMVM.

Exprobratur Epicuro Gula immodica.

AGGREDIMVR hoc, & ſequente libro accuſationes retexere, quæ ſunt maximè populares. Siquidem nemo non nouit Epicurum, dum humaniùs audit, appellari delicatum, mollem, eneruem, laſciuum, effœminatum; dum verò aſperiùs, heluonem, lurconem, ganeonem, temulentum, perditum, nequam, efferatum; & id genus cætera, quæ Theologi, Philoſophi, Oratores, & omnes ferè cuiuſcumque conditionis homines in ipſum effutiunt, perinde ac ſi traduxerit fœdiſſimam, nefandiſſimam, luxu ſolutiſſimam vitam, ac Bacchanalia, Saturnalia, Lupercalia introduxerit, & Philoxeno, Ariſtoxeno, Apicio, Heliogabalo, Sardanapalo, ſimilibúſque intemperantior fuerit. Vt pauca porrò ſeligamus, quæ apud authores celebrata ſunt, Mitto, quod ſuprà iam viſum eſt, Epicurum à Chryſippo induci illius Archeſtrati diſcipulum, qui fuit author Gaſtrologiæ. Hoc adnoto potiùs inter Comicos, qui Epicurum circa Gulæ voluptates proſciderunt, memorari

morari Damoxenum, apud quem Coquus in Syntrophis, vbi totam artem suam versibus sanè plurimis ab Athenæo recitatis peritissimè exposuit, præfatus *lib. 3.* se tribus propè annis Epicuri discipulum fuisse (quo loco inter cætera non est oblitus Canonem, seu Epicuri Dialecticam, vt rem coquo pernecessariam, & quouis pretio comparandam) hisce carminibus concludit:

Epicurus ipse sic voluptatem aggerit,
Manditque studiosè; ille quid bonum siet,
Agnouit vnus. At qui in ipsa Porticu,
Semper requirunt, nesciúntque quale sit.
Quare nec ipsi quod bonum ignorant, habent,
Nec dare aliis valent.

Mitto etiam quod obseruatum à Timone obiici, debitas Diis victimas apud Epicurum vorari; illudque subnecto, quod idem apud Athenæum, dum in *lib. 7.* libro tertio Sillorum de Epicuro loquitur, ait:

Indulget aluo, quâ proteruius nihil.

Mitto demùm quod sequitur, Epicurum Idomeneo, ac Metrodoro adulatum fuisse, vt gulam expleret, aliísque corporis voluptatibus inseruiret; itémque, quod Laërtius habet fuisse turpiter assentatum *lib. 10.* Mythri Lysimachi administratori, cùm illum in Epistolis παιᾶνα καὶ ἄνακτα, *Apollinem, & Regem* diceret; nempe vt ille, vnde gulæ consuleretur, suppeditaret. Illud attexo, quod Plutarchus refert Metrodo- *l. 2. adu. Col.* rum scripsisse ad fratrem suum Timocratem: *Quanto sum*, inquit, *gaudio perfusus, quantâ audaciâ animatus,*

quòd ventri ritè gratificari ab Epicuro didici (nempe illius contubernalis,) & *nihil, ô Timocrates, iuuat Græcorum Seruatorem fieri, nihil item coronas ab iis propter sapientiam obtinere. Iuuat mandere, ac potare vinum, quantum quidem ventri non noceat, & illi tamen gratum sit.* Et rursùs: *Quippe, ô naturæ perscrutator Timocrates, circa ventrem est summum bonum.* Quæ quidem etiam de Metrodoro refero, vt intelligas, quorsum sancti Patres, vt Olympiodorus, asserant vitam Epicuri, sociorumque eius apud Salomonem describi, cùm dixisse refert intra se cogitantes non rectè: *Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est, qui agnitus sit reuersus ab inferis. Quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus, tanquam non fuerimus; quoniam fumus afflatus est in naribus nostris, & sermo scintilla ad commouendum cor nostrum*, &c. Ac statim: *Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creaturâ, tanquam in iuuentute celeriter. Vino pretioso, & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequàm marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo nostrum exsors sit luxuriæ nostræ; vbique relinquamus signa lætitiæ; quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors.*[a] Plura sancti Patres obiiciunt, ac nominatim B. Ambrosius, dum Epicurum appellat ebrium, & voluptatis patronum, irrideríque dicit ab iis, qui sobrij putantur Philosophi, &c. Itemque D. Augustinus, ac illum sequutus Isidorus, dum commemorant Epicurum à Philosophis nominatum

lib. 1.

Enarrat. in Eccles. Salom. c. 7.

Sap. 2.

lib. 1. offic. cap. 13.

in Psalm. 73. & al.

l. 8. Orig. c. 6.

natum *Porcum*. Fortaſſis etiam reſpexerunt ad illud Horatij in ore omnium frequentiſſimum:

Me pinguem, & nitidum, bene curatâ cute viſes, epiſt. l. 1.
Cùm ridere voles, Epicuri de grege Porcum. ep. 4.

Heinc Epicurus à pleriſque comparatur cum Prodigo, cuius in Euangelio eſt mentio. En vt parabolam attingens loquatur B. Chryſologus: Cùm nil diuinum, nil ſalutare, nil profuturum, nil gentilis inueniret; in talibus deſperans, de Deo, de Prouidentia, de Iudicio, de futuris, ab ſchola ad ventris ſe deponebat ingluuiem, cupiens ſaturari de ſiliquis, quas Porci manducabant. Hoc norunt Epicurei, qui cùm Platonicas & Ariſtotelicas percurrerent ſcholas, nullamque illic aut diuinitatis, aut ſcientiæ inuenirent diſciplinam, Epicuro ſe tradunt vltimo deſperationis, & voluptatis auctori, & manducant ſiliquas, hoc eſt, voluptatibus corporis malè dulcibus inhiant, & paſcunt Dæmones, qui ſemper corporum vitiis ſaginantur, & ſordibus.

serm. 5. de duob. fil.

CAPVT II.

Exprobratur præſertim gula fœda, & noxia.

SEd leuiùs fortaſſe iſta obiiciuntur, niſi proferamus Timocratem, illum ſcilicet Metrodori fratrem, qui poſtquàm deſeruit Epicuri ſcholam, ſe ea, quæ in ipſa vidiſſet, declarare profeſſus eſt. Is ergo in libris εὐφράντοις, *hilaribus* inſcriptis, refert, vt eſt apud

lib.10. Laërtium, Epicurum bis in die vomere solitum præ luxu; commemoratque, vt ipsemet effugere vix potuerit nocturnam illam Philosophiam, ac mysteriis plenum conuēticulum. Vt luxum verò intelligas Philosophicâ frugalitate indignum, idem Timocrates narrat paulò pòst, Epicurum, cùm bene multa ignorasset in vita, consueuisse minam quotidie in mensam impendere, hoc est aureos nostrates septem, cum paulò plus sextante. Ex quo mirari nemo debeat, si Seneca, dum præcipuorum Philosophorum affectum circa pecuniam comparans, hoc habeat: l. de vi. be. cap. 27. *Obiicite Platoni, quòd petierit pecuniam; Aristoteli, quòd acceperit; Democrito, quòd neglexerit; Epicuro, quòd consumpserit.* Ad Laërtium porrò vt redeam, cùm testetur ipse bonâ fide, noluisse è viuis Epicurum excedere, quin meri haustum priùs sorpsisset; nonne quis inde arguat, extremum actum aptè respondisse anteactæ fabulæ? Audiuimus suprà Stoicos extremum Epicuri morbum ad edacitatem referenteis; Quid tum porrò in Lex. contigit? *Non est passa,* inquit Suidas, *diuina Iustitia pompæ ipsum interesse: eius deliria diutiùs non tulit, insanam rabiem compressit, cum pernicie valere iussit.* Cùm hæc autem verba legantur apud eumdem Suidam: *Saxeas mensas, & donaria in sepulcro hic beluo, & obsoniorum vorator collocari iussit;* non est quòd mirêre, si sint, qui comparent ipsum cum Sardanapalo: hic lib. 5. Tusc. scilicet, vt Cicero refert, incidi iussit in busto:

Hæc habeo, quæ edi, quæque exsaturata libido
Hausit; at illa iacent pulcra, & præclara relicta.

Siue,

Siue, vt Athenæus habet, Chœrili versus referens, qui ex Chaldaica ſcriptura Epitaphium Græcè interpretatus fuerat : *Ego regnaui, & quandiù lucem ſolis ſum intuitus, bibi, comedi, venerem exercui; quia ſcirem breue tempus eſſe, quo viuunt mortales, idque multis perturbationibus, atque moleſtiis inquietum; ac eorum bonorum quæ ſum relicturus, fructum, & delicias alios percepturos. Itaque nullo ceſſaui die, quin id agerem.* Nihil verò opus, vt referam Aſſyriam illam inſcriptionem quam idem Athenæus habet : *Sardanapalus Anacyndaraxis filius, Anchialen, & Tarſum vno die condidit. Ede, bibe, lude; reliqua ne digitorum quidem ſtrepitu digna ſunt.* lib. 12. ibid.

CAPVT III.

Epicuri Sobrietas, Frugalitáſque eximia probatur.

HÆc ſunt præcipua, quæ circa gulam obiici Epicuro ſolent. Cæterùm, vt videas, quàm immeritò ſobrietas viri diſſimuletur, teſtatur imprimis Laërtius, ex ipſius Epiſtolis, ὕδατι μόνον ἀρκεῖσθαι, καὶ ἄρτῳ λιτῷ, *aquâ ſolum contentum fuiſſe, & ſimplici pane.* Et quia interdum aliquid erat ex auſteritate tantâ relaxandum, πέμψον μοι τυροῦ, φησὶ, κυθνηλίδος (ſic enim puto, non vt vulgò κυθρίδιου, quòd caſeus afferri ſolitus videatur ἐκ τοῦ κυθήρου, quod oppidum fuit ex tribu Pandionide, vt Suidas, Heſychius, Phauorinus habent : niſi quòd Menagius legendum mauult, ἐκ lib. 10. in Lex.

in dial. meretr. Κυθίου, quod apud Lucianum legatur caſeus ἐκ Κυθίου allatus) ἵν' ὅταν βούλωμαι πολυτελέσασθαι, δύνωμαι. *Mitte ad me, inquit* (ſupple ad amicum) *caſei Cytheridij aliquantulum, vt poſſim ſumptuoſiùs, cùm lubuerit, conuiuari.* *loc.cit.* Adhæc citatur Diocles ab eodem Laërtio, qui in tertio Incurſionis libro de Epicuro, ipſiuſque ſodalibus ſcribens: *Frugaliſſimis*, inquit, *& viliſſimis cibis victitabant; Quare & contenti erant vinuli heminâ* *lib. 11.* (ſic nimirum verto κοτύλην, authoritate Athenæi; cùm & poſſem vertere ſemiſextarium Pariſinum, exploratum ſcilicet habens, heminam, ſeu dimidium ſemiſextarij Romani, duodecimámve partem congij vix quicquam excedere ſemiſextarium Pariſinum: vtpote quod heminæ ſex cum ſemiſextariis huiuſcemodi ſeptem exæquentur) *& qualibet, ſeu primùm occurrens aqua illis potui erat.* Notum verò eſt fuiſſe etiam, qui vinum nunquam guſtauerint, ſed totâ *ep. 83.* vitâ biberint aquam, vt de Caſſio Seneca refert. Iam *lib. 2. adu. Col.* Plutarchus ipſe, cùm exaggeret impenſas, quæ Epicuro faciendæ forent, ſi obiectas illas voluptates aucuparetur, ſubindicat illum *in Maza* (conſtante nempe ex farina, aqua, oleo, aut etiam lacte) *& lenti-* *lib. 1. de abſtin.* *cula ſuauitatem ſummam quæſiiſſe.* Porphyrius autem: *Notum eſt*, inquit, *vt pleriſque Epicureorum ab ipſo vſque principe exorſis maza, fructúſque ſufficiant.* Bene *lib. 5. Tuſc.* proinde Cicero de Epicuro loquens: *hic verò ipſe*, inquit, *quàm paruo eſt contentus?* quaſi nempe velit coarguere illum, qui, vt Iuuenalis loquitur,

—— non Epicurum *Sat.13.*

Suspicit exigui lætum plantaribus horti.

Illi profectò, omni luxu, apparatuque semoto satis fuit, si quomodocumque famem, sitim, frigúsque posset propellere. Hoc enim idem Poëta demonstrat, dum postquàm prudentiam cum fortuna comparauit, vt ostendat quis sit finis cupiditatum constituendus, pergit:

—— Mensura tamen quæ *Sat.14.*

Sufficiat censûs, si quis me consulat, edam.

In quantum sitis, atque fames, & frigora poscunt;

Quantum, Epicure, tibi paruis suffecit in hortis.

De conuictu in hisce Hortis attexere hæc ex Seneca iuuat: *Eò libentiùs Epicuri egregia dicta commemoro*, inquit, *vt istis qui ad illa confugient spe malâ inducti, qui velamentum seipsos suorum vitiorum habituros existimant, probem, quòcumque ierint, honestè esse viuendum. Cùm adierint hos hortulos, & inscriptum hortulis: Hospes heic bene manebis, heic summum bonum voluptas est: paratus erit istius domicilij custos, hospitalis, humanus, & te polentâ excipiet, & aquam quoque largè administrabit, & dicet: Ecquid bene acceptus es? Non irritant, inquam, hi hortuli famem, sed extinguunt; nec maiorem ipsis potionibus sitim faciunt, sed naturali & gratuito remedio sedant. In hac voluptate consenui.* Sic ille. Vt magis autem adhuc mirêre, vide quid idem alibi. *Et quidem*, inquit, *gloriatur* Epicurus *non toto asse se pasci: Metrodorum, qui non tantum profecerit, toto.* Erat autem assis valor monetâ nostrâ æstimatus, cùm *epist.21.* *epist.18.*

Seneca hæc ſcriberet, Turonicorum denariorum nouem. Quæſo te verò quàm malignè deberet famem extinguere, cùm parciùs adhuc victitaret? Scilicet idem Seneca, *ibid.* *Quin etiam*, inquit, *certos habebat dies ille magiſter voluptatis Epicurus, quibus malignè famem exſtingueret, viſurus an aliquid deeſſet ex plena, & conſummata voluptate, vel quantum deeſſet, & an dignum, quod quis magno labore penſaret.* Heinc nihil eſt mirum, ſi in illo conuictu, maza, aqua, hordeaceus panis, fabæ, lenticulæ, & ſimilia ſæpe audita fuerint; frumentum, & vinum perraro; nunquam autem caro, piſcis, obſonium; aut ſplendidus cibus. Ille enim eſitare panem, & bibere aquam ſummas ducebat delitias. *ſerm. de contin. & ſobriet.* βρυάζω (inquit apud Stobæum) τῷ κατὰ τὸ σωμάτιον ἡδεῖ, ὕδατι, καὶ ἄρτῳ χρώμενος, καὶ προσπτύω ταῖς ἐκ πολυτελείας ἡδοναῖς. *Aquâ, & pane vtens, ſuauitate perfundor in corpuſculo, inſpuóque in voluptates, quas ex ſplendidis captant menſis*, hoc eſt, quod apud eumdem dicebat: ἑτοίμως ἔχειν καὶ τῷ Διὶ ὑπὲρ εὐδαιμονίας διαγωνίζεσθαι, μᾶζαν ἔχων, καὶ ὕδωρ. *habentem ſe mazam, & aquam, paratum eſſe etiam cum Ioue de felicitate certare.* Hæc fuit cauſſa cur procuraret, ne domi ſuæ ſeu frumentum, ſeu hordeum, ſeu legumina deeſſent. Optimè verò id cùm illi, tum familiaribus ceſſit, quòd Demetrianæ obſidionis tempore aſſeruaſſet fabas; vt primo libro dictum iam eſt. Nimirum non ſolùm ſibi prouidebat, ſed diſcipulis etiam, indigentibúſque amicis. Sic *lib. 2. adu. Col.* legimus apud Plutarchum, quòd interdum, & frumentum, & farinæ hordeaceæ, ἀλφίτων, modios, ad

aliquos

aliquos miſerit. Et deridet quidem Plutarchus (vide *ibid.* tamen an meritò) quod hiſce verbis ad amicos ab Epicuro ſcriptum eſt: ἐπιμελήθητε ἡμῶν τὰ περὶ τὴν τοῦ σίτου κομιδὴν, καὶ οὐρανομήκη σημεῖα ἐνδέδειχθε τῆς πρὸς ἐμὲ εὐνοίας. *Quod attinebat ad frumentum nobis comparandum: ſtudioſè egiſtis, & ſigna veſtræ erga me beneuolentiæ edidiſtis ad cœlum vſque pertingentia.* Quid feciſſet, ſi obſeruaſſet Epicurum commendaſſe non rei neceſſariæ, ſed ſuperuacanearum deliciarum curam? Eſto vox illa, *ad cœlum vſque*, paulò figuratior: quàm ſunt tamen eiuſmodi figuræ frequentes, dum viris præſertim de nobis bene meritis, & amicis gratitudinem teſtamur? At res non eſt magni momenti, ſeu frumentum, ſeu quid ſimile. Ita quidem apud vulgus, quod ambitioni inſeruiens vera bona pro vilibus habet: verùm Epicurus vt cuiuſque rei pretium genuinum nouerat; ſic naturæ bona ſummè æſtimabat: & hac quidem in parte Æſchinem imitatus, qui ni- *in epiſt.* hilò ſeciùs commendârat Cleocratem, quòd oleum, mel, frumenti modios, alia id genus ſuppeditaſſet. Hac de re aliàs; ſufficiat iam laudaſſe illum, & procuraſſe, ac *ad ea ſe reduxiſſe, quæ cùm ſibi eripere vix vlla fortunæ iniquitas poſſit*, vt verbis vtar Senecæ, maxi- *epiſt.* 18. mam poſſet percipere, vel ex hoc ipſo voluptatem. Hanc veriſimile eſt ſenſiſſe ipſum Metrodorum, cùm ſic fidenter apud Ciceronem exclamaſſe legitur: *Tuſcul.* 5. *Occupaui te, Fortuna, atque cepi, omneiſque aditus tuos interclusi, vt ad me adſpirare non poſſes.* Quippe, vt ex Seneca iam ſuperiùs retulimus Metrodorum, & alios *epiſt.* 6.

Epicuri contubernium, potius quàm ſchola magnos viros fecit.

CAPVT IV.

Soluuntur ea, quæ obiecta de gula immodica ſunt.

QVæ cùm ita ſe habeant, non eſt, quòd multùm immoremur in diluendis iis, quæ obiecta ſunt. Quòd enim tam multi ſeu ex media plebe, ſeu plebi gratificantes innocentem lacerent virum, pro genio ſuo faciunt. Popularem auram ſequuntur populares homines; perpaucis veritas eſt cordi. Epicurus non cauponarius, non edax, non bibax fuit; adeò fuit frugi, & ſobrius, vt vix cum ipſo Curij videantur eſſe comparandi. Contrà tamen audit; quid facias? neque is fuit primus, neque erit poſtremus, cuius virtuti vulgus obloquatur. Satis eſſe illi debet, ſi, cùm paucis bonis viris innotuerit, ſuam apud illos laudem conſequatur. Dicerem de Chryſippo iam, niſi ea ſufficerent, quæ ſunt ſecundo libro allata. Quod ſpectat ad Damoxenum, cæteróſque Comicos, nihil dicendum apud illos, quibus perſpectum quæ fuerit veteris Comœdiæ libertas. Etenim apertè non Socrates ſolùm, ac Plato, cæteríque Philoſophi à Comicis proſcindebantur; verùm etiam & Pericles, & Alcibiades, & quotquot erant principes, illuſtréſque in ciuitate. Porrò aduersùs Epicurum tantò erat libertas maior,

maior, quantò erat anſa captatu facilior, tum ex verbis, tum ex fama, & rumuſculis, quos oſores diſſeminarent. Timon non ſolùm in Epicurum, ſed in omneis etiam alios dogmaticos Philoſophos, ipſe Scepticus, effudit conuitia. Id teſtatur Laërtius, memorans treis libros ab ipſo conſcriptos, quos inſcripſit σίλλους, hoc eſt *Maledicta*. Fidem porrò faciunt antè recitata. Epicurus-ne ſuo ventri ſic indulſerit, vt victimas etiam fuerit voraturus? Ipſi certè aqua abundè in potum ſuffecit, cùm Timon φιλοπότης, quaſi *inexplebilis potor*, vini ſcilicet, dictus fuerit, vt à Laërtio eſt adnotatum. Circa obiectam aſſentationem, cogita, quæſo, quâ ratione ſeu Idomeneo, ſeu aliis adulari potuerit, vt gulam expleret impenſiùs, cui tam pauca erant ſuperque, & ſatis; ac præſertim quidem cùm ad illos ſcribens, præſcindendarum cupiditatum mentionem ſæpe fecerit, vt ad Idomeneum: *Si vis*, inquit, *Pythoclea diuitem facere, non pecuniæ adiiciendum, ſed cupiditatibus detrahendum eſt.* Quam ſententiam nobilem dictam, memoratamque Senecæ, aliáſque, ſuo loco pleniùs referemus. Heic verò attingo, vt intelligas futurum fuiſſe vt Epicurus coram Idomeneo, aliiſque erubeſceret, ſi aliâ ratione voluiſſet apud illos viuere, quàm viuendum eſſe ipſis perſuaderet. Vt taceam ipſum non tam ad lautas illorum menſas acceſſiſſe, quàm illi ad ipſum venerunt edocendi frugalitatem. Penè enim tempore toto, ex quo virum agnouerunt, commorati apud illum ſunt.

lib. 9.

ibid.

epiſt. 21.

CAPVT V.

Satisfitq́; proinde iis, quæ sancti Patres attigerunt.

IAm illa fuiſſe ſuppoſititia, ex quibus plerique ſanctorum Patrum deſumpſerunt, quæ Epicuro exprobrarunt, partim ex dictis libro ſecundo manifeſtum fit, partim conuincitur ex dictis circa viri frugalitatem. Illud certè de Metrodoro ſic à Plutarcho inducitur, vt planè confictum appareat: quando apparet ex ſupradictis, quæ Plutarchi mens iis in libris fuerit; & aliunde perſpectum eſt, quod paulò antè retulimus, vt frugalitati ſtudens Metrodorus ſeſe aduersùs fortunam compoſuerit, magnus vir Senecæ dictus, & quem aliàs diuinè loquutum B. Clemens aſſeruit. Heinc propter illa, quæ ſequuntur ex Solomone deſumpta, Sectatoribúſque Epicuri attributa, cùm opponi poſſent varia teſtimonia circa vitam Epicureorum, ſatis erit tamen ſi loco ex Porphyrio antè citato illud Ciceronis adiunxerimus: *Ita viuunt quidam, vt eorum vitâ refellatur oratio. Atque vt cæteri exiſtimantur dicere meliùs, quàm facere; ſic hi* (loquitur de Epicureis) *mihi videntur facere meliùs, quàm dicere.* Vt tamen habeas victûs exemplum, ac veluti ſpecimen in germano Epicureo, accipe vt de Pomponio Attico Cornelius loquatur: *Nemo*, inquit, *in conuiuio eius aliud acroama audiuit, quàm anagnoſten,*

lib. 2. de fin.

in vi. At.

anagnosten, (quod nos quidem iucundissimum arbitramur) neque vnquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est, vt non minùs animo, quàm ventre conuiuæ delectarentur. Nunquam eos vocabat, quorum mores à suis abhorrerent. Pergit: *Cùm tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano victu mutauit, nihil de vitæ consuetudine; tantâque vsus est moderatione, vt neque in sestertio vicies, quod à Patre acceperat, parùm se splendidè gesserit, neque in sestertio centies, affluentiùs vixerit, quàm instituerat; parîque fastigio stetit in vtraque fortuna.* Hactenus ille. Quæ memoro, vt intelligas quantæ honestatis mensa fuerit profitentium Epicureismum; cùm vix etiam simile quidpiam obseruetur in cæteris. Nihil adtexendum de Philosophis, qui Epicurum apud sanctos Patres & irriserunt, & porcum vocarunt, cùm manifestissimum sit etiam inter Philosophos regnauisse inuidiam; & non esse statim quempiam seu ex barba, seu ex pallio iudicandum Philosophum. Præ cæteris Stoicos fuisse, qui hanc Epicuro infamiam quæsierint, superiùs declarauimus; eosdem iam esse, quos Patres innuant, indicare videtur vel illud, quod allatum est ex B. Ambrosio. Clarum est enim Philosophos, *qui sobrij putantur*, ipsos esse Stoicos, cùm videri tales semper affectauerint, tametsi Curios simulantes Bacchanalia sæpe deprehensi sint viuere. Certè haud abs re videtur interdum ex ipso Zenone quæsitum, *quamobrem, austerus cùm esset, inter potandum tamen hilaresceret?* (ne prolutionem, aut nimiam potationem interpreter

lib. 7. illud ἐν τῷ πότῳ διαχεῖται, quod est apud Laërtium) cùm ille respondit, *etiam madefactos aquâ lupinos dulcescere.* Haud abs re etiam memorant Chrysippum ibid. idcircò interiisse, quod suaue merum, γλυκὺν ἄκρατον, ebibisset inter sacrificia. Tandem haud abs re Stoici notantur aliter dixisse, aliter vixisse, propter illud Satyrici:

Iuuen. Sat. 2.

Fugerunt trepidi vera, ac manifesta canentem
Stoicidæ.——

nec desunt, qui putent ad eos pertinere, quod Quintilianus habet, dum, *Non*, inquit, *virtute, ac studiis, vt haberentur Philosophi laborabant, sed vultum, & tristitiam, & dissentientem à cæteris habitum pessimis moribus prætendebant.* Quamquam vt id de omnibus interpretandum censeam, absit. Ad Horatium quod attinet, ille, cùm esset Epicureus, scomma id vulgare iocando admisit, vt suauem, & tranquillam vitam meliùs persuaderet amico, cui statim antè dixerat:

lib. 1. epist. 4.

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum;
Grata superueniet, quæ non sperabitur hora.

Ad illud B. Chrysologi nihil aliud dicendum est, quàm quod elicitur ex dictis libro secundo circiter finem de adfectu sanctorum Patrum in Epicurum declamantium.

CAPVT

CAPVT VI.

Reſpondetur demùm obiectis de Gula fœda, & noxia.

REſpondendum foret ſpecialiùs, & accuratiùs ad ea, quæ allata ſunt ex Timocrate circa fœditatem vomitionum quotidianarum, & ſimilia; ſed ea excutiuntur vno verbo à Laërtio, dum inſanire illos *lib.10.* dicit, qui Epicuro talia obiiciunt. Et fortaſſis quidem potuit Epicurus vomitione vti ad ſtomachum exonerandum humoribus ſuperfluis, ac præſertim longè à paſtu, digeſtioneque iam peractâ; cùm & hanc praxin fuiſſe Romæ ante tempora Aſclepiadis frequentiſſimam narret Plinius: ſed vomere illum ſoli- *lib.26.c.3.* tum præ luxu, aut potatione liberiore, ingurgitationeque quadam, adimit ſibi ipſi fidem. Vt enim præteream quantum id repugnet iis, quæ memorata ſunt de ſumma viri frugalitate, iiſque etiam, quæ de tenui victu ab ipſo conſcripta referentur aliàs; quæſo quæ frons adeò perfricta, vt huic viuendi inſtituto ſapientiæ ſtudium prætexere auſit, præcipuè verò in oculis tantæ ciuitatis, in qua profeſſorum ſapientiæ tantus numerus, & æmulorum obſeruantium, obtrectantiumque tantum ſtudium. Fidem quoque derogat ſibi quod obiicitur de immodicis, ac fortunæ Epicuri imparibus ſanè, impenſis. Vbi certè panis hordeaceus, fabæ, aqua, aſſis vnius viritim impendium, &

ſimilia ſolùm audiuntur ; nihil eſt opus tantâ profuſione. Quanquàm etiam illæ impenſæ eleuarentur, ſi diceres tantum fuiſſe conuiuentium, (ſimul nempe cum Epicuro philoſophantium) numerum, vt vix etiam Attica mina tam multis, licet parciſſimè victum curarent, foret ſatis : cumque reditus Epicuri tanti eſſe nequiuerint, factum ſupplementum ex iis, quæ opulenti amici conferrent. Verùm, ſeu Timocratis libri ſunt ſuppoſititij ; ſeu Timocrates reuerâ ab Epicuro diſceſſit, grauiter videlicet ferens illius obiurgationem ob Metrodorum fratrem offenſum, vti apud Plutarchum eſt ; poſſunt eſſe omnia prorsùs commentitia. Quod ad vinum attinet ab Epicuro poſtulatum, cùm iam propè deficeret ; quæſo te, cui, niſi inhumano, intolerabile ſit, hominem vexatum tam magnis, tamque diuturnis doloribus, atque etiam præ balnei debilitatione animo deficientem, vini puri aliquid ad exhilarandum cor, excitandumque ſpiritus ſorbere ? Niſi verò tantâ agendum, cenſendumque inuidiâ eſt, vt iſtud crapulæ tribuatur : quemadmodum fieri videas apud aliquos, qui ex vulgata verſuum Laërtij interpretatione illud deſumunt, ac in ore habent:

lib. adu. Col.

loc. cit.

—— ſitientiùs hauſit
Suaue merum ; hinc Stygias ebrius hauſit aquas.

Sanè & textus Græcus id non habet, &, ſi haberet, luſus foret, ac licentia poëtica ; cùm præſertim noſſet Laërtius Epicurum non vino ingurgitatum, neque inter vomitûs exhalaſſe animam ; ſed ſanâ mente

prædītum,

præditum; ad abſenteis amicos ſcribentem; eos, qui aderant, commonentem. Quid dicerent iſti, ſi vt Plato in nuptiis cœnans mortuus eſſet? Si vt Arceſilas, *fœcundis calicibus hauſtis*, ἄκρατον ἐμφορηθεὶς πολύν; ſi vt Lacydes, factus priùs paralyticus *ex vberiore potatione*, ἐκ πολυποσίας; quæ omnia ſunt apud Laërtium, & ex Hermippo maximè. Ne referam quod Athenæus memorat de Xenocrate, illum ſcilicet vno hauſtu ſorpſiſſe vini congium, hoc eſt pintas treis Pariſinas, atque ſemiſſem. Vt iſta autem prætercam, ſufficiat mortem obitam ab ipſo conſtantiùs, quàm aut à Zenone Stoicorum patre, qui ex Laërtio ſeſe ſtrangulauit; aut ſexcentis ſimilibus, qui pari modo vitam finierunt; Speuſippo, Menippo, Metrocle, & aliis. Fortitudinem certè eius in ſtranguria, & torminibus Cicero apertè commendat; & cùm Stoici hos morbos ad edacitatem potiùs, quàm ad natiuam complexionem, cuius ſibi nemo eſt author, referunt, patet quo genio ducti id faciant. Ac declamat quidem, & metas Grammatici excedit Suidas. Quis tamen non videat frequenter viros optimos eodem morbi genere, & cum eiſdem doloribus, quibus obiit Epicurus, interire? Sunt, qui id ſtatim referant ad vltricem Dei iuſtitiam, quemadmodum Suidas. Sed hoc vt negandum omninò non eſt, ita omninò aſſeri non poteſt, quin iniuria fiat eidem iuſtitiæ, quæ pleroſque ſonteis prætergreditur. Si enim ex acerba morte inferas prorsùs vltionem diuinam, nonne prorsùs ex tranquilla beneuolentiam inferes? Quid

lib. 3. & 4.

lib. 10.

lib. 7.

lib. 2. Tuſc.

dices verò vel de vno Dionysio, cuius impietatibus grauissimis enumeratis pergit Cicero: *hunc nec Olympius Jupiter fulmine percussit, nec Æsculapius misero, diuturnôque morbo tabescentem interemit; atque in suo lectulo mortuus in Tympanidis rogum illatus est.* Sed hæc altioris sunt disquisitionis: & quod præsentem attinet locum, memorare sufficit Aristotelem optimè sensisse defectûs, qui nobis à natura insunt, esse non exprobratione, sed commiseratione dignos. Plutarchus certè humanè se in eo vno gessit erga Epicurum, quòd referens morbos, qui tam Epicurum, quàm amicos eius abduxerunt: *Hæc quidem,* inquit, *non exprobramus; quippe qui nouerimus & Pherecydem, & Heraclitum grauibus morbis laborauisse: sed postulamus,*&c. Vt Pherecydem porrò memorauit, qui mortuus est phthiriasi, & Heraclitum, qui intercute; sic adiicere poterat Antisthenem, & Polemonem, qui interiêre phthisi; Lyconem, qui podagrâ; Cleanthem, qui gingiuæ putredine; & sic de innumeris aliis. Quod postremò spectat ad ea, quæ Epicurus sepulcro suo incidi iussisse vrgetur; constat profectò Suidam studiosè nimis collegisse rumusculos omneis in Epicurum ventilatos, dissimulatis intereà iis, quæ seu vera, seu fide digna aut compererat, aut comperire potuerat. Verba sanè quæ obiiciuntur, nullo modo exstant in tota serie testamenti, quod apud Laërtium conseruatum integrum est. Seu verò testamento, seu codicillis Epicurus illud mandasset, Cicero non prætermisisset, qui curiosè adeò obseruauit Epicuri omnia,

lib. 3. de nat. Deor.

l. 2. adu. Col.

lib. 1. de fin.

omnia, quibus posset disciplinam illius coarguere. Heinc nihil necesse refellere comparationem Epicuri cum Sardanapalo, cæterisve similibus; maximè cùm perspicuum sit, eos, qui huiuscemodi comparationes instituunt, longè prorsùs abesse ab ea Epicuri sobrietate, quæ superiùs descripta est.

LIBER SEPTIMVS

DE OBIECTA EPICVRO VENERE.

CAPVT PRIMVM.

Declamatur in Epicuri Hortum, quasi in Lupanar infame.

VIDETVR imprimis Epicuri hortus, fuisse quasi prostibulum, quò Scorta Græciæ conuenirent. Ecce enim partim à Plutarcho, *lib.2. adu. Col.* partim à Laërtio, partim à Cleomede recensentur *lib. 10.* meretrices Leontium, Themista, Philænis, Nicedium, *lib.2.c.1.* Erotium, Hedia, Marmarium, Bodium, Phædrium; præter Cyzicenam illam meretricem, quâ communi iure cum Polyæno Epicurum fuisse in hortulo vsum Plutarchus testatur. Scribitur porrò *loc.cit.* apud Laërtium Epicurum simul, atque Metrodo- *loc.cit.*

rum rem habuisse cum eisdem meretricibus; ac nominatim cum Leontio. Ac ne munus quoddam ad Lupanar necessarium deesse posset, ibidem adiicitur, vnum ex memoratis illis Epicuri fratribus lenocinium exercuisse. Cùm autem Clemens Alexandri-
libr. 2. Strom. nus sapientem in Horto quaternionem cum meretrice memorat, significare, opinor, vult Epicurum, Metrodorum, Polyænum, Hermachum, ac meretricem Leontium. Vt verò de ipsa Leontio, quoniam
lib. 13. euasit præ cæteris celebris, aliquid adiiciam, Athenæi verba hæc sunt: *Iste igitur Epicurus amicam habuit Leontium, quæ propter artem meretriciam rumore crebro celebrata est. Hæc verò cùm Philosophiæ cœpisset operam dare, scortari non destitit; sed in hortis rem habuit cum Epicureis omnibus, ac propalàm cum Epicuro; adeò vt ipse fuisse se multùm de ea sollicitum in suis ad Hermachum Epistolis declarauerit.* Non memoro heic Danaën huius Leontij filiam scortatam similiter fuisse, exstitisseque nominatim Sophronis Ephesij amasiam, vti apud eumdem Athenæum est. Possemus iam adtexere, quod superiùs attigimus circa nocturnam illam Philosophiam, synagogenque mysticam. Siquidem præter comessationes, & compotationes possunt ea intelligi, quæ in nocturnis Bonæ Deæ sacris patrari quondam obiecta sunt: Et non ineptè quis intelligat
loc. citat. ex hoc contubernio desumptum, quod Plutarchus scribit Corniadem quasi ex Ephemeride repetere solitum, quoties cum Hedia, & Leontio rem habuisset, Thasium bibisset, opiparè cœnasset. Ex hoc certè esse

esse videtur cur Epicurus iterùm cum Sardanapalo conferatur, dum inter scorta purpuram nens, sua illis pensa distribueret. Cur item illud sodalitium comparetur gregi sociorum Vlyssis, ac iam à nostrorum plerisque dictæ Magorum Synagogæ. Cur denique hortus Epicuri similis dicatur Circes, Augiæque stabulis, & vt nostrorum plerique declamant, Paradiso illi Mohammedis, in quo, vt ipse Mohammedes (ex vulgari versione) ait: *Quicquid volunt beati prᴂstò est, & quascumque, & quomodocumque volunt, voluptates habent, & qualiter, & vbi, & quando, & quantum, & quoties volunt, sine mora, & difficultate. Ita quidem, vt quas hîc vxores habuerunt fideleis, habeant & illîc; cæteræ concubinæ erunt; ancillarum verò non erit numerus*, &c. *dial. cum sap. Iud.*

CAPVT II.

Iterùm Epicuri amores, & accepta ex iis damna.

SEd vt specialiùs aliquid circa Epicuri amores dicamus, exstat ecce apud Laërtium velut fragmentum Epistolæ, quam ille ad Leontium scripsit: *lib. 10.* Παιὰν ἄναξ, φίλον Λεοντάριον, οἵου κροτοθορύβου ἡμᾶς ἐνέπλυσας (sic enim videtur meliùs apud Suidam, quàm ἐνέπλυσεν apud Laërtium legi) ἀναγνόντας σου τὸ ἐπιστόλιον, *O Regem Apollinem, chara Leontiola, quo nos tumultuoso plausu impleuisti, tuam legenteis epistolulam.* Quo loco sibi quis penè persuadeat audire illas delicatulas Poëtarum cantillationes,

Pande puella; pande capillulos, &c.

Vt adpareat verò Epicurum ad extremum vſque ſenium deperiiſſe Leontium, cùm ipſa eius moroſitatem ægerrimè interim ferret, exſtat ecce in ſerie Epiſtolarum Græcanicarum Epiſtola quędam Leontij ad Lamiam ex ſecundo libro Alciphronis, hocce initio : οὐδὲν δυσαρεστότερον, ὡς ἔοικεν, ἐστὶ πάλιν μειρακιευομένου πρεσβύτου· οἷά με Ἐπίκουρος οὗτος διοικεῖ, πάντα λοιδορῶν, πάντα ὑποπτεύων, ἐπιστολὰς ἀδιαλύτους μοι γράφων· ἐκδιώκων ἐκ τοῦ κήπου· μὰ τὴν Ἀφροδίτην, εἰ Ἄδωνις ἦν, ἤδη ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἔτη· οὐκ ἂν αὐτοῦ ἠνεσχόμην, φθειριῶντος, καὶ πολυνοσοῦντος (puto, pro φιλονοσοῦντος) καὶ καταπεπιλημένου, δὲ μάλα πόκοις, ἀντὶ πίλων, &c. *Nihil eſt, vt mihi videtur, repuerаſcente ſene importunius : Quo ſanè modo erga me Epicurus iſte ſe habet, omnia improbans, omnia in ſuſpicionem vertens, literas ad me ambagioſas ſcribens; abacturus ſanè ex horto ipſam Venerem, tametſi Adonis foret, natus iam, vt eſt annorum octoginta. Abſit illius amore tenear, qui & ſcatet pediculis, & planè morbidus eſt, contractus præ ſenio, nec iniuriâ vellera geſtans pro pileis*, &c. Verùm vt ad amatorias Epicuri ipſius Epiſtolas redeam, idem Laërtius iſtud ad Themiſtam Leontei vxorem ſcriptum ab ipſo memorat, οἷός τε, φησὶν, εἰμὶ, ἐὰν μὴ ὑμεῖς πρός με ἀφίκησθε, αὐτὸς τρικύλιστος, ὅπου ἂν ὑμεῖς, καὶ Θεμίστα παρακαλῆτε, ὠθεῖσθαι. *Is ſum, qui niſi vos ad me acceſſeritis, quò me cúmque vos, & Themiſta euocaueritis, poſſim, vel ſæpiùs volutatus, impelli.* Ac paulò poſt idem Laërtius : Rursùm, inquit, ad Themiſtam ſcribens, adhortandum eſſe ipſam putat, vti ait

not. in 10. Laert.

loc. cit.

ait Theodotus in libro præſertim quarto contra Epicurum. Addit Laërtius ſcripſiſſe eumdem ad alias quoque meretrices. Sed ecce quid ad Pythoclem formoſum adoleſcentem, ſcriptum ab illo referat, Καθεδοῦμαι, φησὶ, προσδοκῶν τὴν ἱμερτὴν, καὶ ἰσόθεον σου εἴσοδον. *Sedebo, inquit, opperiens exoptatum tuum, & veluti Dei alicuius, ingreſſum.* Pythocles hic eſt, quem natum annos duodeviginti Plutarchus ſcribit fuiſſe monſtroſè ab Epicuro deprædicatum, cuìque, muliebria cùm pateretur, fuerit apprecatus vt omnia ſine reprehenſione, inuidiâque contingerent. Ad eumdem puerorum amorem pertinere poſſunt blandulæ illæ appellationes, vt cùm Epicurus ex eodem Plutarcho diminutâ, ac infractâ voce Coloten vocare conſueuit Κολωταρᾶν, καὶ Κολωτάριον, *Colotulum, & Colotillum.* *lib. 1. adu. Col.* *ibid.*

Adtexi iam poſſet obiecta Epicuro deſidia, quæ, præter hortorum ad delicias comparatorum amœnitatem, impromptu cauſſa eſſe videatur quamobrem fuerit tantoperè ad venerea intemperans. Sed adnotare ſolùm iuuat, cùm ex molli deſidia, adiunctâque intemperantiâ notum ſit corpus effici enerue, fluxum, effœminatum; nihil mirum videri, ſi corpus Epicuro contigerit, cuiuſmodi ſuprà obſeruauimus deſcriptum à Suida fuiſſe. Heinc cùm Plutarchus obiiciat nihil profuiſſe nec Epicuro, nec Epicureis ad decantatam illam corporis εὐστάθειαν *bonam affectionem*, ſeu *probam conſtitutionem*, quòd omnem actionem deuitauerint, quæ honoris ſtudium attine- *lib. de ſan. tuen.*

in Epic. ret; augeri id ſanè videtur ex eo, quod apud Suidam legimus, Epicurum fuiſſe adeò miſerabiliter corpore affectum, vt ſurgere per multos annos è lecto non potuerit. Omitto autem quod Stoici, vt ex Cicerone iam retulimus, extremos illos Epicuri morbos ad hanc quoque ſpeciem turpioris intemperantiæ retulerint. lib. 7. fam. ep. 26.

CAPVT III.

Abactus proinde Epicurus è Philoſophorum choro.

ATque ex his tandem arguitur Epicurum videri indignum, qui Philoſophorum adſcribatur cœtui. Prætereo enim quæ ex Cleomede ſuperiùs relata ſunt, cùm Epicurum abigeret exPhiloſophorum choro.Prætereo vt ab Epicteto,Hierocle, & aliis relegatus potiùs ſit ad Cinædos, & meretrices. Alia
Orat. 2. vt attingam, Themiſtius patrem ſuum commendans: *Jlle*, inquit, *Epicurum quàm-celerrimè è catalogo dimittebat,vnguento in caput ipſius effuſo, vt qui amans eſſet voluptatis. Epicuri*, inquit Maximus, *ne nomen quidem ipſum fero. Neque enim Philoſophiam admitto, quæ laſciuiat, vti neque Jmperatorem, qui diſcedat ex acie.* Ipſe Lactantius, cùm aliàs ſæpe Epicurum ſtultitiæ damnet, tum relatis illis iam antè citatis ex Lucretio verſibus,
lib. 3.

Qui genus humanum ingenio ſuperauit, & omneis
Præſtinxit,

Præstinxit, stellas exortus uti ætherius Sol,
Subdit: *Quos equidem versus nunquam sine risu legere possum. Non enim de Socrate, aut Platone hoc saltem dicebat, qui velut Reges habentur Philosophorum; sed de homine, quo sano & vigente nullus æger ineptiùs delirauit.* lib. 3. cap. 17.
Sed ne id genus plura consecter, obseruo solùm quod Arcesilas apud Laërtium interrogatus, *cur homines ex cæteris ad Epicureos, ex Epicureis autem ad cæteros non migrarent*, respondit: *Quoniam ex viris quidem galli fiunt; ex Gallis verò viri non fiunt.* Alludens scilicet ad Gallos sacerdotes Cybeles exsectos, & effœminatos. Et possent quidem benè multi hoc loco enumerari ex Epicuri familiâ qui Philosophiæ asperserint labem: sed omnium instar esse potest ille ex Seleucia Diogenes, cuius iam antè facta est mentio. lib. 4.
Scilicet narrat Athenæus quemadmodum ille à Rege Alexandro petierit, obtinuerit, ac deinde Lysiodo meretrici, quam deperibat, dono dederit tunicam purpuream, aureámque coronam virtutis effigie insignem. Itemque, quemadmodum in conuiuio celebri risus ingens fuerit excitatus, vbi hisce insignibus exornata muliercula apparere iussa est; cùm vix tamen Philosophus eius laudandæ faceret finem. Ad hunc locum spectat quod memorant Suidas, Ælianus, & alij Epicureos fuisse à Romanis publico Senatus decreto expulsos, itemque à Messeniis, quod Adolescentum corruptores essent, ac propter mollitiem, & impietatem, commacularent Philosophiam. Addunt verò illis eiectis (quod quidem fieri antè lib. 5. in voc. Epic. lib. 9. var. hist. cap. 12.

Solis occaſum oportuit) iuſſiſſe Meſſenios, & à Sacerdotibus templa luſtrari, & à Timuchis vrbem purgari; quaſi ſcilicet à piaculis, ſordibúſque liberam factam. Referunt etiam vt Lyctij appellenteis illûc Epicureos abegerint, lege apud ipſos lata, *vt effœminatæ, degeneris, & turpis ſapientiæ inuentores, atque adeò Diis inuiſi homines per præconis vocem Lycto pellerentur: ſi verò quis eò venire auderet, ac legem iſtam contemnere, is in cataſta vinctus teneretur diebus* XX. *prope Curiam, & nudus melle, ac lacte perfuſus apibus, & muſcis intra illud tempus fieret pabulum, eôque exacto, ſi ſuperſtes eſſet, veſte indutus fœmineâ è ſaxo præcipitaretur.* Vt verbo dicam, ſic Apollinaris: *in epithal.*

Aſt Epicureos eliminat vndique virtus.

CAPVT IV.

Epicurum caſtè vixiſſe docetur.

HAbes huc-vſque quid Epicuro circa Veneream intemperantiam poſſit maximè obiici. Placet porrò initio ſtatim his omnibus opponere teſtimonium viri & docti, & ſancti, quem meritò innumeræ obloquentium turbæ præferendum cenſeas. Is eſt Gregorius Nazianzenus, qui cùm in ſuis Iambicis continentiam aliquorum Philoſophorum commendaret, de Epicuro ſic cecinit: *Iamb. 18.*

Ipſam voluptatem putauit præmium
Epicurus exſtare omnibus laboribus,

Mortaliumque

Mortaliumque tendere huc bona omnia.
Ac ne ob voluptatem improbam, hanc laudarier
Quis crederet, moderatus, & castus fuit,
Dum vixit, ille, dogma moribus probans.

Nihil ſanè hoc elogio illuſtrius; demonſtrat enim vt Epicurus non modò caſta docuerit (ſcilicet aliam voluptatem, quàm Veneream, damnatamque defendendo) ſed caſtè etiam vixerit, hoc ipſo arguens ſe voluptati obſcœnæ non patrocinari. Subſcribit porrò Seneca, cùm de Epicuro loquens: *Mirum eſt*, inquit, *aliquid fortiter dici ab homine mollitiem profeſſo: ita enim plerique iudicant. Apud me verò Epicurus eſt, & fortis, licet manuleatus ſit.* Verumtamen quid Epicurus ſeu docuerit, ſeu dixerit, ſuo referendum eſt loco, vbi ſcilicet quemadmodum ille amores tam mulierum, quam puerorum penitùs damnauerit; cùm & intereà ſufficere poſſit, quod ex Epiſtolâ ad Menœceum ſuperiùs iam relatum eſt, *Non enim puerorum, mulierúmque fruitiones*, &c. De moribus heic agimus, quos etiam caſtos non diffitentur, qui opiniones ipſius fuiſſe impudicas exiſtimant. Vnus audiatur Cicero: *dicet*, inquit, *aliquis: Quid ergo? tu Epicurum exiſtimas iſta voluiſſe, aut libidinoſas eius fuiſſe ſententias? Ego verò minimè: video enim ab eo dici multa ſeuerè, multa præclarè. Itaque, vt ſæpe dixi, de acumine eius agitur, non de moribus. Quamuis ſpernat voluptates eas, quas modò laudauit, ego tamen meminero quod videatur ei ſummum bonum*, &c. Quamobrem tametſi ſuppoſuerimus Epicuri doctrinam fuiſſe obſcœnam, &

epiſt. 33.

3. Tuſc.

exsibilandam (quod suo, vt recepimus, loco declarabimus, quàm à vero abhorreat) adhuc tamen quod spectat ad vitam, & mores, continentissimus exstitit. Certè cùm audis Ciceronem memorare Epicurum aspernatum fuisse voluptates, est quòd putes Metrodorum seriò de se, & Epicuro dixisse, quod Plutarchus alicubi refert, videlicet, *in voluptates corporis se inspuere.*

lib. 2. adu. Col.

Postremò verò, vt habeas testimonium ab inimico, atque ideò omni exceptione maius, ecce vt Chrysippus de Epicuro senserit. Scribit Stobæus, *quempiam fuisse, qui & non iri captum amore virum sapientem dixerit, & ipsius Epicuri exemplo inter cæteros id probârit: Chrysippum autem contradixisse, & Epicurum quod attineret, excepisse nihil ex eius exemplo concludi, quoniam foret* ἀπαθητος, *sensu* (seu passione concupiscibilis appetitus) *carens.* Quo loco vides Epicurum tum citari ab aliis in exemplum continentiæ, quæ sit viro sapiente digna: tum aduersarium eius Chrysippum non negare eius continentiam, sed illam solùm tribuere stoliditati, potiusquàm virtuti; quòd vt nihil aliud, saltem fidem facit Epicurum incontinentem, libidinosumve non fuisse. Hæc porrò Chrysippi redargutio cum ea consonat, qua Galenus Epicurum taxat, non sanè circa nimium, sed circa nimis parcum Venereorum vsum; cùm, vt iam antè meminimus, censuit *ipsum nunquam prodesse, multùmque esse nisi & noceat;* verùm hac de re alibi. Adnoto heic solùm nihil esse mirum si Chrysippus existimârit hominis

serm. de Ven. & am.

in 3. Epid. com. 1.

hominis esse stupidi, ac bardi amore non capi; contrà verò amore capi solertis esse, ac ingeniosi; quando se ipse hac ratione factóque ipso planè solertem, ingeniosúmque esse probauit. Sanè, ne cætera consecter, legitur ecce apud Laërtium turpia, ac infanda scripsisse. Quippe *in commentario de antiquis physiologis, quæ de Ioue, & Iunone tradit, turpiter confingit,* (verba sunt Laërtij) *sexcentis versibus ea scribens, quæ nemo ne ore quidem inquinatissimo scriberet. Turpissimam enim, vt aiunt, illam scribit historiam (tametsi laudat vt Physicam) scortis potiùs, quàm Diis congruentem, ac præterea ab iis, qui de tabulis scripserunt, alienam. Neque enim apud Polemonem, neque apud Hypsicraten, ac ne apud Antigonum quidem inueniri, sed ab eo confictam esse. In libro autem de Republica, etiam cum matre, & filia, ac filio commiscere corpus concedit.* Hæc, & plura sunt quæ Chrysippo attribui scribit Laërtius. lib. 7.

CAPVT V.

Purgatur Epicuri Hortus ab infamia ex mulieribus.

CVm itaque Epicuri mores nihil impudicum habuerint, existimare par est non fuisse Hortum ipsius infame lupanar, tametsi mulieres nonnullæ commoratæ in illo sint. Vel omnes enim, vel certè plures ex iis, quæ enumerantur, cum Epicuro sunt

conuersatæ, non vt se prostituerent, sed vt cum eo philosopharentur. Scilicet hoc nouum non fuit, vt ingenuæ, præstantesque ingenio fœminæ in Philosophorum scholas æquè, ac viri conuenirent. Ecce enim in Academia auditrices Platonis fuerant, & Lasthenia Mantinica, & Axiothea Phliasia, perinde ac Xenocrates, Aristoteles, & alij viri, vt Laërtius memorat, adiiciens Axiotheam virili etiam habitu, ex Dicæarcho, fuisse indutam; cùm addat easdem quoque fuisse Speusippi discipulas. Enimverò Pythagoras, nonne mulieres plurimas in disciplinam suam admisit, quemadmodum Porphyrius, Iamblichus, & alij scripsere? Nonne etiam ex Laërtio plurimi vxores suas erudiendas ipsi tradiderunt, quæ Pythagoricæ dictæ sunt? Ex harum fortè numero ipsa quoque Theano fuit; quippe quam nonnulli voluerint vxorem fuisse cuiusdam Brontini, Pythagoræ verò exstitisse non vxorem, sed discipulam. Quid memorem id etiam moris consequutis sæculis fuisse. Audi enim Porphyrium de præceptore suo loquentem: *Audiebant Plotinum etiam mulieres nonnullæ, admodùm sapientiæ eius deditæ, quarum in numero erat Gemina, in cuius etiam laribus habitabat. Item Geminæ huius filia nomine similiter Gemina. Amphichia quoque Aristonis filia, & filij Iamblichi vxor. Multi quin-etiam viri, multæ & mulieres generis nobilitate pollentes, cùm mortis iam propinqui essent, liberos suos tum mares, tum fœminas vnà cum omni substantia Plotino, tanquam sacro cuidam, diuinóque custodi tradebant, atque commendabant.*

lib.3. *lib.4.* *in vi. Pyth.* *lib.8.* *in vi. Plot.*

Quocirca

Quocirca Plotini domum plenam iam puerorum, virginúmque videres, &c. Hæc commemoro, vt intelligas haud abſimilem Epicuri ſcholam, quemadmodum intelligi vel ex vno eius Teſtamento liquet. Atque, vt cætera omittam, potuerunt illæ fœminæ cum Epicuro conuerſatæ Pythagoricarum inſtar, vxores eſſe commorantium etiam cum ipſo familiarium. De Themiſtâ certè, quòd fuerit Leontei vxor, perſpicuum eſt. Leontium quoque tametſi fuerit Metrodori concubina, pro more tamen patrio vxoris inſtar illi eſſe potuit, quemadmodum fuerat Ariſtoteli Herpyllis, ex qua ſuſceptus Nicomachus. *Laërt. lib. 5.* Porrò, vt Leontium, ſeriò Philoſophiæ operam dediſſe agnoſcas, repetendum id ſolùm eſt, quod ſuperiùs attigimus, videlicet habuiſſe illam, vnde librum aduersùs Theophraſtum Philoſophum ſcriberet. Et ne quis putaret ipſam quidpiam ſolùm effutiiſſe muliebriter, teſtatum fuiſſe M. Tullium, opus huiuſmodi conſcriptum *ſcito ſermone, & Attico*: *lib. 1. de nat. Deor.* Quibus verbis, & eruditio, & elegantia indicatur. Quin-etiam ſcribit Plinius Leontium Epicuri cogitantem depictam fuiſſe; *lib. 35. c. 11.* vt ipſam nempe intelligamus Philoſophicis meditationibus deditam. Quippe ſi illa meretrix fuiſſet, profectò non cogitabundam, ſed ſubſultanti oris habitu mulierem pingi oportuerat. Vt agnoſcas etiam Themiſtam philoſophatam ſeriò fuiſſe, notandum ſolùm eſt Lactantium, cùm philoſophari *lib. 3. c. 24.* neget fœminas, vnam tamen excipere ex omni memoria Themiſten: & Ciceronem ita illius ſuſpexiſſe

ſapientiam, vt in L. Piſonem agens,ironicoſs dixerit: *licèt ſis Themiſtâ ſapientior:* Nempe eo ſenſu, quo mox antè: *Tu eruditior, quàm Piſo* (auus ſcilicet prænomine Marcus) *prudentior, quàm Cotta, abundantior conſilio, ingenio, ſapientiâ, quàm Craſſus.*

Ediſſerendum fortè heic eſſet, admitti-ne, vt ſunt imbecilla fœminarum ingenia ad Philoſophiam debeant? Sed paucis, conſtat non ſine inuidia poſſe arceri à Philoſophia, ſeu ſummi boni proſequutione, adeptioneque felicitatis, ſi quę iudicio, & affectu philoſophico fuerint: cùm & eiuſdem nobiſcum naturæ participes, eaſdem nobiſcum doteis poſſideant, & pleræque ingenij acumine, ac robore præſtent viris plurimis, etiam ex iis, qui exiſtimant ſe optimè philoſophari. Atque id quidem, vt experientiā plurimarum Heroidum, vereque doctarum prætercam, (quas inter ſemper eminebit, quæ rarâ noſtri ſæculi felicitate effloreſcit Vltraiectenſis illa puella Anna Maria Schurmana, omni genere non virtutis minùs, quàm eruditionis ornatiſſima) prætereamque etiam, ſi Plato voluit mulieres perinde ac viros ſeſe immiſcere Reipublicæ, non eſſe quod eædem à rerum ſpeculatione prohibeantur. Deinde quæri id etiam poſſet, annon imbecillum videatur caſtitatis præſidium in tanta familiaritate commiſceri fœminas viris. Verùm, vt contendere nolim rem ſe in illa conſuetudine perinde habuiſſe, vt ſi quiſpiam marmoribus copulauiſſet marmora, (puta cum magno temporibus illis non daretur vitio, ſi quis à ſe nihil humani alienum

lib. 5. de Rep.

num esse arbitraretur, ac damnatum solùm haberetur etiam à Philosophia, si quispiam intemperanter, cumq́ue legum, sanitatis, ac famæ dispendio sese Venereis dederet) ita potuit tanta in illa conuersatione esse moderatio, vt peccatum nihil fuerit aduersùs temperantiam; maximeq́ue, cùm tanta illeic coleretur sobrietas, quæ inimica est Veneris; & cùm ipse qui præerat, instituebatq́ue Epicurus, sic continens foret, vt iam diximus, & aduersùs Venerea ita declamaret, vt aliàs dicemus.

Dices, si Epicurus cœlibem, continentemq́ue vitam traduxit, ac neque vxorem, neque concubinam habuit; cur non eandem rem familiaribus, ac Metrodoro præsertim persuasit? Ratio esse potuit, quia fragilitati illorum consuluit, nec iugum ipsis imponere, quantum subire ipse, vòluit. Sic visum superiore libro; cùm ipse dietim non toto asse pasceretur, concessisse Metrodoro, qui non tantùm profecerat, vt pasceretur toto.

Postremò, quòd Leontium non negetur fuisse Metrodori concubina; disquirendum esset an id fuerit Horto, seu Epicureo contubernio indecorum. Sed notum satis supérque est, vix Philosophum vllum celebrari, cuius concubina aliqua non memoretur. *lib.13.* Rem habes fusè ab Athenæo, inter cæteros demonstratam. Et cùm res temporibus nostris diffamata iam fuerit, exstant tamen leges Ciuiles, & Canonicæ, ex quibus euincitur fuisse aliter à maioribus nostris vsurpatum. Quod quidem attingo, non sanè, vt vitio

l. in concubin. ff. de concub. Dist. 34. c. 5. ibid. can. 4.

quæratur patrocinium; ſed vt intelligas tantò minùs damnari poſſe concubinarum vſum apud Ethnicos, quantò olim, per ea, quæ nobis morum, pietatíſque principia, regulǽque ſunt, prohibitus minimè fuit. Nihil heic adiiciendum eſt de nocturno illo conuentu; cùm ex dictis ſuperiùs conſtet rem eſſe commentitiam. Illæ omnes comparationes cum Sardanapalo, cum Sociis Vlyſſis, cum Augiæ ſtabulo, cum Paradiſo Mohammedis, declamationes meræ ſunt. Quod ſpectat ad Corniaden, non fuit ille Epicureus: ſed Plutarchus ſolùm innuit non debere virum ſapientem ſimileis res turpeis cogitatione repetere, vt faciebat Corniades, homo ſcilicet perditus, quem etiam ab Epicuro improbatum non obſcurè colligitur ex ipſo Plutarchi contextu.

CAPVT VI.

Refelluntur Epicuri amores, & damna ad ipſos relata.

RESpondendum ad ea reſtaret, quæ ex Plutarcho, Cleomede, itemq́ue ex aliis apud Laërtium obiecta ſunt: Sed & notum ex antè-dictis quâ mente illi animati aduersùs Epicurum fuerint; & repetitum eſt aliquoties, vt Laërtius dixerit inſanos, qui talia comminiſcerentur. Sanè quod attinet præſertim ad amatorias Epiſtolas, nemo ambigat illas ex iis fuiſſe, quas Diotimus Stoicus Epicuro impoſuit. Ac de Leontio,

Leontio, & Themiſtâ, quarum altera concubina, altera vxor familiarium fuerit, res ipſa planè reclamitat; maximè verò cùm Laërtius referat hanc commentationem ad obtrectatorum inſaniam. Opinor autem, ſi Laërtius recitatam ex Alciphrone Leontij Epiſtolam habuiſſet ad manum, idem de ea fuiſſe laturum iudicium. Nempe ſiue Alciphron ipſe, ſiue alius confinxerit, apparet ſanè captata nimis, affectataque declamitatio. Heinc non memoro vt Leontium, veluti etiam Metrodorus, ante Epicurum diem obierint, cùm Epicurus filij ipſorum Epicuri nomine, tanquam pupilli in teſtamento, & meminerit, & curam habuerit; vt intelligas quî Leontium ſcribere ad illum potuerit, & iam quidem octogenarium; cùm ipſi Epicurus ſuperuixerit, ac deinceps obierit, vix annum egreſſus ſeptuageſimum primum. Quod ad Pythoclem attinet, cæteróſque adoleſcenteis, parem cauſſam Laërtius facit, cùm ex eadem inſania Epiſtolas depromptas refert. Et certè cùm Pythoclem ipſum, ac etiam Menœceum, & alios Epicurus ita ad philoſophandum, excolendumque virtutes, ac nominatim continentiam adhortatus fuerit, vt quæ ſuperſunt Epiſtolæ partim integræ, partim per fragmenta, declarant; longè omnis ſuſpicio euaneſcit, aboleturque. Niſi porrò Stoici fateantur potuiſſe illa de Epicuro præter verum, ac ius euulgari, quid dicent ad ea, quæ de ipſo quoque Zenone in vulgus abierunt? Antigonus enim Caryſtius (Athenæo referente) in eius vita ſcriptum reliquit, vt pueris ſemper ſit *lib. 13.*

lib. 7. vſus, nunquam verò fœminâ; tametſi Laërtius ſcribat ſemel, aut bis ancillulâ vſum, ne mulierum oſor eſſe videretur. Sed & niſi ad locorum, temporumque conſuetudinem; aut, quod magis placet, ad maleuolorum, & ſycophantarum calumnias confugere liceat, quænam excuſatio prætexetur iis, quæ vulgò de Socrate, cæteríſque ſanctiſſimis Philoſophorum circumferuntur? Nam vt nihil dicam de Xenophonte, *lib. 2.* qui vt puerum Cliniam deperierit, apud Laërtium ſcribitur; Vt nihil item de cæteris, quos longum foret enumerare: nonne ruborem excitabunt, quæ de Philoſopho habito diuino iactantur? Vides quid ipſe Apuleius, quanquam fuerit Platonicus, non diſſimulet à Platone ſcriptum. Inter cætera enim amatoria *Apol. 1.* legitur ſcripſiſſe ad Aſtera puerum:

Aſtra vides; vtinam fiam, mi Sidus, Olympus,
Vt multis ſic te luminibus videam.

Et ad Dionem,

Ciuibus ingenti in patria laudate, iaces nunc,
Qui inſanum me animi reddis amore, Dion.

lib. 3. Plura habet Laërtius circa amores Alexidis, Phædri, aliorum, quos Plato deperierit; ſed præſertim *lib. 19. c. 11.* illud, τὴν ψυχὴν Ἀγάθωνα φιλῶν, &c. quod tum Agellius, tum Macrobius redditum memorant latinè pluſcu- *lib. 2. Saturn. c. 2.* lis illis verſibus.

Dum ſemibulco ſauio
Meum puellum ſauior, &c.

Vt iam de obiecta Epicuro deſidia dicatur, nihil neceſſe eſt præmittam de amœnitate hortorum;

Quaſi

Quaſi nempe illa comparetur ſolùm, vt libidinum ſit illectamentum, & non potiùs vt philoſophantium animus exhilaretur, ac mirâ quadam alacritate ſeu ad meditandum, ſeu ad diſſerendum excitetur, ex pulcritudine illa varietateque arborum, herbarum, foliorum, florum, vmbrarum, riuulorum, volucrum, ſuſurrorum, ambulacrorum, & ſi quæ ſunt huiuſmodi. Profectò, & hoc Epicuro non fuit peculiare, vt ſeu in horto philoſopharetur, ſeu hortos ad philoſophandum Sectatoribus relinqueret ſuis. Nam & Plato, & Sectatores habuêre hortum in Academiâ emptum ab Anniceride; cùm ille etiam in horto, qui fuit apud Colonum, philoſophatus dicatur. Rurſus Theophraſtus ſuo teſtamento hortum, ædeiſque adiacenteis amicis, qui philoſophari in illis optarent, conceſſit, vti apud Laërtium eſt; qui rursùs aliquoties eiuſdem horti meminit, cùm ſucceſſorum vitam deſcribit. Quod ſupereſt, otium liberale fuit, non ſegnis deſidia, exactum in hortis Epicuro tempus. Et certè vel ſola librorum ab Epicuro conſcriptorum multitudo, ac varietas, ſatis magno eſt argumento ipſum non mollitie, ignauiâ, languore totos dies obtorpuiſſe: ſed integram potiùs ætatem impendiſſe Philoſophiæ. *Otia*, inquiunt, *dant vitia*; verùm hoc de ſegnitie illa intelligitur, quâ piger vel dormit in vtramque aurem, ſtertitque quantum deſpumare Falernum ſufficiat; vel ad nequitiam animum componit, ſeſeque ipſo abutitur; non autem de vacatione illa, quâ quis ſibi feriationem à negotiis, rebúſque

Laert. lib. 3.

lib. 5.

ibid.

gerendis procurat, vt animus curis solutior inquirendæ veritati studeat, seu, quod est idem philosophetur. Sed de hoc otio plura aliàs, cùm etiam declarabimus non esse ipsum caussam morborum, vti vulgò existimatur, aut præmaturi obitus. Hoc porrò attingo vt iam innuam, si Epicurus imbecillus, si morbis obnoxius fuit, si maximis doloribus discruciatus interiit, non hæc fuisse damna ex vlla ipsius seu inertiâ, seu nequitiâ, ac libidine consequuta; sed constitutionis fuisse vitium, quod in ipso ortu ex parentibus acceptum non valuerit satis vllo studio seu tollere, seu emendare. Id vnum quod præstare potuit, generosè præstitit, dum tantâ constantiâ dolores, ac mortem ipsam tolerauit. Quocirca ne tempus teratur in refellendo vel Suidam, vel alios illos apud Laërtium, *lib. 5. Tusc.* audire præstat Ciceronem, dum commendat extremam illam Epicuri constantiam: *Ordiamur*, inquit, *ab eo, si placet, quem mollem, quem voluptarium dicimus. Quid? is tibi mortem-ne videtur, an dolorem timere? qui cùm diem, quo moritur, beatum appellat, maximisque doloribus affectus, eos ipsos inuentorum suorum memoriâ, & recordatione confutat. Nec hoc sic agit, vt ex tempore quasi effutire videatur: De morte enim ita sentit*, &c. *lib. 9. de vit. su.* Præstat & M. Antoninum, apud quem verba Epicuri sunt, Ἐν τῇ νόσῳ, οὐκ ἦσάν μοι αἱ ὁμιλίαι περὶ τῶν τοῦ σωματίου παθῶν, οὐδὲ πρὸς τοὺς εἰσιόντας τοιαῦτά τινα ἐλάλουν, ἀλλὰ τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν διετέλουν· καὶ πρὸς αὐτῷ τούτῳ ὅλος, (ita videtur pro ὢν, πῶς) ἡ διάνοια μὴ μεταλαμβάνουσα (videtur, pro συμμεταλαμβάνουσα) τῶν ἐν τῷ

σαρκιδίῳ κινήσεων, ἀτάρακτος ὤν (vi detur, pro ἀταρακτοῦσα) τὸ ἴδιον ἀγαθὸν τηροῦσα· οὐδὲ τοῖς ἰατροῖς ἐμπαρεῖχον καταφράττεσθαι, ὥς τι ποιοῦσιν, ἀλλὰ ὁ βίος ἤγετο εὖ, καὶ καλῶς. *Dum morbo tenerer, familiares ſermones non erant mihi de doloribus, quos tum perpetiebar in corpuſculo; neque cum iis, qui accedentes inuiſebant me, biſce de rebus quicquam loquebar; ſed in diſſerendo de rebus naturæ præcipuis deterebam tempus. Cúmque ad hoc intentus forem, ipſa interim mens motionum in corpuſculo excitatarum non particeps, imperturbata, ac bonum ſuum intemeratum ſeruans, conſtabat. Quin-etiam ne Medicis quidem tanquam remedia adhibendo quidpiam præſtituris permittebam me; & vita nihilominùs non malè, neque indecorè congruebat.* Cui profectò loco accommodari poteſt quod habet alia occaſione idem Epicurus apud Senecam, dum, *Magnificentior*, inquit, *mibi crede, ſermo tuus in grabato videbitur, & in panno: Non enim dicentur tantum illa, ſed & probabuntur.* epiſt.20. Itemque Senecam, dum poſt commendatam illam epiſt.66. Epicuri de Sapientiâ, ac beatâ vitâ in Phalaridis taurum deſcenſura ſententiam, de qua dicendum aliàs, tum multis interpoſitis, memorat *illam malæ valetudinis, & dolorum grauiſſimorum perpeſſionem, in qua,* inquit, *Epicurus fuit illo ſummo, ac fortunatiſſimo die ſuo: Ait enim ſe veſicæ, & exulcerati ventris tormenta tolerare, vlteriorem doloris acceſſionem non recipientias eſſe nihilominùs ſibi illum beatum diem: beatum autem agere, niſi qui eſt in ſummo bono non poteſt.* Et ſtatim: *non poteſt dici hoc non eſſe par maximis bonum, quod beatæ*

vitæ clausulam imposuit, cui Epicurus extremâ voce gratias egit.

CAPVT VII.

Restituitur Epicurus in Philosophorum chorum.

NVnc, quòd Epicurus abactus è Philosophorum choro à benè multis esse videatur, nihil profectò mirum est. Alij enim ex studio Sectæ malè affecti in ipsum fuêre, vt Epictetus, Cleomedes, alij, præter Stoicos illos antiquiores. Alij seu ignorauerint, seu dissimulauerint quanta fuisset in Epicuro seu doctrinæ castimonia, seu vitæ continentia; præ quadam tamen festiuitate, virum perinde exceperunt, ac si fuisset tam moribus, quàm dogmatibus voluptarius; vt Pater ille Themistij. Alij, cùm feruore quodam declamationis abriperentur, facilè eò delapsi sunt, vt de Epicuro sermonem haberent iuxta vulgarem sententiam, quemadmodum Maximus Tyrius. Alij pro studio virtutis, affectúque pietatis sic expedire iudicauerunt; vt nonnulli sanctorum Patrum, quibus accensetur Lactantius. Enimverò, quid putas est dicendum de Arcesilâ Epicuri contemporaneo? Idem profectò, ac fortè peius, quàm de ipsis Stoicis. Imprimis quippe Arcesilas ex eo oderat Epicurum, quòd cùm auram popularem insolenter prorsùs captaret (φιλόοχλος, ἢ φιλόδοξος) exempli caussâ, vocibus

cibus illis, quæ ſunt apud Laërtium, *Aio ego, & non* *libr.4.*
aſſentietur his quiſpiam? Epicurus aliquando ipſum ſic taxauerit, quaſi nihil iactaret proprium, ſed deſumptum ſolùm ex Platone, Pyrrhone, Diodoro. Id innuit Plutarchus Epicurum ſcribens dixiſſe de Arceſilâ, *lib. 1. adu. Col.* μηθὲν αὐτὸν ἴδιον λέγοντα, ὑπόληψιν ἐμποιεῖν, καὶ δόξαν ἀνθρώποις ἀγραμμάτοις, *ipſum, cùm nihil proprium efferret, opinionem de ſe, gloriámque apud homines illiteratos pariſſe.* Deinde, mirum, quî Arceſilas Gallos vocaret Epicureos, ipſe palàm vſus Theodota, Philæteque ſcortis, itemque Demetrio, ac Leochare adoleſcentulis; adeò vt proinde illum corruptorem iuuenum, & cynædo digna loquentem Ariſto Chius dixerit; quod memoratur apud Laërtium. Sed hæc vt miſſa *loc.cit.* faciam, magnóſque quoſdam viros opponam, qui Epicurum inter ſummos Philoſophos habuerint. Occurrit imprimis Menander, Epicuri coætaneus, ac proinde morum ipſius, placitorúmque intelligens. Huius teſtimonium quanti ſit faciendum cognoſcas ex Plutarcho velim, quo loco eius comparationem *lib. ea de re.* cum Ariſtophane inſtituit. Ipſe itaque Epicurum cum Themiſtocle ita confert, vt quemadmodum *lib.3.* libertatem patriæ ad Themiſtoclem, ſic ad Epicurum ſapientiam eiuſdem patriæ referat, memorabili illo diſticho in Anthologia aſſeruato, indicatóque ſuperiùs:

Χαίρετε Νεοκλείδα δίδυμον γένος, ὧν ὁ μὲν ὑμῶν
Πατρίδα δουλοσύνας ῥύσατο, ὁ δ' ἀφροσύνας

Pai Neoclidarum, quorum vnus libera vt eſſet,

Alter vti saperet Patria, fecit, Aue.

lib.19. Sequitur ille Athenæus, cuius quoque suprà ex Laërtio meminimus. Is nempe celebrem sententiam ex Epicuro descriptam prosequitur hoc disticho:

Τοῦτο Νεοκλῆος πινυτὸν τέκος ἢ παρὰ Μουσῶν
Ἔλαχεν, ἢ Πυθοῦς ἐξ ἱερῶν τριπόδων.

Hoc Neoclis natum sapientem dogma Camœnæ,
Aut Phœbi Tripodes edocuêre sacri.

l. 1. de them. Adtexatur ille etiam memoratus Constantinus Porphyrogenneta, Imperator eximiè doctus, qui Insulam Samum describens: *Ex hac,* inquit, *prodierunt viri sapientiæ laude insignes, Pythagoras Samius Mnesarchi filius, & Epicurus Neoclis, & Melissus, aliique non pauci.* Quod porrò cum Pythagorâ Epicurus heic copulatur, id in memoriam reuocat, quod habet *lib.8.* Laërtius in fine vitæ Pythagoræ, dum Epicurum Philosophis ex Pythagorâ propagatis, & memoratu dignis accenset. Nihil verò necesse est vberiùs Laërtij testimonium adiicere, cùm de illo iam satis constet. Quin-etiam nihil videtur opus corrogare loca seu ex Sexto Empirico, seu ex cæteris auctoribus Græcis, qui Epicurum non postremum inter Philosophos *in lib. de fin. &c.* habent. De Latinis res satis constat. Nam Cicero etiam non modò interdum nobilem Philosophum dicit, sed passim quoque nobilissimis Philosophorum intermiscet. Sic Seneca, dum iis respondet (vt cætera reticeam) qui obiiciunt Philosophos aliter *lib. de vit. be. cap. 17.* vixisse, quàm docuerint: *hoc,* inquit, *per malignissima capita, & optimo cuique inimicissima, Platoni obiectum est,*

est, obiectum Epicuro, obiectum Zenoni. Sic Apuleius, vbi *in Apolog.*
adnumerauit Epicurum Anaxagoræ, Leucippo, Democrito, cæterisque, vt loquitur, rerum naturæ patronis, ac enumerauit deinde Epimenidem, Orpheum, Pythagoram, Ostanem, Empedoclem, Socratem, Platonem, subiungit: *Gratulor igitur mihi, cùm & ego tot, & tantis viris adnumeror.* Prætereo Patres, vt ex Græcis B. Gregorium Nazianzenum, quem antè *Iamb.18.* citauimus; ex Latinis B. Ambrosium, qui docet *lib. offic.* *Epicuri hortos tolerabiliores esse Lyceo Aristotelis.*

Hoc verò addo: Cùm Epicurus, infamis fuisset habitus totâ illâ penè sæculorum serie, quâ literæ bonæ sepultæ iacuerunt; vix tamen libros humaniores, puluere excusso, rediisse in manus ante duo ferè sæcula, quàm omnes penè eruditi symbolum pro eo tulerunt. Accipere vis aliquos? Ecce Franciscus Phi- *lib. 8. ep. 7.* lelphus in Epistolis: *Quamuis,* inquit, *improbetur Epicurus à multis; video tamen ab illo eam voluptatem maximè omnium laudari, quæ sit animi, quæ sapientiam, virtutémque consequatnr.* Alexander ab Alexandro in diebus genialibus: *Epicurus,* inquit, *summus voluptatis* *lib. 3. c. 11.* *assertor, victu frugali, & modesto contentus, aquâ, & polentâ, aut pane bordeaceo victum quæsiuit, contráque paupertatem inuictum animum gessit; non quòd voluptates auersaretur; sed quòd in tenui victu se plus voluptatis experiri aiebat; cuius rei argumentum est, quòd oleribus, & pomis, ac vilibus cibis, quibus viuendum censuit, libros refersit.* Cælius Rhodiginus in antiquis lectionibus: *lib. 13. c. 25.* *Caterùm,* inquit, *quod vtique mirari me plurimùm fateor,*

ille voluptatis assertor Epicurus omneis libros suos repleuit oleribus, & pomis, vilibúsque cibis, adstruit esse viuendum. Raphaël Volaterranus in Anthropologiâ: lib. 15. *Epicurus*, inquit, *summum bonum, non vt Aristippus in voluptate corporis, sed in doloris vacuitate ponebat: honestam vitam, & tenuem victum diligebat, quod parabilior esset, & anxietas animi in parandis lautioribus vitabatur.* Ioannes Franciscus Picus Mirandulæ Comes in lib. 1. cap. 2. examine doctrinæ vanitatis gentium: *Neque*, inquit, *vt Simplicius ait, voluptate voluptatem venabantur Epicurei; sed laboribus maximè & continentiâ.* Verùm nunquam finis esset, si vellem suffragia simillima colligere, & recentiorum maximè ad vsque Erycium Puteanum, cuius Eulogium de Epicuro inter præfandum allatum est, vel potiùs vsque ad teipsum, LVILLERI amicissime, qui cùm illud Menandri ex me accepisses, excepisti statim fuisse Epicurum nomine suo dignissimum (nempe *auxiliatorem* sonat) ac multò ampliùs illi debere non Atticos modò, sed & omneis homines ob purgatam amentiam, quàm Phigalenses Apollini, quem Ἐπικούριον cognominarunt, templo constituto, ob depulsam pestem.

Enimverò heic tacere non possum duos, aut treis eximios viros, qui seu de Sectâ Epicuri, seu Apologiam pro Epicuro conscribere aggressi sunt. Vnus est de script. Eccl. Baptista Guarinus Veronensis, quem de Sectâ Epicuri librum scripsisse Trithemius refert; etsi neque nos viderimus illum; neque Naudæus etiam noster comperire vsquàm, etiam in Italiâ potuerit. Alius est M.

M. Antonius Bonciarius Parisiensis Professor, qui in *in fi. Rhet.* catalogo Operum suorum, se composuisse librum, testatur, cui titulum fecerit, *Epicurus*, siue *dialogus de antiquâ Philosophiâ*, in quo efficacibus argumentis, & doctorum virorum testimoniis probatur, *neminem ex priscis Philosophis accessisse propiùs ad veritatem, quàm Epicurum; contrà, nullos ab eâ longiùs recessisse, quàm Stoicos.* Tametsi iste quoque liber, nunquam fortassis editus, nec nobis est visus, nec amico nostro, quem vix tamen vlli rarissimi fugiunt. Tertius est Andreas Arnaudus Forcalqueriensis in hac Prouin- *à pag. 215.* ciâ Prosenescallus, qui in libello, cui nomen *Joci*, Apologiam pro Epicuro inter cætera edidit, breuem illam quidem, & foliolis paucis; sed in quâ tamen ea delibantur ex Laërtio præsertim, atque Senecâ, vnde conuincatur, quod vir ille pereruditus initio proposuit, *fuisse Epicurum iniustiùs lacessitum, & laniatum ab obtrectatoribus.* An opponam tandem coronidis vice, quod poëta Stellatus ante centum annos de Epicuro *in Gem.* cecinit ex Zodiaco vitæ desumptum?

Obuius ecce senex quidam mihi venit acerno
Innixus baculo, nitidóque indutus amictu:
Cana tenùs medio pendebat pectore barba,
Pulcra cutis, læta & facies, varióque colore
Florea candenteis decorabant serta capillos.
Cominùs vt dedimus citróque, vltróque salutem,
Quò pergam, quis sim, quô dicar nomine, quærit.
Respondi, atque eâdem pudibundâ voce rogaui.
At postquàm proprium nomen mihi reddidit (ipse

Namque Epicurus erat) stupui, ceu rusticus, agrum
Qui fodiens reperit latitantem obscuriùs arcam.
Atque ego tunc: venerande senex, sic numina semper
Cuncta tuis faueant votis, sapientia quando
Mira tuis habitat fibris; nisi falsa loquuntur,
(Vt plærúmque solent) homines, præcepta salutis
Da precor; & iuuenem prudentibus instrue dictis, &c.

CAPVT VIII.

De exactis Epicureis.

QVod ad pulsos ex vrbibus Epicureos attinet, neque negaui sanè vnquàm, neque negaturus sum, quin Spurij seu fuerint, seu esse potuerint, qui deprauato vitæ instituto, vnà cum Sectæ dedecore Philosophiam commacularint. Verùm istud commune fuit Sectarum omnium vitium, vt adulterinos, ac degeneres fœtus educarent, à quibus demùm infamarentur. Athenæus quoque ipse statim post enarratam illam de Diogene historiam, peiorem aliam recitat fusiùs de Athenione Peripatetico, vt de cæteris nihil dicam. Scilicet ea est humanæ imbecillitatis conditio, vt modum diù seruare non possit. Quantumcumque enim regiam viam prætendas, sperandum non est, vt vel omnes illam ingrediantur, vel ex ingressis nemo deflectat. Ea est sors rerum, vt optima quæque vel multis, vel crebrò displiceant. Recense vitæ institutum tametsi innocens, & sanctum, in

lib. 5.

quod

quod qui fuerint cooptati, omnes exhibuerint ſeſe inſontes, atque impollutos, & Apollo magnus mihi fueris. Atque hoc dico propter illos, qui Epicuri familiæ inſcripti ab exemplo, præceptíſque eius honeſtiſſimis defecerunt. Siquidem negandum aliunde non eſt, quin plurimi, ac ferè omnes veſtigiis ipſius inſtiterint conſtantiſſimè. *Ac mihi quidem*, inquit Cicero, *quod & ipſe bonus vir fuit, & multi Epicurei fuerunt, & hodiè ſunt & amicitiis fideles, & in omni vitâ conſtantes, & graues, nec voluptate, ſed officio conſilia moderantes, hoc videtur maior vis honeſtatis, & minor voluptatis*. Spectare hûc poſſet, quod eſt ſuprà oſtenſum, Epicureos diutiſſimè floruiſſe in vrbibus, etiam cùm aliorum deficerent Sectæ: ac fuiſſe etiam aliquibus poſitas ſtatuas, &c. *lib. 2. de fin.*

Quòd aliquæ autem ciuitates Epicureos eiecerint, Primùm contingere id potuit propter paucorum aliquot vitia; neque enim inſolens eſt, vt pauci delirent, & multi plectantur. Deinde ſeu Meſſenij, ſeu Lyctij, ſeu Romani, ſeu populi alij induci facilè potuerunt ad abigendum Epicureos; quod perſuaderentur ab aliarum Sectarum profeſſoribus, qui, quòd eſſent populares, ideò voluptatis exagitabant nomen, vtinde calumnias faciliùs, ſpecioſiúſque contexerent. Nihil repeto de Stoicis, cùm Epicurei omnes vſurpare ſemper potuerint quod Torquatus apud Ciceronem: *hic Stoicorum more nos vexat*. Addere ſolùm iuuat quod ipſe Cicero in Epicureorum cauſſa habet. Profeſſus enim ſe de ingenio, non de *lib. cit.*

ibid. moribus quærere: *Sit iſta, inquit, in Græcorum leuitate peruerſitas, qui maledictis inſectantur eos, à quibus de veritate diſſentiunt.* Poſtremùm verò, quod caput eſt, non Epicurei modò, ſed & alij Philoſophi vrbibus ſæpè expulſi ſunt. Notum vt omneis Antiochus è ſuis prouinciis, Lyſimachus è ſuo regno, Athenienſes ex Atticâ publicis edictis, decretíſque excedere, exulareque iuſſerint, vti Athenæus, & Laërtius habent. Meminit etiam Xenophon latæ à Critiâ legis aduersùs Philoſophos, & Tertullianus eiectam confirmat Philoſophiam à Thebanis, Spartiatis, Argiuis. Alia vt reticeam, ac ne memorem quid Cato Cenſorius agendum cenſuerit occaſione legationis Carneadis aliorumque Piloſophorum à Plutarcho expoſitum, ſufficere poteſt Senatuſconſultum per ea tempora Romæ factum, nempe C. Fannio Strabone, & M. Valerio Meſſalâ coss. (hoc eſt anno ante Chriſtum CLX.) quod refertur ab A. Gellio in noctibus Atticis. Addit autem Agellius, recitato etiam alio de coërcendis Rhetoribus: *Neque illis ſolùm temporibus nimis rudibus, necdum Græcâ doctrinâ expolitis Philoſophi ex vrbe Româ pulſi ſunt: verum-etiam, Domitiano imperante, Senatuſconſulto eiecti, atque vrbe, & Italiâ interdicti ſunt: Quâ tempeſtate Epictetus quoque Philoſophus propter id Senatuſconſultum Nicopolin Româ deceſſit.* Ex quo licet intelligi non poſſe Epicureos infameis haberi, quòd expulſi fuerint, niſi infames etiam habeantur Philoſophi cæteri, ac nominatim Epictetus, cuius virtus adeò emicuit.

lib. 12. & 13. — *lib. 5. in Theophr.* — *lib. 1. memorab.* — *in Apolog. cap. 7.* — *in Cat. maj.* — *lib. 15. c. 11.*

emicuit. Ac ne obiicias Epicureis eiiciendis additam caussam, quod Magistri essent voluptatum, & adolescentum corrumperent mores; ecce aliis quoque Sectis prætextus quæsitus, notatúsque est. Nam, ex Sexto Empirico, Socraticæ obiectum est, quòd floccifaceret diuina: & Cato censuit ablegandos ex vrbe Philosophos, quò ipsi ad literarios ludos regressi apud Græcorum filios dissererent; Romana autem pubes conferret se, vt antè, ad obtemperandum legibus, & Magistratibus. Quæ, & plura de odio Catonis aduersus Philosophos, ac nominatim in Socratem, videre licet apud Plutarchum.

lib. 2. adu. Math.

loc. citat.

LIBER OCTAVVS

DE OBIECTO EPICVRO ODIO LIBERALIVM DISCIPLINARVM.

CAPVT PRIMVM.

Obiicitur, quòd Disciplinas vniuersè oderit.

LIBRVM tandem hunc circa mores Epicuri attexìmus, quod diſciplinas odiſſe, vt Epicuro obiicitur, maxima labes morum videatur. Adde quòd eius Philoſophiam explicaturis poſtmodùm, operæ-pretium videbitur præmiſiſſe peritus-ne,an imperitus fuerit liberalium diſciplinarum,quas antiqui ſoliti fuerunt à Philoſophiâ ſeiungere; niſi quòd Ariſtoteles Mathematicas Philoſophiæ ſpeculatiuæ partem fecit. Mitto eaſdem eſſe, quas arteis ingenuas, & bonas literas appellant, quáſque qui callent, tum eruditi, tum Encyclopædiam perfeciſſe dicuntur. Arguitur ergo Epicurus, quòd aduersùs illas tum in genere, tum in ſpecie peccauerit. Ac generaliter quidem, duplici ex capite. Primùm, quòd ipſe auerſatus diſciplinas fuerit. Teſtatur id verò Sextus Empiricus, cauſsâ additâ, *quòd exiſtimaret illas ad ſapientiam nihil pertinere; quòd hic eſſet*

lib. 5. Metaph. c. 1.

lib. 1. adu. Ma.

esset illi prætextus inscitiæ; quòd malè affectus foret aduersùs Platonem, Aristotelem, & alios disciplinarum peritissimos; quòd denique inimicitias ageret cum Nausiphane, qui & disciplinarum erat admodùm studiosus, & propterea multos habebat adolescenteis apud se. Confirmatur, & ex Quintiliano, qui manifestis verbis scribit *fugisse Epicurum omneis disciplinas*; & ex Cicerone addente, *quòd propterea nihil oleret ex Academiâ, nihil ex Lyceo, nihil ne è puerilibus quidem disciplinis*; Et ex B. Hieronymo, cuius hæc sunt verba: *Exceptis his, qui cum Epicuro literas non didicerunt.* Deinde, quòd alios etiam ab eisdem disciplinis absterruerit. Ecce enim apud Laërtium citatur ad Pythoclen Epistola, in qua scripserit, παιδείαν δὲ πᾶσαν μακάριε φεῦγε, *disciplinam omnem, ô beate, deuita.* Commemoratur idem à Plutarcho, Athenæo, & aliis. Addit verò Plutarchus: *Pythoclem omnes & viri, & fœminæ* (ex Epicuri intellige Sectâ) *per Epicurum orant, obsecrántque, vt disciplinam non affectet, quæ liberalis dicitur. De Apelle verò quodam mirabundi, & amplexabundi scribunt, quòd iam ab initio à disciplinis abstinens, purum se conseruauerit.* Hæc Plutarchus. Athenæus autem: *Epicurum*, inquit, *memoremus, qui non initiatus circulo disciplinarum, beatos prædicauit illos, qui eodem modo, quo ipse, ad Philosophiam accederent, eiusmodi voces effundens: Fortunatum propterea te, quod ab omni purus disciplinâ* (παιδείας enim, non αἰτίας videtur esse legendum) *ad Philosophiam te conferas? vnde & Timon de ipso ait:*

Edoctus minimùm viuentum, Ludi-magister.

lib. 2. inst. c. 18.

lib. 1. de nat. Deor.

ad Magn.

lib. 10.

lib. 2. c. 'i. Col.

lib. 13. deipn.

(Scilicet ἀπαγωγόγλος appositè magis in versibus illis Timonianis *edoctus minimùm*, seu *ineruditissimus* vertitur, quàm *intemperantissimus*, vt aliqui seu Laërtium, seu Illustrium interpretantes, acceperunt.) Ad Ciceronem attendamus: *Hæc Epicuri*, inquit, *non probo: de cætero, vellem equidem aut ipse doctrinis fuisset instructior (est enim, quod ita videri necesse est, non satis politus iis artibus, quas qui tenent, eruditi appellantur) aut ne deterruisset alios à studiis.* De Sectatoribus consequenter; *Quî fit*, inquit, *vt ego nesciam, sciant omnes quicumque Epicurei esse voluerunt, quod videri quidem vel optimè disputant, nihil opus esse eum, qui Philosophus futurus sit, scire literas?*

lib. 1. de fin.

lib. 2. de fin.

CAPVT II.

Itemq́; speciatim, quòd Grammaticam, Poëticam, &c.

SPecialiter porrò de Grammaticâ, lapsus Epicuro circa sermonem obiecti, videntur omninò rem conficere. *Si loquendi vim*, inquit Cicero, *si consuetudinem verborum tenuisset, nunquam in tantas salebras incidisset.* Et rursùs: *In hac exposita sententia*, inquit, *sunt qui existiment, quod Epicurus inscitiâ planè loquendi fecerit, fecisse consultò. De homine minimè vafro malè existimant.* Heinc legimus apud Laërtium Epicurum multa circa sermonem ignorauisse. Et, *Epicurus*, inquit Empiricus, *conuincitur esse in multis indoctus, neque purè*

lib. 2. de fin.

lib. 1. de nat. Deor.

lib. 10.

l. 1. adu. Ma.

purè etiam loquens in communi consuetudine. Iam Cleomedes, postquàm hæc proposuit ex Epicuro corrupta, σαρκὸς εὐσταθῆ καταστήματα, καὶ τὰ περὶ ταύτης πιστὰ ἐλπίσματα, *constanteis carnis habitus, certásque de ipsis spes*; (notantur etiam voces εὐσταθὲς, καὶ ἔλπισμα à Clemente Alexandrino) λίπασμα ὀφθαλμῶν, *oculorum pinguedinem* (lacrymam videlicet) ἱερὰ ἀνακραυγάσματα, *sacras vociferationes*; γαργαλισμοὺς σώματος, *titillationes corporis*; λαχίσματα, *blandimenta*; tum subdit, *alias quoque esse eius voces prauas, atque infelices, quarum aliquas quispiam dicat*, inquit, *ex lupanaribus esse; quasdam similes iis, quæ proferuntur à mulierculis Cerealia celebrantibus; nonnullas ex media proseucha, & eorum, qui in ipsa* (legendum enim esse videtur αὐτῇ, non αὐταῖς) *deprecantur, Iudaicas veluti, & adulterinas, ac humi repentibus multò humiliores.* His affine est, quod habet Plutarchus; Nam, Putidus, inquit, Epicurus est, cùm de amicorum epistolis loquens, κροτοθορύβους γίνεσθαι παρ᾽ αὐτῶν *tumultus applausuum excitari ab ipsis* dicit. Omitto, quòd idem Plutarchus impatienter ferat Platonem ab Epicureis postulari reum confusionis verborum; *scilicet à viris, qui Græco sermone vtantur adeò accuratè?* ac illis etiam deinde obiiciat, *quod voces tollant funditùs*, cæteraque similia.

lib. 1. cap. 1.

lib. 6. Strom.

de audit.

lib. 1. adu. Col.

Attexere iuuat contemptum, negligentiamque Poëtices. Quippe Heraclides Ponticus, *Epicurum*, inquit, *nihil moramur, qui (vt voluptatis obscœnæ suis in hortis cultor est) vniuersam simul Poëticen repudiat, tanquam perniciosum fabularum inescamentum* ὥσπερ

in alleg. hom.

ὀλέθριον μύθων δέλεαρ (ex Heraclide ſcilicet quatuor
lib 7. c. 1. hæc verba Rhodiginus ſumpſit.) Hinc Plutarchus,
lib. 2. adu. Col. *Heraclides Grammaticus*, inquit, *hanc rependit gratiam deliciis Homericis, cùm ſit ex turba poëtica, vt illi quidem appellant, ſeu etiam ex eo commotus, quòd Metrodorus tot ſuis in ſcriptis aduersùs Poëtam conuitia effuderit.*
quo. aud. po. Et rursùs, *an*, inquit *aureis adoleſcentum, veluti Ithacenſium ſolidâ quâdam cerâ obturantes, cogemus ipſos, vt arrepta Epicuri lintre Poëſin fugiant, ac præteruehantur?* Quò verò quiſpiam minùs admiretur Epicurum à
differt. 19. Maximo Tyrio in Poëtis non haberi, audiatur illa
lib. 1. de fin. apud Ciceronem Torquati excuſatio; declarat enim vt Epicurus ne Poëtas quidem legere voluerit. *An ille*, inquit, *tempus in Poëtis euoluendis conſumeret, in quibus nulla ſolida vtilitas, omniſque puerilis eſt delectatio?*
lib. 2. adu. Col. Cui ſanè ſententiæ accedit quòd Plutarchus habet, cùm expoſitâ voluptate, quæ ex Poëtarum lectione percipitur, *eius* inquit, *Epicurei neque fiunt, neque profitentur, neque volunt etiam participes fieri.*
ibid. Cæterùm eadem habet Plutarchus circa notitiam hiſtoriæ. *Et de hiſtoria*, inquit, *vt alia omittam, apponam ſolùm Metrodori verba, cùm in opere de Poëtis ſic ſcribit, proinde ignorare te dicens ab vtra parte fuerit Hector; aut qui primi verſus habeantur in poëſi Homeri, & rursùs qui in medio ſint, minimè expaueas.* Parem omitto varietatis linguarum ignorantiam; inde
lib. 5. Tuſc. enim, M. Tullius, *Epicurei noſtri*, inquit, *Græcè ferè neſciunt, nec Græci latinè.* Vno verbo docet Plutarchus, vt Epicurus noluerit *ſapientem ſuum*

occupari

occupari τοῖς φιλολόγοις κριτικῶν ζητήμασι, eruditis illis censorum literatorum quæstionibus.

CAPVT III.

Quòd Rhetoricam.

DE Rhetorica idem propè est, quod de Grammatica dicendum. Imprimis enim illa vocum germanarum ignorantia, sermonisque impuritas aduersatur delectui, & concinnitati, quæ magna laus Rhetoricæ est. Ea certè de caussa videtur Epicurum reprobasse Dionysius Halicarnasseus, quòd verbo- *lib. de coll.*
rum collocationem, ac temperamenta videretur ne- *verb.*
gligere, *perinde ac si scribere minimè foret res laboriosa* οὐκ ἐπιπόνου τοῦ γράφειν ὄντος. Itemque Theon Sophista, *progymn.*
quòd Epicurus inter scribendum nimis affectaret *2.*
mensuras illas, ac rythmos Hegesiæ, Asianorumque Rhetorum; vt cùm scribens ad Idomeneum, dixit, ὦ, πάντα τὰ μὲν, κινήματα τερπνὰ, νομίσας ἐκ νέου; *ô qui delectabileis, duxeris à puero, motiones omneis*. Deinde, cùm Nausiphanen Epicurus fuerit insectatus inter cætera, quòd ille Rhetorices foret studiosissimus, quemadmodum Empiricus docet; cùm apud Ammianum *lib. 1. adu.*
Marcellinum Rhetoricam κακοτεχνίαν nominans *Ma.* *lib. 30.*
inter arteis numeret malas; cùm in suo illo de Rheto- *pag. 377.*
rica libro, veluti ex Hermogenis Scholiaste intelligitur, scripserit *solam esse naturam, quæ orationem rectè instituat, artem verò nullatenùs*, φύσις γάρ ἐστιν ἡ κατορ-

θεῷ λόγους, τέχνη δ' οὐδεμία: censuit præterea apud Laërtium, suum illum sapientem οὐ ῥητορεύσειν καλῶς, *non curaturum, ut ornatè dicat*; Quare & minùs mirum est, quod Cicero habet, cùm de Epicuri Philosophia loquens, *abest*, inquit, *ab eo viro, quem quærimus, & quem auctorem publici consilij, & regendæ ciuitatis ducem, & sententiæ, atque eloquentiæ principem in Senatu, in populo, in caussis publicis esse volumus.* Quintilianus etiam, *alia*, inquit, *mihi quæstio exoritur, quæ Secta conferre plurimùm eloquentiæ possit; quanquam ea non inter multas possit esse contentio. Nam Epicurus imprimis nos à se ipse dimittit, qui fugere omnem disciplinam nauigatione quam-velocissimâ iubet.* Vt specimen porrò habeas non seruati apud Epicurum decori, seligi potest Conuiuium, in quo quid ille peccauerit, ab Athenæo est adnotatum. Itaque postquàm is Xenophontem, Platonemque commendauit, quòd Homerum imitati, conuiuij caussam initio exposuerint, & qui adessent, nominârint, subiicit, *Epicurus verò nec locum, nec tempus definit, neque quicquam proloquitur. Quocirca diuinandum est, quo pacto interdum conuiua tenens poculum ex insperatò quæstiones proponat, tanquàm in schola orationem habens: quod quidem Aristoteles dicit aduenire quempiam in conuiuium illotum, sordidum, oppletum.* Et rursùs de non seruato personarum decoro, *Epicurus*, inquit, *conuiuas omnes Atomorum explanatores inducit.* Ac statim pòst, de ordine, *Epicurus*, inquit, *rursùs in conuiuio quærit de cruditate, vt sit augurandum, deincépsque de febribus.*

lib. 10.
lib. 3. de orat.
lib. 12. c. 2.
lib. 5. deipn.

Pergit,

Pergit, *quid attinet verò dictionis inconcinnitatem referre?* Hæc Athenæus. Accedat Cotta Ciceronianus, qui vt Epicurum maximè notaret, postquàm illum dixit *hominem non aptissimum ad iocandum; & nationem Epicureorum, cui minùs notum sit quomodo quidque dicatur, carere sale illo ad irridendum*, subdit, Velleium alloquens, *nec verò hoc in te vno conuenit, moribus domesticis, ac nostrorum hominum vrbanitate limatum; sed cùm in reliquos vestros, tum in eum maximè, qui ista peperit, hominem sine arte, sine literis, insultantem in omneis, sine acumine vllo, sine authoritate, sine lepôre.* Exinde est, cur Cicero Epicuri, ac Metrodori libros cum quibusdam comparet, *quos neque distinctè, neque eleganter, neque ornatè scriptos latinè commemorat*, adiiciens, *lectionem sine vlla delectatione se negligere.* Quò spectat illud Torquati Ciceronem alloquentis *existimo*, inquit, *te sicut nostrum Triarium, minùs ab Epicuro delectari, quòd ista Platonis, Aristotelis, Theophrasti ornamenta neglexerit.* Augere porrò quod Torquatus dicit, videtur Agellius, dum Epicurum veluti excusans aduersus Plutarchum illius phrasin reprehendentem, *has enim curas vocum*, inquit, *verborumque elegantias non modò non sectatur Epicurus, sed etiam insectatur.*

lib. 1. de nat. Deor.

lib. 2. Tusc.

CAPVT IV.

Quòd Dialecticam.

SEquitur Dialectica, quam Epicurum damnauisse ita videtur in confesso, vt Torquatus etiam ille de eo dixerit, *in Dialectica nullam vim existimauit esse nec ad meliùs viuendum, nec ad commodiùs disserendum.* Et Laërtius loquens de Epicureis, *Dialecticam,* inquit, *vt superuacaneam, repudiant.* Heinc videas Epicurum passim à Cicerone reprehendi *quòd definire, quòd partiri, quòd colligere neque sciat, neque doceat, ac proinde in salebras innumeras incidat.* Sed vnus tamen locus est in libris de finibus, in quo rem totam conficit paucis, *in illa,* inquit, *Philosophiæ parte, quæ est quærendi, ac disserendi, quæ λογικὴ dicitur, iste vester planè, vt mihi quidem videtur, inermis, ac nudus est. Tollit definitiones, nihil de diuidendo, ac partiendo docet; non quomodo efficiatur, concludaturque ratio, tradit, non qua vi, captiosa soluantur, ambigua distinguantur, ostendit: iudicia rerum in sensibus ponit, quibus si semel aliquid falsi pro vero probatum sit, sublatum esse omne iudicium veri, & falsi putat.* Et rursùs, *dum Dialecticam,* inquit, *contemnit Epicurus, quæ vna continet omnem & perspiciendi quid in quáque re sit, scientiam, & iudicandi quale quidque sit, ac ratione, & via disputandi, ruit in dicendo, vt mibi quidem videtur, nec ea, quæ docere vult, vllâ arte distinguit.* En proinde vt Cicero Epicurum

lib. 1. de fin. *lib. 10.* *loc. cit.* *ibid.* *lib. 2. de fin.*

curum variè despiciat, *omittamus hunc nihil prorsùs dicentem*. Et, *ab hoc credulo, qui nunquam sensus mentiri putat, discedamus*, &c, *huic non multum differenti à iudicio ferarum obliuisci licebit sui*. Et, *quam sibi constanter, conuenienterque dicat, non laborat*. Et, *quid dixit, quod non modò Philosophiâ dignum esset, sed mediocri etiam prudentiâ*, &c. Eodem sensu Themistius, *neque hoc loco*, inquit, *sapientissimum scilicet Epicurum depudet operire salebram salebrâ*. Cætera omitto, ac nominatim quod Plutarchus apud Agellium dicit *Epicurum imperfectè, præposterè, inscitè syllogismo usum*: atque id genus alia, quæ suis infrà locis referentur commodiùs.

lib. 4. Acad. *lib. 5. Tusc.* *lib. 3. Tusc.* *lib. 1. de nat. Deor.* *in lib. 5. phys. textu 8.* *lib. 2. cap. 8.*

CAPVT V.

Quòd arteis Mathematicas.

DE Mathematicis denique audienda est ingenua Torquati eiusdem confessio. Ille enim Epicurum excusare pergens, *an se*, inquit, *vt Plato, in Musicis, Geometria, numeris, astris, conficeret, quæ & à falsis initiis profecta vera esse non possunt, &, si essent, vera, nihil afferrent quò iucundiùs, id est meliùs viueretur*. Hinc Cicero, postquàm inter cætera reprehendit Epicurum, *quòd aliquid esse minimum crediderit*, subdit, *quod profectò nunquam putauisset, si à Polyæno familiari suo Geometriam discere maluisset, quam illam ipsum dedocere*. Et alibi, *quid*, inquit, *Polyænus*,

lib. 1. de fin. *ibid.* *lib. 4. Acad.*

qui magnus Mathematicus fuisse dicitur? Is, postquàm Epicuro assentiens totam Geometriam esse falsam credidit, num illa etiam, &c. Verùm ecce locum valdè luculentum ex Balbo illo Ciceroniano, *sed si hæc*, inquit, *non videtis* (intelligit perfectionem circuli, & sphæræ) *quia nunquam eruditum illum pulverem attigistis, an-ne hoc quidem Physici intelligere potuistis hanc æqualitatem motus, constantiamque ordinum in alia figurâ, non potuisse seruari?* Et statim pòst, *quæ, si bis bina quot essent, didicisset Epicurus, certè non diceret: sed dum palato quid sit optimum iudicat, cæli palatum, vt ait Ennius, non suspexit.* Non addo, quod habet D. Augustinus his verbis, *quis Geometricas literas legere magistro Epicuro, aut discere voluit? contra quas ille multùm pertinaciter, nihil earum, quantum arbitror, intelligens differebat.* Prætereo quod Cleomedes docet, *Epicurum nec Astrologiæ, nec vllius partis Philosophiæ fuisse peritum*, cæteráque similia. Id solum noto, quod Plutarchus habet, dum postquàm recensuit quas voluptates Pythagoras, Archimedes, Eudoxus, alij percepissent ex studio Geometriæ, Arithmeticæ, Astrologiæ, subiicit, *has tot, tantasque voluptates, veluti perenni è fonte manantes Epicurei cùm deuitent, atque auersentur, non patiuntur illas eos degustare, qui se ad ipsos contulerint; sed mandant, vt citatis lembis eas fugiant.* Quod ad Musicam attinet, addit Plutarchus *Epicurum, dum illam declinat, priuare sese voluptatum, & gratiarum segete*; reprehenditque inter cætera, quòd

lib. 2. de nat. Deor.

lib. de vtil. cred. c. 4.

lib. 2. c. 1.

lib. 2. adu. Col.

ibid.

quòd ne inter pocula quidem velit sapientem se exercere quæstionibus musicis, ac Regibus etiam persuadeat, vt in suis conuiuiis quaslibet potiùs scurrilitates, quàm Musicas, poëticásque disquisitiones tolerent.

CAPVT VI.

Respondetur ad obiecta de Disciplinis vniuersè.

HActenùs recitauimus quæ Epicuro obiiciuntur circa odium, contemptumque disciplinarum. Nunc, vt videamus quid responderi generaliter primùm debeat, consideranda duo sunt. Vnum est, cùm artes omnes, ac disciplinæ sint excogitatæ vtilitatis alicuius gratiâ, irrepsisse tamen in omneis studia plurima inutilia. Id obseruatu facile est in artificiis domorum, vestium, cæterísque mechanicis, quæ necessitas aliqua cùm pepererit, dictu mirum, quàm superfluus deinde luxus occupârit: verùm idem quoque obseruare licet in liberalibus disciplinis, quarum cùm vsus esse debeat simplicissimus, stupendum, quantâ intricentur farragine rerum minimè necessariarum. Ipsa etiam Philosophia, quâ nihil esse debuit purius, ita conspurcata est, vt nihil iam aliud esse videatur, quàm Sophistices officina. Sed ita nimirùm euenire solet. Nihil est adeò laudabile, quod attrectatum manibus impuris, non illicò commaculetur. Ea est conditio rerum humanarum, vt

consistere in summo non possint, neque perfectionem priùs assequantur, quàm degenerare incipiant. Itaque in disciplinis etiam liberalibus distinguenda sunt aliqua vtilia, & multa quoque (proüt vulgò possidentur) superflua. Alterum est, Epicurum, cùm Sapientiam illam describere voluerit, quæ pareret felicitatem, idcircò iudicium tulisse de scientiis, & artibus, quantum scilicet illas aut valere, aut parùm conducere, ad sapientiam arbitraretur. Censuit porrò maximè omnium conferre Physiologiam; quod scilicet ex rerum naturâ, conditioneque perspectâ, eliceretur quis esset vitæ constituendus finis; quatenus hisce, aut illis rebus consequendis insudandum foret; & quomodo multa, quæ nos, propter imperitiam terrent, vbi perspecta fuerint, animi pariant tranquillitatem. Quod attineret ad cæteras, vt Grammaticam, Rhetoricam, alias, parùm illas habere virium ad sapientiam, ac felicitatem consequendam opinatus est. Quare & retinendum quidem quod in ipsis foret non invtile, censuit; verùm in iis terere tempus, quæ & vana sint, & mentem excrucient, absurdum esse iudicauit.

Ac Epicurus quidem ita sensit, vt singillatim demonstrabimus; hocque ipsum est, quod Torquatus innuit, cùm à Cicerone loquens sic inducitur: *Quòd Epicurus parùm tibi videtur eruditus, ea caussa est, quòd nullam eruditionem esse duxit, nisi quæ beatæ vitæ disciplinam iuuaret.* Et paucis interpositis: *Non ergo Epicurus ineruditus, sed ij indocti, qui quæ pueros didicisse*

lib. 1. de fin.

didicisse turpe est, ea putent vsque ad senectutem esse discenda. Credas Senecam ad hoc respexisse, cuius verba sunt: *Quid quòd ista liberalium artium consectatio molestos, verbosos, intempestiuos, sibi placenteis facit, & ideò non discenteis necessaria, quia superuacanea didicerunt. Quatuor millia librorum Didymus Grammaticus scripsit: miser, si tam multa superuacua legisset. In his libris de Patria Homeri quæritur: in his, de Ænea matre verâ: in his, libidinosior Anacreon, an ebriosior vixerit: in his, an Sappho publica fuerit, & alia, quæ erant dediscenda, si scires.* Hæc Seneca qui & superiùs: *De liberalibus, inquit, studiis quid sentiam, scire desideras? Nullum suspicio, nullum in bonis numero, quod ad æs exit. Meritoria artificia sunt, hactenus vtilia, si præparant ingenium, non detinent. Tandiù enim istis immorandum est, quandiù nihil animus agere maius potest. Rudimenta sunt nostra, non opera. Quare liberalia studia dicta sint, vides, quia homine libero digna sunt: cæterùm vnum studium verè liberale est, quod liberum facit. Hoc sapientiæ studium est, sublime, forte, magnanimum: cætera pusilla, & puerilia sunt.* Et infrà: *Tantùm itaque ex illis retineamus, quantum est necessarium.* epist. 88.

Sed ad Epicurum vt redeam, vt ille in cæteris fuit variis calumniis obnoxius; ita ex eo, quod superuacua ex disciplinis rescindi voluit, arrepta est occasio euulgandi quòd disciplinas oderit, contempserit, dissuaserit, insectatus fuerit. Celeberrimum præ cæteris fuit desumptum illud ex Laërtio παιδείαν δὲ, &c. ex ipso enim cæteræ videntur excitatæ tragœ- lib. 10.

diæ. Cùm ille porrò locus fuerit ex ſuppoſititiis, vt Laërtius indicat; quid putas, dicendum erit ad Athenæum, Plutarchum, & alios, qui amplificationes ſuas vel ex eo loco ſumpſerunt, vel ex aliis eiuſdem farinæ (ſpuriis puta) operibus? Nam quod attinet ad Empiricum, ille dubitanter, & ex coniecturis loquitur; cumque aliàs Epicurum non ſine elogio ſæpè memoret, declarat etiam, vt non diſciplinas abſolutè damnauerit. Addo verò tantùm abeſſe, vt Epicurus cenſuerit minimè poſſe diſciplinas cum Phyſiologiæ atque adeò cum ſapientiæ ſtudio cohærere, vt Epitomas potiùs in eorum gratiam ſcripſerit, quibus altiùs in ſtudia diſciplinarum demerſis non vacaret grandiora quædam volumina peruoluere. Iſtud habes in præfatione illius Epitomes, quæ ad ipſummet
lib.10. Pythoclem ſcripta exſtat apud Laërtium. Etenim dicit ea, quæ in ipſa, ſimilibúſque aliis traduntur, profutura eſſe, *cùm aliis quidem multis*, καὶ τοῖς εἰς ἀσχολίας βαθυτέρας τῶν ἐγκυκλίων τινὸς ἐμπεπλεγμένοις, *tum iis etiam, qui profundiore ſtudio alicuius artium liberalium ſunt occupati.* Quàm-multùm proinde abfuit Epicurus, vt diſciplinas auerſaretur, quantum Cynici,
lib. 6. 7. &c. Stoici, & alij, quos præſertim Laërtius notat? Veniamus ad ſpecialia.

CAPVT

CAPVT VII.

Ad obiecta de Grammaticâ.

QVod ſpectat ad Grammaticam, audiendus ſolùm eſt Empiricus: is enim ita diſſerit: *Cùm ſit duplex Grammatica, alia quidem quæ profitetur ſe tradituram elementa, illorumque connexiones, & quæ, vt paucis dicam, ſcribendi, ac legendi ars quædam eſt; alia autem, præter hanc, facultas profundior, quæ non in nuda literarum cognitione ſita eſt, ſed in examinanda etiam earum inuentione, ac naturâ, & prætereà in orationis partibus, quæ ex iis conſtant, &c, ſi quid huiuſcemodi conſideratur: dicere iam contra priorem inſtitutum nobis non eſt; in hoc enim conueniunt omnes, quòd ea ſit vtilis; inter quos eſt etiam adnumerandus Epicurus; tametſi videtur inimicus eorum, qui profitentur diſciplinas.* Pergit Empiricus de Epicuro loquens: *In libro certè de donis, & gratia docere abundè conatur,* ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τοῖς σοφοῖς μανθάνειν γράμματα, *quòd ſapientibus neceſſarium ſit addiſcere literas.* Duo heic vides: Vnum, Epicurum non reprobaſſe omnem Grammaticam; Alterum, non diſſuaſiſſe, imò perſuaſiſſe grammatices eruditionem. Dices, at negari non poteſt, quin vtile admodum ſit nôſſe varietatem partium orationis, vt cognoſcatur, quæ textura in dictionibus copulandis adhibenda ſit; itemque vocalium, & ſyllabarum quantitatem, ne ignoretur quâ ratione dictio quæli-

lib. adu. Gram.

bet pronunciari debeat, & si quæ sunt huiusmodi. Verùm, cum istud illos attineat, qui & scientias edocentur, & imbui student linguis peregrinis: apud illos tamen qui linguâ patriâ & erudiuntur, & loquuntur, quemadmodum fiebat in Græciâ, Epicuri temporibus, res profectò est minùs necessaria. Quia enim ferè sugimus cum lacte, atque edocemur tum phraseis, tum accentus vocum; immorari certè deinde in iis ediscendis, vel obseruitandis, quæ per se habentur, & cognita sunt, id potest quidem ornamento ipsis esse Philologis: at perscrutantibus res ipsas adiumento sanè non magno. Et necessarium quidem est, vt præter vocum significatus, ac loquendi normas, quarum lex penès vsum est, nouerimus & legere, quæ cæteri scriptis consignant; & scribere quæ viuâ voce mandare aliis non possumus, quæ vtraque est germana Grammaticæ functio; sed quidpiam ampliùs vel profiteri, vel exquirere, aut alterius est facultatis, aut hominum certè otio abundantium. Heinc Epicurus, cùm præter voces, & vocum significationes apud vulgus notas, deprehenderet nonnullas vsui esse Philosophis solis, aliisque artificibus; idcircò ad illos accedendum censuit, docendus & specialium vocum, & rerum ipsarum notitiam; cùm sufficeret didicisse priùs à Ludi-magistro & legere, & scribere voces, quas Philosophi, cæterique & loquerentur, & scriberent. Porrò cùm Philosophiam calluit, vt, quantum posset, studiosorum laboribus consuleret, dictione vsus est propriâ, atque familiari, &

quam-

quam-maximè licuit res abstrusiores accommodauit vulgaribus vocibus, seu vulgareis potiùs voces ipsis rebus. Propterea enim Grammaticus Aristophanes dictionem eius reprehendit, adnotante Laërtio, ὅτι ἰδιωτάτη ἐστὶν, *quòd maximè propria, seu familiarissima esset*. Quasi verò vitiosum sit ita loqui, vt te omnes facilè intelligant, & quæ cæteri enunciant obscuriùs, explicare apertiùs? Quod sanè fit, cùm à communi consuetudine non abhorret oratio. Vtcumque sit captata hæc Epicuro facilitas, & Stoicis, & aliis ansam præbuit cauillandi, *quòd verborum vim non teneret, quòd impuras voces vsurparet, quòd tolleret funditùs voces*, cæteráque similia. Ita nimirùm fieri solet, vt cùm Sophistæ voces illustreis notionibus suis barbaris deturpauerint, barbariei accusent illos, qui nitorem ipsis suum, ac germanum vsum restituere adnituntur. Vsu-venire etiam videmus, vt qui mysteria quædam magna occultata videri volunt sub ampullatis, aut à vulgo inauditis vocibus, inclament illos, tanquam profanos, atque barbaros, qui dictione simplici, vulgarique eadem explicent, & Apinas esse, Tricásque ostendant. Id declarabitur præsertim, cùm de virtute disputabitur. Dico intereà voces à Cleomede, & Plutarcho obiectas, desumptas videri ex epistolis, librísque aliis suppositititiis, vt apparebit maximè ex disputandis de voluptate, cùm intereà sufficiat exaggeratos κροτοθορύβους haberi in spuria illa ad Leontium epistolâ superiore libro citatâ. Addo concedi aliunde posse Epicurum fortè

loc. cit.

effinxisse, aut vsurpauisse voces aliquas, quæ in vsu quidem admodùm crebro non essent, sed quæ tamen fierent perspicuæ, & cum energia quadam, quod luberet, significarent, v. c. τὸ ἀσταθές, τὸ ἔλπισμα, &c. Hoc autem, vt perspicuum est, & semper licuit, & semper licebit.

Illud Plutarchi insinuat quidem non fuisse Epicureos adeò eleganter, ac Platonem loquutos; at non probat tamen quin saltem loquuti clarè fuerint, ac iure ambages, fabulásque etiam in Platone improbauerint, vt circa Coloten est antè notatum.

lib. 1. Quod legitur verò apud eumdem Plutarchum in Coloten dum disputat, *tollere Epicureos voces funditùs*, facit admoneam obiter & mendosè legi eum locum, & sensum verborum fugisse Interpretes. Locus sic vulgò legitur, τίνες μᾶλλον ὑμῶν πλημμελοῦσι περὶ τὴν διάλεκτον; οἱ τὸ λεκτῶν γένος οὐσίαν τῷ λόγῳ παρέχοντες, ἄρδην ἀναιρεῖτε τὰς φωνάς, καὶ τὰ τυγχάνοντα μόνον ἀπολιπόντες, τὰ δὲ μεταξὺ σημαινόμενα πράγματα, δι' ὧν γίνονται μαθήσεις, διδασκαλίαι, προλήψεις, νοήσεις, ὁρμαὶ, συγκαταθέσεις, τὸ παράπαν οὐδὲ εἶναι λέγοντες. Interpretatio sic vulgò habet, *ecquis magis in sermone peccat, quàm vos? qui cum genus effatorum substantiam sermoni substernatis, funditùs tollitis voces, & obuia tantùm relinquentes vocabula, interim significationes eorum, per quæ discimus (putà doctrinam, notiones anticipatas, notitias, animi impetus, assensiones) prorsùs nihil esse dicitis.* Notandum porrò est Plutarchum ita illeic loci in Epicureos agere, vt si Stoicorum opinionem probet.

Stoicorum

Stoicorum opinio fuit, vt est apud Empiricum, dum aduersus Logicos disputat de vero, tria quædam esse coniugata inter se, scilicet 1. τὸ σημαῖνον, *quod significat*; & est ipsa vox, v. c. Dion. 2. τὸ σημαινόμενον *quod significatur*; & est res ipsa significata, quatenus est in mente, seu mente percipitur ab eo, qui intelligit vocem (quippe qui non intelligit, habet quidem in aure vocem, at non in mente significatum) 3. τὸ τυγχάνον, *quod est*; & est ipsamet res extra intellectum exsistens, veluti Dion domi, aut ruri. Ex his autem tribus fecere primum, & tertium corporea; at incorporeum ipsum secundum, quod & vniuersè vocârunt λεκτὸν *Dictum*, & speciatim ἀξίωμα *Effatum*, si nempe sensu esset perfecto, & ob affirmationem, aut negationem dici posset verum, vel falsum. Iam apud eumdem Empiricum, Epicurus & Strato admisere solùm ex istis tribus primum, & tertium; videlicet voces, & res, δύο μόνον ἀπολείποντες, σημαῖνόν τε, καὶ τυγχάνον: repudiauere autem secundum, seu τὸ λεκτὸν *Dictum*, & maximè quidem prout Stoici habuere illud incorporeum: quod quidem etiam Epicureis Empiricus non semel tribuit. Posteriùs enim, ὁρῶμεν, inquit, ὥς εἰσί τινες οἱ ἀνῃρηκότες τὴν ὕπαρξιν τῶν λεκτῶν, οἷον οἱ Ἐπικούρειοι, *videmus esse aliquos, qui exsistentiam dictorum tollant, quemadmodum Epicurei*. Et in hypotyposibus, οἱ μὲν Ἐπικούρειοι φασὶν μὴ εἶναι λεκτὸν, οἱ δὲ Στωϊκοὶ εἶναι, *dictum quidem dari Epicurei negant, Stoici verò asserunt*, cùm sic itaque se res habeat, vides profectò vocem illam ἀναιρεῖν *tollere* apud

lib. 1. (margin, beside line 1)

lib. 2. cap. 11. (margin, beside "in hypotyposibus")

Plutarchum referendam esse, non πρὸς τὰς φωνὰς, *ad voces*, sed πρὸς τὸ λεκτὸν γένος *ad dicta*, in quibus sermonis substantia statuebatur à Stoicis: adeò vt possit fortè locus immutatione minimâ sic legi, οἱ τὸ λεκτὸν γένος οὐσίαν τῷ λόγῳ παρεχόντων ἄρδην ἀναιροῦντες, τὰς μὲν φωνὰς, καὶ τὰ τυγχάνοντα μόνον ἀπολείποντες, τὰ δὲ μεταξὺ σημαινόμενα πράγματα, δι' ὧν, &c. *Qui tollitis funditùs dicta substantiam sermoni præbentia, relinquentes quidem tum voces, tum res ipsas solummodò, nihil autem prorsùs esse dicentes res significatas intermedias, per quas disciplinæ, doctrinæ, anticipationes, notiones, appetitiones, consensiones gignuntur.* Agnoscis certè τὰ τυγχάνοντα itemque τὰ μεταξὺ σημαινόμενα πράγματα ad alia referri, quàm vulgò putetur. Cætera aliàs discutienda.

CAPVT VIII.

Ad obiecta de Poëtica, &c.

DE Poëtica, constat etiam, vt Epicurus illam damnauerit, non absolutè, sed duntaxat quâ parte perniciosa est. Hoc est quod voluit innuere, *lib.10.* dum, quod est apud Laërtium, dixit μόνον τε τὸν σοφὸν ὀρθῶς ἂν περί τε μουσικῆς, καὶ ποιητικῆς διαλέξεσθαι, *solum sapientem de Musica, deque Poëtica rectè sermonem habiturum*; quia videlicet nouit solus sapiens quæ sit inter bona, ac mala statuenda distinctio. Heinc docet statim circa Poëticam, eumdem Sapientem ποιήματά τε ἐνεργεῖν, οὐκ ἂν ποιῆσαι, *poëmata adoperari* (seu, vt sic dicam,

dicam, actionum, rerumque verarum recitatione animare) *non fingere* (seu rerum falsarum narratione inficere.) Quippe Epicurus illud quidem genus poëseos probauit, quo aut maiorum præclarè gesta ita canerentur, vt exinde adolescentes veræ virtutis, & gloriæ studio vehementer incalescerent; Id autem ex illius schola Atticus præstitit eximiè, *cùm versibus* (referente Cornelio Nepote) *qui honore, rerumque gestarum amplitudine cæteris Romani populi præstiterunt, exposuit.* Aut quo vel opera naturæ, vel præcepta morum ita traderentur, vt exinde animi quodam quasi lenocinio capti, alacriùs simùl, potentiúsque honestatem capesserent. Hoc verò egregiè præstitit Lucretius, ac rationem simùl istam reddidit,

in vi. Att.

lib.4.

Nam veluti pueris absinthia tætra medentes
Quom dare conantur, priùs oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flauoque liquore,
Vt puerorum ætas improuida ludificetur
Labrorum tenus; intereà perpotet amarum
Absinthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potiùs tali tactu recreata valescat:
Sic ego nunc, quoniam ratio hæc plærumque videtur
Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
Volgus abhorret ab hac; volui tibi suaueloquenti
Carmine Pierio rationem exponere nostram,
Et quasi musæo dulci contingere melle,
Si tibi fortè animum tali ratione tenere
Carminibus nostris possem, dum percipis omnem
Naturam rerum, ac persentis vtilitatem.

Hoc itaque est, quod Epicurus voluit, cum censuit sapientem ἐνεργεῖν τὰ ποιήματα. Porrò vt erat veritatis simùl, & virtutis amans, noluit ποιῆσαι, seu fieri ὀλέθριον μύθων δέλεαρ, ac illa idcircò minimè probauit quæ Poëtæ de Diis mentirentur, de Inferis fingerent, de Venere væsana cantarent, cæteráque huiusmodi, quæ animos & prauè imbuunt, & miserè cruciant. Ita innuit Empiricus, cùm postquàm Poësin passionibus propugnaculum fieri declarauit, & eos, qui legerint Alcæum, aut Anacreōtem, insano amore, ac ebrietate magis accendi exposuit, subiicit, *quæ hoc quidem loco dicuntur ab aliis, & maximè ab Epicureis, huiusmodi sunt.* Ita Velleius Epicureus, cùm apud M. Tullium id vniuersè conqueritur, quod speciatim de Homero, & Hesiodo apud Empiricum Xenophanes; nempe *quòd suauitate ipsa nocuerint vocibus Poëtarum fusa, qui,* inquit, *& irâ inflammatos, & libidine furenteis induxerunt Deos, feceruntque, vt eorum bella pugnas, prælia, vulnera videremus: odia prætereà, dissidia, discordias, ortus, interitus, querelas, lamentationes, vincula, cum mortali genere concubitus, mortaleísque ex immortali procreatos.* Prætereo loca similia: Hoc sufficiat, si quidpiam boni, ac veram voluptatem pariens proficiscatur ex Poëtica, Epicurum id non respuisse. Vides proinde quid sit dicendum ad ea omnia, quæ obiecta sunt. Obseruo solùm Heracliden meritò facere Platonem eiusdem cum Epicuro reum criminis, in fabulis Homeri damnandis. Siquidem Plato quam-longissimè & Homerum, & cæteros Poëtas eliminat

lib. adv. Gram.

Lib. 1. adu. phys.

in alleg. Hom.

lib. 2. & 3.

eliminat è Repub. in qua pietas, fortitudo, temperantia debeat eminere. Poterat verò etiam reum Heraclitum facere, qui Homerum asseruit ex certaminibus eiiciendum, imò cædendum colaphis, Archilochúmque similiter, quod à Laërtio memoratur. Poterat Zenonem Stoicorum parentem, qui, vt idem refert, pronunciauit nihil esse magis à perceptione scientiarum alienum, quàm Poëticen. Poterat omneis Philosophos, quibus virtus curæ fuit. Quid de ipso Plutarcho dicam, qui cùm locis illis citatis ita Epicurum commordeat; aliàs tamen eius sententiæ (ac adeò Velleio) præclarè subscribit, dum Poëtas damnat, *quòd ineptis suis opinionibus conturbantes nos, seipsos irretiant suis poëmatibus, quando locum, in quo Deos dicunt degere, securam appellant, & tranquillam sedem; non ventis obnoxiam, neque nubibus, sed placidâ serenitate, & purâ, ac perpetuò æquabiliter circumfulgentem luce, quòd talis statio naturam beatam, ac immortalem deceat maximè*, (Notum est porrò heic indicari versus illos ex Odyssea, qui & referuntur ab Authore libri de Mundo, & Latinis versibus redduntur à Lucretio) *intereà verò Deos introducunt perturbationis, odij, iræ, cæterarumque passionum plenos, à quibus sanè homines, quibus mens fuerit, abhorreant.* Quod de historia obiicitur, cùm videatur suppositiitium, suam tamen adhuc responsionem præ se fert. Siquidem sunt minutiæ quædam in historiis, quas negligere longè præstat, quàm, quòd plærique faciunt, laboriosè consectari. Historia certè est vitæ lux, quippe quæ

lib. 9. *lib. 7.* *in Pericle.* *Odyss. ζ.* *cap. 6.* *lib. 3.*

non solùm præteritorum temporum obscuritatem discutiat, confusionemque explicet; sed exemplis etiam innumeris instruat, mentique ansam præbeat intelligendi ex præteritis, quid sperandum sit de futuris: quis sit vitæ statuendus finis; quò hæc vniuersa histrionia tendat, quorsùm nihil nouum, aut stupendum sit; adeò vt nemo persuadeatur Epicurum, qui tam multa, tamque præclara est philosophatus de vita, & moribus, potuisse sic ratiocinari, nisi notitiâ temporum, actionumque humanarum, quæ ex historia elicitur, quasi fax illi præluxisset (certè vir ille omninò bonus, ac eruditus Vossius Epicurum etiam recenset inter Græcos historicos, propter librum eius de vitis.) Verùm enimverò, quia solent permulta exquiri planè infructuosa, & quæ intereà mentem excrucient, idcircò potuit Epicurus negligenda hæc dicere, sicut & ipse Metrodorus. Eódem spectat illud, quod obiicitur circa Philologiam: Nam quod de linguis variis, patet nullius esse momenti, si quis possit consequi idiomate suo quicquid ad sapientiam necessarium est; Cùm aliunde varietas linguarum ornamento quidem sit, verùm homines, quantum est ex se, nihilo doctiores, meliores, beatiores efficiat.

Lib. de hist. Græc.

CAPVT

CAPVT IX.

Ad obiecta de Rhetorica.

RHetoricam etiam Epicurus non prorsùs abiecit, ſed ſolùm intra fines proprios contentam eſſe voluit. Cum Grammatica enim ſolùm doceat connectere elementa, & vocabula, ita vt ſermo fiat congruus; munus deinde Rhetoricæ eſt, tradere delectum verborum, & phraſeon, ex quibus ſermo efficiatur ornatus,atque elegans. Sícque,cùm legibus Grammaticæ ſeruatis poſſit adhuc quiſpiam confusè, & obſcurè loqui, occurrere Rhetorica debet, quæ eiuſmodi confuſionem, & obſcuritatem tollat, verbis perſpicuis appoſitis, eáque ratione collocatis, vt illi qui audiunt, nullo labore intelligant, & cum delectatione quadam ea, quæ dicuntur, percipiant. Epicurus porrò librum ſcribens de Rhetorica, ſingulare ipſius munus aſſignat *claritatem, ſeu perſpicuitatem, nec quicquam amplius ab ea exigit,* ὡς ἀξιοῖ μηδὲν ἄλλο, ἢ σαφήνειαν ἀπαιτεῖν, quod memoratur à Laërtio. *lib. 10.* Ipſemet proinde *erat admodùm dilucidus*, σαφὴς ἦν, vt idem Laërtius notat. Cicero de ipſo loquens, *lib. 1. de fin.* *vide,* inquit, *quantum fallare, Torquate, oratio me iſtius Philoſophi non offendit; nam & complectitur verbis quod vult, & dicit planè quod intelligam.* Ac rursùs, *Epicurus nec non vult, ſi poteſt, planè, & apertè loqui.* Ex hac autem claritate ea naſcebatur in animis au-

loc. cit. dientium voluptas, vt, referente Laërtio *quasi catenis*, seu potiùs *Sirenibus* σείρησι detinerentur. De scriptis, Seneca demonstrat, dum commendaturus librum, quo mirificè fuisset delectatus, *quàm disertus fuerit*, epist.46. inquit, *ex hoc intelligere licet; breuis mihi visus est, cùm esset nec mei, nec tui temporis; sed qui primo adspectu aut Titi Liuij, aut Epicuri posset videri. Tantâ autem dulcedine me tenuit, & traxit, vt illum sine vlla dilatione perlegerem. Sol me inuitabat, fames admonebat, nubes minabantur; tamen exhausi totum: non tantùm delectatus, sed gauisus sum. Quid ingenij iste habuit? quid animi? dicerem, quid impetus? si interquieuisset, si ex interuallo surrexisset; nunc non fuit impetus, sed tenor, compositio* epist.22. *virilis, & sancta.* Hactenus Seneca. Omitto illa eiusdem loca, *Aliquam magnificam vocem Epistola secum ferat: ecce occurrit mihi nescio vtrùm verior, an eloquen-* epist.97. *tior: cuius, inquis? Epicuri.* Item, *eleganter itaque ab Epi-* epist.21. *curo dictum est.* Ac rursùs, *& apertior ista sententia est, quàm vt interpretanda sit; & disertior, quàm vt ad-* Orat.2. *iuuanda.* Mitto illud Themistij, cùm de Patre Eugenio loquens, *Epicurum*, inquit, *Neoclis filium, scitum alioquin, & elegantem putabat.* Mitto id genus alia. Sufficiat ista opposuisse luxurianti Ciceronis, & aliorum stylo, qui Rhetoricæ limites in immensum producentes, offendebantur, quòd Epicurus visus fuisset illam redegisse ad tantas angustias.

Cùm primâ verò fronte obiiciatur, quòd censuerit *scribere minimè esse rem laboriosam*, id arguit solùm, non debere eum, qui scribit, si sapuerit, sic digitos corrodere,

corrodere,ſic inducere lituras,& reponere,ſic verſare omnia, atque reuerſare, vt qui lectoribus ſuis eſt præbiturus voluptatem, ipſe ſe excruciet. Profectò verò longè præſtat vel aliquos relinquere næuos, vel omninò non ſcribere, quàm tantam ſibi, quod multi faciunt, figere, & refigere crucem. Dummodò verba ſponte fluant, nec oratio ſit planè indecora, qui vel ſolam, vel maximè veritatem quæſierint, factum habebunt ſuperq́ue,& ſatis: Suo cuique ſtylo ſcribitur; cuilibet poteſt ſua eſſe lux; Bene res habet, ſi, quantum poteſt, quiſque deuitet obſcuritatem. Ad illud de numeris, & Rhythmis, nihil aliud dicendum eſt, niſi vix vllum ſcriptorem eſſe, cui, non cogitanti, tale quid eueniat: vt Quintilianus fusè demonſtrat *lib.9.c.4.* ſufficereq́ue, ſi in fragmentis, qui ex Epicuro ſuperſunt, vix quidpiam tale reperiatur. Omitto verò, vti ſuperiùs obſeruauimus, Plutarchum nonnulla immutaſſe verba in Epiſtola illa Epicuri moribundi ad Idomeneum; ita relata à Theone videri deſumpta ex quadam ſimili epiſtola, cum magna quadam immutatione. Vtcumque ſit,non eſt propterea locus obſcurus, & inelegans. Illud circa Nauſiphanen eſſe iam intelligitur ex antè-dictis refutatum. Quod verò dixit κακοτεχνίαν *malam artem*, imitatus Platonem eſt, *in Gorg.* dum artibus bonis, ac legitimis opponens prauas,ac ſpurias,vt Medicinæ artificium coquorum, exercitatrici Mangonum (qui ſcilicet colorem fuco, & verum robur inani ſaginâ mentiuntur) ac Legali Cauillatricem; ſic ipſi iuſtitiæ oppoſitam Rhe-

toricen habuit. Iure-ne porrò fuerit imitatus, an-non, intelligetur ex mox dicendis, cùm ostendetur Rhetoricam aduersùs veritatem esse comparatam. Intelligetur verò etiam censuisse illum non iniuriâ, naturam esse, non verò artem, quæ orationem rectè instituat, ac eloquenteis homines faciat; maximeque si alia ars, quàm perspicuitatis studium requiratur. Illud οὐ ῥητορεύειν καλῶς, non pugnat contra perspicuitatem, sed contra prauam, affectatamque multorum dicendi rationem, ac nominatim Sophistarum, & Demagogorum, quibus ludo est facere fucum veritati, excitare turbas, innocentiæ imponere, quærere plausum & similia. An aliunde Epicuri Philosophia politico viro inutilis sit, quod Cicero innuit, explicandum suo loco est. De Quintiliano, nihil dico; nisi quòd non videtur integram Epicuri mentem fuisse assequutus. Quod Athenæus carpit Epicurum, præter rationem fortassis fit. Suus cuique est genius, & suas quisque veneres habet. Non præluserit Epicurus, vt Plato, aut Xenophon; at illa ex improuiso percontatio sæpe delectat. Lucianus est in suis Dialogis Epicurum imitatus; quàm lepidè verò vbique rem ex abrupto aggreditur? Cicero quoque non est in suis omnibus Dialogis præfatus, non Plutarchus, non alij. Epicurus porrò modò hoc, modò illud agitatum fecerit; hic ipse mos est conuiuiorum. Conuiuas omneis induxerit atomorum doctrinam callenteis; quid mirum est, cùm illos omneis philosophanteis habuerit? Cæterùm vt quæstiones

varias non ſine delectu, ac tempeſtiuè tractauerit, indicatur ſatis ex ea, quam Zopyrus Epicureus apud Plutarchum explicat libro Sympoſiacon ſecundo. *quæſt. 5.* Quæ reſtant, vel laudes Epicuri ſunt, vt quòd ſalibus ad irridendum caruerit; (hoc enim arguit morum illius ſimplicitatem, & innocentiam, ac eam ſimùl veracitatem, ob quam ne probauerit quidem hominem ſapientem ironicè loqui: nam & Cicero in *lib. de clar. orat.* eo improbat quòd ironiam Socrati familiarem reprehenderit) vel certè occurrunt ex iis, quæ dicta ſunt, interpretanda; quatenus nimirum nihil aliud ex Rhetorica præter perſpicuitatem exegit, & quæ exiguntur præterea parum curanda exiſtimauit. Adiiciendum aliquid foret de eius Sectatoribus; ſed cùm negandum minimè ſit, quin multi eſſe potuerint ſermone barbari, & rudes; ita enim vſuvenit in omnibus Sectis (vt enim de Peripateticis nihil dicam, *tot ruſticos Stoicos regeram*, inquit Caſſius ad Ciceronem, *vt Catium Athenis natum eſſe* dicas) *lib. 15. ep. 19.* Attamen etiam negandum non eſt, quin multi fuerint valdè elegantes. *Scito ſermone, & Attico* ſcripſerat Leontium, vt Cicero habet. Diogenem Epicu- *lib. 1. de nat. Deor.* reum *promptum, & diſertum* facit Athenæus, *dilucidum* *lib. 5.* *intelligentiâ, & interpretatione*, Laërtius. Cornelius *lib. 7.* nepos ſcribit *libris Attici nihil eſſe poſſe dulcius*. Græci *in vi. Att.* illius Piſoniani Cicero deſcribit poëma *ita feſtiuum*, *Orat. in* *ita concinnum, ita elegans, nihil vt fieri poſſit argutiùs*. *Piſ.* Zenonem, Velleium, Phædrum non memoro; quoniam de illis partim iam dictum, partim ſequente

libro dicendum.

Sed supereſſe ſcrupulum ſentio, quorsùm aſſignata præcipua Rhetoricæ munera Epicurus excluſerit, vt inuenire, & diſponere ; vt exordiri, & perorare : vt amplificare , &c. Verùm inuentio argumentorum, eorundemque apta collocatio aut Dialectices propria eſt , aut ex conditione materiæ ſubiectæ erumpit; aut ex natiua orátoris ſagacitate , & ſollertia, non ex vllo Rhetorices artificio enaſcitur. Quaſi verò, dum tot magni viri orationes aut parant, aut habent, animum intendant ad artem Rhetorices , quam fieri poteſt, vt ne labris quidem primoribus attigerint ? At orationis , inquies , partitio Rhetoricæ propria eſt? Enimverò , ſi Dialectica eſt ars non definiendi modò, ſed & diuidendi vnamquamque rem ; ipſius quoque dicenda erit orationis diſtributio. Sin minùs, confugiendum erit ad propoſitæ materiæ naturam, quæ hoc modo , potius quàm illo vſurpari debeat: Quâ ſanè in re naturale iudicium , accedente plurimarum rerum experientiâ, quam-plurimùm poteſt, artificium quam-minimùm , aut nihil omninò. Niſi verò, ſi ſit agendum, vt exemplo dicam , de pace ineunda , de teſtamento reſcindendo , de Geometriæ laudibus reſpicere quis ad artem Rhetoricam debeat , vt ſciat quâ ſerie ſermonis procedendum ſit; cùm Rhetoris non ſit cognoſcere de pace , & bello, ſed politici , nec de natura teſtamenti , ac reſciſionis illius, ſed Iuriſconſulti ; nec de præſtantia Geometriæ, ſed Mathematici ; neque proinde poſſit Rhetor

tradere,

tradere, aut iuuare quidpiam circa argumentum, quod ipſe ignoret; vel certè, ſi nôrit, nôrit prorſus non tanquam Rhetor, ſed tanquam alius artifex. At, inquies, negari non poteſt, quin ſola Rhetorica doceat exordiri, perorare, & figuris tum tranſlatitiis, tum ſententiarum, verborumq́ue vti, quibus auditores orator commoueat, & finem Rhetoricæ proprium, perſuaſionem putà aſſequatur. Verumtamen, cùm repeti poſſet quæ iam facta reſponſio eſt; hoc addo, iſta omnia, ob quæ maximè ſeſe offert Rhetorica, videri nihil eſſe aliud, quàm fucum factum veritati; ac idcirco tum Rhetoras non prorsùs ineptè à Maximo Tyrio cum Mangonibus comparari; tum *orat.12.* ipſam Rhetoricam non prorsùs malè ab Athenæo, vt apud Quintilianum eſt, definiri, *fallendi artem.* *lib.2.c.15.* Nempe veritas eiuſmodi eſt, vt natiuâ placens pulcritudine lenociniis iſtis non egeat; mendacium verò eiuſmodi, vt ingenitâ fœditate diſplicens ipsâ neceſſariò, vt placeat, prætendat. Quare & ſolent merito iure laudari illi Iudices, qui iſtâ tantâ farragine tribunalia exonerârunt. Nôrant, vt ſimplex, & ingenua priuati hominis confeſſio, ac teſtificatio mendacium minùs conuelare poſſit veritatis ſpecie, quàm elaborata oratio ab oratore callido; cùm aliunde ad ſanum, & rectum ferendum iudicium, ſolâ facti expoſitione Iudices indigeant; quippe qui debeant ipſi ius ſcire. Neque dicas eloquentiam perſæpe iuuare ad innocentum incolumitatem: Quippe cùm ſæpiùs valeat ad incolumitatem ſontium, cla-

rum eſt aliunde totum artificium comparatum eſſe contra innocentiam. Videlicet æquitas ipſa non erubeſcit ſe prodere; Iniuſtitia eſt, quæ, vt elabatur, colores alienos conquirere debet. Neque rursùm dicas, cùm nihil fuerit opus vbi Iudices & eruditione, & integritate inſignes exſtiterint; vbi res tamen ſecus ſe habuerit, innocenteis etiam indigere artificio. Etenim, vt eſt ſupponendum Iudices peritiâ, & probitate pollere; ſic vbi vel alterutra, vel vtraque caruerint, tantò ars erit periculoſior. Niſi fortè Iudices huiuſmodi habeas, qualis ille à Titio apud Macrobium deſcribitur, *qui, dum oratores, quorum eſt negotium narrant, teſteis,* inquit, *poſcit, ipſus it mictum; vbi redit, ait ſe omnia audiuiſſe, tabulas poſcit,* &c. Iudex quippe huiuſmodi Rhetoricâ indiget nullâ. Dices, quid igitur ſentiendum de Rhetorica in adminiſtratione publicarum rerum? Sed quid aliud ſentiendum ſit, quàm illam excitandis turbis, atque ſeditionibus eſſe comparatiſſimam? Genteis profectò videre licet, apud quas neglectus Rhetoricæ ſit, & quæ tamen leges patrias conſeruent intactas, ac vt ita dicam perenneis; cùm eæ, quibus illa eſt curæ, nouas ferant quotidie, & nullis tamen contineri poſſint; vt verè liceat dicere, quod Plato ille veteris Comœdiæ, *ſi quis peregrè abſuerit treis menſeis, non agnoſcit ampliùs ciuitatem.* Cùm aliqua tamen oratoria vis continendis in officio populis neceſſaria ſit; cogita neruoſas illas, & feruenteis Leonidæ, ſimiliumque exhortationes; quàm illæ quæſo præſtant meditatis, & olentibus

lib. 3. Sat. cap. 16.

apud Empir.

tibus lucernas, ac demorsos vngueis istorum orationibus? Me certè plus persuaserit quisquis ingenuâ, & amore patriæ incalescente oratione absque artificio vsus fuerit, quàm qui oratoriam ex professo colunt; qui præterquàm quòd plærumque frigidiusculè, & non reuerâ animati agunt, ij sunt, à quibus sibi cauendum meritò quispiam existimet, quòd latenti artificio captari sese suspicetur. Heinc cùm tota ferè ars in eo sit, vt ars ipsa lateat, naturamque æmuletur, nonne intelligere licet persuadendi vim magis esse sitam in bonitate naturæ, quàm in vllis præceptionibus; vt proinde mirum non videatur, si mendici, ac supplices oppressi angustiis, meliùs perorent, moueant vehementiùs, persuadeant efficaciùs, quàm magnifici isti Oratores. Verùm hæc satis, ne Quintiliano rem indignam facere videar, hoc est orandi viribus vti in Orationis accusationem. *lib. 2. c. 16.*

CAPVT X.

Ad obiecta de Dialecticâ.

AD Dialecticam quòd spectat, non est quòd hoc loco aliquid dicamus. Primùm enim suo ostendetur loco vt Dialectices nomine in Canonices nomen commutato Epicurus tradiderit, & retinuerit omnia, quæ videri possunt ex Dialectica esse necessaria. Vnde & comprobabitur ipsum non omnem penitùs reiecisse Dialecticam; sed, quod habet Em-

piricus, Dialecticam ſolam Stoicorum. Quò alluſiſſe videtur D. Hieronymus, dum aduersùs Rufinum ſcribens, *quoniam*, inquit, *Stoici Dialecticam ſibi vendicant, & tu huius ſcientiæ deliramenta contemnis, in hac parte Epicureus es.* Deinde, cum illa eadem, quæ obiici poſſunt aduersùs iſtam Dialecticam, diſputata iam habeantur in noſtris aduersùs Ariſtoteleos exercitationibus, non eſt quod actum rursùm agamus. Sufficiat vel ſolam naturam veritatis inueſtigandæ magiſtram eſſe optimam; vel, ſi quapiam arte adiuuanda ſit, indigere illam regulis, vel obſeruationibus perpaucis: non immensâ iſtâ congerie argutiarum Dialecticarum. An Epicurus fuerit in Dialecticis inermis, nudus, &c. quæ Cicero præſertim opponit, ex dicendis circa illius Canonicen colligendum eſt. Ad obiectum illud à Plutarcho, nihil adiiciendum ad ea, quæ Gellius ipſe regerit. Prætermiſerat Epicurus in explicatione illius de morte argumenti propoſitionem; Plutarchus iſtud carpſerat, Agellius ergo, *ſed Epicurus*, inquit, *cuiuſmodi homo eſt, non inſcitiâ videtur partem illam ſyllogiſmi prætermiſiſſe. Neque id ei negotium fuit ſyllogiſmum, tanquam in ſcholis Philoſophorum, cum numeris omnibus, & cum ſuis finibus dicere. Et profectò, quia ſeparatio animi, & corporis in morte euidens eſt, non eſt ratus neceſſariam eſſe eius admonitionem, quod omnibus prorsùs erat obuium; ſicuti etiam quòd concluſionem ſyllogiſmi non in fine poſuit, ſed in principio: Nam id quoque non imperitè factum quis non videt? Apud Platonem quoque multis in locis reperias*

lib. 2. c. 8.

reperias Syllogismos repudiatos, conuersóque ordine isto, qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehensionis contentione positos esse. Hæc ille.

CAPVT XI.

Ad obiecta de Mathematicis.

DEnique circa Mathematicas, hoc imprimis fatendum est, Epicurum non eas calluisse, vt Pythagoras, & Plato calluerunt. Sed imitari Socratem potuit, qui pronuntiatus cùm fuerit mortalium sapientissimus, Astronomiæ tamen vale dixit, vt scientiæ morum totus vacaret, quod adnotauit Cicero; *lib. 5. Tusc.* & quicquid est siue in illa, siue in Geometria, siue in Arithmetica scrupulosum, & ad vitam inutile, eliminatum voluit, quod à Xenophonte declaratur *lib. 4. memor.* fusiùs. Imitari etiam potuit Diogenem, qui, scribente Laërtio, Musicam, Geometriam, Astrologiam, tanquam inutileis neglexit. *lib. 7.* Nihil de Aristotele dico, qui vtcumque non rarò iactet celebreis *lib. 12. Metaph. cap. 8.* quasdam propositiones, & interdum quidem, cùm non valdè est opus; aliquando tamen, cùm valdè expediret, vti in sphærarum cælestium determinando numero, difficultatem ad Mathematicos, tanquam peritiores remittit. Nihil de Zenone, quem vel minimùm matheseos peritum exstitisse, nullum est vestigium. Nihil demum de cæteris; neque enim hæc memoro, vt vel negligendum studium Mathematicum suadeam; vel Epicurum, quòd in illis eximius non fuerit, commendatum faciam. In-

GG

nuere dumtaxat contendo, non posse illi vitio verti, quòd Mathematicas ignorârit, nisi vertatur & aliis, qui sunt oppidò viri celebres, Principésque Philosophorum. Deinde addo, cùm Socrates astrorum scientiam repudiârit, vt de moribus philosopharetur, Epicurum tamen sic eam excoluisse, vt esse quoque ipsius studium ad moralem Philosophiam vtilissimum comprobauerit. Heinc sunt illæ in Epistolis ad hoc studium adhortationes, factáque in gratiam adolescentum compendia, quæ referentur alibi: tantùm abest, vt deterrere adolescenteis voluerit ab vllo studio liberali. Et certè, cùm speculationes tum rerum cælestium, tum etiam aliarum, quæ demonstrationibus Mathematicis nituntur, sint delectabilissimæ, quod experiri cuique licet, & exemplis benè multis comprobari facilè potest; quonam modo potuisset illas Epicurus despicere, qui ipse finem omnium bonorum delectationem statueret, ac illam quidem potissimùm, quæ ex virtute, seu animi culturâ proficisceretur? Verumtamen ansam declamandi præbuit, quòd Epicurus duo quædam circa Mathematicas improbârit. Vnum est inutile studium plurimarum rerum, quæ cùm sint nimis intricatæ, crucem defigunt animis, neque intereà conferunt quicquam ad traducendum felicem vitam, siue ad corrigendum mores, vt
lib. de agr. Philo circa eandem rem habet. Hoc ipsum est,
lib. 10. quod Epicurus apud Laërtium innuit, cùm eatenus esse inuigilandum cælestibus censet, quatenus faciunt ad felicitatem; docétque, vt etiam notitia

huiusmodi

huiuſmodi rerum negligenda foret, niſi ad ſcopum hunc tenderet. Ea cauſſa eſt cur minùs probârit Aſtrologiæ ſtudium, quaſi ſcilicet laborioſum, & incertum magis, quàm vt ſolidam voluptatem pariat; quod ſuo loco declarandum eſt. Alterum eſt abuſus nimius, ac degeneratio in luxum, & nequitiam. Heinc cùm notitiam Muſices auerſatus non fuerit (nam & de illa librum ſcripſit) neque Sapientem ab illius ſpeculationibus deterruerit (quippe Sapientem ſolùm cenſuit de Muſica rectè diſputare) & quod Plutarchus obiicit, arguat dumtaxat Epicurum noluiſſe de illa diſputari intempeſtiuè (vt ſuo etiam loco demonſtrabitur.) Damnauit tamen Epicurus illam Muſicam, quæ ex vſu legitimo eò deflexit, vt vitiorum nequiſſimorum incentiuum euaſerit. Ita docet Empiricus, declarans vt Epicurei negauerint ipſam eſſe ſuſcipiendam, quòd (velut Platonici quoque) illam ad felicitatem non tendere exiſtimârint; adiecerint verò, αὐτὴν ἀσύμφορον εἶναι, καὶ ἀργὴν, φίλοινον, χρημάτων ἀτημελῆ. *Eſſe ipſam inutilem, ſegnem, bibacem, pecuniarum prodigam.* Quo loco agnoſcis Epicuri genium non tam Muſicam auerſatum fuiſſe, quàm quæ ipſam vitia, ac mala ſæpenumerò conſequuntur; quæque interdum cauſſæ fuêre, vt integræ etiam nationes eam reſpuerint, vt apud Diodorum Ægyptij. Vt paucis dicam, Epicurus circa haſce arteis ſic fuit animatus, vt ſi quidpiam peccauerit (nihil autem peccaſſe contendere nolim) id præ nimio quodam virtutis affectu, ac felicitatis ſtudio (ſi poteſt tamen

lib. adu. Muſ.

lib. 1.

in hiſce rebus eſſe quid nimium) egerit: ſicq́ue videatur tantò eſſe excuſatione dignior, quantò fuit ipſi pro ſententia, quam tuebatur, finis laudatior. Clarum proinde ex his fit, quid ad obiecta ex Cicerone, aliiſque reſponderi poſſit. Quòd ſi ſcrupulus aliquis ſuperſit; is, cùm, Deo benè propitio, de Mundo, de Syderibus, de argumentis cæteris ſpeciatim diſputabitur, eximendus ſpeciatim erit.

Hæc iam de vita, & moribus Epicuri dicta ſufficiant.

LIBRORVM ET CAPITVM HVIVSCE OPERIS SYNOPSIS.

LIBER III.

De occaſione & authoribus quæſitæ Epicuro infamiæ. *pag.79*

LIBER IV.

De obiecta Epicuro impietate. 107

LIBER

LIBER V.

LIBER VI.

LIBER VII.

Iterum

LIBER VIII.

RERVM AC VERBORVM INDEX.

HH

D

E

H

I

L

Lucretius

P

Priuilege du Roy.

LOVIS PAR LA GRACE DE DIEV, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE, A nos amez & feaux Conseillers les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maistres des Requestes ordinaires de nostre Hostel, Baillifs, Seneschaux, Preuosts, leurs Lieutenans, & à tous autres de nos Iusticiers & Officiers qu'il appartiendra, SALVT. Nostre cher & bien-amé FRANÇOIS DE BARANCY, Aduocat au Siege Presidial de Lyon, Nous a fait remonstrer qu'il a recouuré vn Liure intitulé, *De Vita & Moribus Epicuri, Libri octo, Authore Petro Gassendo*, &c. lequel il desireroit mettre en lumiere, s'il Nous plaisoit de luy accorder nos Lettres sur ce necessaires. A CES CAVSES, Nous auons permis & permettons par ces presentes, audit Exposant de faire imprimer, vendre & debiter ledit Liure, en tous les lieux de nostre obeïssance, par tel Imprimeur ou Libraire qu'il voudra choisir, en vn ou plusieurs Volumes, en telles marges, en tels caracteres, & autant de fois que bon luy semblera durant quinze ans entiers & accomplis, à conter du iour que chaque volume sera acheué d'imprimer pour la premiere fois. Et faisons tres-expresses defences à toutes personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, de l'imprimer, ny vendre en aucũ lieu de nostre obeïssance sous pretexte d'augmentation, correction, changement de titre, fausses marques, ou autrement, en quelque sorte & maniere que ce soit, sans le consentement de l'Exposant, ou de ceux qui

auront ſon droit, à peine de quinze cens liures d'amende, payable par chacun des contreuenans, & applicables vn tiers à Nous, vn tiers à l'Hoſtel-Dieu de Paris, & l'autre tiers à l'Expoſant, ou au Libraire duquel il ſe ſera ſeruy, de confiſcation des Exemplaires contrefaits, & de tous deſpens, dommages & intereſts. A condition qu'il ſera mis deux exemplaires de chaque Volume dudit Liure en noſtre Bibliotheque, & vn en celle de noſtre treſcher & feal le ſieur Seguier, Cheualier, Chancelier de France, auant que de l'expoſer en vente, à peine de nullité des preſentes. Du contenu deſquelles Nous voulons que vous faſſiez ioüir pleinement & paiſiblemẽt l'Expoſant, & ceux qui auront droict de luy, ſans ſouffrir qu'il leur ſoit fait aucun empeſchement. Voulons auſſi qu'en mettant au commencement ou à la fin de chaque volume dudit Liure vn Extrait des Preſentes, elles ſoient tenuës pour deuëment ſignifiées, & que foy y ſoit adjoutée, & aux copies collationnées par l'vn de nos amez & feaux Cõſeillers & Secretaires, comme à l'Original. Mandons au premier noſtre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis, de faire pour l'execution d'icelles tous Exploits neceſſaires, ſans demãder autre permiſſion; Car tel eſt noſtre plaiſir, Nonobſtant clameur de Haro, Chartre Normande, & autres lettres à ce contraires. Donné à Paris le 5. iour d'Aouſt, l'an de grace 1647. & de noſtre Regne le cinquiéme. *Par le Roy en ſon Conſeil*, Signé, CONRART.

Le ſuſdit Expoſant a conſenti que Guillaume Barbier Imprimeur & Libraire du Roy à Lyon, imprimaſt le ſuſdit Liure, ſuiuant le Traité fait entre eux.

Acheué d'imprimer le 24. Septembre mil ſix cens quarante-ſept.

ERRATA.

IN Epiſtola, fol.4. pag.b, lin.13. *moneantur* lege *moueantur*. pag.17.lin. 2. & 3. *Lyſiphanen & Praxipanen* lege *Lyſiphanem & Praxiphanem*. pag.22.lin.16.& 17.*Exinde taceo*,lege *Taceo exinde*.pag.31.lin.4.*Leontius* lege *Leonteus*.ibid.lin.9.dele *iam*.pag.32.lin.23.*Leontij*, lege *Leontei*. pag. 48.lin.pen.τὰ βιϐλία, lege τὰ βιϐλία.pag.54. lin.19.20.*ſiquidem cùm* , lege *quippe cùm*. pag.63.lin.27.*vt ſuperius retulimus*,lege *vt referendum inferius eſt*. pag.67.lin.26.*L.Sanfeius*,lege *L.Saufeius*.ibid.lin.28.*Sanfeij*,lege *Saufeij*.pag.68 lin.4.*Sanfeius*,lege *Saufeius*.pag.101.lin.antepen.φυσιολογία, lege φιλολογία.lin.penult.*Phyſiologia*,lege *Philologia*. pag.129. lin.19. αυτοῦ, lege αὐτοῦ. pag.130.lin.17. *probus*, lege *probris*. pag.191.lin.16.*tulerunt*,lege *contulerunt*. pag.201. lin.23.*accutatè*,lege *accuratè*.pag.204.lin.2.ῥητορεύειν,lege ῥητορεύσειν. pag.229. lin.10. *offert*, lege *effert*.